

*1885
1884*

GLASUL BISERICII

1885 - 2005 -- 120 ANI DE AUTOCEFALIE

1925 - 2005 -- 80 ANI DE PATRIARHAT

A large crowd of people, possibly a religious gathering or a public event, filling the lower portion of the page. The people are dressed in traditional or historical attire.

REVISTA SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ANUL LXIV, NR. 1-4, IANUARIE-APRILIE 2005

Membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor (20 ianuarie 2005)

GLASUL BISERICII

**REVISTA SFINTEI MITROPOLII
A
MUNTENIEI ȘI DOBROGEI**

**ANUL LXIV, NR. 1-4
IANUARIE-APRILIE 2005**

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Teodosie* al Tomisului
Î.P.S. *Nifon* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei
și Teleormanului
P.S. *Sebastian Ilfoveanul* și
P.S. *Varsanufie Prahoveanul*,
Episcopi Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii
a Bucureștilor

Membri:

P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu

Redactor responsabil:

P.C. Pr. Mihai Hau

Redactor:

P.C. Pr. Gheorghe Pop

Prea Fericitul Părinte
† **TEOCTIST**
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Slujire sfântă în Catedrala Patriarhală din București prilejuită de împlinirea a 90 de ani de viață ai Părintelui Patriarh Teoctist (7 februarie 2005)

CUPRINS

I. EDITORIAL

- † Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române - *Popas sfânt* . . . 5

II. 2005 - AN JUBILIAR: 120 DE ANI DE AUTOCEFALIE ȘI 80 DE ANI DE PATRIARHAT AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

- Act sinodal aniversar* 11
Tomosul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, aprilie 1885 17
Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat al României, Calinic Miclescu, către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Ioachim IV 21
Scrisoarea Ministrului Cultelor și Instrucțiunii publice către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Ioachim IV 23
Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic, Ioachim IV către Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat al României Calinic Miclescu 25
Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Ioachim IV către Ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice 27

III. PORTRET DE IERARH

- Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga - *Portret pilduitor* 29
 Teodor Baconsky - *Voia Sfântului Duh* 34
 Acad. Mihai Cimpoi - *Ziditorul - Dumnezeu pentru românii de pretutindeni* 38
 Pr. prof. dr. Waclaw Hryniewicz - *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist om al bisericii și al dialogului* 40
 Prof. univ. dr. Ilie Bădescu - *Iconomia harului preotesc în tâlcuirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist* 49

IV. FILE DE ISTORIE

- Pr. prof. dr. Dumitru Radu - *Biserica Ortodoxă Română și unitatea poporului român* 61

V. OMILETICE ȘI PASTORALE

- † Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor - *Despre slava deșartă* 101
 Pr. prof. dr. Vasile Gordon - *Sfântul Ioan Botezătorul - Martor și mărturisitor al lui Hristos* 106
 Pr. Dorin Zarioiu - *Cuvânt la Praznicul Întâmpinării Domnului* 109
 † Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor - *Cuvânt la Duminica Lăsatului sec de carne (a Înfricoșatei Judecăți)* 112

VI. ARTICOLE ȘI STUDII

- Pr. prof. dr. Dumitru Popescu - *Biserica și politica* 115
 Pr. lect. Gheorghe Istodor - *Cultul creștin - mijloc de comunicare ecumenică* 127

VII. BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

- Pr. drd. Boc Alin-Constantin - *Frica de moarte, o coordonată negativă a celor necunosători ai tainelor sufletului. Fanatism și fatalism religios* 131

VIII. DOCUMENTARE

- Pr. dr. Cornel Zăvoianu - *Viața și activitatea Mitropolitului Nifon, Primat al României* 143
 Pr. Eugen Drăgoi - *Visarion Puiu - Arhimandrit de scaun la Dunărea de Jos și director al Seminarului Teologic "Sfântul Apostol Andrei" din Galați* 169

IX. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Secretariatul Cabinetului Patriarhal - <i>Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teotist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1 ianuarie-31 martie 2005)</i>	179
Pr. Valentin Fătu - <i>Popas sărbătoresc cu prilejul aniversării a 120 de ani de la dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și a 80 de ani de la ridicarea ei la rangul de Patriarhie</i>	187
Pr. Gheorghe Pop - <i>Înfăptuiri pastorale în 2004 - Lucrările Adunării Eparhiale ale Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor - 20 ianuarie 2005</i>	191
Gheorghe Vasilescu - <i>Reînhumarea osemintelor domnitorului Șerban Cantacuzino în biserica din incinta Palatului Cotroceni din București</i>	225
Pr. Fieraru Nicolae - <i>"Casei Tale se cuvine sfințenie, Doamne!" - Sfințirea bisericii parohiei Letca Nouă</i>	232
Pr. Nicolae Fieraru - <i>Moment istoric - Sfințirea bisericii din curtea Academiei Naționale de Informații București</i>	234
Pr. Vasile Adrian Mărginean - <i>"În temniță am fost și ați venit la Mine" - Sfințirea bisericii Penitenciarului București-Rahova</i>	237

X. OFICIALE

<i>Regulament de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română</i>	239
--	-----

XI. POMENIREA LOR DIN NEAM ÎN NEAM

Pr. drd. Ștefan Vlăduț Vasiliu - <i>In memoriam: Preot profesor doctor Dănuț I. Manu (1947-2005)</i>	245
Costache Mihaela - <i>Preotul Ionel Petcu a trecut la cele veșnice (1925-2004)</i>	250

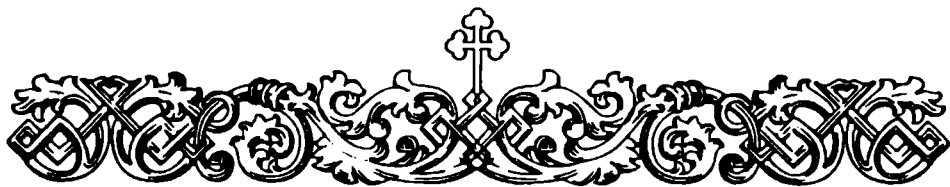
XII. MELOS

Constantin Catrina - <i>Părintele arhid. Sebastian Barbu-Bucur, la împlinirea a 75 de ani de viață</i> ..	253
Pr. prof. dr. Nicu Moldoveanu - <i>Personalitate marcantă a muzicii noastre bisericești, profesorul protopsalt Ion Popescu-Pasărea, în lucrarea de doctorat a Părintelui profesor Victor Frangulea</i>	255
Pr. lect. dr. Neaeșu Gheorghe - <i>Evoluția muzicii bizantine în Țările Române</i>	259
Pr. prof. univ. dr. Marin Velea - <i>Contribuțiile muzicienilor români la afirmarea cântărilor religioase din România</i>	275

XIII. "CARTE FRUMOASĂ, CINSTE CUI TE-A SCRIS"

Pr. prof. dr. Vasile Gordon - Pr. prof. univ. dr. Gheorghe I. Drăgulin: <i>Împotriva farmecelor și a altor superstiții, analiză teologică și mod de dezlegare a lor</i> , București, 2004, 162 p.	287
Pr. prof. Dorin Zarioiu - <i>Ieromonah Nicholas Saharov, "Iubesc, deci exist, Teologia Arhimandritului Sofronie"</i> , trad. diacon Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2004, 333 p.	291
Pr. conf. dr. Sterea Tache - Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, <i>Misiunea Bisericii într-o lume secularizată</i> , Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București 2004, 132 p.	295
Ionuț Codreanu - <i>Noi apariții editoriale</i>	305
<i>Apel la rugăciune și faptă bună</i>	319

I. EDITORIAL

POPAS SFÂNT*

*Sanctitatea Voastră, Părinte Patriarh Ecumenic Bartolomeu I,
Excelența Voastră, Domnule Președinte al României,
Majestățile Voastre, Altetele Voastre Regale,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Excelența Voastră, Domnule Președinte al Senatului,
Excelența Voastră, Domnule Președinte al Academiei Române,
Înalt Prea Sfinția Voastră, Părinte Mitropolit Ioan Robu,
Înalt Prea Sfințiți Părinți, oaspeți din partea celorlalte Biserici,
Iubiți membri ai Adunării Naționale Bisericești,
Iubiți participanți, credincioși și credincioase ai Bisericii Ortodoxe Române,*

Trăim astăzi și înscrîm în cronica vieții bisericești creștine de la noi și din lume o pagină de neuitat. Ca popor creștin din nașterea sa, blând și ospitalier, cunoscut ca atare în istorie, poporul român și-a împletit viața și năzuințele cu fiii altor națiuni cu care a conviețuit de secole. Cu toate vitregiile care s-au abătut asupra lui în istorie, cu toate greutățile și nestatornicia vremurilor, poporul român și-a păstrat întotdeauna credința moștenită din predica Sfântului Apostol Andrei, și-a păstrat identitatea sufletească și identitatea cugetului său, cu o

---

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la deschiderea sesiunii solemne a Adunării Naționale Bisericești închinată aniversării a 120 de ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și a 80 de ani de la ridicarea ei la rangul de Patriarhie, Aula Palatului Patriarhiei, 5 martie 2005.

deschidere, însă, uimitoare asupra lumii, asupra Europei și a valorilor ei încă din cele mai vechi timpuri.

Astăzi, ca roadă a acelor timpuri, noi suntem privilegiați și interpretăm aceasta ca o mângâiere de la Bunul Dumnezeu că în istoria noastră contemporană, deși nici aceasta nu este scutită de greutăți și de necazuri, vine de dincolo de zările pământesti o lumină care pătrunde până în adâncul sufletului nostru. Este lumina sfinților români care ne-a încălzit sufletele în anii trecuți, lumina culturii noastre afirmată an după an, lumina istoriei noastre cu învățămintele ei și lumina celor care pentru prima dată s-au gândit și au înfăptuit unitatea noastră națională. Deși înaintașii noștri au trăit secole de-a rândul în provincii separate și sub stăpâniri străine de neam și de credința lor, totuși, românii nu și-au pierdut niciodată credința și conștiința unității lor naționale. Astfel s-a înfiripat și s-a înfăptuit treptat unitatea statală, începând cu unirea celor două țări românești, Moldova și Muntenia, în 1859, și culminând cu unirea Transilvaniei și a celorlalte provincii istorice românești, pecetluită prin sfântul act de la 1918. Dar, în același timp, lumina sufletelor celor care au înfăptuit unitatea de stat a cuprins și idealul tot atât de sfânt al unității bisericești.

Așa se tâlcuiește faptul că la 1864, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a promulgat Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale, care prevedea că Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească din afară, în tot ce privește organizarea și disciplina. Ideea aceasta a rodit în anii următori și s-a exprimat în Constituția țării, promulgată în 1866 de Regele Carol I, Constituție care a statornicit că Biserica Ortodoxă Română este liberă de orice atârnare străină, dar păstrează unitatea canonică și de credință, în primul rând, cu Patriarhia Ecumenică și cu toate celelalte Biserici ortodoxe surori din lume.

Aceasta a constituit și temelia autocefaliei Bisericii noastre recunoscută de Patriarhia Ecumenică acum 120 de ani, adică în 1885, la cererea insistentă a Bisericii prin Mitropolitul Calinic Miclescu și acordată prin Tomosul Patriarhal dat de Patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea și trimis la București. Dar, și temelia, apoi, în 1925, a Patriarhatului Român, rang cunoscut în Ortodoxie și acordat Bisericii noastre, la intervențiile Guvernului român, de Patriarhul ecu-

menic Vasile al III-lea, înaintaşul Sanctităţii Sale Bartolomeu I. Învăţatul cărturar şi ministru al Cultelor de atunci, Alexandru Lapedatu, a fost cel care a făcut demersurile pe lângă Sfântul Sinod al Tronului Ecumenic să acorde rangul de Patriarhie Bisericii noastre şi titlul de Patriarh mult veneratului înaintaş al meu, Miron Cristea. Aşa s-au iniţiat şi împlinit aceste lucrări ca noi să beneficiem astăzi de această adevărată sărbătoare bisericească şi chiar, naţională.

În înţelesul ei cel mai apropiat de noi, sărbătoarea înseamnă a ne bucura sufleteşte mai mult decât trupeşte. De aceea, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât ca bucuria noastră să o împărtăşim cu fraţii noştri creştini de alte rituri, încât să fim împreună la acest popas sărbătoresc. Ne găsim virtual în această aula cu toată românimea de pretutindeni, dar şi cu toate Bisericile creştine, spre a mulţumi lui Dumnezeu cu adâncă smerenie şi pentru a-I cere harul Său spre a păşi mai departe prin vâltoarea vremurilor necrutătoare, dar niciodată biruitoare asupra valorilor credinţei şi a realităţii învăţăturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Sanctitatea Voastră, aveţi în faţa ochilor, iată, un întreg sobor, ierarhi şi credincioşi, prin prezenţa atât a ierarhilor Sfântului nostru Sinod din ţară, cât şi a Înalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi şi a Prea Sfinţiţilor episcopi şi a unor preoţi români de pe toate continentele. Avem astăzi aici, virtual, întreaga Românie drept măritoare, în comuniune de rugăciune şi de iubire. Aveţi, de asemenea, pe Înalt Prea Sfinţiţii şi Prea Sfinţiţii Părinţi ai celorlalte Biserici din ţara noastră cu care noi suntem în legături frăţeşti de când ne ştim: Biserica Armeană, prin prezenţa Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Dirair Mardigian, Biserica Romano-Catolică, prin prezenţa Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop şi Mitropolit de Bucureşti, Ioan Robu, la care se adaugă reprezentanţii altor Biserici, ca cea Luterană, prin prezenţa excelenţei Sale Episcopul Klein, inclusiv Cultul Musulman al ţării de unde veniţi Sanctitatea Voastră. Se află cu noi, nu numai acum, ci şi conlucrând prin rugăciune pentru unitatea creştină. Avem, deci, virtual imaginea Bisericii universale, ce va să fie una, talmăcind porunca dumnezeiască.

Vă prezint Sanctitatea Voastră, înalţii noştri dregători ai ţării, care ne onorează a fi cu noi: Excelenţa sa, Dl. Traian Băsescu, Preşedintele României,

care se află pentru prima dată împreună cu noi, deși a fost întotdeauna alături de noi. Vă salutăm, deoarece acum sunteți cu Biserica universală prin prezența Sanctității Sale.

În rând cu noi, se află Președintele Senatului, Domnul Nicolae Văcăroiu, forul legiuitor care a sprijinit la vremea convenită atât dobândirea autocefaliei, cât și ridicarea Bisericii noastre la rangul de Patriarhat. Aveți, de asemenea, reprezentanți ai culturii românești prin participarea Președintelui Academiei Române, Dl. Prof. Eugen Simion, instituție al cărui membru sunteți ales cu bucurie și cu dragoste pentru lucrarea ce depuneți spre binele lumii întregi în acele foruri internaționale pe care le prezidați de apărare a mediului înconjurător, lucrarea care tâlmăcește și apărarea sufletească a naturii umane. Este prezent Majestatea Sa, Regele Mihai care și-a înscris viața sa în istoria noastră națională cu curajul și cu suferințele Majestății Sale atunci când poporul nostru a trebuit să suporte ceea ce s-a numit comunism și ateism, iar după ce s-a făcut trecerea istorică de la dictatură la libertate, pentru care îi suntem recunoscători pururea lui Dumnezeu, noi ne-am putut întâlni ca astăzi. Vă adresăm și cu acest prilej Majestății Voastre și augustei familii regale, cele mai calde sentimente de dragoste și prețuire pentru statornică atenție, pentru statornică iubire, arătate Bisericii, țării și poporului nostru. Vă mulțumim pentru cinstirea acordată momentului de astăzi, care este tot așa de important ca și toate actele care au premers în istoria noastră devenirea și afirmarea poporului român și a Bisericii sale.

Onorată asistență, frați și surori în Domnul, trăim aceste clipe gândindu-ne cu recunoștință la toți ierarhii, preoții și credincioșii care, prin vrednicia lor au pus temeliele autocefaliei și dobândirii rangului de Patriarhie a Bisericii noastre strămoșești. În timp, au trecut peste noi, și chiar peste lume, norii amenințători, aducători de neazuri și greutăți, care, spre a fi depășite, au cerut jertfe și au produs și în sufletele noastre tulburări. Secolul pe care l-am încheiat și chiar acesta pe care l-am deschis de curând încă are zările încetșosate. Ne trebuie acea virtute a strămoșilor noștri, acel curaj al martirilor noștri, sfinți ierarhi și domnitori români, avem nevoie de rugăciunile monahilor din mănăstirile noastre, de statornicia lor în cuvântul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în învățătura Lui, în adevărul cel dumnezeiesc. Numai Dumnezeu, cum spune Sfânta Scriptură, „Cel

cu mâna tare și cu braț înalt" (Baruh 2, 11), rânduiește viața popoarelor, a țărilor și a lumii desigur, nu fără voința și contribuția fiecăruia dintre noi.

Întru limpezirea văzduhului omenirii, Bisericele au o responsabilitate covârșitoare. De-a lungul secolelor, în vremurile grele, strămoșii noștri, domnitori, cărturari, dregători, ierarhi, preoți și credincioși, într-un cuvânt de la vlădică până la opincă, nu sunt pildă vie de eforturile pe care le-au făcut ca noi să dobândim ceea ce avem astăzi ca Biserică și ca popor. Depinde de noi, de voința noastră, de înțelepciunea noastră, de deschiderea noastră față de lume, față de cultura lumii, de valorile ei, ca să înscriem în istoria noastră pagini din acelea nemuritoare pe care le-au înscris ei. Dumnezeu ne stă în ajutor, iar poporul nostru binecredincios, martirii și eroii noștri ne sunt călăuze. Nu-i putem uita în aceste clipe pe aceia dintre noi care, în decembrie 1989, s-au jertfit pentru libertate, dreptate și adevăr. În memoria lor și pentru cinstitirea lor să păstrăm un moment de reculegere (se păstrează momentul de reculegere). Dumnezeu să-i ierte și să-i rânduiască întru Împărăția Sa.

Vă mulțumesc încă o dată pentru prezență, Sanctitatea Voastră. Suntem bucuroși de prezența dumneavoastră, Domnule Președinte al României, care sunteți, cum spuneam, pentru prima dată în mijlocul nostru în această calitate. Vă dorim sănătate, înțelepciune, putere de muncă, pentru că vă stau înaintea problemele multiple și grele ale țării și poporului român care a păstrat credința și și-a înscris istoria sa actuală, a creat o cultură și o artă de inestimabilă valoare. Și avem datoria fiecare, din locul de unde ne găsim, să continuăm acest efort creator al poporului nostru. Biserica noastră este, după cum cunoașteți, o Biserică a poporului, cum se spunea altădată, în înțeles de cultură, în înțeles de credință, în înțeles de valori nemuritoare, de jertfe nepieritoare. Poporul român a înscris în istorie atât fapte de cultură, cu învățătura lui, cât și acte de eroism, umplând nu numai cimitirele noastre, dar și pe cele ale Europei, cu curajul și jertfele fiilor săi, rămași departe de fruntariile țării, unde sunt mormintele lor, pe care le îngrijesc preoții și slujitorii Bisericii noastre.

Aveți în față, Domnule Președinte, pe membrii Sfântului Sinod al Bisericii noastre, care nu numai că sunt recunoscători pentru prezența Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic, pentru prezența Excelenței Voastre și a celorlalți reprezen-

tanți de stat și a Corpului diplomatic, dar sunt și hotărâți să sprijine și să ajute prin mijloacele noastre pastorale dezvoltarea pe mai departe a țării spre a fi în rândul popoarelor europene, păstrându-ne, însă, identitatea de credință și valorile noastre spirituale. Deschisă spre cultură, spre cerințele omenirii și spre valoarea ființei umane Biserica noastră a fost și rămâne slujitoare păcii, a dialogului și a ecumenismului.

În aceste sentimente, cu dragoste frățească mulțumim Înalt Prea Sfințiților Părinți ai Sfântului Sinod din țară și de peste hotare, precum și reprezentanților parohiilor românești ce împărtășesc bucuria întâlnirii noastre de astăzi. De asemenea, mulțumim reprezentanților celorlalte culte, care ne dau curaj în păstrarea frățietății fără de care nu putem face pași în viitorul pe care-l dorim cu toții și care să fie din toate punctele de vedere fără nori amenințatori și fără primejdii.

Nădăjduim că și momentul de acum, al aniversării autocefaliei și înființării Patriarhiei noastre, care ne dă prilejul de a ne aminti de înaintașii și strămoșii noștri, va adăuga la lucrarea noastră actuală, de afirmare a poporului român în fața Europei, de a prezenta Europei un model, dacă se poate spune așa, și de credință, dar și de înțelegere a valorilor actuale și viitoare, totdeauna înnoitoare, dar totdeauna păstrând rădăcina și esența lucrurilor.

Cu aceste cuvinte declar deschisă sesiunea noastră închinată acestui moment foarte important din viața Bisericii noastre. O întâlnire de suflet și de inimă care presupune iubire, credință, frățietate, unitate, spirit de deschidere, nu poate aduce decât folos tuturor

Prezența Sanctității Voastre, ca urmaș al fericiților înaintași care ne-au înlesnit prima noastră organizare bisericească de la 1359 și apoi Autocefalia și Patriarhatul, a dat strălucire acestor zile de neuitat.

Am bucuria ca după aceste cuvinte rostite cu emoție și din prisosul inimii, să rog pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei să ne prezinte conferința aniversară.

† **TEOCTIST**

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
LOȚIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI**

ȘI

PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

II. 2005 - AN JUBILIAR: 120 ANI DE AUTOCEFALIE ȘI 80 DE ANI DE PATRIARHAT AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

ACT SINODAL ANIVERSAR

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Treimea cea Deoființă și Nedespărțită

- *Luând aminte la Cerescul glas al Părintelui nostru care zice prin prorocul: 'Eu sunt Dumnezeuul tău, Cel ce ți-am arătat cum să afli calea pe care să umbli' (Isaia 48, 17)*
  - *Și cu bucurie primind cântarea psalmistului către Domnul: „Neam după neam vor lăuda lucrurile Tale și puterea Ta o vor vesti” (Psalm 144, 4)*
  - *Și iară, dintru aceeași putere de lumină împărtășindu-ne, întru pururea urmare a poruncii Mântuitorului: „Drept aceea mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă” (Matei 28, 19-20)*
  - *Ajungând, așadar, în acest al 2005-lea an de la Hristos, dintru începutul celui de-al III-lea Mileniu Creștin pe pământul și în sânul poporului român binecredincios,*
  - *Cu înaripare a sufletului întâmpinăm binecuvântatul răstimp aniversar al prăznuirii a 120 de ani de autocefalie și a 80 de ani de Patriarhat ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, cursul vremii i-a înscris în istoria neîntreruptei noastre împărtășiri din roadele Cincizecimii.*
- Întru această Cerească lumină aflând statornicie și nepieritoare nădejde, Noi, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, dimpreună cu întreaga*

Adunare Națională Bisericească, având în frunte pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și mult bucurându-ne de alăturarea, în aceste solemne momente a Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, dimpreună cu mulțime de oaspeți din țară și de peste hotare și de credincioși, am rememorat în ziua de 5 martie, în obștească întrunire în Aula Palatului Patriarhiei Române, adevărul de mare preț al istoriei poporului român și al viețuirii sale bimilenare întru creștinătate care arată cum Biserica Ortodoxă Română și-a împletit, în chip firesc, orânduirea Sa cu însăși devenirea statalității românești, ajungând la cele mai înalte trepte, ale Autocefaliei și Patriarhatului, deodată și în strânsă legătură cu evoluția statului român modern spre desăvârșirea unității și a independenței sale naționale.

Astfel, pe urma unor vechi și puternice tradiții de viață bisericească, cu ecouri și însemnătate în întreaga lume creștină, în general, și în cea ortodoxă, în chip deosebit, Biserica României și-a afirmat legitimitatea năzuinței sale de autocefalie la 1864-1866, curând după ce, în 1859, se înfăptuise Unirea Principatelor Române.

După dobândirea independenței țării în 1877-1878 și recunoașterea sa pe plan european, a venit ceasul ca, urmându-se stăruințele Ortodoxiei Românești, în frunte cu mitropolitul primat Calinic Miculescu, stăruințe susținute, cu întreaga hotărâre, de către Statul Român, această mult și firesc năzuită legitimare a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române să-și capete deplina confirmare prin tomosul din aprilie 1885 al Sinodului Patriarhal de la Constantinopol, în frunte cu neuitatul întru pomenire Patriarh Ecumenic Ioachim al IV-lea, care consfințește Biserica noastră ca „neatârnată și autocefală”, conducându-se de către propriul său Sfânt Sinod, și „nerecunoscând în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe capul Bisericii celei una, sfântă, sobornicească și apostolească, pe Mântuitorul și Dumnezeu-Omul”.

Mai apoi, după vremea când, în 1918, căpăta conturul împlinirii unitatea statală a României întregite, fost-a iarăși puternic și stăruitor glasul cel de obște pentru ca această seculară năzuință ajunsă la limanul înfăptuirii să fie însoțită de legitima ridicare a Bisericii noastre la rang de Patriarhie, fapt proclamat de Sfântul Sinod și confirmat de Forurile Legiuitoare ale României în februarie 1925, întărit la 30 iulie prin Tomosul Patriarhului Ecumenic Vasile al II-lea, și înfăptuit, la rândul-i, prin memorabilele ceremonii de investire și înscăunare de la

1 noiembrie același an, ale celui pentru toți întru tot fericitul arhiepiscop Dr. Miron Cristea, ca cel dintâi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Istoria de mai apoi a celor 80 de ani ai Patriarhiei Române a fost însemnată pe caietul vremii, până în zilele noastre, prin păstoririle a cinci vrednici de înaltă cinstire Întâistătători care au reprezentat, cu nestrămutare, continuitatea de viață și de rodnică lucrare a Bisericii Ortodoxe Române în sânul poporului nostru, împlinindu-și cu toții, împreună cu ceilalți slujitori și cu păstorii lor, ca dimpreună fii ai neamului românesc și ai Ortodoxiei sale dreptmăritoare, istorica misiune a dăinuirii peste vremuri și vremelnicii, în condițiile fiecărei perioade de timp în parte, dar într-o aceeași neclătinată și dreaptă călăuzire a candelii pururea aprinse întru credință, rugăciune, nădejde, iubire creștină și jertfă pururea lucrătoare.

Întâiul așezat în scaunul înaltei slujiri patriarhale, Miron Cristea (1925-1939) a fost cel care, după o neuitată reprezentare a Ortodoxiei Românești transilvănene în ziua de 1 decembrie 1918, la istoricul act de la Alba-Iulia al unirii cu țara, a dat, mai apoi, temelnicie, prin însași slujirea sa ca mitropolit primat și, apoi, ca prim patriarh, deplinei unități a României și cuvenitei întocmiri a Bisericii strămoșești pe fundamentul și în hotarele statului național unitar.

Urmașul său, patriarhul Nicodim Munteanu (1939-1948), a luminat răstimpul dureros al vremurilor de război și de schimbare de lume prin chipul său blând și mângâietor de părinte sufletească desprins din filele cele mai bogate înmiresmate și pline de roadă ale tradițiilor seculare de cultură și spiritualitate ale Bisericii noastre.

La vremuri de iarăși mari încercări ale instaurării și perpetuării, vreme de decenii, a unui regim agresiv, totalitar și ateu, la cârma Ortodoxiei Românești a venit și a rămas, pentru o îndelungată perioadă, cu adevărat providențialul Patriarh Justinian Marina (1948-1977) care, împlinind și consolidând unitatea Bisericii strămoșești, a făcut din lucrarea „Apostolatului social”, cu luciditate, cu tact, cu o unanim apreciată vocație organizatorică și, peste toate, cu o nestrămutată credință și iubire a lui Hristos și a Bisericii Sale din sânul poporului român, un fapt nu doar al supraviețuirii, ci și, peste toate constrângerile și suferințele, o inegalabilă pildă de viață, de lumină și de totuși mântuitoare rodire înlăuntrul unui lagăr est-european al împresurării ce se arăta lipsit parcă, fără speranță, de mângâierile luminii spirituale.

Pe tărâmul acestei pătimiri s-au putut petrece înălțătoarele canonizări de sfinți români din 1950-1955, adevărate minuni ale credinței trăite într-un timp care așeza, aprioric, asemenea forme de exprimare a vieții bisericești dincolo de granițele imaginarului. Tot dincolo de astă dată, dincolo de „peretele cel din mijloc” ce despărțea în două bătrânul continent al Europei, a izbutit a răzbate Patriarhul Justinian dimpreună cu Ortodoxia Românească, în întregul său, prin ample deschideri de orizonturi către toate zările unde flacăra legăturii cu Dumnezeu era, totdeodată, și o lumină a apropierii între oameni.

Și iarăși, mai apoi, în vremuri încă și mai adumbrite, s-a rânduit a sta în bătaia aplecătorului vișor patriarhul Iustin Moiescu (1977-1986), cel care a înnobilat viața Bisericii prin statura sa de profund cărturar al teologiei și care, înrăurind nou vad pentru nesecatul izvor al „Părinților și scriitorilor bisericești” a adăugat neprețuit balsam pe sufletul rănit al Ortodoxiei Românești.

Iar la anul 1986 din vremea aceluși răstimp de cumpănă fost-a chemarea purtării de cărjă, în mijlocul valurilor dezlănțuite, către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care a primit nevoința de Întâlpăstor al turmei dreptcredințioase pe povârnișul unei Golgote ce părea, pe atunci, fără de sfârșit.

Și au urmat, până la piscul căderii acelei puteri fără de Dumnezeu, anii răbdării, ai rugăciunii neîntrerupte și ai totuși lucrării, ani puțini la număr, dar adânciți în îndelungarea greutății fără de seamăn a frământărilor zi-de-zi, pe care destăinuirile bunului păstor și iertătorului a toți și a toate abia la vremea din urmă le-au adus ca jertfă și mărturie dinaintea contemporanilor și urmașilor.

Acela care a urcat, una câte una, toate „Treptele slujirii creștine” într-un impresionant răstimp, a 90 de ani de viață și a 55 de ani de arhierie, pe care Bunul Dumnezeu a rânduit să-i prăznuim, cu adâncă bucurie și emoție, în chip fericit, acum și dimpreună cu aniversarea Autocefaliei și Patriarhatului, a slujit lui Dumnezeu și oamenilor în chip binecuvântat, cu aceeași putere de credință, râvnă și bogăție de roadă în toate părțile pământului românesc, fiind alesul întruchipării unei pilduitoare continuități, întru nădejde ziditoare, a trecerii de la neprecupețita suferință și jertfă la deschiderea de orizonturi a unui binefacător răstimp al libertăților, nelipsite, însă, nici acestea, de proprii ispite și încercări. Urmându-și fără abatere harăzirea ca „suflet din sufletul neamului” românesc, Biserica a petrecut răstimpul învolburat al schimbării întru înțeleaptă statornicie a celor ale sale, ca semn al perenității.

Sub înrâurirea neobositei purtări de cârjă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, animat de o pilduitoare putere a deschiderii spre chemarea vremii celei noi, Biserica Ortodoxă Română a urcat noi și numeroase trepte ale devenirii sale istorice, ca reazem statornic al conștiinței și trăirii creștine românești.

Învățământul religios în școală, sporirea numărului seminariilor și facultăților teologice și îmbogățirea profilurilor învățământului teologic conform noilor cerințe ale timpului, implicarea Bisericii în viața socială, în armată, în spitale, orfelinat și cămine de bătrâni, noile canonizări de sfinți români din 1992 și 2003, reînființarea eparhiilor desființate de regimul dictatorial și înființarea altor eparhii și parohii noi, în țară și peste hotare, sporindu-se astfel numărul ierarhilor Sfântului Sinod, restaurarea a numeroase biserici-monumente istorice, intensificarea fără precedent a construcțiilor de noi lăcașuri de cult în întreaga țară, peste o mie șapte sute în decursul doar al ultimilor cincisprezece ani, emulație constructivă cerută și săvârșită prin credința și râvna obștilor înseși de credincioși și care vine a se încunună acum prin monumentalul proiect bucureștean al unicei, prin semnificație Catedralei Mântuirii Neamului, ca noua și atât de necesara Catedrală Patriarhală, sporirea, iarăși, cu totul deosebită, a activității editoriale bisericești, dinamica vie și deschizătoare, chiar, de noi și ample perspective ale dialogului cu Bisericile Ortodoxe surori și cu alte Biserici Creștine, atât pe plan intern, cât și internațional, și încă atâtea alte binecuvântate fapte mărturisesc cu putere, deodată cu lucrarea harică, învățătoare și dintotdeauna binefăcătoare a Bisericii o prezentă vie a sa în lumea românească de azi, întruchipează răspunsuri la întrebările unor răspântii unde țara și poporul au a alege calea cea dreaptă către limanul unui dorit răstimp de unitate și de comuniune, de prosperitate, de echilibru, de pace și de statornicie a credinței.

Iar astăzi, duminică, 6 martie 2005, în solemnă și sobornică săvârșire a Sfintei și Dumnezeieștii Liturghii Arhieresti în Biserica Sfântul Spiridon Nou din București, paraclis patriarhal, înconjurând cu frățească dragoste și bucurie pe Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, dimpreună cu înalții însoțitori ai Sanctității Sale, și pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist,

Noi, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, dimpreună cu adunarea cea mare a purtătorilor de chip ai Ortodoxiei Românești care și-au unit inimile, cugetele și glasurile în plinătatea rugăciunii: clerici, credincioși, monahi și monahii din întreaga țară, dăm slavă și adâncă mulțumită Bunului Dumnezeu cel

în Treime lăudat pentru mulțimea binefacerilor ce au fost asupra Sfintei noastre Biserici și asupra tuturor înaintașilor noștri și a noastră în cei 120 de ani de autocefalie și 80 de ani de Patriarhat; fericit sorociți a se îngemăna cu aniversarea a 90 de ani de viață și a 55 de ani de arhipăstorească slujire împreună împliniți de către iubitul nostru Întâistătător, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Și întru lumina de suflete înălțătoare a zilelor acestor întreolaltă mărite prăznuiri, aducem adâncă și smerită rugă de obște Părintelui Ceresc spre a-și revârsa și în vremurile ce vin binecuvântarea și roadele iubirii Sale fără de margini către noi toți, către țara și poporul român binecredincios, către Sfânta noastră Biserică în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

S-a întocmit acest Act Sinodal, s-a înscris în Conдика Sfântă și s-a semnat de membrii Sfântului Sinod spre nepieritoare mărturie peste vremuri a recunoștinței către mult înduratul Dumnezeu, pentru darul cel mare al întreolaltă învrednicirii noastre de părășia înălțătoarelor momente de prăznuire din aceste binecuvântate zile aniversare.

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” (Luca 2, 14)

București, 6 martie 2005

**Tomosul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române,
aprilie 1885**

ϞVI

(TRADUCERE)

In numele Tatălui și al Fiului și al Sântului Duh.

„**N**imeno nu poto puno altă temelie“ dice Marele Apostol al numărilor, „do cât cea așodată, care este Iisus Christos.“

Deci pe această una și singură, tare și neclătită temelie fiind totde-una așodată Biserica lui Christos, cea una, Sântă, Catolică și Apostolică, conservă nedesolubilă unitatea credinței întru legătura dragostei. Și ast-feliu această unitate rămânând neatinsă și neclătită în toate vécurile, afacerile de administrație eclesiastică și de ordinea demnităților se pot modifica în vedere cu pozițiunea Țărilor. De accia și prea Sânta, Marea lui Christos Biserică, aprobând cu totă buna-voință, și recunoscând cu duhul păceii și al dragostei schimbările necesare administrațiunei duhovnicesci din Sântele Bisericii locale, le bine-cuvinteză și le hotărâsce spre mai bună zidirea comunităței credincioșilor.

Și fiind-că Inalt Prea Sântitul și prea Stimatul Mitropolit al Ungro-Valahiei, D. Callinic, în urmarea motivelor pe atât de drepte, pe cât și legitime, în numele Sântului Sinod al Prea Sântiților Arhieriei a României și cu consimțimântul Maiestăței Sale Regelui României și al Guvernului Său regal, a cerut de la Biserica Năstră prin epistola înaintată și recomandată prin Escelența sa Ministrul Cultelor și al Instrucțiunei publice a României, D. Dimitrie Sturdza, bine-cuvântarea și recunoșcerea Bisericii Regatului României ca autocefală, — smerenia Năstră a primit această cerere și dorința ca dréptă și conformă cu aședămintele bisericesci. Așa dar, după ce am deliberat cu Sântul Sinod cel de pe lângă Noi, al Prea iubiților noștri frați în Sântul Duh

și coliturgisorii, declarăm, ca Biserica ortodoxă din România să fie și să se șică și să se recunoască de către toți neatârnată și autocefală, administrându-se de propriul și Sântul său Sinod, având de Președinte pre Înalt Prea Sântitul și prea Stîmatul Mitropolit al Ungro-Valahiei și Primat al României, cel după vreme, nerecunoscând în propria sa administrațiune internă nici o altă autoritate bisericască, fără numai pre capul Bisericeii ortodoxe celei una, sântă, catolică și apostolică, pre Mântuitorul Dumnezeu-omul, carele este singura temelie și piatra cea din capul unghiului, și întâiul, și supremul și vecinical Arhierie și Arhipăstor. Și așa, Biserica ortodoxă a Regatului României, fiind tare întemeiată pe pētra cea din capul unghiului a credinței noastre și pe învęștura cea sântă-tosă, pre carea ne-a transmis-o nouă părinții neatinsă și fără inovațiune, o recunoșcem prin acest sânt, patriarhicesc și sinodal Tom, autocefală și de sine administrată întru tôte, și proclamăm pe Sântul ei Sinod frate în Christos prea iubit, bucurându-se de tôte prerogativele, și de tôte drepturile chiriarhicesții, inerinte unei Biserice autocefale; în cât, în tótă podoba bisericască, ordinea și în tôte cele-l-alte iconomii bisericescii să se administreze și să se conducă de sine, neîmpiedecată și în tótă libertatea, conform cu tradițiunea continuă și neîntreruptă a Bisericeii catolice ortodoxe, și tot ast-feliu să se cunoscă de către cele-l-alte Bisericeii ortodoxe ale Universului și să se numiască cu numele Sântului Sinod al Bisericeii României. Dar pentru că legătura unirei duhovnicești și relațiunea sântelor lui Dumnezeu Bisericeii, să remână neatinsă întru tôte, fiind-că ne am învățat a păstra unirea Duhului întru legătura păcei, Sântul Sinod al Bisericeii României datorește a pomeni în sântele sale diptice, duple tradițiunea veche a sântilor și purtătorilor de Dumnezeu părinți, pe Prea Sântul Patriarh icumenic, pre cel-l-alți Patriarhi, precum și pre tôte Bisericile lui Dumnezeu ortodoxe, și să se înțelęgă direct cu Prea Sântul Patriarh icumenic, cu cel-l-alți Patriarhi, și cu tôte sântele lui Dumnezeu Bisericeii ortodoxe, în tôte cestiunile importante canonice și dogmatice, care au trebuință de o chibzuire mai generală și mai comună, duple sântul obicei al părinților, păstrat de la început.

De asemenea este în drept a cere și a primi de la sânta noastră mamă,

Biserică a lui Christos, toate câte sunt în drept a cere și a primi de la dânsa și cele-l-alte Biserici autocefale. Iar Președintele Sântului Sinod al Bisericii României, la instalarea sa datorește a trimite gramatele sinodale necesare către Prea Sântul Patriarh icumenic și către cei-l-alți Prea Sâni patriarhi, precum și către toate Bisericile ortodoxe autocefale; de asemenea și el este în drept a primi aceleași de la aceste. Pentru toate aceste, Sânta și Marea noastră Biserică a lui Christos, bine-cuvinteză din adîncul sufletului pre iubita sa soră în Christos, Biserica autocefală a României, chiamă în abundență asupra piosului popor, celui din păzitul de Dumnezeu Regat al României, sântele daruri și harurile din isvoarele cele nescapate ale Părintelui ceresc, invocând atât pentru dînși, cât și pentru fiii lor din neam în neam, tot binele și amândoe mântuirile. Iar Dumnezeuul păcei, cel ce a sculat din morți pre Marele Păstor al oilor întru sângele Testamentului celui vecnic, pre Domnul Nostru Iisus, să desăvârșiască pre această sântă Biserică în tot lucrul bun, spre plinirea vocii lui, făcend în ea ceea-ce este plăcut înaintea lui prin Iisus Christos, căruia se cuvine mărire în vecii vecilor, Amin.“

În anul mântuirii, una mie opt sute optzeci și cinci, luna Aprilie, indicțiunea XIII.

† IOACHIM, cu mila lui Dumnezeu, Arhiepiscop Constantinoplei, Romei nouă și Patriarh icumenic, adevărate în Christos Dumnezeu.

† Al Cizicului, NICODIM.
 † Al Halchedonului, CALINIC.
 † Al Adrianoplei, NEOFIT.
 † Al Amasei, SOFRONIE.
 † Al Melnicului, PROCOPIE.

† Al Arhimiei, NICIFOR.
 † Al Moglenet, KERASIE.
 † Al Debret și Velizet, ANTIM.
 † Al Samosului, GAVRIIL.
 † Al Litișet, IGNATIE.

Icona Maicei Domnului
 cu Iisus Christos,
 prunc în brațe. De-supra
 inscripțiunea :

Μ. ΘΟΥ ΣΙ ΙΣ΄. ΧΣ΄.

Sigiliul atârnat
 de gaur roș și alb

Insigniile patriarhiei de Constantinopol: Aevila bizantină cu corónă imperială; în dreapta crucea, în stânga globul; De de-supt inscripțiunea: Ioachim, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop Constantinoplei, Romei nouă, Patriarh icumenic, 1884.

III.

**Scrisórea Inalt Prea Sântitului Mitropolit Primat al României,
D. Callinic, către Santitatea Sa Patriarcul Ecumenic, Ioachim IV.**

București în 20 Aprilie, 1885.

Inalt Prea Sântite Stăpâne,

Cu ajutorul a Tot Puternicului Dumneșeș, Stăpân al Tuturilor celor vęđute și al celor nevęđute, și în unire cu datinele cele vechi, Biserica ortodoxă a României a fost declarată, bucurându-se de o independență egală cu aceea a celor-l-alte Biserici autocefale, precum Bisericile de același rit ale Rusiei și Greciei, primind pentru trebuințele bisericesci ale Regatului direcțiunea administrativă și disciplinară unicamente de la Sântul Sinod al Regatului României, preșeđut în mod permanent de Mitropolitul Ungro-Valahiei, Primat al României.

Acest fapt dorim a 'l aduce la cunoșcința Prea Sântitului, Prea Venerabilului și Ântâiului Tron Patriarhicesc al Bisericii Răsăritului, adică Marei Biserici din Constantinopole, cu care România întreține de secolii relațiuni, și a cere bine-cuvântarea Sa, precum și comunicarea prin Ea a acestui fapt și celor-l-alte Biserici autocefale.

În urmarea celor ce preced și după ce am obținut încuviințarea Maiestății Sale, Augustului Nostru Rege și a Guvernului Sęș, depuind o sãrutare pióșă pe dreapta Santitãței Vóstre și esprimând respectele noastre venerabilei Adunări a Sântului Sinod al Santitãței Vóstre; sub-scrisul Preșeđinte al Sântului Sinod al României, în numele acestuia, vin să rog pe Santitatea Vóstră să bine-voiți a da bine-cuvântarea Vóstră acestui fapt, săvęșit în interesul religiuinei și a recunoasce Biserica autocefală a Regatului României ca soră de același rit și de aceeași credință întru tóte; pentru ca clerul și poporul pios al României să capete o putere mai mare în simțimântul credinței, care pătrunde inimile tuturilor Creștinilor ortodoxi al Orientului, și a comunica acest fapt

celor-lalte trei scaune Patriarhicesci ale Răsăritului și tutulor Bisericelor ortodoxe autocefale, pentru ca acestea să îmbrățișeze și Ele, și să salute Biserica autocefală a României ca soră de aceeași credință creștină ortodoxă, urmând comunicarea lor frățască cu dânsa în Duhul Sânt și unitatea credinței.

Sântul Sinod al Bisericii autocefale a Regatului României ține a conserva intacte dogmele sacre ale sântei noastre credințe ortodoxe și tradițiunea Bisericii, și va avea deci tot-dé-una îngrijirea de a da Prea Sântului Tron Ecumenic și Patriarhesc din Constantinopole, conform cu canoanele și cu învățătura Bisericii, Ântâtetatea de onóre, care 'l face ântâiul Tron al ântâiului Prelat al întregii Biserici ortodoxe a Răsăritului și de a se pomeni de către Președintele Sântului Sinod în ântâul loc, după obiceiul stabilit, numele Patriarcului, care 'și are reședința pe Tronul Ecumenic și Apostolic al Răsăritului. Iar pentru a se menține prin mijloacele canonice și legale unitatea credinței, care a fost salvată prin grația a Tot puternicului nostru Stăpân al tutulora, Iisus Christos, Sântul Sinod al Bisericii autocefale a României, va sta în tot-dé-una în legătură dogmatică și canonică cu Prea Sântul Tron Ecumenic, ca și cu cele-lalte Biserici ortodoxe autocefale.

Trăgând din Bine-cuvântarea Santității Vóstre o nouă putere pentru îndeplinirea sântei noastre misiuni, Vă rog să bine-voiți a primi smeritele mele închinăciuni și am onoare a rămânea

al Inalt Santității Vóstre
maí mic în Domnul
și împreună-liturghisitor

*Archiepiscop și Mitropolit al Ungro-Valahiei, Primat și
Președinte al Sântului Sinod al României*

CALLINIC.

București în 20 Aprilie, 1885.

II.

**Scrisoarea Ministrului Cultelor și al Instrucțiunii publice către
Santitatea Sa Patriarcul Ecumenic, Ioachim IV.**

Prea Inalt Sântite,

Cu cel mai profund respect, mă grăbesc a comunica Santității Văstre scrisoarea alăturată a Părintelui Callinic Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României, prin care Inalt Prea Sântia Sa în numele Sântului Sinod al României, și după ce a primit aprobarea Maiestății Sale Regelui, Augustul meu Stăpân, și a guvernului Său, cere de la Santitatea Văstră să binevoiți a acorda bine-cuvântarea Văstră, Bisericei autocefale a Regatului României, ca soră de aceeași credință ortodoxă.

Guvernul Maiestății Sale Regelui României este prea fericit, că ast-fel se vor stabili relațiuni cordiale între Biserica autocefală a României și Prea Sântul, Prea Venerabilul și Ântâiul Tron Patriarhicesc al Bisericei Răsăritului.

Indeplinesc o datorie din cele mai plăcute, mulțumind Santității Văstre în numele Augustului meu Stăpân și al Guvernului Său pentru spiritul, plin de bună-voință și pentru simțimintele înalte, ce ați arătat în aceste împrejurări, pentru a ajunge cu toți la un rezultat atât de priincios pentru unitatea și pacea Sântei Biserici a Răsăritului.

Depunând o sărutare pioasă pe dreapta Santității Văstre, cu cea mai profundă venerațiune, am onóre a rămânea

al Santității Văstre
prea plecat și prea supus servitor
și fiu sufleteac

D. ȘTURDZA.

Bucuresti în 20 Aprilie, 1885.

**Scrisórea Santitãþii Sale Patriarcului Ecumenic, Ioachim IV,
cãtré Inalt Prea Sãntia Sa Mitropolit Primat al României,
D. Callinic.**

(TRADUCERE)

No. Prot. 1759.

Inalt Preasãntite și mult stimat Mitropolit al Ungro-Valahiei și Primat a tótã România, prea iubite în Christos Dumneþeú și mult dorite frate și coliturgisitor al Smereniei Nóstre, D. Callinic, cu sãrutare sãntã îmbrãþisãm pe prea iubit și prea cinstit Inalt Preasãntia Vóstrã. Escelenþa sa, Ministrul Cultelor și al Instrucþiunii publice din România, D. Dimitrie Sturza, Ne-a transmis de curênd, la 20 ale lui Aprilie curgêtor a anului curent, scrisórea frãþescã a doritei și respectatei Inalt Preasãntiei Vóstre, prin care în numele Sãntului Sinod al Prea Sãntiþilor Arhieriei ai României și cu consimþimentul Majestãþei Sale Regelui României și al Guvernului sãu regal, cereþi, ca Biserica Nóstrã cea mare a lui Christos sã acorde bine-cuvêntarea ei prea Sãntei Biserici a Regatului României și sã o recunóscã ca autocefalã și sorã omodoxã și de aceeași credinþã întru tóte, și sã comunice acest fapt celor-l-alte trei tronuri patriarhale ale Rãsãritului, precum și tuturor Bisericilor ortodoxe autocefale.

Acéstã cerere a prea scumpei și respectatei Inalt Preasãntiei Vóstre, luându-o în consideraþiune împreunã, cu Sãntul de pre lângã Noi Sinod al Prea Sãntiþilor Mitropoliþi, fraþi iubiti ai Noþtri în Sãntul Duh și coliturgisitori, și chibzuind împreunã asupra ei am gãsit-o raþionalã și dréptã, și corespundêtoare cu aþedemintele, bisericesti. De aceea primindu-o cu iubire frãþescã am pãþit la alcãtuirea și sub-semnarea Sãntului și legalului Tom Patriarhicesc și Sinodal, prin care cu bucurie sufletescã bine-cuvêntãm pe Prea Sãnta Bisericã a României, recunoscându-o autocefalã și întru tóte de sine administratã și proclamând pre Sãntul ei Sinod de frate

prea iubit în Christos. Iar acest sânt Tom îl trimitem respectatei Înalt Preasânției Vóstre, vestindu-Vă, că Noi am comunicat după prescripțiunne vechi acest fapt îmbucurător și tuturor celor-l-alte Bisericii ortodoxe autocefale. Cu acéstă ocasiune felicitând cu duhul dragostei frățesci și cu cordialitate pre respectata și iubita Înalt Preasânția Vóstră, precum și pre tótă sânta adunare a Prea sântișilor Archierei de pre lângă voi, ne rugăm Incepătorului și Intemeetorului Sântei nóstre Biserici, ca să păzescă cu brațul său cel înalt pe prea iubita Nóstră soră în Christos, pe prea Sânta Biserică din păzitul de Dumneđeș Regat al României, care ține cu tărie divinele dogme, sântele canóne și tradițiunile nepătatei nóstre credințe, ilustrându-se în fapte bune și prosperând în credință, sub conducerea spirituală cea neadormită și plăcută lui Dumneđeș a Sântului ei Sinod, preșeđut de respectata Înalt Preasânția Vóstră, a căria ani să fie cât se póte de mulți, cu sănătate și mântuire în amândoș chipurile.

Al prea scumpel și respectatei
 Înalt Preasânției Vóstre
 frate iubit în Christos și în totul
 dispus
 † Al Constantinupolei IOACHIM.

1885 Aprilie 25.

IV.

Scrisórea Santității Sale Patriarcului Ecumenic, Ioachim IV, cătře Ministrul Cultelor și al Instrucțiunei Publice.

(TRADUCERE)

No. Prot. 1760.

Esceleñtä,

Cu bucurie am primit prea prețioșa epistolă a Esceleñței vóstre de la 20 ale curgétórei luni Aprilie anul curent, prin care Ne înaintați epistola mult dori-tului nostru în Chrisos frate și coliturgisitor, Înalt Prea Sântitului și mult stimatu-lui Mitropolit al Ungro-Valahiei, D. Callinic, care cere de la Marea nóstră Biserică a lui Christos bine-cuvéntarea și recunóscerea Prea Sântei Biserici a Regatului Româ-niei ca autocefală, asigurându-ne, că Guvernul Majestăței Sale Regelui considera de mare norocire consolidarea relațiunilor cordiale dintre tronul Nóstru icumenic și Prea Sânta Biserică a României.

Cererea acésta, primind'o cu plăcere ca rațională, dréptă și corespundétore cu aședămintele bisericesci, ne-am grăbit a o împlini; lucrul ce l'am făcut împreună cu Sântul Sinod cel de pre lângă Noi al Prea Sântiților Mitropoliți, eliberând în acest scop Sântul Tom patriarhicesc și sinodal, pe care 'l trimitem cu epistola Nóstră Înalt Prea Sântitului și mult stimatului Mitropolit al Ungro-Valahiei, și Priumat a tótă România, D. Callinic, prin care Tom bine-cuvéntăm pe Prea Sânta Biserică a României, recunoscându-o autocefală și întru tóte de sine administrată, și proclamăm pe Sântul ei Sinod, frate în Christos prea iubit.

Cu ocasiunea acestui fapt îmbucurător, rugăm pe Esceleñța vóstră, să bine-voiați a înfațișa Majestăței Sale Regelui României, părintescele Nóstre bine-cuvén-tări și căldurose rugăciuni pentru gloria Majestăței Sale, care tot-dé-una cu mă-rinimie ocrotește drepturile și interesele Bisericii Ortodoxe a României, și pentru

prosperitatea poporului român, care a păstrat neatins sântul deposit al sântei noastre credințe, celei nepătate.

Mulțumind Escelenței Vóstre și Escelențiilor Lor, celor-l-alți Miniștri ai Maiestății Sale, pentru manifestarea cu deosebire vădită și în acéstă împrejurare de simțimintele eminamente pióse și pentru laudabilul zel pentru consolidarea relațiilor cordiale dintre Biserica autocefală a României și Biserica Nóstră cea mare a lui Christos, Ne rugăm, ca harul Domnului nostru Iisus Christos să întăriască guvernul regal în sirguințele lui pentru întărirea piosului popor român în tot bñele.

Fie anii Escelenței Vóstre cu sănătate și cu bucurie.

Al prea scumpel Escelenței Vóstre
cálduros rugător către D-đeú
și în totul dispus

† Al Constantinoplei IOACHIM.

1885 Aprilie 25.

III. PORTRET DE IERARH

PORTRET PILDUIITOR*

Parcurgând și recent apărutul volum XV din opera Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, cuprinsă sub titlul generic *Pe treptele slujirii creștine*, am trăit aceeași uimire încercată la lectura fiecărui volum anterior. Mai întâi dimensiunea (toate depășesc 500 de pagini), apoi varietatea enormă a conținutului, exprimând bogăția unei vieți, a unei experiențe, dar și a unei minți deosebite, m-au emoționat adânc. Pentru că, deși am cinstea să-L cunosc de peste 30 de ani, abia acum înțeleg niște lucruri, definitorii pentru o personalitate cu numeroase fațete care nu se lasă văzute oricând și oricum. Smerenia sa, aceea pe care nu o au decât ierarhii crescuți în mănăstire, i-a dat o modestie, o simplitate cordială incredibilă în raport cu semenii. I-o cunoaștem și o admirăm. Dar după '89, când s-a revenit asupra structurii Academiei Române, am avut o mărturie impresionantă a acestei modestii. O delegație a Academiei, formată din președintele de atunci, Mihai Drăgănescu și doi vice-președinți, Nicu Cajal și subsemnata, a mers să propună desemnarea sa ca membru de onoare. Ne-a primit cu căldură, cu prietenie și cu binecuvântări părintești. Dar la dulceață și la cafea, când i s-a făcut propunerea, a refuzat cu un zâmbet cald și o vorbă de duh. Nu socotea că era momentul potrivit al alegerii sale. Uimirea noastră n-a fost mică, deoarece se alerga și se aleargă după titluri academice. Prea Fericitul ne-a explicat mai târziu că nu și-a închinat încă opera așa cum o gândise. O avea aproape de sfârșit. Dar respectul său față de conținutul unui titlu a fost pentru noi și ceilalți o lecție de etică intelectuală rară.

Refuzul izvora însă și dintr-o cauză mai puțin personală. Academia nu avea încă o Secție de Teologie, așa cum s-ar fi convenit țării noastre cu Biserica Națională și tradiție în acest sens. Izbutisem mai înainte eu însămi,

---

* Extras din lucrarea *"Biserica în misiune"*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

dar cu mari eforturi, să fac să fie ales Părintele Dumitru Stăniloae, după refuzuri repetate de la președintele Secției de Filologie și de la cel al Secției de Filosofie care, în cele din urmă, a acceptat totuși.

Dar Patriarhul ne-a dat, de fapt, dovada respectului său pentru demnitatea Bisericii Ortodoxe, deoarece a primit demnitatea titlului de academician de onoare abia după 1996, când Teologia a intrat oficial în nomenclatura Secției de Filosofie, deci când starea de lucruri revenise la normal, după aproape o jumătate de secol de totalitarism ateu.

De altfel, în numeroasele funcții de conducere pe care le-a îndeplinit în acel răstimp și mai cu seamă în cea de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, între 1977 și sfârșitul lui 1986, a încercat să păstreze, pe cât era cu putință, măcar o brumă din libertatea de mișcare pe teritoriul sacru. Îmi amintesc de reparațiile și amenajările de la Dragomirna, de construcțiile de la Sihla și Sihăstrie, de la Secu și de altele, toate făcute în taină, cu mare fereală și oarecare "sacrificiu" material, în folosul "inspectorilor" de la Culte, care închideau ochii la vederea darurilor oferite de părinții stareți (uneori chiar la cerere): provizii de iarnă, lemn etc. Se stabilise între stareți și mănăstiri o solidaritate și o bună învoire rară, cultivate anume de Înalț Prea Sfințitul Teoctist, pentru care rangul său nu însemna un prag despărțitor de ceilalți monahi. L-am văzut mereu în mijlocul lor la slujbe, la o oră de sfat.

I-am stat mai aproape la un hram la Secu, ce avea loc la marea sărbătoare a Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul. O reprezentam pe regretata maică stareță Nazaria de la Văratec și mă simțeam foarte stingherită, deoarece nici maica Eustohia de la Agapia nu putuse veni și eram singura figură feminină între atâția stareți și mai cu seamă în fața Mitropolitului. Dar Înalț Prea Sfinția Sa a știut, cu tactul său deosebit, să mă facă să mă simt în largul meu, dându-mi în glumă porecla de egumenă a mănăstirii, care mi-a rămas mulți ani după aceea, spre hazul nostru, al tuturor. Dar nu numai de aici a pornit mirarea mea, ci de la felul în care se purta cu stareții și chiar cu toți călugării, cu subalternii în general. Nici o urmă de superioritate în comportamentul său, ci o bunăvoință plină de căldură, de solidaritate cu membrii cinului monahal, cum n-am mai văzut la alt Ierarh. E adevărat că era vremea acelor stareți minunați, Iachint de la Putna, Efrem de la Neamț, Zenovie de la Horaița și a altora. Sau a harnicilor părinți Macarie, de la Secu, care scosese mănăstirea din molozuri și o făcuse adevărată grădină, sau Victorin de la Sihăstria, tot atât de plin de râvnă, ori Vartolomeu, pictorul Sihăstriei și, mai recent, al Durăului.

O atmosferă caldă, prietenoasă a domnit în tot cursul agapei, păstrându-i totuși caracterul duhovnicesc. Strălucea pe fața Înalț Prea Sfințitului Teoctist

acea expresie blajină, binevoitoare față de orice semen, și care nu-l părăsește niciodată, chiar în momentele mai grele ale vieții sale, care n-a fost lipsită de "osteneală și durere" (Psalmul 109). Atunci pronunțase, la sfârșitul slujbei de hram, un cuvânt de învățătură despre exemplul vieții și învățaturii Sfântului Ioan Botezătorul, despre nevoințele marelui Înainte Mergător al Domnului. Fusese o vorbire simplă, rostită fără nici o emfază, așa cum se desfășoară toată omiletica sa. Dar, ca totdeauna, cuvintele i-au pătruns deopotrivă în inimile cele mai smerite și în mințile cele mai ascuțite, cu aceeași putere a credinței trăite.

Cinstea, cu prezența sa, mai toate hramurile și marile sărbători la Mănăstirile Eparhiei sale. Era așteptat de toată suflarea, de toți poporenii care-i sorbeau cuvintele. Și deși revenea pe aceleași teme, nu se repeta niciodată. Izvorâte, parcă, din mereu alte surse proaspete, vorbele se înșiruiau liniștit, pline de miez și de limpezime, aducând neconținut sensuri noi în vechile pilde, dându-le vibrația necesară momentului istoric, atât de greu, al zilei.

Căci, dincolo de seninătatea și echilibrul pe care le purta cu sine, datorită credinței și nădejzii sale puternice, Prea Fericitul știa ce poate aștepta Biserica de la regimul ateu, amenințările din fiecă clipă. De aceea încuraja poporul dreptcredincios cu cuvântul său plin de har. Dar după slujbe, după agape, când rămâneam puțini oameni de încredere în jurul său, Mitropolitul nostru arunca vreo aluzie vagă, care trebuia mai mult ghicită, la vremurile și situațiile pe care le trăiam, învăluită într-o vorbă de duh. Fizionomia sa își păstra seninătatea și privirea, limpezimea. Și nu-și întrerupea conversația care era totdeauna uimitor de interesantă. Cel care era monah, preot, profesor, ierarh deținea o experiență de viață și de cultură, și duhovnicească și laică, de o vastă cuprindere, în care teologia și istoria, nu numai cea bisericască, ci și cea universală, țineu locul de frunte. Era firesc să fie așa pentru cel care credea cu neclintită fermitate în Împăratul Veacurilor, în Cel a Cărui Întrupare dăduse substanță și sens istoriei, într-o nouă "Lumină a Cunoștinței".

De aceea, în noiembrie 1986, când a fost ales ca nou Patriarh, m-am temut. Deși îi cunoșteam tactul și înțelepciunea, cunoșteam și pericolul inevitabil al momentului. Vandalismul împotriva bisericilor, început în 1977, când, la adăpostul așa-ziselor avarii aduse de cutremur, s-a dărâmat istorica biserică a Enei (care a prilejuit moartea bunului Patriarh Justinian), continuase în anii următori, ai Patriarhului Iustin Moisescu. În 1983 căzuse splendida biserică a fostei Mănăstiri Văcărești, ridicată de Vodă Mavrocordat. Detalii asupra dărâmării sfântului lăcaș ne-a dat istoricul Radu Ciuceanu când, împreună cu Dinu Noica, venit special de la Păltiniș, ne-am dus să

vedem starea ultimă a prea frumoasei zidiri. Nu o putuse salva nici memoriul făcut atunci lui Ceaușescu de către Ion Alexandru și Adrian Păunescu, din cauza opoziției soției aceluia (așa-zisul Cabinet II).

Iar în 1985, cartierul Izvor a fost supus unor crude demolări, a cinci biserici, dacă nu mă înșel. Astfel încât în 1987, sub noul Patriarh, s-a mai dărâmat doar un singur lăcaș de rugăciune, biserica Sfântul Spiridon-Vechi de la Podul Senatului, ctitorie tot a lui Constantin Mavrocordat din 1747. Dar Înaltul Ierarh nici n-a fost consultat, fiindcă n-a fost primit niciodată la Palat. În anul 1996 însă, aceasta s-a refăcut și târmosit, prin grija și din inițiativa Patriarhului, în prezența Patriarhului Antiohiei.

Și vreau să semnalez un gest, o acțiune a Prea Fericitului Teoctist, mai puțin cunoscută în țară. În 1989, aflându-mă în Italia pentru un colocviu comemorativ Eminescu, am auzit vorbindu-se cu admirație despre o vizită făcută de Prea Fericirea Sa, Papei Ioan Paul al II-lea. Se comenta îndrăzneala (cu câte riscuri posibile!) Ierarhului român care, în trecere prin Roma, dorise să-l întâlnească pe Pontif. Dar în clipa în care ieșea pe ușa hotelului, a sosit în goană ambasadorul nostru, ca să-i comunice că nu are agramentul conducerii de partid și deci nu poate face vizita la Vatican. Și atunci, cu toată demnitatea Sa, Patriarhul a răspuns că, fiind Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, care nu are nimic de-a face cu politica, știe să hotărască singur ceea ce se cade și ceea ce nu se cade să facă. Și liniștit, s-a suit în mașină și s-a dus la întâlnirea cu Papa, punând astfel începutul unor relații foarte importante pentru viața creștină. Iar după revoluția din '89, când unele acțiuni care nu-i aparțineau i-au fost atribuite (ca, de pildă, demolarea bisericilor din vremea predecessorului), Prea Fericitul a acceptat cu eleganță și demnitate aceasta vinovație nereală și s-a retras din scaunul patriarhal în ianuarie 1990, printr-o cerere către Sfântul Sinod. Dar după câteva luni, o ședință la Geneva a Ierarhilor Ortodocși de pretutindeni la care au participat și doi Ierarhi români, a examinat situația reală în lumina Dreptului Canonic și a cerut revenirea părintelui Teoctist pe tronul Patriarhal. S-au adăugat la aceasta și cererile credincioșilor din țară care doreau să-l vadă din nou în fruntea Bisericii Naționale. Așa încât, la 10 aprilie 1990, Sfântul Sinod l-a rechemat la locul care i se cuvenea, și canonic, și duhovnicesc. Și așa vrea să dau un amănunt în acest sens: marele duhovnic din acea vreme, Părintele Paisie Olaru, de la Mănăstirea Sihăstria, s-a opus dintru început, în cuvinte scoase, ca din Pateric, schimbării posibile a Patriarhului.

Reintrând în atribuțiile Sale, Prea Fericitul s-a implicat tot mai larg și mai adânc în viața publică, prin activitatea sa pastorală și socială, ca și prin cea internațională. Bogăția materialelor cuprinse în ultimele volume ale

ciclului *Pe treptele slujirii creștine* dovedește interesul său pentru problematica morală și spirituală așa de complexă și de dificilă a lumii contemporane. Familia și pericolul disoluției ei, tineretul, copiii, cei din familie și cei fără familie, școala și educația religioasă, dialogul între confesiuni, ecumenismul și atâtea alte chestiuni tot atât de importante și de delicate își găsesc locul în preocupările curente ale Patriarhului nostru. Și mai cu seamă relațiile cu Bisericile Ortodoxe surori, cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol îi prilejuiesc întâlniri și vizite reciproce fie la noi în țară, fie în străinătate, întâlniri rodnice pentru întărirea prestigiului Bisericii în această lume amarnică secularizată.

Dar mai ales, Întâistătătorul nostru cu largă și subtilă sa înțelegere a situației reale care amenință uriașele valori ale sacralului, ale Creștinismului tradițional, a continuat, spre cinstea sa și a Ortodoxiei românești, ceea ce a început în 1989: legăturile cu Biserica soră Romano-Catolică, cu celălalt înțelept de la conducere, Papa Ioan Paul al II-lea.

Prima vizită a unui Papă într-o țară ortodoxă, realizată în 1999 prin venirea Pontifului la București, a însemnat o pagină nouă nu numai în relațiile dintre cele două surori artificial despărțite, ci și, sperăm, în mentalități! A fost un moment emoționant acela al Liturghiei noastre slujite de numeroși Ierarhi și urmărite cu o atenție foarte concentrată de Papă, pe textul unei traduceri. Iar gestul final al Părintelui Patriarh care i-a oferit în dar un Potir, cu urarea ca, în curând, să se împărtășească amândoi din el, a părut ca venit de Sus. Un tânăr teolog și filolog a consemnat momentul într-o carte a sa și îl citez pentru că izbutește să concentreze meritele Întâistătătorului nostru în câteva propoziții de adevăr și putere: "Harul lui Dumnezeu a fost cu prisosință peste Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Nici o inhibiție, nici o crispă, nici un complex, nici o infatuare. Deschidere, dragoste, luminozitate, participare, dăruire... O formă extraordinară și o vervă duhovnicească excepțională. Cuvântările calde și echilibrate. Cei ce au ochi de văzut și urechi de auzit, minți de priceput și inimi de simțit, vor rămâne mândri de prestația Patriarhului nostru și-i vor sta alături în eforturile-i susținute de propășire a Bisericii" (Costion Nicolescu, *Cine se teme de Biserica?*, Editura Christiana, București, 2002, p. 220).

În acord total cu cuvintele fostului meu strălucit student, Costion Nicolescu, la impresionanta aniversare de nouă decenii a Întâistătătorului Bisericii Naționale, Îl asigurăm de profunda afecțiune, devotamentul și înalta noastră admirație.

VOIA SFÂNTULUI DUH

Fără să fi parcurs textele reunite în prezentul volum, pot bănuî că ele se răsfiră pe două direcții. Prima, mai riguros biografică, va căuta să fixeze bilanțul obiectiv al celui de-al cincilea Patriarh care a păstorit, până la biblica vârstă împlinită acum, turma duhovnicească a Bisericii Ortodoxe Române. Cea de-a doua, cu siguranță, va cuprinde mai ales exerciții de circumstanță festivă și probe de retorică bizantină. Ambele sînt utile, pentru că 90 de ani necesită într-adevăr evaluarea contemporanilor, dar și pentru că sărbătoritul merită, firește, să fie... sărbătorit. Am schițat această grilă doar pentru a-mi declara, din capul locului, intenția unei contribuții mai puțin „încadrabile”.

Voi așterne mai jos câteva pagini confesive, pentru a depune o mărturie inevitabil subiectivă pe marginea unei relații personale: aceea dintre un tânăr teolog – albit în răstimp – și un Părinte care a avut neconținut generozitatea de a-și ocroti mezinul omonim (amândoi purtând, prin Botez, numele de „Teodor”) și camaradul zodiacal (amândoi situându-ne sub semnul Vărsătorului).

La mijlocul anilor '80, când a fost ales în fruntea Sfântului Sinod, Patriarhul Teoctist știa că acceptă această povară pe fondul unei epoci intrinsec odioase. Deși golit de orice motivație socială, marxismul domina inerțial țara, ca unică ideologie admisă. Dictatura lui Ceaușescu se afla la apogeul răului. Vremurile Patriarhului Justinian Marina, definite printr-o drastică represiune, dar și prin dialogul interesat dintre puterea comunistă și forurile bisericesti, păreau foarte îndepărtate. Pe de altă parte, patriarhatul lui Iustin Moisescu se stinsese într-o Biserică izolată și disprețuită de omnipotentul partid roșu. Era clar că lucrurile nu aveau să se îndrepte. Prin urmare, noul Patriarh se urca nu atât pe jilțul arhieresc al deja chinuiților săi predecesori, cât pe o veritabilă Golgota.

Poate că adversarii săi – și știm că orice om important nu este încercuit numai de prieteni – au făcut pe atunci supoziția că fostul Mitropolit al Moldovei a manevrat în culise pentru a-și asigura ascensiunea și... atât. În

---

* Extras din lucrarea *“Biserica în misiune”*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

realitate, Patriarhul Teoctist a acceptat un sacrificiu. El rămăsese, pe dedesubtul strălucitoarelor veșminte arhieresti, un călugăr cu vocație, un om cu frica lui Dumnezeu și un diplomat care simțea că Biserica, sugrumată de o crescândă persecuție, va avea nevoie de tactul său conciliator.

Au urmat anii cei mai penibili, de a căror atmosferă m-am împărtășit, dat fiind că lucram la Institutul Biblic, aflat în vecinătatea Cancelariei patriarhale. Securitatea își infiltrase agenții peste tot. Mereu mai invadenți, mai nerușinați de „sarcinile” lor opresive și mai dornici să controleze orice mișcare a „popilor”. Departamentul Cultelor, unde până și cerberii publicațiilor ecleziastice se mai defulau cu oarece glosă anti-ceaușistă, continuă, cel puțin formal, să aplice obligatoriul său nihil obstat pe fiecare silabă tipărită. Institutele teologice lucrau într-o ambianță de teroare difuză, supraviețuind cu greu printre delatțiuni și comenzi omagiale. Dar aspectul cel mai cumplit ținea de însăși nebunia dictatorului, care-și pusese în minte să distrugă Bucureștiul, cu tot cu zestrea lui de străvechi lăcașuri amplasate central. Până și Palatul Patriarhal ar fi fost să fie transferat undeva, la periferia capitalei. Isteria iconoclastă a lui Ceaușescu se autoalimenta și n-ar fi fost decât sporită în fața oricărei contestații fățișe. Intelectuali specializați în studii medievale au căutat să sensibilizeze autoritățile pentru a salva, măcar sub pretexte istorico-naționale, bisericile amenințate cu demolarea. N-au fost ascultați. Parohii lăcașurilor puse pe lista neagră au plâns, alături de credincioși, făcând uneori, în glaciale dimineți hibernale, brău viu împotriva bulldozerelor. Mulți restauratori sau enoriași au mutat, cu brațele, vreun fragment de pietrărie brâncovenească ori vreun ciob de pisanie arabă, salvate asemenea unor inestimabile relicve.

Ce-i drept, Sinodul și Patriarhul n-au ridicat glasul împotriva acestor samavolnicii. Au crezut ei oare că, dacă păstorul va fi „bătut”, se va risipi întreaga turmă? Au întors și obrazul celălalt? Au preferat un rău mai mic unuia, cine știe, insuportabil de mare? Au mizat pe Biserica nevăzută, ascunsă înlăuntrul celor prigoniți, acolo unde nici un ucaz bolșevic nu mai putea opera? Fapt este că respectiva tăcere a răsunat cumplit mai apoi, în decembrie 1989, când a fost nevoie ca românii să moară împușcați pentru a-l dărâma, la rândul lor, pe exponentul paranoic al ateismului de stat.

Patriarhul Teoctist s-a trezit în miezul acestui ciclon. Și a fost părăsit, de parcă singur ar fi tăcut și nu împreună cu întreaga ierarhie. Mulți au jubilat când, sub presiunea străzii (specifică acelei perioade), Întâistătătorul s-a hotărât să se retragă. M-am numărat, din păcate, printre ei, deși Patriarhul mă primise la dânsul în repetate ocazii și mă sprijinise atunci când, plănuiind să emigrez, intrasem în vizorul poliției politice. Acum gândesc altfel. Susțin în continuare că Biserica noastră, dimpreună cu mine, ar fi trebuit să fie mai curajoasă și mai demnă. Dar am, simultan, convingerea că Patriarhul s-a

întors din temporarul său surghiun spre binele aceleiași Biserici. O societate atât de organic ierarhizată n-ar fi supraviețuit unei decapitări subite. În plus, am asistat direct la pocăința acestui creștin autentic. Alții s-au mulțumit să mimeze regretul, dacă nu s-au lipsit cu totul de el, preferându-i cinismul obrazului de toval. Prea Fericitul Teoctist a trăit însă cu totul altceva: oricine i-a stat în preajmă de-a lungul ultimilor ani știe cât s-a torturat sufletul său pentru a expia lașitatea și ezitarea cu care s-a împovărat oarecând, în vâltoarea celor mai ostile timpuri din istoria României moderne. Sunt încredințat că Dumnezeu însuși a auzit rugăciunile acestui nou rege David, întors spre Creatorul său ofensat.

Mai târziu, drumul avea să mă conducă la Vatican, în calitate de ambasador al României pe lângă Sfântul Scaun. A fost să se consume, chiar în acel timp, vizita Papei Ioan-Paul al II-lea la noi. Prima, asemenea călătorie a urmașului lui Petru într-o țară majoritar ortodoxă. Și astăzi, când rememorez dificultățile prealabile, îmi dau seama că acest eveniment realmente istoric n-ar fi fost posibil fără lucida conlucrare a trei personalități: Patriarhul Teoctist, care a semnat scrisoarea de invitare în România a Sfântului Părinte, Mitropolitul Daniel al Moldovei (care a rămas un adept al cauzei ecumenice) și Î.P.S. Bartolomeu al Clujului, care a înțeles rațiunea acestui eveniment mai presus de necazurile sale curente cu reprezentanții celeilalte Biserici românești. După zeci de convorbiri telefonice Roma-București, după o laborioasă corespondență și insistente reuniuni de taină, Patriarhul Teoctist mi-a făcut onoarea de a-mi încredința, prin curier diplomatic, originalul epistolei frățești prin care-l chema pe pământ românesc pe marele polonez de la Vatican. I-am înmănat-o Monseniorului Jean-Louis Tauran, acum cardinal și, pe atunci, ministrul de Externe al Sfântului Scaun. Dar cum? După ce mașina ambasadei s-a împotmolit în traficul de pe Lungotevere, am ajuns la Secretariatul de Stat per pedes, pentru a fi cu orice preț punctual la audiența aceea îndelung așteptată...

Pe parcursul vizitei pontificale (7-9 mai 1999), Patriarhul Teoctist și-a demonstrat din plin extraordinarele calități. Se simțea că vibrează de emoție netrucată. A răspândit, la Izvor, o emoție a unității de care mulțimile s-au lăsat străbătute, cu viteza luminii. A fost o gazdă bună, debordând de tandrețe agapică față de ilustrul său oaspete, alături de care a știut să refacă aerul ceneclului apostolic. I-a întors ulterior vizita, poposind iarăși în Cetatea Eternă. Sunt sigur că l-a descoperit pe Papa Ioan-Paul al II-lea ca pe un „slujitor al slujitorilor lui Hristos” și nu ca pe un distant Pontifex Maximus. Patriarhul Teoctist ne-a făcut astfel un mare dar teologal, întremându-ne tuturor speranța că, într-o zi, Biserica ar putea redeveni Una, și nu doar în termenii constituției dogmatice sau la orizontul veacului eshatologic...

Ca să nu încerc excesiv răbdarea cititorilor mei (pe care-i rog încă o dată să ierte natura intimă a notațiilor de aici) am lăsat, la sfârșitul modestei mele evocări, o serie de considerații despre omul acesta cu destin și vârstă de Patriarh. Prea Fericitul Teoctist este, deși poate nu s-ar spune, un axiofil. Un ins cu discernământul valorilor certe, de care se dorește cu precădere înconjurat. Orice apropiat al Sinodului știe că, din tradiționalism, Biserica Ortodoxă perpetuează o formularistică sofisticată și încurajează ceea ce aș numi „barocul encomiastic”. Ei bine, deși celor mai mulți le place teribil acest podium veșnic tămâiat, Patriarhul Teoctist rămâne, în adâncul său, indiferent la asemenea false dovezi de „fidelitate”. Mi-e limpede că-și dorește cel mai fierbinte compania oricărui semen pe care-l îndrăgește cu temei și căruia îi acordă, alături de binecuvântare, sincera sa prețuire. Cine îl cunoaște demult știe deja că, structură platonice, Prea Fericirea Sa privilegiază privirea în sus. E stimulat de inteligență, înviorat de sentimentul onestității launtrice și încântat de meșteșugul vorbirii. Acceptă mai degrabă să asculte opinii neplăcute, dar just sugestive, decât corul indistinct al lăudătorilor profesioniști. Are drag de toată lumea, precum un episcop din vremea patristică, însă nu se îmbată cu apă rece. Dar, peste toate, practică smerenia cu frecvența deliberată a unui ascet. De câte ori am bucuria de a-l asculta sau privi, realizez că, din adâncul meu, se precizează surpriza de a observa că acest om, așezat de pronie în vârful dignității ecleziale, dorește să se micșoreze pe sine, pentru ca Dumnezeu să devină, din nevăzut cum este, apropiat de fibra ta ultimă. E „normal” să asști la o atare transpunere kenotică atunci când ai de-a face cu vreun monah de schit. Efectul misionar pe care o asemenea conduită îl produce atunci când ai în fața ochilor un Patriarh se dovedește însă incomparabil. Cum să spun? Senzația pe care mi-o imprimă atitudinea duhovnicească a Prea Fericitului Teoctist este aceea că-i pasă, cu toată gravitatea, de răspunsul pe care sufletul său îl va primi la Judecata Mântuitorului.

Nu am găsit răutate în făptura Patriarhului nostru nici măcar atunci când l-am surprins copleșit de amărăciune, dezamăgit sau tulburat de împreriurările vieții. Pentru mine - ucenicul său mereu pornit pe meleaguri străine - vârsta pe care Prea Fericirea Sa o aniversază în acest februarie constituie un mister. Evident, nu mă fură gândul spre știința genetica și nici spre virtuțile dietetice ale traiului cumpătat. Mi-e tot mai vădit faptul că, dăruindu-i Patriarhului Teoctist o asemenea lungime de zile, Domnul Iisus Hristos ne transmite un mesaj pe care nu condeiul e chemat să-l exprime, ci numai rugăciunea secretă, în iatacul din inima fiecăruia.

Din Lisabona, unde am așternut precedentele însemnări, aș vrea să-i urez Părintelui Patriarh „La mulți ani!”, în voia bună a Sfântului Duh.

ZIDITORUL DE DUMNEZEU PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române poartă un nume încărcat cu o semnificație deosebită: Teoctist în grecește înseamnă "Ziditor de Dumnezeu". Lărgind sfera de conotații a acestei fraze, am putea spune, întru luminarea adevărului întreg, că este un Ziditor de Dumnezeu pentru români: atât pentru românii din Țară cât și pentru românii dinafara ei.

Cu o rodnică activitate de Apostol al lui Hristos, Prea Fericirea Sa unește Biserica, "maica poporului român" după cum spunea Eminescu, și pe toți românii, oriunde ar fi risipiți de destin și de vitregiile istoriei.

Îndrumându-ne iarăși în albia binecuvântată a adevărului, vom spune că Patriarhul Teoctist a păstorit cu râvnă, înțelegere adâncă și jertfelnicie cultura românească, întregindu-și, astfel, lucrarea misionar-pastorală și cea administrativ-gospodărească. Dovadă sunt numeroasele lăcașuri de cult, muzee și reviste bisericești, ediții ale Sfintei Scripturi, cărți teologice și manuale universitare și seminariale, ediții de spiritualitate românească și universală. Oamenii de cultură, cercetătorii științifici se apleacă cu mult folos peste paginile monografiilor sale despre Dosoftei, Iacob Putneanul, Sfântul Vasile cel Mare și îndeosebi ale celor 15 volume de Omilii, Cuvântări și Meditații adunate sub genericul *Pe treptele slujirii creștine*.

Pentru o asemenea lucrare spornică de păstorire culturală, editorială și bisericească Academia Română i-a acordat un premiu (pentru tipărirea Ediției Jubiliare a Bibliei din București din 1688) și titlul de membru de onoare al Academiei Române. În această înaltă calitate participă la cele mai importante manifestări academice.

Prin reactivarea Mitropoliei Autonome a Basarabiei, în 1992, Prea Fericirea Sa a reconstruit, cu vrednicie și har misionar, unitatea Bisericii

Ortodoxe Românești, punându-i și pe românii basarabeni sub semnul unității credinței, limbii și valorilor culturale românești.

Prea Fericitul Părinte Teoctist a binecuvântat și a îndrumat numeroase acțiuni culturale organizate de Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și de Uniunea Scriitorilor din Moldova întru dreapta cinstire și mai buna cunoaștere a marilor noștri înaintași. Cred că nu e întâmplător faptul că la intrarea în biroul său, la loc de cinste, stă atârnat portretul lui Eminescu.

Prea Fericirea Sa cunoaște realitățile culturale basarabene, preocupările și necazurile oamenilor noștri de cultură. A citit mai multe cărți ale scriitorilor de la Chișinău și s-a pronunțat cu prețuire asupra lor. Cu prilejul liturghiilor din duminici și de la marile sărbători a înălțat rugăciuni și pentru apărarea românilor basarabeni.

Fapt pentru care ei își aduc luminosul prinos de recunoștină Celui pe care Dumnezeu l-a înzestrat cu viață lungă, har, înțelepciune și bunătate.

9 ianuarie 2005

Acad. Mihai Cimpoi

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST OM AL BISERICII ȘI AL DIALOGULUI*

În 1989, toamna popoarelor a schimbat profund fața Europei Centrale și Răsăritene. Dacă privim timpul care trece, putem simți cum istoria și lucrarea lui Dumnezeu conduc, într-o manieră imprevizibilă, căile libertății umane. Putem vedea cum, prin răsturnările istoriei, Domnul deschide o nouă carte a istoriei. Creștinul trebuie să știe să descopere în această lucrare o nou-tate veșnică și suveranitatea lui Dumnezeu, de care nimeni nu poate dispune după bunul său plac. Istoria Europei Centrale și Răsăritene a asistat la realizarea unor fapte la care nimeni nu se aștepta. Răstimpul libertății, de care am fost lipsiți timp de decenii, a sosit în sfârșit.

Slujirea pastorală a Prea Fericirii Sale, care din 1986 exercită funcția de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, se situează într-o perioadă dificilă. Ne bucurăm că astăzi, în epoca relațiilor complexe dintre Biserici, la sfârșitul secolului celui de-al doilea mileniu, putem participa la ceremonia de acordare a titlului de Doctor honoris causa unui om al Bisericii, al științei și al dialogului, deschis problemelor dificile ale Bisericii și ale lumii contemporane.

Om al Bisericii și al științei

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a născut la 7 februarie 1915, la Tocileni (Județul Botoșani), ca al zecelea din cei 11 copii ai lui Dumitru și ai Marghioalei Arăpașu. La botez, a primit numele de Toader. După ce a absolvit școala primară, la vârsta de 14 ani, a intrat în mănăstire. În timp cât era frate de mănăstire, între 1932 și 1940, a fost și elev la Seminarul teologic al Mănăstirii Cernica, lângă București. La 6 august 1935, a depus voturile monahale la Mănăstirea Bistrița, județul Neamț, luând numele de Teoctist. Între 1940-1944, a studiat la Facultatea de teologie a Universității din București unde, în 1945 a obținut titlul de "*Licențiat în teologie*", lucrarea sa

---

* Cuvântarea Părintelui prof. dr. Waclav Hryniewicz cu ocazia decernării titlului de Doctor honoris causa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către Universitatea Catolică din Lublin - Polonia.

de licență, susținută în cadrul catedrei de Teologie Liturgică, primind calificativul magna cum laudae. La 25 martie 1945 a fost hirotonit ieromonah, iar la 5 martie 1950 a primit treapta arhieriei. Înainte de aceasta, ca tânăr arhimandrit, își dovedise deja curajul, conducând pelerinajul moaștelor Sfintei Cuvioase Parascheva, protectoarea Moldovei, în orașele și satele din câteva județe, întărind credința credincioșilor. Între 1950 și 1954, în timpul Patriarhului Justinian, a exercitat funcția de rector al Institutului Teologic din București. După aceasta, a fost Episcop al Aradului (1962-1973), Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei (1973-1977), apoi Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei (1977-1986). Între iulie 1980 și ianuarie 1982, a fost locțiitor al Mitropoliei Ardealului, iar între 31 iulie și 9 noiembrie 1986, locțiitor al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Mitropoliei Munteniei și Dobrogei; în același timp, tot ca locțiitor, a exercitat funcția regretatului Patriarh Iustin. La 9 noiembrie 1986 a fost ales Patriarh. După mai bine de trei ani de la această alegere, în ianuarie 1990, afectat de atacurile îndreptate asupra sa, care denunțau atitudinea avută în timpul regimului comunist, Prea Fericirea Sa a luat singur decizia de a se retrage. Cu toate acestea, trei luni mai târziu, și-a reluat prerogativele ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, în urma votului unanim al Sfântului Sinod.

Prea Fericitul a vorbit cu curaj și modestie despre perioada activității sale din timpul regimului comunist. Într-un interviu acordat la BBC, la 11 februarie 2000, el a regretat distrugerea bisericilor în timpul regimului comunist. A cerut iertare poporului român că nu a reușit să salveze aceste edificii, în ciuda concesiilor pe care le făcuse autorităților regimului comunist. Prea Fericitul a declarat: "Cer personal, iertare. O fac acum, întrucât nu am avut curajul să o fac mai devreme. (...) Simt toată povara păcatului meu, datorită suferințelor pe care acest lucru l-a provocat unui mare număr de credincioși" (Service Orthodoxe de Presse, nr. 246, martie 2000, p. 5).

Câți episcopi au avut curajul de a-și mărturisi public greșeala, în felul acesta? Sunt foarte puțini, în special în anul Marelui Jubileu 2000. Tot în anul 2000, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a aniversat, la 7 februarie, 85 de ani de viață, iar puțin mai târziu, 50 de ani de arhierie. În contextul acestor aniversări, putem înțelege mai bine declarațiile sale, exprimarea în public a cererii de iertare, rostită din grija pentru reconciliere. Comentând această declarație a Prea Fericitului, Părintele Constantin Stoica, responsabilul serviciului de presă al Patriarhiei Române, a explicat că pentru a supraviețui, Biserica a trebuit să facă compromisuri în epoca comunistă. În ciuda eforturilor și concesiilor făcute în ultimii zece ani ai regimului, zeci de biserici au fost demolate în centrul istoric al Bucureștiului și în numeroase alte localități. Contrar celor declarate de anumite cercuri mass-media, inclusiv de cele din Polonia (cf. Tygodnik Powszechny, nr. 9, din 27 februarie 2000, p.

2), nu este pentru prima dată de la căderea regimului comunist, în decembrie 1989, când Prea Fericitul a cerut public iertare. În acest sens, a adresat un apel solemn credincioșilor, încă din 3 ianuarie 1990. În iulie 1997, a reluat această idee într-un mesaj adresat diasporei românești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh este autorul a numeroase publicații. Bibliografia scrierilor sale numără peste 600 de titluri. Sunt cărți, cuvântări, articole, meditații, conferințe și discursuri oficiale. A publicat trei mari monografii: *Mitropolitul Iacob Putneanul* (în engleză), *Sfântul Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români și Mitropolitul Dosoftei, creator al limbii române liturgice*. Între 1980 și 2000 a publicat 15 volume de omilii, discursuri oficiale și reflecții sub titlul general *Pe treptele slujirii creștine*. A publicat, de asemenea (Iași 1980) transliterarea Sf. Liturghii a Mitropolitului Dosoftei, datând din 1679.

În 1988, a primit premiul Academiei Române pentru ediția jubiliară a Bibliei de la București, 1688. Fiind ierarh și om de cultură al Bisericii Ortodoxe Române, la 17 decembrie 1999, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a fost ales membru de onoare al Academiei Române, în urma votului unanim exprimat de adunarea generală. Printre alte distincții, trebuie să menționăm în primul rând cele trei titluri de Doctor honoris causa, decernate de Universitățile din Oradea (2 iunie 1995), București (25 octombrie 1995) și Pitești (28 mai 1999). Doctoratul Facultății de Teologie al Universității Catolice din Lublin este, așadar, primul său doctorat honoris causa obținut în străinătate. Suntem foarte fericiți de acest lucru. Prea Fericitul Patriarh Teoctist nu este singurul ierarh al unei Biserici Ortodoxe căruia Universitatea noastră i-a decernat un doctorat honoris causa. Acum 15 ani, la 8 iunie 1985, acest titlu a fost conferit Î.P.S. Sale Mitropolitul Stylianos (Harkianakis), co-președinte al Comisiei Mixte Internaționale pentru Dialog Teologic între Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă, precum și Eminenței Sale Cardinalul Johannes Willebrands, co-președinte al sus-numitei Comisii, din partea Bisericii Catolice.

Activitatea ecumenică a Prea Fericitului Patriarh Teoctist merită o atenție deosebită. Prea Fericirea Sa a activat în comitetele directoare ale Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB) și ale Conferinței Bisericilor Europene (CBE) în calitate de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române. A luat parte la dialogul teologic cu Biserica Anglicană și cu Biserica Protestantă din Germania. În calitate de Patriarh a inițiat contacte cu ierarhii Bisericilor Ortodoxe surori și ai altor Biserici creștine. La 5 ianuarie 1989, a fost primit la Vatican de Papa Ioan Paul al II-lea. A întâlnit șefi de state, personalități ale lumii culturale și științifice sau politicieni, contribuind la creșterea prestigiului Bisericii Ortodoxe Române în țară și în străinătate. Nu trebuie uitată nici participarea Prea Fericitului la reorganizarea activității

editoriale a Bisericii Ortodoxe, la reconstituirea și reînnoirea a numeroase biserici și mănăstiri.

Om al dialogului

Persoana Prea Fericitului Patriarh Teoctist întrupează dilemele, tensiunile și speranțele creștinismului contemporan. Este de înțeles că după 1990 a păstrat o liniște discretă, evitând să se exprime în mass-media. În perioada în care au apărut primele conflicte dintre ortodocși și greco-catolici în legătură cu bisericile și proprietatea Bisericii, în 1991, Prea Fericitul a apelat la Bisericile Ortodoxe surori, rugându-le să suspende dialogul teologic oficial cu Biserica Catolică. Puțin după aceasta, și-a schimbat părerea. În 1994, a fost intervievat de ziarul francez *La Croix* (16 aprilie 1994); textul interviului a purtat titlul semnificativ *Visul Patriarhului României*. S-a abordat chestiunea relațiilor dintre ortodocși și catolici, după acordul de la Balamand (1993), publicat de Comisia Mixtă Internațională în problema uniaticismului. Prea Fericitul a confirmat disponibilitatea Bisericii pe care o conduce pentru un dialog sincer și frățesc cu Biserica Romano-Catolică. El a mărturisit că istoria relațiilor reciproce a fost marcată de momente de tensiune și de durere. Prea Fericitul Sa a subliniat faptul că Biserica Ortodoxă Română a știut să-și depășească susceptibilitățile și rezervele, și că o relație durabilă de reciprocitate necesită mult tact și delicatețe, respect necondiționat și grijă permanentă de a nu-l ofensa pe celălalt. Documentul Balamand a negat uniaticismul ca metodă de stabilire în prezent a comuniunii depline. Pentru Prea Fericitul Părinte Teoctist, acest document reprezintă un rezultat incontestabil al dialogului teologic dintre Bisericile noastre, o reușită decisivă pentru viitor. Conform afirmațiilor sale: unitatea Bisericii lui Hristos nu a devenit o simplă utopie. Prea Fericitul este, totuși, îngrijorat de faptul că greco-catolicii români și-au manifestat dezacordul față de acest document atât de promițător. Părerea sa este că o coexistență mai bună și un dialog constructiv între ortodocși și greco-catolici poate avea încă loc, însă trebuie, mai întâi, să se recâștige încrederea și stima reciprocă și să se renunțe la culpabilizarea celuilalt.

Este clar, în acest context, de ce Biserica Ortodoxă Română, spre deosebire de alte Biserici Ortodoxe, a acceptat oficial documentul de la Balamand, fără a dori să-l conteste. Dificultățile legate de uniaticism durează, după cum știm, și în prezent. Ultima sesiune plenară a Comisiei mixte care a avut loc la Emmitsburg-Baltimore (în iulie 2000) nu a contribuit la progresul dialogului. Acordul de la Balamand a confirmat că Bisericile Catolice Răsăritene au dreptul să existe, dar în același timp s-a respins orice formă de prozelitism. Problema dialogului dintre ortodocși și greco-catolici în

România, este extrem de complexă. Totuși, în 1995, ca urmare a unei propuneri a președintelui Senatului Român, Oliviu Gherman, s-a înființat o comisie mixtă care să discute dezacordurile dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică. Primele tratative au avut loc în perioada respectivă. Conform presei (Katholische Nachrichten Agentur nr. 31, 25 iulie 1995) încă de la primele întâlniri, vorbind greco-catolicilor, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a folosit termenul de Biserică soră și a evocat o nouă fază a relațiilor reciproce. Astfel a început un dialog dificil între ortodocșii și greco-catolicii români, care continuă până în prezent.

Datorită acestui dialog a fost posibilă vizita istorică a Papei Ioan Paul al II-lea în România, o țară majoritar ortodoxă. Răspunzând invitației comune exprimată de guvernul român și de Biserica Ortodoxă Română, Papa a efectuat o vizită oficială la București, între 7-9 mai 1999. Biserica Ortodoxă Română a devenit astfel prima Biserică Ortodoxă care l-a invitat în țara sa pe Papa de la Roma. Acesta din urmă, într-unul din discursurile rostite, a declarat că prin această vizită de neuitat a trecut pragul speranței (Chretiens en marche, llf. 63, iulie-septembrie 1999, p. 3).

Astăzi, în ziua acordării titlului de Doctor honoris causa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, aș dori să evoc spiritul acestui dialog dintre doi mari ierarhi, purtat cu ocazia vizitei Papei Ioan Paul al II-lea în România. În prima sa alocuțiune pe pământ românesc, Papa și-a exprimat speranța că vizita sa va contribui la cicatrizarea rănilor apărute în relațiile dintre Biserici în cursul ultimilor 50 de ani și la inaugurarea unei perioade de încredere și cooperare reciprocă. Vedem - a continuat Papa - primăvara speranței și avem nevoie de răbdare și înțelepciune, de onestitate și îndrăzneală pentru a închide rănilor unui trecut recent. În răspunsul său, Prea Fericitul a amintit că Ioan Paul al II-lea pășea pe un pământ sfințit de sângele martirilor, că creștinismul divizat *altă dată, urmează calea reconcilierii și că Biserica Ortodoxă urmează aceeași cale*. Apoi, pentru a răspunde Papei care încă de la prima rugăciune ecumenică, rostită în fața Catedralei Patriarhale, a vorbit despre necesitatea unei înțelegeri tot mai mari între cei care onorează numele lui Hristos, Prea Fericitul a afirmat: "Trebuie să ne îndreptăm cu toții în aceeași direcție. Credincioșii și clericii așteaptă o unitate vizibilă". Apoi a felicitat recente inițiative ale Papei de intensificare, pentru binele unității, a dialogului teologic, abordându-se inclusiv problema primatului roman. Prea Fericitul a subliniat că Ioan Paul al II-lea este primul Papă care întreprinde o asemenea inițiativă ecumenică.

Având în vedere întâlnirea atât de importantă cu Prea Fericitul Părinte Patriarh și cu membrii Sfântului Sinod, Ioan Paul al II-lea a subliniat că nu trebuie să ne reproșăm erorile unii altora, ci să ni le mărturisim pe cele proprii. S-au evocat adversitățile, reîncriminările, reticențele interioare și

închistările reciproce. Oaspetele și-a exprimat bucuria pentru faptul că, în România, a fost posibil să se stabilească concret un dialog frățesc pentru problemele care ne divizează încă. Papa a vorbit despre suferințele Bisericii Greco-Catolice din România, care a îndurat o represiune violentă. Libertatea a fost recâștigată, dar problema structurilor bisericești își așteaptă încă soluția definitivă. Fie ca dialogul să fie calea de vindecare a rănilor deschise încă și de rezolvare a dificultăților care există încă - a declarat Papa Ioan Paul al II-lea.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a răspuns Papei printr-un cuvânt de speranță, evocând Documentul de la Balamand și noul său vocabular teologic, care a relevat o schimbare evidentă în înțelegerea și atitudinea celor două Biserici ce se recunosc reciproc ca Biserici surori. În acest context - a spus Prea Fericitul Părinte Patriarh - sperăm că vizita Sanctității Voastre în România va da un impuls pozitiv dialogului angajat de Biserica noastră cu Biserica Greco-Catolică din România, dialog care a început deja să dea roade. Prea Fericitul a sperat să se poată depăși divergențele legate de retrocedarea bunurilor Bisericii pentru a asigura buna înțelegere între credincioși. În ce privește dialogul teologic internațional dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică, a mărturisit că există încă răni ale trecutului care nu s-au vindecat definitiv. Prea Fericitul Sa și-a exprimat atât dorința fermă de a continua dialogul, cât și grija pentru o mărturisire pleneră în lumea întreagă.

La sfârșitul Sfintei Liturghii Ortodoxe, oficiată în Piața Unirii, în prezența Papei, Prea Fericitul Părinte Patriarh a declarat că cele două Biserici oferă lumii pregustarea și imaginea Bisericii nedivizate: ce dar divin și ce binecuvântare de a trăi, noi, Biserica Ortodoxă Română, bucuria acestor momente, la sfârșitul de mileniu al separării Bisericilor! Prea Fericitul a fost vizibil emoționat. Se afla pe locul unde urma să se construiască o nouă catedrală ortodoxă pentru slava lui Hristos, Cel care ne dă viața cea adevărată. Să-l redăm pe Hristos lumii! - a declarat Prea Fericitul Părinte Patriarh. Potrivit spuselor sale, Bisericile creștine trebuie să-și reunească forțele dispersate. Lumea are nevoie de Dumnezeu. Mulți dintre semenii noștri au pierdut conștiința sensului vieții lor, părând incapabili să-și ridice privirea mai sus. Creștinii trebuie să-și recunoască, în spiritul pocăinței evanghelice, responsabilitatea pentru viața altora - pentru eșecurile, suferințele și rătăcirile pe care le-au provocat în lume de-a lungul secolelor, prin păcatele lor. Trebuie remarcată în această cuvântare noțiunea de greșeală, evocată deja, care apasă conștiința creștinilor.

La încheierea Sfintei Liturghii, în timp ce Ioan Paul al II-lea cobora încet scara, Prea Fericitul Părinte Patriarh, care îl însoțea, și-a modelat pasul după cel al invitatului său. Nu fără motiv am căutat în acest gest frățesc o semnificație mai profundă - atenția unei Biserici față de alta, dorința de a merge împreună, una alături de cealaltă, spre unitate. A fost, ca să spun așa, sim-

bolul unui întreg program de speranță, atenție, respect și afecțiune eclesială. Numai un asemenea climat dă șanse de reușită dialogului ecumenic.

Întâlnirea celor doi Întâistătători de Biserică la București a mai avut ca rezultat un apel la pace în Iugoslavia. Acest apel la pace nu a fost prevăzut inițial în program. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost cel care l-a invitat pe Ioan Paul al II-lea să-și alătore glasul său de promotor al reconcilierii între popoare, pentru a lansa un apel comun pentru oprirea imediată a războiului.

Vizita Papei Ioan Paul al II-lea la București a dovedit încrederea și curajul Bisericii Ortodoxe Române. Papa a mulțumit în mod special Prea Fericitului Patriarh și Sfântului Sinod pentru invitația făcută. Doctoratul honoris causa acordat în patria lui Ioan Paul al II-lea exprimă, așadar, recunoștința noastră pentru această decizie istorică. Confrunțați fiind cu dificultățile care apar în prezent atât în dialogul dintre ortodocși și romano-catolici, cât și în mișcarea ecumenică, în general, în pragul celui de-al treilea mileniu, recunoaștem acest semn de neuitat de speranță manifestat în România, în primăvara anului trecut. România emană spiritul speranței. Suntem recunoscători pentru această speranță de unitate între Bisericile noastre surori.

Dialogul celor doi Întâistătători și-a găsit prelungirea într-o altă întâlnire istorică care a avut loc în România. În iulie anul trecut, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a vizitat pe cardinalul greco-catolic, Alexandru Todea, în vârstă de 88 de ani și paralizat. Emoționați, au rostit împreună "Tatăl Nostru". După această vizită, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mărturisit că a dorit să-l vadă pe fratele său întru Hristos, cardinalul martir, care a îndurat suferințe pentru Hristos, pentru Biserică și pentru poporul român. În zilele noastre, spre sfârșitul celui de-al doilea mileniu, se petrec evenimente pline de speranță, care subliniază o reînnoire în climatul relațiilor dintre ortodocși și greco-catolici.

Confruntarea cu noile provocări

Ascult cu atenție deosebită glasul acelor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, care doresc să modeleze cu răbdare o nouă față a Ortodoxiei, deschisă, smerită, capabilă de a da mărturie frumuseții credinței creștine. Biserica Ortodoxă Română se înscrie total în acest curent de căutare a unui model mai bun de mărturisire creștină, fidel Evangheliei și Marii Tradiții a Sfinților Părinți.

Să revenim, așadar, la câteva motive care ilustrează pe deplin gândirea teologică și ecumenică a Prea Fericitului. El subliniază că, între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, există deja o tradiție pozitivă, subliniată de legături temeinice în cursul primului mileniu. Ea se manifestă în dialogul teologic oficial al celor două Biserici, inaugurat cu 20 de ani în urmă. Prea Fericitul este optimist, este încrezător că perioada de criză odată depășită, acest dialog va putea elabora o viziune comună orientată spre o

teologie a comuniunii, recuperând mult din ceea ce s-a pierdut în cursul celui de-al doilea mileniu.

Trebuie subliniată grija Prea Fericitului Părinte Patriarh față de relațiile cu alți creștini. Astfel, Prea Fericirea Sa a dorit înființarea în România a unui Consiliu Național Ecumenic, cu participarea Bisericii Catolice aparținând celor două rituri și a altor confesiuni creștine din România. Simbioza dintre limba română, de origine latină, și credința ortodoxă dă Bisericii Ortodoxe Române o identitate specifică, care poate constitui o verigă între Occident și Orient. Prea Fericitul împărtășește convingerea că unitatea Europei trebuie să fie mai întâi de toate o unitate spirituală. Numai o asemenea unitate poate fi vie și durabilă. Iar Evanghelia lui Hristos este un element de bază pentru unitatea creștinilor, ce nu poate fi înlocuit. Într-un mesaj adresat participanților la cel de-al X-lea Congres al Frăției Ortodoxe a Europei occidentale (Paray-le-Monial, 29 octombrie - 1 noiembrie 1999), Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a remarcat că, într-o lume a tehnologiei și informaticii, Europa caută astăzi resurse spirituale. Într-o lume secularizată, în conștiința oamenilor trebuie să se trezească ideea moștenirii religioase și culturale a Bisericii celei Una a Orientului și Occidentului și cea a dragostei lui Dumnezeu. Conform gândirii Prea Fericitului, Biserica Orientului și Biserica Occidentului constituie o unitate, iar moștenirea lor religioasă și culturală este un bun comun al tuturor creștinilor. Nu este lipsită de importanță viziunea asupra lui Dumnezeu, așa cum este ea prezentată astăzi de creștinism. Trebuie ca această imagine să fie cea a lui Dumnezeu care iubește oamenii - așa cum apare ea în marea tradiție a Orientului creștin, când ea îl numește "Prietenul omului" (Philanthropos).

Îndreptându-se spre viitor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist ne atrage atenția asupra vocației profetice a Bisericii în ceea ce privește cultura și civilizația. Biserica este capabilă să asimileze valorile pozitive ale fiecărei epoci. În același timp, trebuie să fie atentă la fenomenele distructive care amenință întreaga omenire. În situația în care Biserica României și-a recâștigat libertatea, Prea Fericitul subliniază importanța evanghelizării societății. În acești ani dificili, a spus el, flacăra credinței nu s-a stins... în ciuda slăbiciunii onora dintre noi. Biserica de astăzi are o mare responsabilitate în reînnoirea spirituală a societății. Ea a contribuit într-o manieră fundamentală la asanarea vieții sociale românești, formând oameni cu adevărat credincioși, oameni care să aibă "duhul Evangheliei". Prea Fericitul se îngrijește, în aceeași măsură, de contribuția Bisericii Ortodoxe la salvarea identității naționale, respectând pe deplin specificitatea etnică și religioasă a tuturor minorităților aflate în România. El subliniază adesea valoarea unică a fiecărei persoane umane, creată după chipul lui Dumnezeu.

Secolul XX a fost, de asemenea, pentru Ortodoxie, o perioadă de mari încercări. Noii martiri și mărturisitori sunt nenumărați. Este suficient să ascuți ceea ce povestesc în România cei care au trecut prin mulți ani de închisoare, prin torturi și umilințe. Numărul creștinilor care și-au dat viața pentru credință în răstimpul trecut de la revoluția bolșevică este incomparabil mai mare decât cel al creștinilor morți în primele trei secole după Hristos. Ei au suferit, tăcuți și răbdători, în această stare de renunțare, pe care tradiția creștină o numește kenosis. Tăcerea martirilor secolului XX vorbește mai mult decât orice glas uman. Ea constituie o mărturisire emoționantă și un apel la unitate. Martirii autentici se evidențiază prin atitudinea de iertare și compasiune. Ei nu judecă, nu condamnă. Este o mare lecție pentru noi toți.

Prea Fericirea Voastră,

Permiteți-mi ca la sfârșitul acestei laudatio să exprim cele mai sincere urări pentru Prea Fericirea Sa. Nu găsesc cuvinte mai potrivite și mai frumoase decât cele pe care Papa Ioan Paul al II-lea le-a rostit acum un an și jumătate la București: "Pământul vostru, al României, aflat între "latinitate" și Bizanț, poate deveni teritoriu de întâlnire și de comuniune. El este traversat de Dunărea maiestuoasă, care scaldă atât Apusul, cât și Răsăritul: fie ca România să fie precum acest fluviu, care stabilește punți de înțelegere și comuniune între diverse popoare (...)"

Noi toți, cei reuniți în această Aula Magna a Universității Catolice din Lublin, cu ocazia ceremoniei de conferire a titlului de Doctor honoris causa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, dorim, de asemenea ca pământul României să trăiască întâlnirea frățească între Bisericile din Răsărit și din Apus. Fie ca *Biserica țării voastre, loc de întâlnire și dialog, să găsească un răspuns plin de înțelepciune la provocările și apelurile lansate de lumea contemporană. Fie ca ea să dezvăluie, din ce în ce mai mult, frumusețea unui creștinism mai unit și, prietenia mai profundă față de toți.*

Pr. prof. dr. Waclaw Hryniewicz

ICONOMIA HARULUI PREOȚESC ÎN TÂLCUIREA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH

O carte de adresări către preoți este în sine o întreprindere inedită. Cartea de față este de 55 de ori cuvânt de învățătură pentru propovăduitorii Sfintei Evanghelii, pe lungimea a 55 de ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României. Adresările Patriarhului compun o mărturie asupra înduhovnicirii cu care a străbătut fragilitatea societății românești într-unul dintre intervalele cele mai întunecate ale veacului, când mulți s-ar fi putut clătina pe cât de masiv era întunericul care acoperise fața din istorie a neamului românesc. Toate cele 55 de adresări compun felurite unghiuri de tâlcuire a rosturilor preoțimii și a legăturii omului cu Dumnezeu în curgerea veacului. Cel chemat să păstreze lumea în mediul de întărită legătură cu Dumnezeu, fără de care lumea se zguduie, ba se nimicește, este preotul. „Căci într-adevăr, după cuvântul Mântuitorului, nu suntem noi preoții, oare, ucenicii săi?”, îi întreba Prea Fericitul Părinte Teoctist pe preoți în 1953, la deschiderea cursurilor pastorale pentru a XV-a serie de preoți.

Legătura cu Dumnezeu este axa oricărei învățături și rolul preotului, însemnătatea lui unică, decurg din contribuția inestimabilă la triumful neîncetat al acestei legături. „Pierderea legăturii cu Dumnezeu”, conferă lumii acest înțeles tragic: de a fi un „cadru de teribilă zguduire”. Sfântul Maxim Mărturisitorul definește în același fel lumea care s-a pierdut pe sine prin patimi și păcat, ca pe o „lume zdruncinată”:

„Melchisedec, [care] avea în sine Unicul Cuvânt al lui Dumnezeu Cel viu și lucrător în El (...), nu mai purta în sine viața vremelnică și schimbătoare, care are un început și un sfârșit și care este zdruncinată de patimi ne-numărate, ci numai viața dumnezeiască a Cuvântului care a venit să sălășluiască în el, viața veșnică care nu este mărginită de moarte”.

Anii '45-'49 au fost ani de mare primejdie pentru slujitorii altarelor. Reprimarea preoțimii, prigonirea preoților doar pentru că erau slujitori ai lui Hristos și ai credincioșilor întru Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, atinsese pragurile din vremea prigonirilor primare. Acum înțelegem mai bine contextul acelu arc peste timp dintr-o trimitere a Prea Fericitului Părinte Teoctist

---

* Cuvântul înainte al lucrării *„Conștiința vie a slujirii preoțești”*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 2005.

la cuvintele rostite în 1949 de către Fericitul întru pomenire Patriarh Justinian: „Plină de bucurie este astăzi inima mea, fără de margini este fericirea ce se revarsă peste sufletul meu, iar buzele mele nu pot mărturisi decât prin graiul nepieritor al Psalmistului: <Iubit-am pe Domnul că a auzit glasul rugăciunii mele, că a plecat urechea Lui spre mine> (Ps. 114, 1-2). Pentru că, într-adevăr, astăzi Dumnezeu împlinește una dintre vechile și arzătoarele dorințe ale Sfintei noastre Biserici românești, redându-i dreptul de a-și pregăti ea singură pe slujitorii altarelor, potrivit învățaturii, rânduielilor și nevoilor sale”. Aceste cuvinte fuseseră rostite de Patriarhul Justinian în 1949 la deschiderea cursurilor Institutului Teologic Universitar. Toate cele de până la ceasul acela arătau deja pragul pe care-l atinsese conflictul vechi de două mii de ani dintre „cărturari” și preoți. Primul act al acestui conflict s-a derulat în ținutul Capernaumului când fariseii și cărturarii se strânseseră anume să uneltească și să caute pricini de condamnare a Mântuitorului. Conflictul acesta n-a încetat niciodată și nici nu se va încheia vreodată. Anii '40-'50 au fost anii Golgotei preoților slujitori ai lui Iisus și deci perioada unei noi răstigniri istorice a Mântuitorului. Cuvintele arhipăstorești către preoți ale Prea Fericitului Părinte Teoctist din acele vremuri sunt mărturii exemplare și poate unice pentru tot Răsăritul, iar cartea aceasta este o carte mărturisitoare reprezentativă pentru întregul Răsărit ortodox și martiric. În plină prigoană, vocea arhipăstorului se ridică spre a mărturisi asupra trăiniciei ziditoare a pietrei din vârful unghiului. Îndemnul arhieresc pentru preoți se revendică de la tăria și trăinicia de neînving a Cuvântului lui Hristos Domnul nostru: „Slujitorii Domnului nostru Iisus Hristos, le spunea arhipăstorul preoților la ceasul acela al istoriei noastre, trebuie să-L aibă pe El ca model, răspândind celor *din jur numai lumină, ca o flacără care, deși se consumă, nu încetează a lumina și a iradia căldura binefăcătoare*. Unii dintre noi ne-am îndepărtat de această învățătură evanghelică, iar fapta și viața unora erau străine de conținutul acestor cuvinte. Cine nu a înțeles până acum și cine nu va înțelege în viitor că acesta este sensul profund al slujirii la care ne-a chemat Domnul, că aceasta este taina biruințelor în împlinirea cu vrednicie a datoriei preoțești, acela nu va putea nădăjdui să audă vreodată cuvântul Stăpânului, după care însetează sufletele noastre: <Bine slugă bună și credincioasă...; intră în bucuria Domnului> (Matei 25, 21)”. Acestea erau cuvinte arhieresti rostite în 1953 când prigonirea preoțimii era o realitate a zilei. Cuvântul către preoți își prelua forța îndrumătoare de la singurul model absolut triumfător: Iisus Hristos. „Căci, într-adevăr, după cuvântul Mântuitorului nostru, nu suntem noi, preoții, oare, ucenicii Săi? Pe acești Ucenici ai Săi, pe Sfinții Apostoli, întărindu-i cu puterea Sfântului Duh, de a sfinți, a conduce și a învăța, nu i-a

numit El <sarea pământului> și <lumina lumii> (Matei 5, 13-14)? <Să lepădăm dar, de aceea, toate lucrurile întunericului>, după îndemnul Sfântului Apostol Pavel, <și să ne îmbrăcăm în veșmântul luminii> (Rom. 13, 12)". Cuvintele acestea erau rostite public într-un Răsărit în care se anunțase că preoții erau exponenții obscurantismului, iar comisarii bolșevici, anticristici și antiumani, erau declarați noii învățători, noii conducători, noii „sfînți” ai omenirii, „luminători”. În acest Răsărit, în care forțele întunericului păreau triumfătoare, aceste cuvinte arhipăstorești netemătoare fulgerau adâncul nopții comuniste, deslușind reliefurile adevărului pentru toți cei ce erau pregătiți să-l primească. Iar cei dintâi erau, desigur, preoții, pe care arhierul îi cheamă, ca altădată Sfântul Apostol Pavel, să îmbrace „veșmântul luminii” și cămașa jertfitoare întru Hristos. Mărturia aceasta ni se arată dacă nu unică, în orice caz exemplară pentru tot Răsăritul care se scufundase în noaptea comunistă. După celălalt întuneric dintr-un alt veac, cel al nopții otomane, se așternuse, iată, peste același răsărit noaptea comunistă a celui de-al doilea imperiu păgân al Răsăritului. Cuvântul arhieresc al Prea Fericitului Părinte Teoctist, chemător și purtător de Hristos, n-a încetat să se facă lumină și candelă pentru cel ce era adus să înfrunte întunericul. Iar candela cuvântului arhieresc nu se va stinge pe toată durata întunericului comunist și nici după aceea când vremurile anunță un alt ciclu nocturn cu imperiul secularizant al acestui veac. Dintre cele trei imperii păgâne, otoman, comunist și secularizant, cuvintele Prea Fericitului Părinte Teoctist au străfulgerat fruntariile ultimelor două, zguduindu-le. Cuvântările arhieresti sunt adevărate modele omiletice pentru învățăturile îndrumătoare și una dintre contribuțiile de excepție procurate de aceste învățături se referă la modelul preotului, la misiunea preotească. Lucrurile spuse își arată perenitatea peste timp. Preotul, ne spunc, Prea Fericitul Părinte Teoctist, este mai întâi „liturghisitor”: „Preotul ca liturghisitor este investit cu cel mai mare dar pe care Dumnezeu l-a hărăzit numai omului, coroana întregii făpturi, și de care nu se bucură nici îngerii” (ibidem). Se subînțelege, iată, că, în viziunea de atunci și de azi a Părintelui Patriarh, preotul este un model universal, este „preot al creației”, și Prea Fericirea Sa citează pentru întărire cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „Căci ce fel de om trebuie să fie acela care este ambasador al lui Dumnezeu pentru întreg poporul, și ce zic eu poporul? Pentru toată lumea și ca și cum preotului i s-ar fi încredințat tot universul și ca și cum el ar fi tatăl tuturor, așa se apropie de Dumnezeu, rugându-se să fie stinse războaiele de pretutindeni, să înceteze tulburările, rugându-se și pentru pacea tuturor și ca toate relele ce amenință pe fiecare, atât pe indivizi, cât și pe popoare, să fie repede îndepărtate”. A tâlcui în acest fel rostul preotului, ca ambasador al lui Dumnezeu și ca purtător de har, într-o

vreme care-și făcuse temelie din cuvintele lui Marx îndrumătoare la ura de clasă și la războiul claselor sociale, era o dovadă de tărie nezdruncinată a dreptei învățături. Ce forță ar fi fost în stare să aducă vreo deviere în Biserică atunci când, în 1953, arhipăstorul socotit mâna dreaptă a Patriarhului Justinian așeza la temelia promoțiilor de preoți asemenea cuvinte îndrumătoare, din învățătura care singură putea să apere lumea de crize și de zguduirii?! Cuvântul de azi al Prea Fericitului Părinte Patriarh se arată tot așa de prevenitor cu privire la cauzele care pot aduce surparea lumii și a popoarelor.

„Criza spirituală a timpului nostru cere să redescoperim legătura dintre pocăință-convertire sau reîntoarcere la Hristos, Cel smerit și compătitor, pe de o parte, și refacerea comuniunii între Biserici, pe de altă parte” († Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „*Pe treptele slujirii creștine*”, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 2003, p. 121). Sentimentele noastre răspund în chipul lor la criza lumii, însă numai simțind ca Hristos și întru Hristos aflăm calea cea bună, ne învață Prea Fericitul Părinte Patriarh. Sentimentele noastre compun învățăturile noastre, ne spune Patriarhul nostru și al veacului acestuia. Lumea contemporană, subliniază în același loc Prea Fericitul Părinte Patriarh, e povățuită de sentimente greșite, care s-au întărit unul pe altul într-un compozitum de învățături greșite care poartă un nume: secularizare. „Secularizarea contemporană este însoțită de o fragmentare și o sărăcie a vieții interioare, spirituale a omului. Astfel secularizarea slăbește și mai mult comuniunea spirituală dintre creștini. De aceea, împreună trebuie să unim astăzi, căutarea sfințeniei vieții creștine cu realizarea unității creștine” (ibidem). Într-o atare viziune este înfățișată în paginile acestei cărți mirifice misiunea preotului. El este chemat să sfințească, să conducă, să învețe, să îndrume turma ca să nu alunece în puhoiul păcatelor, al patimilor.

„Viața vremelnică și schimbătoare” și deci lumea ca unicul ei cadru, sunt „zdruncinate de patimi nenumărate”. Dacă n-ar fi taina botezului și împărțășirea cu Harul harurilor, cu Iisus Hristos, mijlocite tocmai de misiunea de liturghisitor al preotului, ne spune arhipăstorul în aceste cuvinte către preoți, ieșirea din zguduirea lumii, din viața zdruncinată, ar fi cu totul imposibilă. Viața înseninată și pacificată și lumea liniștită sunt roadele darului, ale Harului, ele decurg din caracterul grațiat sau dăruit al existenței, consecință a creației. Memoria sau „aducerea aminte de Dumnezeu” a fost la început „simplă și omogenă”, ne spune Sfântul Grigore Sinaitul. Acesta este cadrul de tâlcuire a locului și rostului preotului în cuvintele adresate de Părintele Teoctist în cei 55 de ani de slujire arhierescă propovăduitorilor slujitori ai Sfințelor Evanghelii, adică preoților.

În genere, lucrurile sunt simple și învățăturile sunt și ele simple, tâlcuiește Patriarhul pentru preoții lui Hristos și deopotrivă pentru noi, cititorii cuvântărilor din cartea de față. Învățăturile au forma sentimentelor bune, iar îndrumările rele vin pe calea și prin mijlocirea sentimentelor negative și a gândurilor încâlcite.

Lumea după căderea Cortinei de Fier continuă să rămână o lume povățuită de un sentiment eronat, de o „spaimă” pe care nici nu știm s-o definim. O teribilă frică s-a instaurat în lume, a devenit casa omenirii și astfel a apărut sentimentul de teamă spre teroare, difuz, nelocalizat, ubicuu, locuind pretutindeni și nicăieri, ca orice angoasă flotantă, dar mai ales fragmentând și sărăcind viața noastră interioară, cum se exprimă Prea Fericitul Părinte Teoctist.

La spaima aceasta ca la orice spaimă trebuie să răspundem, ne spune povățuitor Părintele Patriarh în adresările sale către preoți și în cele 15 volume de scrieri dedicate toate „treptelor slujirii creștine”, cu învățătura sentimentelor bune, a gândurilor bune, a simțirilor curate. Cu sentimentele noastre ne apropiem ori ne îndepărtăm de Dumnezeu, ele sunt ghidul, învățăturile noastre. Că sentimentele sunt învățături o spune și Nicolae Cabasila, marele isihast constantinopolitan de la 1354: „...dependenți de această Inimă care este Hristos, noi trebuie să avem aceleași sentimente și aceleași dorințe ca și El”¹.

Deci sentimentele devin învățături spirituale nu de la ele, ne previne Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ci prin aceea că sunt aceleași cu ale lui Hristos, deci prin unificarea cu Hristos.

„Feriți-vă, îi povățuia Prea Fericirea Sa pe cei prezenți la biserica „Scala Caeli” din Roma, de cursele vrăjmașului care, mai ales în lumea atât de felurită în care trăiți, <umblă ca un leu răcnind, căutând pe cine să înghită>” (ibidem, 78). Dușmanul omului și al învățăturilor bune este, subliniază Patriarhul nostru, păcatul. În contrast cu învățătura sentimentelor bune, păcatul este o măsură a vidului spiritual, a pierderii centralității noastre, a aceluși gol de noi înșine, căci cu păcatul și în mediul lui noi ne-am pierdut pe noi înșine; păcatul este și mărturia și măsura că nu suntem și mai ales cu cât nu mai suntem. Cu păcatul beției, al desfrânării, în genere, avem măsura pierderii ființei, a „ieșirii din fire” și deci a instalării în ne-firesc, în ceea ce nu este firea noastră omenească. Păcatul este nefirescul nostru cel mai radical și deopotrivă neființa noastră chiar și numai pentru faptul că atunci nu mai suntem prin noi înșine, ci prin ceea ce ne aduce des-ființarea și ne-firescul, deci mărimi negative, goluri pure, vid existențial absolut.

---

1. Trad. S. Salaville, în „Dictionnaire de spiritualite”, articolul Cabasilas, col. 8, apud Meyendorf, p. 113.

În aceste condiții, nimic din lume nu poate funcționa ca plată pentru răscumpărarea lucrului pierdut, a sufletului nostru, a ființei însăși. Cum ne spune profetul Isaia în 52, 3: „*Pe nimic ați fost vânduți // și nu cu argint veți fi răscumparați*”. Dacă nimic din lume nu ți se potrivește ca preț al răscumpărării, ne învață Prea Fericitul Părinte Patriarh, înseamnă că singurul preț al răscumpărării este de la Dumnezeu, ne vine prin miracol, prin miracolul euharistic al trupului și sângelui Domnului care S-a jertfit pentru răscumpărarea noastră din nimicul cumplit al păcatului. „Nu ezitam a recunoaște, rostea Prea Fericitul Părinte Teoctist în 1950, că acest program este încărcat, cel puțin în aparență. Dar el devine ușor, dacă, trăind zilnic jertfa euharistică a lui Hristos, îl vom simți pe Mântuitorul în noi, în toate gândurile noastre. <Duceți această sarcină – căci povara lui Hristos este ușoară> (Matei 11, 30) – cu inimă senină și voie bună. Sprijinul nostru nu vă va lipsi” („*Conștiința vie a slujirii preoțești*”). Avem, iată, dovada că dincolo de cercul nimicniciilor păcatelor persistă aura darurilor, al darului celui mai mare dintre toate: darul răscumpărării din păcatul morții, jertfa Domnului făcută dar de viață prin Taina Euharistică și deci prin Sfânta Liturghie. Este singura noastră răscumpărare și ea ne vine de la Dumnezeu ca măsură a nețăruritei Sale iubiri, încât cercul vieții noastre este grațiat și încercuit de altul mai cuprinzător, acela al darului răscumpărării din moarte. „În cuprinsul larg al noțiunii de înnoire aflăm strălucind darurile Duhului Sfânt (Gal. 5, 22-23) fără de care lucrarea preotului rămâne zadarnică, cum spune Părintele Patriarh într-una dintre cuvântările de învățătură către preoți din cartea aceasta. „Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, continuă Părintele Patriarh, scrie în prologul Evangheliei: <Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi> (1, 14). Învățătura despre întruparea Cuvântului lui Dumnezeu este, în primul rând, viața noastră și a lumii. este suma faptelor ce dau plenitudine și sens vieții. Suntem slujitorii Cuvântului întrupat, intrat în istorie, pentru a mântui lumea prin jertfa Sa.... Viața ne încredințează de prioritatea faptei, a întrupării virtuților nobile și folositoare..., încât vorbele să nu fie <aramă răsunătoare>” (ibidem). Și numai păcatele noastre așează între noi și aura noastră de dar, centura nimicniciilor, a întunericului neființei păcatelor, încât viața noastră este o continuă amenințare a proporționalei de aur, aceea care menține viața și ființa noastră în cercul luminii salvatoare când faptele cele rele și păcatele noastre o trag în întunericul morții. Această proporție a luminii este darul ființei și Dumnezeu nu-l retrage nimănui, oricât ar fi cineva de ticăloșit și de păcătos. Însă insul păcătos se pierde singur, se livrează liber cercului întunecat al păcatelor și deci garniturii nimicului, lăsându-se prins în plasa amăgitoare a păcatelor sale, cu nimicul nimicitor din ele. **Totul în viața omului este luptă între păcat și dar (haruri), continuă să rostească Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în fața preoților în felu-**

ritele împrejurări, iar deznodământul acestei lupte este la om, adică lăsat lui, ca preț și măsură a libertății sale. În plus, darul fiind de la Dumnezeu primește și nepierire de la Bunătatea dumnezeiască ceea ce-l arată mai puternic decât nimicul păcatului, care este totuși limitat vieții noastre înrăite, de măsurătoarea păcatului însuși. Unii dintre noi, în primul rând sfinții și, în linie (aliniați) cu fapta lor, preoții, cum așa de inspirat tâlcuiește Părintele Patriarh, ne înălțăm cu toată ființa noastră, alții, din contră, pierd cu totul vederea luminii Cuvântului și se scufundă treptat în întunericul fără străfund al morții aduse de oceanul păcatelor noastre! **Totul începe ca o promisiune de plăceri, ca o călătorie plină de promisiuni și sfârșește în dezastru și scufundare,** ca în tainica și profetica avertizare a scufundării aceluiași vas al mirajului, Titanic, eveniment tragic prin care începea secolul al XX-lea, ca extraordinară profeție a lui, un secol a cărui „fragilitate” e străbătută de viața pilduitoare și de învățătura duhovnicească a Patriarhului nostru. Dumnezeu a dat omenirii semnul semnelor, dar, vai, lumea neînțeleaptă n-a auzit, n-a înțeles, nu s-a înspăimântat. Ea a continuat să se îmbarce în vasul tragic al secolului al XX-lea cu imaginea groazei din ochii aceluiași început care, nu întâmplător, așa a debutat, cu simțirile pline de visare și de miraj ale scurtei belle-epoque, pe care la scurtă vreme (căci eram la 1912) o va și scufunda definitiv grozăvia primului război al sfârșitului unei lumi, urmat și acesta, tot la scurtă vreme, de al doilea război al sfârșitului celei de-a doua tentative a omenirii de a recupera pacea aceea părelnică de sfârșit și început de secol, după care a urmat lunga noapte comunistă, perioada unei prelungi scufundări de lumi și orizonturi spirituale, pe care nimic și nimeni din lume, nici dincoace și nici dincolo de Cortina de Fier nu mai putea să le salveze, ci numai Dumnezeu prin oamenii pe care-i alege, pe care-i cheamă. Un astfel de om chemat se vedește a fi Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Începuse tragica și irevocabilă scufundare a Europei. De o parte și de alta a Cortinei de Fier exploziile dezastrului erau tot atâtea salve ale triumfului materialismului și secularizării. **Lumea aceasta care se tot scufundă de 100 de ani, instaurând cel mai lung ciclu catastrofic din istorie, la o scară așa de mare (care cuprinde deopotrivă Europa, America și Asia Centrală), această lume a intrat în ciclul cel nou, pe care-l deschide o „întâmplare” extraordinară, ea însăși purtătoare de semn, de profeție, „întâlnirea Bisericilor lui Hristos”, faptă de extraordinar potențial profetic arătată lumii în și sub chipul celor doi ierarhi îndreptători, Papa Ioan Paul al II-lea și Patriarhul chemării răsăritene, Prea Fericitul Părinte Teoctist.** Aceștia sunt cu adevărat înainte-mergători ai Bisericii Domnului și totodată sunt expresii ale chemării Răsăritului și Apusului. Îndreptători și chemători cum numai profeții poporului ales au fost în vreîștile cumpenei sale. Încât cei doi înainte-stătători sunt deopotrivă oamenii cumpenei, făptu-

itori profetici, chemători ai popoarelor la învățătura cea nemitarnică a Judecării lui Dumnezeu. **Prin ei răzbate lumii scufundate a Europei, vocea care cheamă la înălțare, la fapta unirii de credință indiferent de așezarea Bisericilor.**

Esențială este Biserica, nu așezarea ei, esențială este unirea de credință, nu felul exprimării ei, esențială este întâlnirea cea veșnică, nu despărțirile vremelnice. Căci care tată și care fii se află tot timpul „unul lângă altul”? Dar care tată și care fii, nu sunt împreună în toate despărțirile lor? Spre această Unitate și spre lumina ei au venit cei 400.000 de creștini din toată lumea creștină (Marea Oecumenă Creștină) adunați în piața San Piedro spre a-i venera pe cei doi mari Patriarhi ai veacului și ai Mileniului, nu care s-a dus, ci care a început. **Iar întâlnirea lor este dovada implacabilă că mileniul cel nou a început și că el a început cu o faptă înnoitoare și sub semnul chemării la lumina de sus, la răsăritul învierii noastre ca popoare creștine.** Cei doi mari ierarhi au dat mărturie în fața lumii și a istoriei că Oecumena creștină e una și că Unitatea creștină este de nezdruncinat. Dincolo de răspândirea Bisericilor și prin chiar această răspândire răzbate și se propagă Biserica cea mare, unică și unită, a lui Hristos, nebiruită de porțile iadului în veci. Amin.

Și oare nu se împlinesc, într-un fel, cuvintele profetului Isaia care sunt Cuvintele Domnului? *„Așa zice Domnul Dumnezeu: Poporul meu s-a coborât mai întâi în Egipt ca să locuiască acolo (...) Și acum ce va fi aici? Acestea zice Domnul: De vreme ce poporul meu a fost luat pe nimic, mirați-vă și văitați-vă – așa grăiește Domnul; din pricina voastră e numele Meu pururi defăimat întru neamuri. Pentru aceasta Îmi va cunoaște poporul Meu numele în ziua aceea: că Eu sunt Cel ce vorbește; de față sunt ca munții în floarea frumuseții, ca pașii celui ce vestește zvon de pace, ca glasul celui ce rostește veste bună; că Eu voi face auzită mântuirea ta, zicând: O, Sioane, împărăți-va Dumnezeul tău!”* (Isaia 52, 4-7).

Oare nu sunt acestea cuvintele care se potrivesc sfârșitului și începutului de veac și de mileniu!?

Oare nu este chemarea celor doi mari ierarhi ai Bisericii Domnului vestirea zvonului de pace? „Glasul celui ce rostește vestea cea bună”, dovada că glasul celor ce te păzesc s-a înălțat?

„Că glasul celor ce te păzesc s-a înălțat // și ei într-un glas în ochi se vor privi// Când Domnul va milui Sionul” (Isaia 52, 8)

Și iarăși prin cuvintele Profetului să strigăm și noi, cuprinși de o copleșitoare nădejde: *„Izbucnească pustiile Ierusalimului // împreună pentru veselie // că Domnul l-a miluit și a izbăvit Ierusalimul”* (Isaia 52, 9).

Acolo, în Piața San Piedro, „Dumnezeu și-a descoperit brațul Său cel sfânt în fața tuturor neamurilor”. Acest capitol 52 din Isaia este capitolul pro-

fetic al cumpenei dintre cele două milenii și fiecare verset conține în el comori neistovite de învățătură profetică pentru vremea noastră. Cel ce se va întoarce la cuvintele acestea ale profetului se va învrednici de cea mai înaltă învățătură despre vremea noastră și despre speranța cu care începe Noul Mileniu.

În care, „toate marginile pământului vedea-vor mântuirea care vine de la Dumnezeu nostru” (Isaia 52, 10). Și oare n-au arătat televiziunile acel extraordinar eveniment al Bisericilor întâlnite? Nu s-a văzut acolo, în ființa nematerială a Bisericilor lui Hristos „mântuirea care vine de la Dumnezeu nostru”?!

Și iarăși, versetele următoare, în special al 11-lea, nu trebuie să lipsească dintre învățăturile celui ce caută „înnoire” cu veacul cel nou, mai ales că acest verset ne dezvăluie calea salvatoare prin metafora omului purtător al vaselor Domnului, adică a „purtătorului de Dumnezeu”, cristofor, ce străbate veacul, în frunte cu modelul său apostolic, cu preotul, cum inspirat subliniază Prea Fericitul Părinte Teoctist, prin ale cărui cuvântări către preoți suntem purtați din nou spre cuvintele profetului Isaia:

„Îndepărtați-vă, îndepărtați-vă, ieșiți de acolo și de lucru necurat nu vă atingeți// ieșiți din mijlocul lui, osebiți-vă // voi, cei ce purtați vasele Domnului!” (Isaia 52, 11).

Osebiți-vă, voi, cei purtători de Dumnezeu, nu rămâneți amestecați cu răul și răutățile lumii, umblați prin lume, la vedere, cu vasele Domnului, deci cu „învățăturile și poruncile Lui”, cu ofrandele Lui, cu darurile de la Domnul, în frunte cu Darul Darurilor, cu Sfintele Taine Euharistice, pe care trebuie să le purtăm în vasele sufletelor noastre, făcând din sufletele noastre „vase ale Domnului”. Cum o spune în același cuvânt despre iconomia hirotoniei Prea Fericitului Părinte Teoctist: „Adevărul exprimat de Sfântul Grigorie de Nazianz rămâne o călăuză de seamă pentru strădania noastră de a fi iconomi de cinste ai dumnezeiescului har: <Trebuie să fii tu însuși o lumină, spunea strălucitul teolog al Bisericii, ca să poți lumina pe alții, și trebuie să fii tu însuși curat ca să poți curăți și pe alții>”

„Că nu veți ieși cu gâlceavă // și nici veți merge de-a fuga // fiindcă înaintea voastră va merge Domnul, Cel ce la un loc adună, Dumnezeu lui Israel. Iată, Fiul Meu va cunoaște și Se va înălța și foarte se va preamări” (Isaia 52, 12-13).

Aceasta este profeția profețiilor și a spus-o Isaia cu peste 700 de ani înainte de Nașterea Domnului. Și iată acum adevărul lor etern răsună și strălucește pe pragul mileniilor și pe piscul veacului, ca cea mai teribilă ofrandă și mărturie, aceea a Cuvântului, a Logosului Întrupat. În lumina dumnezeieștilor cuvinte puse în gura profetului Isaia ni se dezvăluie tâlcuirile Părintelui Patriarh la misiunea de vestitor a preotului: „Categoricul

îndemn apostolic de a vesti <cu timp și fără timp> are în vedere îndeosebi două sensuri ale predicării. Cel dintâi înțeles este îndrumarea prin puterea zelului, a nepregetării întru vestirea Evangheliei păcii....Sub cel de-al doilea sens, predicarea se arată a fi o lucrare ce vine din adâncă încredințare că vestirea Cuvântului îi ridică pe toți cei ce ascultă și urmează învățătura la lumina sfințeniei”.

Iată, mai departe, profeția lui Isaia și cât de acoperitoare este pentru veacul acesta, pe care l-a străbătut Prea Fericitul Părinte în lumina temeiurilor pe care ni le-a transmis Psalmistul și ca o confirmare a lor: „*Domnul dă cuvântul celor ce vestesc cu putere multă*” (Ps. 67, 12).

„Așa cum mulți se vor mira de Tine – tot astfel chipul Tău lipsit va fi de slavă de la oameni” (Și, Doamne, cât de adevărat este lucrul acesta pentru Televiziunile anticristice care s-au înmulțit în zilele noastre!). „*Și slava Ta lipsită va fi de cinste din partea fiilor oamenilor – tot astfel multe neamuri se vor mira de El și regi vor sta cu gurile închise* (oare nu acesta este veacul nostru?) *fiindcă tocmai cei ce n-au știut de El, aceia vor vedea și cei ce n-au auzit, aceia vor cunoaște*” (Isaia 52, 14-15). Oare nu s-au împlinit cuvintele profetului?! Nu se împlinesc ele cu fiecare „nouă răstignire și înviere a Domnului”, a „Fiului lui Dumnezeu” spre a confirma ceea ce Dumnezeu spunea oamenilor cu 740 de ani înaintea coborârii Fiului Său pe pământ, prin cuvintele profetului Său, Isaia: „*Iată, Fiul Meu va cunoaște și Se va înălța // și foarte Se va preamări*” (Isaia 52, 13). Acest preainalt și tainic înțeles se pune temelie la un act cum este cel al hirotoniei pe care o talmăcește inspirat Părintele Patriarh într-un cuvânt prilejuit de un atare act, în 1972 la Arad, iar cuvântarea poartă titlul acesta: „*Iconomia Harului*”, din care cităm spre lămurire: „Privită ca alegere, [hirotonia celui chemat și rânduit pentru primirea dumnezeiescului har] se lămurește sub sensul unic, înțelegând că nu primitorul o face, ci Dumnezeu, după taina iconomiei sfinte, în măsura în care El găsește în noi loc vrednic pentru sălășluirea acestui dumnezeiesc har. De aceea o arată și Mântuitorul ca pe o investire spre cele înalte și spre înmulțirea harului. <Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi și v-am rânduit să mergeți și roadă să aduceți, și roada voastră să rămână, ca Tatăl să vă dea orice veți cere de la El, întru numele Meu> (Ioan 15, 16)”

Există-n toate o lumină paradigmatică. În unghiul ei se văd direct cele rânduite de Dumnezeu pentru lume. Toate celelalte unghiuri de luminare sunt din lume. Este posibil, de aceea, să tâlcuiști „întâmplări” istorice în lumina lor paradigmatică, atunci când ele s-au petrecut pe tărâmul luminat de lumina aceea. Așa se poate înțelege teologia urmării, a călcării pe urmele Mântuitorului, Imitatio Christi, care compune fundația adresărilor Prea Fericitului Părinte Teoctist către preoți în toată curgerea celor 55 de ani, de la primul îndemn către preoți, la 1949, de a se face vase ale triumfului euharistic

în lumea cea de sub păcat și până la adresarea către credincioși în Biserica „Scala Caeli”, în 2003. În sensul acesta, cap. 52 din Isaia poate fi invocat deopotrivă ca orizont de profeție a unei „întâmplări” din veacul acesta, dar de semnificație paradigmatică, precum aceea a întâlnirii Bisericilor la Roma, prin cei doi mari ierarhi ai celor două Biserici, Papa și Patriarhul. Oare nu este această întâlnire profetită (proorocită) de Isaia în versetul 8: „*Că glasul celor ce te păzesc s-a înălțat // și ei într-un glas se vor veseli; că ochi în ochi se vor privi // când Domnul va milui Sionul*”.

Și tot astfel oare nu „și-a descoperit Dumnezeu brațul Său cel sfânt în fața tuturor neamurilor”, cu acea ocazie pe deplin, reamintind voința Sa prin Fiul Său („*Acesta este Fiul Meu preaiubit // Întru care am binevoit*”), dar totodată ca voință repetată și de fapt permanentă însă arătată oamenilor și prin semne, prin acele întâmplări (Imitatio Christi), prin care se repetă minunea cea dintâi de la Cincizecime, (după Vifleem și Golgota, adică după Naștere și Înviere, Cincizecimea este al treilea moment fast pentru omenire).

Și același sens de profeție paradigmatică este, să zicem, în versetul 1 din Isaia, cap. 57: „*Vedeți cum a pierit omul drept // Și cum nimeni n-o pune la inimă // cum oamenii dreپți se duc // și nimeni nu ia aminte*”. Acestea sunt prin excelență cuvinte profetice pentru Fiul Omului, pentru Dreptul între dreپți, Cel ce a plecat „și nimeni n-a luat aminte” la clipa plecării, dar sunt și cuvinte pentru dreپții pământului, care și ei la fel pleacă, asemenea Mântuitorului.

Să nu lăsăm veacului această dezlegare ci să lăudăm fapta dreptului, fapta dreپților acestui veac, pe care oricum au memorat-o mulțimile la marea întâlnire a lumii înnoite din piața San Piedro.

Iar, alteori, ca în versetul 21 din Isaia, același capitol 57, se formulează maximalist cuvinte de învățatură transtemporală, deci, învățături pilduitoare, maxime: „*Necredincioșii n-au parte de bucurie, a zis Domnul Dumnezeu*”. Este aici indicat și sensul tare (cel ce se referă la rânduiala primară, paradigmatică, deci cristologică) și sensul secundar, cel ce se referă la bucuria din lume, aceea care poate deveni vas al bucuriei mântuirii (răscumpărării). „În efortul pentru realizarea acestei sfinte misiuni, membrii ierarhiei bisericești sunt datori să păstreze mai întâi legătura cu Revelația divină cuprinsă în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție și apoi legătura nemijlocită cu credincioșii ce li s-au încredințat spre luminare, spre sfințire și păstorire”, spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh tot în cuvântul său din 1953 ca rector al Institutului teologic. A te bucura de aproapele tău este un vas pregătit să primească bucuria coborării Duhului, bucuria harismatică (a mântuirii), dar poate să și sufere devieri spre bucuriile degradate ale plăcerilor, ceea ce înseamnă spargerea vasului harismatic al lui Dumnezeu, pierderea harismelor, ratarea darurilor. „**Păcatele și greșelile noastre nu trebuie ascunse, subliniază în**

cuvântarea preventivoare din 1956 Părintele Patriarh, fiindcă năzuința noastră firească este să înlăturăm păcatele și să îndreptăm greșelile. Și câtă vreme ele rămân ascunse, câtă vreme ele sunt acoperite și nu sunt mărturisite duhovnicului, îndreptarea nu poate veni cu darurile mântuitoare necesare”.

Prin urmare, în orice dar este urcare, dar și primejdie de coborâre, după cum alegi. Iar cei necredincioși sunt un exemplu tragic și deci trist al spargerii vasului divin, al ratării darului. Ei „n-au parte de bucurie”, cum spune Domnul prin cuvintele profetului. Lumea toată este un dar, adică un summum de virtualități, pentru că lucrurile sunt slujiri, compun în structura existenței astfel de virtualități cumulate, de promisiuni. Iar acela care înalță în strălucirea paradigmei această idee de slujire este tocmai preotul. Așa este tâlcuită misiunea preotului de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în cele 55 de adresări către preoți și uneori, ca în cuvântările în fața Adunărilor Eparhiale ori cu felurite ocazii, și către mireni. Pagini de evocare psaltică a înnoirii primăvăratice sunt cadrul de memorare a misiunii de păstori ai turmei ce revine preoților într-una dintre cuvântările arhipăstorești ale Părintelui Patriarh la unul dintre pragurile veacului peste care a pășit ca arhipăstor Prea Fericirea Sa cu pasul triumfător al Bisericii lui Hristos. Viziunea de eshatologie luminoasă încununează Cuvântul rostit în calitate de rector al Institutului teologic în ziua de 28 aprilie 1953: „Rodește rodul de mântuire în tulpina cea vie a prezentului și se avântă cu încredere către culmile viitorului făcând să circule de-a lungul istoriei întregi a Bisericii, harul de viață, de lumină și fericire al Treimii Celei mai presus de fire” (ibidem). „...Fiecare dintre noi, spune Prea Fericitul Părinte Patriarh în cuvântul rostit la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale din 24 ianuarie 2002, trebuie să se îngrijească de cămara sufletului său, cântată atât de frumos în Săptămâna Mare a Sfintei Învieri: *<Cămara Ta Mântuitorule, o văd împodobită, dar îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului, Dătătorule de lumină, și mă mântuiește>*. Se cuvine ca această cămară a sufletului nostru să fie împodobită întotdeauna de iubirea noastră față de semenii, de iubirea noastră față de Dumnezeu, de conștiința noastră sinceră și dreaptă față de noi înșine”.

Smerit am notat aceste gânduri prilejuite fiind aceste notări de cuvintele îndrumătoare și de învățătură ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a cărui viață înalt pilduitoare, exemplară, dăruită neamului, fraților întru Domnul, este pentru conștiința acestor vremuri mărturie atestată asupra înduhovnicirii cu care a străbătut fragilitatea societății românești și a veacului acestuia. **Veacul a fost unul al supărilor, însă oamenii jertfitori din cuprinsul lui au preluat în adâncurile ființei multa suferință spre îndreptare.**

Prof. univ. dr. Ilie Bădescu

IV. FILE DE ISTORIE

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI UNITATEA POPORULUI ROMÂN

Românii au apărut în istorie ca un popor romanic creștin într-un proces de durată, începând cu cucerirea, colonizarea și romanizarea Moesiei și a Daciei. La temelia etnogenezei acestui popor romanic stau cele două elemente componente: populația de limbă traco-dacă-moesică, autohtonă și elementul romanic cuceritor, reprezentat prin veteranii și coloniștii romani care s-au așezat în spațiul daco-moesic, în cursul veacurilor de stăpânire romană.

Romanizarea geto-dacilor are o vechime mult mai mare decât cei 165 de ani (106-271 d.Hr.), de stăpânire romană efectivă a Daciei, dacă avem în vedere că Scythia Minor (Dobrogea de astăzi), a devenit provincie romană încă din anii 29-28 î.d.Hr. Această romanizare cuprinde o vastă arie geografică ce se întinde din nordul munților Haemus și de pe țărmul Pontului Euxin, până în Nordul Carpaților (Carpații Păduroși) și din Câmpia Panonică până departe la Răsărit de arcul Carpaților și până dincolo de Nistru, atrăgând deci în procesul de formare a poporului român și pe așa-zii daci liberi.

I.

Pătrunderea și răspândirea creștinismului în ținuturile sud-dunărene, pe țărmul Pontului Euxin (Marea Neagră), în Scythia Minor (Dobrogea de astăzi) și la nordul Dunării, în Dacia, au fost favorizate de cucerirea și romanizarea acestor ținuturi de către Imperiul roman. Astfel, în ținuturile sud-dunărene și în Scythia Minor (Dobrogea), provincie romană încă din anii 29-28 î.d.Hr., creștinismul a pătruns chiar din a doua jumătate a secolului I, prin predica Sfântului Apostol Andrei și a ucenicilor Sfântului Apostol

Pavel. Potrivit tradiției, Sfântul Apostol Andrei, trecând din Asia Mică în Europa, a predicat Evanghelia lui Hristos în Sciția Mare (sudul Ucrainei de astăzi), apoi în Sciția Mică (Dobrogea), propovăduind îndeosebi în orașele de pe țărmul Mării Negre, precum și în întregul ținut dintre Mare și Dunăre, iar de aici s-a îndreptat spre Sud, ajungând în Grecia unde a murit ca martir.

Ucenicii Sfântului Apostol Pavel au predicat Evanghelia în ținuturile sud-dunărene, până în Iliria (Rom. 15, 19).

Tit, ucenicul prea iubit al Sfântului Apostol Pavel, episcop mai apoi în Creta, a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu în Dalmația (II Tim. 4, 10) .

Creștinismul la strămoșii noștri geto-daci și romani, străromâni și români este de origine apostolică, sursa lui venind din Răsărit, și el rămâne legat de Bizanț, adică de credința creștină de Răsărit, ortodoxă până astăzi¹.

Creștinismul nostru beneficiază de romanizarea populației autohtone și va adânci și consolida romanizarea, și deci nașterea poporului român ca popor romanic creștin, în credința creștină de Răsărit.

Între populațiile romanizate din Nordul și Sudul Dunării și, deci între populația daco-romană și străromânii din Daco-Romania pe de o parte și Imperiul roman de Răsărit pe de alta, au existat tot timpul legături foarte strânse, nu numai în timpul stăpânirii romane a Daciei (106-271), ci și după aceea, fiind intense îndeosebi în timpul lui Constantin cel Mare (307-337), și a urmașilor acestuia, iar mai apoi în vremea lui Justinian (527-565), precum și a tuturor celorlalți împărați de la Bizanț.

Generalizarea creștinismului de rit răsăritean în Dacia, în cursul secolului al IV-lea, este atestată de numărul impresionant de mare al centrelor episcopale de-a lungul Dunării de pe malul drept al acesteia, dar cu jurisdicție de o parte și de alta a Dunării, începând de la ieșirea ei din Câmpia Panonică până la vărsarea ei, în Marea Neagră, precum și de numărul foarte mare de episcopii din întreaga Dobroge, în fruntea lor situându-se Tomisul. Dar și de numărul mare de vestigii creștine, începând cu sec. II, de basilici creștine chiar din sec. III, descoperite în Dobrogea, cea mai veche țară românească, precum și în nordul Dunării și în spațiul din arcul carpatic, descoperite în urma săpăturilor arheologice mai vechi și mai noi, și de asemenea, de numărul foarte mare al martirilor creștini din Sudul Dunării și din Dobrogea, ca și de martirii din Nordul Dunării (Sava Gotul +372).

Prezența vestigiilor creștine în toate ținuturile românești, chiar din primele secole, și apoi primele organizări bisericesti episcopale canonice, mai întâi în Dobrogea, în frunte cu Episcopia Tomisului la sfârșitul secolu-

1. Pr. prof. Dumitru Radu, *Biserica Ortodoxă Română în istoria poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română", XCV (1977), nr. 1-3, p. 149.

lui al III-lea, cunoscută ca Arhiepiscopie-Mitropolie autocefală în sec.V-VI, dau mărturie despre legătura strânsă a Bisericii din toate ținuturile românești cu Bizanțul.

Dar nu numai atât, vestigiile creștine sunt mărturia concretă și forte a poporului care se năștea aici în spațiul carpato-danubian și pontic, un spațiu foarte întins cu centrul în arcul carpatic, având ca hrană spirituală, chiar de la nașterea sa ca popor, credința creștină a Răsăritului, Bizanțul fiind matricea lui spirituală.

Romanizarea și creștinarea timpurie a geto-dacilor autohtoni și romanilor cuceritori, așezați laolaltă, au favorizat nașterea unui popor romanic unitar, străromânii, și deci a poporului român propriu-zis, a cărui etnogeneză s-a încheiat înaintea venirii slavilor peste Dacia, în ținuturile sud-Dunărene la sfârșitul sec. VI.

Biserica Ortodoxă Română, încă de la primele începuturi de organizare canonică în Dobrogea (sec. III-IV), și-a împletit destinele ei istorice și lucrarea ei cu cele ale poporului român și ale limbii române, care nu este alta decât limba latină populară, târzie, vorbită în Dacia și în întregul spațiu de formare a poporului român în evoluția ei lentă în toate ținuturile românești.

Credința ortodoxă, prin predicarea Evangheliei lui Hristos, în latina populară din România de Răsărit, și în străromână, a stimulat și grăbit romanizarea și a adâncit unitatea poporului ce se năștea, iar aceasta din urmă a asigurat viața religioasă creștină înfloritoare în spațiul carpato-dunărean și pontic, cu începere din sec. III. Viața religioasă creștină cu mărturiile ei materiale concrete: urme de basilici, unele dintre ele foarte mari ca marea basilică din Tomis, obiecte de cult și mulți martiri, este mărturia existenței și dăinuirii, în ciuda tuturor vitregiilor istoriei, a unui popor și a Bisericii lui, Biserica Ortodoxă, împlântată adânc în însuși procesul etnogenezei sale și în lupta lui de existență și afirmare ca popor romanic și creștin-ortodox, aici la Dunăre și în Carpați și dincolo de arcul Carpaților și pe malul Pontului Euxin.

Împlântată adânc în viața și spiritualitatea poporului român, Biserica Ortodoxă i-a îmbogățit acestuia limba lui latină și forța ei de expresie artistică. Iar termenii creștini de origine latină exprimând noțiunile și adevărurile fundamentale ale învățaturii creștine ortodoxe, termeni intrați în fondul principal de cuvinte al limbii române, sunt atât mărturii nu mai puțin convingătoare și probante ale continuității noastre românești în Dacia Romană cât și ale împreună-lucrării Bisericii cu poporul căreia îi aparține. În plus, sunt mărturii ale unității poporului român, manifestată în limba și spiritualitatea acestuia. Romanitatea dacică s-a dezvoltat, în tot spațiul ei de formare,

asimilând treptat elementul slav migrator de la Nordul Dunării precum și a celorlalte elemente neromane ale populațiilor în trecere pe teritoriul Daciei².

Prezența unor elemente slave în lexicul limbii române, împreună cu unele elemente lexicale balcanice, contribuie la creșterea caracterului particular al limbii române față de celelalte limbi romanice, limba română rămânând însă, prin excelență, o limbă latină prin elementele ei fundamentale latine: structura gramaticală și fondul principal de cuvinte. Pe de altă parte, elementele nelatine din masa cea mare a vocabularului limbii noastre, sunt o mărturie a relațiilor românilor de-a lungul istoriei cu celelalte populații.

Întemeierea primelor state feudale în Sudul Dunării și creștinarea slavilor, mai precis a bulgarilor cărora le corespunde și intrarea primelor cuvinte slave în lexicul limbii române în general și îndeosebi în limbajul bisericesc, precum și prejudecata medievală că limba slavonă este a treia limbă sfântă alături de greacă și latină, explică pătrunderea limbii slavone în cultul Bisericii noastre, prin secolele IX-XI, în cele trei mari ținuturi românești, înainte de pătrunderea masivă a ungarilor în Transilvania³.

II.

În secolul al IV-lea, creștinismul pătrunde de la orașe și în sate, generalizându-se în întregul spațiu de formare al poporului român. Viața creștină înfloritoare din Sciția Mică (Dobrogea) și din ținuturile dunărene de o parte și de alta, este atestată de numărul mare de episcopii daco-romane de pe malul drept al Dunării, cu jurisdicție și în Nordul Dunării în întreg secolul al IV-lea: Durostorum, Apiaria Abritus, Prista, Novae, Ratiaria, Aquae, Sardica, Viminacium, Singidunum, Remesiana (Sf. Niceta, un daco-roman, episcop, aici, între 366-414), Sirmium. Acestor scaune episcopale se adaugă numărul mare de episcopii din Dobrogea în frunte cu *episcopia Tomisului*, apărută la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV. Episcopia Tomisului va juca un rol important apărând ortodoxia aici, în ținuturile dunărene și în Dobrogea, episcopii ei bucurându-se pentru aceasta de o deosebită cinstire în fața Patriarhului Constantinopolului, precum *Paternus* care se intitula în anii 519-520 episcop-mitropolit al provinciei Scythia, semnând ca al șaptelea membru între cei 19 membri ai Sinodului Patriarhal.

2. *Istoria României*, Vol. I, Editura Academiei, București, 1960, p. 806; Prof. dr. Dumitru Berciu, *Continuitatea, actor de bază al etnogenezei și unității poporului român*, în "Era socialistă", 1976, nr. 7, p. 42, col. 4; Despre procesul de romanizare în Dacia, vezi și Constantin C. Giurescu, *Formarea poporului român*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973, pp. 87-92; pp. 96-100.

3. Acad. Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 290-291; Constantin C. Giurescu, *Formarea poporului român*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973, p. 127-128; *Istoria Bisericii Române*, manual pentru Institutele Teologice, Vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1957, p. 113, 114.

Aceasta însemna că episcopul-mitropolit al Tomisului era un factor de unitate spirituală, dar și de unitate de neam. Să nu uităm ca romanizarea geto-dacilor a început mult mai devreme în Dobrogea, devenită provincie română în 29-28 î.d.Hr., iar urmașul lui Paternus, *Valentinian*, om de mare cultură, participant la Sinodul V Ecumenic din Constantinopol (553), avea aprocrisiah permanent în Constantinopol ca patriarhii din Roma și Alexandria și ca arhiepiscopul Justinianeii Prima. Deci, Mitropolia Sciției Mici se dezvoltase mult, rămânând supusă Constantinopolului chiar și după înființarea în 535 a Arhiepiscopiei Justiniana Prima. Iar lista de episcopi a lui Epifanie, din anul 650 și ce a lui Vasile din anul 829 înregistrează Arhiepiscopia de Tomis ca autocefală, îndată după cea de Odessos (Varna). Este probabil că aceste două mitropolii, Tomis și Odessos, au pregătit, prin credincioșii lor, convertirea bulgarilor la creștinism și poate chiar au sprijinit-o în anii 864-866, când Patriarhul Fotie n-a mai trimis episcopi în Bulgaria, ci numai preoți și diaconi⁴.

Jurisdicția Tomisului se va fi întins peste întreaga provincie a Sciției Mici (Dobrogea) și poate și peste creștinii aflați la Nord de Dunăre, adică în Sudul Moldovei și în Răsăritul Munteniei, până la arcul Carpaților. De aici și rolul ei de factor de unitate eclesială și etnică.

În afara acestor scaune episcopale, menționăm prezența unor episcopi în Nordul Dunării: *Teofil* "episcopus Gothiae", participant la Sinodul I Ecumenic de la Niceea din 325; *Ulfila*, episcopul goților, trecut în Sudul Dunării în 348, din cauza crudelor persecuții dezlănțuite de regele Atanaric al goților împotriva creștinilor din Dacia.

Aceste episcopii sunt dovada concludentă a răspândirii și generalizării creștinismului în lumea satelor din veacul al IV-lea, precum și a continuității romanității carpto-dunărene, sud-dunărene, moesice și pontice, și deci a formării poporului și limbii române.

Un rol important în viața religioasă, culturală și chiar politică a Scythiei Minor, l-au avut și "călugarii sciți", originari din Dobrogea, sau care au trăit acolo. Mărturiile ale unei vieți și organizații monahale aici, "călugării sciți" reflectă în genere conștiința romanității celor din aceste locuri, ca descendenți ai vechii populații autohtone (geto-dace) romanizate, precum și aversiunea acestei populații față de ereticii arieni și monofiziți și față de stăpânitorii bizantini.

"Călugării sciți" sunt daco-romani sau străromânii noștri din Scythia Minor (Dobrogea) și din ținuturile sud-dunărene. Aceștia sunt un ferment al

---

4. *Istoria Bisericii Române*, manual pentru Institutete Teologice Vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1957, p. 83-84.

conștiinței și unității etnice și spirituale a străromânilor din Dacia Pontică și a acelor din ținuturile sud-dunărene și nord-dunărene.

Între aceștia s-au distins: *Sfântul Ioan Casian* (circa 360-430, 435), născut într-un presupus vicus (sat) Casii sau Casienii, pe valea râului Cosimcea. A călătorit mult: la Constantinopol, în Palestina, Egipt, Roma și Franța, aducând cu sine în Franța gândirea teologică răsăriteană și principiile vieții monahale, după învățătura și regulile marilor dascăli ai Bisericii de Răsărit (Sfântul Vasile cel Mare). Teolog de prestigiu și monah erudit și elevat, Sfântul Ioan Casian a îmbogățit patrimoniul gândirii patristice cu importante scrieri cu caracter ascetic-moral, scrise într-o frumoasă limbă latină: *Instituțiile chinoviale și remediile împotriva celor opt păcate capitale* (în 12 cărți); *Colațiuni-Conferințe* (în 24 de cărți); *Despre întruparea Domnului, împotriva lui Nestorie* (în 7 cărți).

Un alt călugăr daco-roman (străromân) din Sciția Mica, care apare la un secol după Sfântul Ioan Casian, este *Dionisie cel Mic* (Dyonisius Exiguus), născut pe la anul 470, pe care îl găsim între 500-545, activând la Roma ca monah, împreună cu prietenul său Casiodor. Bun și adânc cunoscător al culturii și teologiei grecești, Dionisie cel Mic, împreună cu Sfântul Ioan Casian pot fi socotiți printre întemeietorii culturii medievale occidentale. A tradus în latinește opere ale Sfinților Grigore de Nissa, Chiril al Alexandriei, Proclus, *Canoanele Sinoadelor Ecumenice*, în două ediții, un Florilegiu cu texte patristice pentru "călugării sciți" și altele. El a elaborat opere de cronologie și tot lui i se datorează calcul erei creștine având ca punct de plecare nașterea lui Iisus Hristos. Calculul acestei ere s-a dovedit mai târziu greșit cu cel puțin 4 ani de la întemeierea Romei (754, în loc de 749-750 a U.C), dar pe care îl folosim până astăzi. Prin Sfântul Ioan Casian și Dionisie Exiguul, romanitatea răsăriteană intră în contact cu romanitatea apuseană. Dionisie cel Mic ne dă cele mai multe informații despre Scythia Minor, în *Prefața* la traducerea latină a operelor Sfântului Chiril al Alexandriei⁵.

"Călugării sciți și-au adus contribuția lor ortodoxă la formularea dogmei hristologice de la Calcedon și la aprofundarea ei după Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon 451. Între ei cei mai însemnați sunt: *Ioan Maxențiu*, bărbat cult și foarte bine orientat în problemele teologice ale timpului; *Leonțiu*, rudă cu generalul *Vitalian* din Zaldapa, din Scythia Minor; *Ahile*, *Petre Diaconul* care a și compus o lungă scrisoare către africani. Toți aceștia se aflau sub jurisdicția episcopului-mitropolit Paternus al Tomisului.⁶

5. Pr. prof. Dumitru Radu, *Biserica Ortodoxă Română în Istoria poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română", XCV (1977) nr. 1-3, p. 154-155.

6. Pr. prof. I. G. Coman, *Sciții Ioan Casian și Dionisie cel Mic și legăturile lor cu lumea mediteraneană*, în "Studii teologice", XXVII (1975), nr. 3-4, p. 189-196; Idem, *Contribuția scriitorilor*

Operele călugărilor sciți și gândirea vehiculată de acestea constituie de fapt, cum bine remarca Mihai Diaconescu, literatura daco-romană ca primul capitol al istoriei literaturii române, manifestare a romanității și premisă a literaturii române propriu-zise.

III.

Biserica străromână, în veacurile VII-IX își are contribuția ei în păstrarea și dezvoltarea romanității, în condițiile celui de al doilea val de migratori peste Dacia, în ținuturile sud-dunărene și în întreaga Peninsulă Balcanică.

În anul 602, masele de slavi, pătrunzând în Peninsula Balcanică, au desființat Arhiepiscopia Justiniana Prima și au silit o mare parte din romanicii balcanici, acum străromâni, să se mute în locul lor, în Nordul Dunării, iar pe alții să-i împingă spre Sudul Peninsulei Balcanice.

Au încetat după acest an (602), inscripțiile și știrile arheologice, precum și cele literare despre Biserica atât de înfloritoare până atunci. Dar Biserica străromână și populația străromână n-au pierit, ca să apară apoi ca un miracol. O explicație a acestui fapt o avem în pactele încheiate în 610 de împăratul bizantin cu cetele de slavi ajunși în Sudul Dunării cărora le acordase ținuturile ce le ocupaseră străromânii în Sudul Dunării. Dar și înainte de anul 602, cronicarii timpului pomenesc despre treceri de populație romanică din Sudul Dunării în Nordul ei, fie adusă cu sila, fie plecată de bună voie spre a scăpa de fiscalitatea imperiului bizantin. Curentul de migrare n-a încetat în întregul ev mediu, dar nici după aceea, deși era tot mai redus. Mulți au rămas pe loc, mai ales că și în Nordul Dunării unde străromânii trebuia să trăiască amestecați cu slavii⁷. Dar slavii din Nordul Dunării au fost asimilați, în timp ce în Sudul Dunării slavii au asimilat pe bulgari, iar pe străromâni i-au împins spre Istria, Ueglen, Macedonia și chiar spre Sudul Peninsulei Balcanice, ajungând până în ținuturile Pindului⁸.

Străromâni, și deci românii, nu s-au putut organiza de timpuriu într-un stat etnic, cu domn și cu episcopi de la care să avem mărturii scrise, ci românii și-au dus viața ca apele de munte ascunse sub prundiș, păstorind turmele și transportând mărfuri pe cai însămarați. Ici, colo, în cronicile grecești de mai târziu se vorbește de "brânza valahă", de sumane țesute de "valahe" și câte odată despre nimicirea celor care le stăteau în calea caravanelor de cai

patristici din Sciția Minor-Dobrogea la patrimoniul ecumenismului creștin, în sec. IV-VI, în "Ortodoxia" XX (1968), nr. 1, p. 325; Pr. prof. N. Șerbănescu, *Urme creștine și românești în Dobrogea*, (mss) p. 44-45; V. Sibiescu, *Călugări sciți*, Sibiu, 1936, p. 2; Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 155.

7. *Istoria Bisericii Române*, manual pentru Institutele teologice, Vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1957, p. 102 și pp. 103, 104.

8. Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, Editura Albatros, 1971, p. 186.

încărcați cu mărfuri, pe potecile strâmte ale munților. Și până în veacul al XI-lea nu întâlnim nici un cuvânt despre Biserica românească, sau despre preoți români.⁹

Cea mai veche știre despre românii din Sudul Dunării, o avem din secolul al IX-lea în legătură cu valahii din Peninsula Kalkidika, când ei au ajuns cu turmele până sub zidurile mănăstirilor din Muntele Athos. Călugării de aici s-au plâns patriarhului din Constantinopol iar acesta, la rândul lui, s-a adresat împăratului care a poruncit ca valahii să fie alungați de aici. Iar o altă știre este din 976 de la cronicarul bizantin Kedrinos care relatează o tâlhărie făcută de niște vlahi caravangii în munții Balcani, omorând pe unul din feciorii țarului bulgar¹⁰.

Prima știre însă despre Biserica românească la românii din Sudul Dunării, cunoscuți sub numele de vlahi, provine tot de la bizantini, și anume dintr-un hrisov al împăratului Vasile II Macedoneanul. În acesta se menționează că în 971 împăratul bizantin Ioan Tzimiskes a reușit să zdrobească pe bulgarii răsăriteni, de la țarmul Mării, nimicindu-le și capitala. După aceasta, centrul puterii bulgare s-a mutat spre nord, în jurul orașului Ohrida unde bulgarii s-au menținut într-o mică organizație politică, pe care împăratul bizantin Vasile II (976-1028) a distrus-o în 1018 în urma unui război crunt care a durat aproape 40 de ani. De aici și numele de Bulgaractonul primit de Vasile Macedoneanul. Împăratul bizantin a nimicit numai puterea politică, păstrând și întărind în schimb organizația bisericească de aici cu mitropoliile și episcopiile ei, care ființează sub jurisdicția Arhiepiscopiei autocefale de la Ohrida. Împăratul îi întărește arhiepiscopului Ioan independența față de Patriarhul Constantinopolului precum și puterea peste eparhiile bulgărești și grecești de la Nord. Aceste hotărâri ale Împăratului Vasile II se găsesc în trei hrisoave, unul din 1018 în care se face mențiune și despre vlahi, adică macedo-românii din toată Bulgaria pe care îi supune bisericește Arhiepiscopiei din Ohrida, iar în hrisovul al doilea, din 20 mai 1020, împăratul Vasile II precizează că Arhiepiscopul Ohridei are dreptul să perceapă dajdia canonică și de la vlahi care sunt în toată Bulgaria. Deci, vlahii erau răspândiți în toată Bulgaria, ei erau creștini și nu aveau o Episcopie a lor, ci erau supuși Arhiepiscopului din Ohrida. Dimitrie Onciu crede că este vorba de vlahi din Nordul Dunării, iar N. Dobrescu, susținea că aici este vorba atât de vlahi din Nord cât și de vlahi din Sud.¹¹

Un catalog, din veacurile XI-XII, înregistrează o Episcopie a vlahilor, intitulată: ο ορονοσ Βρεανοτησ ητοι (των) Βλαχων *Scaunul Vreanoției*,

9. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 126.

10. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 126.

11. *Ibidem*, p. 126-127.

adică al Vlahilor, care ținea de Arhiepiscopia Ohridei. Important este că apare în istorie o episcopie a vlahilor cu un scaun propriu. Istoricii nu au putut însă până acum să localizeze locul de reședință al acestei Episcopii. Unii de pildă cred că este vorba de Vrania de pe valea Timocului. Episcopia Vlahilor era bine organizată. Vlahii căutau să-și capete independența bisericească prin înființarea unei episcopii proprii¹².

Existența unei episcopii proprii pentru vlahi, adică pentru străromânii și românii din Sudul Dunării, era cerută de numărul mare al acestora și după venirea slavilor și a bulgarilor, precum și de creștinismul lor apostolic și puternic în ținuturile din Sudul Dunării și din întreaga Peninsulă Balcanică.

Această episcopie și viața creștină înfloritoare a străromânilor au constituit un puternic factor pentru continuitatea vlahilor și afirmarea lor românească în aceste ținuturi ca împreună-conlocuitori cu slavii și bulgarii slavizați. Deci, Biserica i-a ținut legați de aceste ținuturi și în relații strânse cu românii nord-dunăreni.

IV.

La începutul secolului al VII-lea, granița bizantină de la Dunărea de Jos s-a prăbușit sub presiunea triburilor avare și slave.

După așezarea slavilor în grupuri compacte în Peninsula Balcanică, legăturile străromânilor din Nordul Dunării cu străromânii din Sudul Dunării și cu Imperiul Bizantin, deși mult îngreuiate, nu au fost întrerupte cu totul. Procesul formării poporului român, inclusiv cel al generalizării creștinismului era deja încheiat. "Componenta slavă ne apare ca un adaos, ca un *adstratum*, care nu a putut modifica nici structura etnică nici pe cea lingvistică și nici mersul înainte al dinamicii istoriei poporului nostru. Cu sau fără aportul slav, procesul cristalizării definitive a poporului nostru ar fi continuat. Poate că fără slavi etnogeneza noastră s-ar fi încheiat mai repede și primele formațiuni politice prestatale ar fi apărut mai de vreme. Limba română era formată în sec. al VII-lea¹³.

De asemenea, fără slavi ar fi apărut mai de vreme în Dacia și organizarea Bisericii în episcopii și mitropolii, ca factor spiritual organizatoric teritorial al românilor.

Prin secolele IX-X, apar pe teritoriul Daco-Romaniei, în condițiile ultimului val a popoarelor migratoare, formele prestatale feudale: cnezatele și voievodatele, în toate provinciile românești, din Dacia pontică și din Dacia de la Nord de Dunăre: din arcul carpatic și de dincolo de arcul carpatic la Răsărit, Apus, Sud și Nord, unele dintre ele pomenite în Diploma Cavalerilor

12. *Ibidem*, p. 128.

13. Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Albatros, 1971, p. 179.

Ioaniți din 1247, dar toate pomenite ca existente în sec. XIII. Toate acestea, prin unirea lor, vor da naștere celor trei țări românești feudale: Țara Românească (1330) și Moldova (1359) ca state independente și Voievodatul Transilvaniei care, deși se afla sub stăpânirea politică a Ungariei, își păstra o oarecare autonomie¹⁴.

Cât privește *Dobrogea* (Dacia Pontică) va avea o situație aparte până la încorporarea ei efectivă în hotarele Țării Românești. Continuitatea și permanența românilor și a vieții creștine aici au avut loc în condițiile stăpânirii politice și militare bizantine asupra acesteia și după trecerea protobulgarilor la sfârșitul secolului al VII-lea, spre ținuturile din Sudul Dunării, locuite și astăzi de urmașii lor și organizarea lor statală independentă bulgaro-slavă la începutul secolului al VIII-lea și creștinarea lor oficială sub Boris-Mihail în 864.¹⁵

Dacă pentru secolele VIII-IX, mărturiile materiale ajunse până la noi despre stăpânirea bizantină asupra Dobrogei sunt mai puține, în schimb, începând cu a doua jumătate a secolului al X-lea, ea este atestată de izvoare și fapte. Amintim numai câteva: împăratul Nichifor Focas (963-969) reînvie aici tradiția glorioaselor fapte ale Imperiului bizantin și continuă să socotească Dunărea ca "frontieră de nord a Imperiului". În 967, profitând de slăbiciunea hanului bulgar Petru (927-969), Nichifor Focas refuză să-i mai plătească tribut și îi distruge câteva fortărețe bulgare de la frontieră. Ioan Tzimisches (969-976) învinge definitiv la Durostorum (Silistra) în 971 pe cneazul kievean Sviatoslav care cucerise Bulgaria de nord-est, și anexează la Imperiul bizantin jumătatea de nord-vest a Bulgariei "până la granița de altădată a Dunării de Jos, menținând, în continuare, în hotarele Imperiului bizantin Dobrogea, efectiv sub autoritățile militare și administrative imperiale.¹⁶ După victoria din 971 sau chiar mai înainte, *Scythia Minor* a fost ridicată la rangul de *themă* și supusă sub un strateg, și tot în secolul al X-lea, această *themă*, a dobândit denumirea cultă de *Paristrion*, folosind în continuare și pe cea populară: *Paradunavia* sau *Paradunan*. Sub bizantini orașele cetății cunoscute ale *Scythiei Minor* au fost refăcute, iar altele noi au fost ridicate: *Păcuilul lui Soare* (972-976), care avea rolul de a controla și de a da acces pe Dunăre înspre Durostorum, capitala *themei Paristrion* (*Paradunavon*).¹⁷

Populația acestei *theme* a avut totdeauna conștiința originii ei comune romane, iar stăpânirea bizantină s-a menținut în Dobrogea până spre sfârșitul

14. Despre acestea, vezi *Ibidem*, p. 169-174.

15. Pr. prof. Dumitru Radu, *art. cit.*, p. 157.

16. *Ibidem*, p. 158.

17. Dumitru Berciu, *Probleme privind formarea poporului român, în lumina cercetării arheologice recente*, în "Revista de istorie", tom. 28 (1975), nr. 8, p. 1167.

secolului al XIV-lea chiar dacă uneori a fost mai puțin efectivă peste întreaga provincie.

Toată Dunărea dobrogeană și regiunile învecinate intrau în formațiuni politice care aveau legături strânse cu românii de pe celălalt mal al Istrului.

Secolul al XIV-lea înregistrează pe despotul *Dobrotici*, stăpânul teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră, care va influența evenimentele politice și militare din Sud-Estul Europei. Sub el statul *dobrogean de sine stătător* cunoaște cea mai înaltă culme a afirmării sale, luându-și numele de *Dobrogea* de la acesta. Cu moartea despotului *Ivanco*, fiul lui *Dobrotici*, în luptă cu turcii (1387-1388), a luat sfârșit despotatul dobrogean și de acum înainte timp de trei decenii, din timpul strălucitei domnii a lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), destinele Dobrogei se vor împleti cu cele ale Țării Românești, conduse de acesta.¹⁸

Începând din 1389, Mircea cel Bătrân va adăuga titlului său voievodal de "Mare Voievod și domn..., stăpânind și domnind toată Țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți, încă și spre părțile tătarăști, și Amlasului și Făgărașului Herțeg și Banatului de Severin domn" și pe cel de "Domn și stăpânitor de amândouă părțile de peste Dunăre al Podunaviei până la Marea cea Mare și cetății Dîrstorului stăpânitor". Aceste componente ale titlului lui Mircea cel Bătrân, precum și descoperirea în întreaga Dobrogea a unor tezure monetare cu monede ale sale, atestă că această provincie și toată întinderea ei, se afla în stăpânirea și hotarele Țării Românești. Începând cu anul 1420, Dobrogea și-a pierdut independența rămânând sub dominația otomană timp de aproape cinci veacuri (1420-1877). Dar în tot timpul stăpânirii otomane, Dobrogea a fost permanent în atenția voievozilor români, încât n-a fost aproape voievod român care să nu fi încercat să intre în stăpânirea ei.¹⁹

Unitatea spirituală a acestui stat prefeudal dobrogean, dar și viața creștină însăși este promovată și asigurată de Arhiepiscopia Tomisului care a funcționat aici la Tomis până spre sfârșitul secolului al VII-lea, când a trebuit să-și mute reședința într-un alt loc mai ferit, în interiorul provinciei dintre Dunăre și Mare. După această dată existența ei este atestată prin sec. XI-lea de o listă care cuprinde scaunele mitropolitane și episcopale dependente de Patriarhia Ecumenică. Viața creștină organizată și continuitatea populației românești în Dobrogea sunt atestate de complexul mănăstiresc rupestru de la Murfatlar (Basarabi) din secolul al X-lea și de cel de la Dinogeția și Niculițel-Tulcea, din secolele XI-XII²⁰.

18. Pr. prof. Dumitru Radu, *art. cit.*, p. 158-159.

19. *Ibidem*, p. 159.

20. *Ibidem*.

Din cauza vicisitudinilor istoriei, care au adus în secolul al XIII-lea decăderea ținuturilor din Sud, centrul vieții bisericești și românești s-a mutat la Nord, la *Vicina*, unde este cunoscută și o episcopie de sine stătătoare (1250), ridicată la începutul secolului al XIV-lea la rangul de mitropolie dependentă de Patriarhia Ecumenică. Ultimul mitropolit al acestei eparhii, Iachint de la *Vicina*, a fost adus de către domnitorul Nicolae Alexandru Basarab la Argeș, pe scaunul de mitropolit al Țării Românești (1359) cu binecuvântarea Patriarhiei Ecumenice. Mitropolitul Ungrovlahiei, cu reședință în capitala Țării Românești de la Argeș, va purta grija spirituală și jurisdicția canonică asupra românilor din ținutul Dobrogei, nu numai în timpul lui Mircea cel Bătrân, când Dobrogea a intrat în hotarele Țării Românești, ci și după aceea în condițiile stăpânirii otomane a acestui ținut românesc²¹. În acest sens titulatura ce și-o dă mitropolitul Anania al Țării Românești prin 1545-1547: "Mitropolit a toată Țara Ungrovlahiei, a Podunaviei și al tuturor plaiurilor cinstit Ierarh"²² este foarte semnificativă pentru unitatea spirituală, de credință și de neam promovată de Biserica Românească în spațiul de formare și dezvoltare a poporului român.

De altfel, până la întemeierea statelor feudale românești independente, Biserica Ortodoxă Română, matrice spirituală a întregului popor român, a fost aceea care a contribuit din plin la menținerea conștiinței romanității și a unității de neam a poporului român prin limba română și terminologia creștină de origine latină pentru exprimarea adevărilor fundamentale ale învățaturii creștine ortodoxe, dar nu numai prin aceasta, ci și prin organizarea canonică centrală și pe eparhii a românilor creștini ortodocși din ținuturile românești.

V.

Organizarea centrală a Bisericii Ortodoxe și a vieții creștine a românilor va urma imediat organizării statale a acestora.

Împreună-creșterea Bisericii Ortodoxe cu poporul român căruia îi aparține, în spațiul lui de formare și devenire istorică, și aportul românesc al Bisericii noastre, vor îmbrăca forme multiple după organizarea statală a poporului român. Dar această organizare bisericească centrală n-a apărut într-un gol. Astfel, primele începuturi ale organizării vieții creștine ecleziale, în spațiul românesc, datează de la sfârșitul secolului al III-lea (Episcopia Tomisului) și din întreg secolul al IV-lea: un număr mare de scaune episcopale în Scythia Minor – în fruntea lor fiind Episcopia – Arhiepiscopia Tomisului (în timpul lui Paternus în primele decenii ale sec. VI); Episcopia

21. Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 159.

22. Vezi întreaga discuție a acestor date la Pr. prof. N. Șerbănescu, *Urme creștine și românești în Dobrogea*, (mss), p. 70.

Asprocastron (Cetatea Albă) și Episcopia și Mitropolia Vicinei cu ultimul ei mitropolit Iachint care devine în 1359 și primul mitropolit oficial al Țării Românești cu sediu la Argeș²³.

1. Întemeierii Țării Românești ca stat feudal independent față de Ungaria (1330) îi urmează organizarea centrală a Bisericii Ortodoxe în Țara Românească într-o mitropolie cu sediu la Argeș (1359) unde era și reședința domnitorului, denumită Mitropolia Ungro-Vlahiei. Ctitorul acestei organizații după model bizantin este domnitorul Nicolae Alexandru Basarab care aduce pe Iachint de la Vicina și îl instalează la Argeș ca mitropolit al întregii Țări, cu aprobarea Patriarhului Constantinopolului sub a cărui jurisdicție intră acum ca întâistătător al Bisericii românești²⁴. Mitropoliei Țării de la Argeș i se va adăuga o semitropolie la Severin în 1370, având în vedere întinderea Țării și bătrânețele mitropolitului Iachint de la Argeș. Aceasta se va numi Mitropolia Severinului, având ca episcop-mitropolit pe Daniil-Antim Critopol, care va respecta pe Iachint de la Argeș ca "mitropolit al Ungro-Vlahiei", adică al Țării Românești²⁵.

Prin reforma lui Nifon, fost patriarh ecumenic, adus în Țara Românească de Radu cel Mare spre a-i reorganiza Biserica, Mitropolia Țării Românești va avea două episcopii sufragane: Buzău și Râmnic – Noul Severin (1503-1504)²⁶.

2. La fel și în Moldova, întemeietorii Statului feudal independent sub Bogdan (1359), îi va urma organizarea canonică centrală a Bisericii într-o Mitropolie, încă din 1386, recunoscută de către Patriarhul ecumenic în 1401, cu sediul la Suceava, dar aprobată oficial de către Patriarhul Ecumenic, unde era și reședința domnitorului, la stăruințele repetate ale domnitorului Alexandru cel Bun (1400-1432)²⁷. Domnitorul pune în fruntea Bisericii, ca mitropolit, pe omul și ruda sa, episcopul Iosif Mușat de la Cetatea Albă. Cu transferarea lui Iosif Mușat la Suceava, ca mitropolit al Țării, având ca reședință eparhială Biserica Mirăuți²⁸, încetează Episcopia Asprocastron (Cetatea Albă)²⁹, așa cum încetase Vicina în 1359, prin transferarea mitropolitului Iachint la Argeș.

23. *Istoria Bisericii Române*, Vol. I, p. 83; 139-144; 147-150.

24. *Ibidem*, p. 148-150.

25. *Ibidem*, p. 154-156.

26. *Ibidem*, p. 304-307, 322-326.

27. *Ibidem*, p. 186-188.

28. *Ibidem*, p. 188.

29. *Ibidem*, p. 144.

Deci întemeierea celor două mitropolii, cea a Ungro-Vlahiei și a Moldovei și Sucevei, concretizează și desăvârșesc o organizare bisericească canonică mai veche a vieții creștine de pe aceste meleaguri. Ele nu au apărut într-un gol, căci nu se poate concepe Țara Românească așa cum se înfățișa ea în timpul lui Basarab I, întemeietorul ei (1330-1352) fără o ierarhie bisericească. "În concepția și practica Evului Mediu, când cele bisericești sunt amestecate cu cele laice, când domnul însuși stăpânește din mila lui Dumnezeu" și nu este domn deplin decât după ce s-a săvârșit în Biserică slujba ungerii cu Mir, orice organizație de stat implică și o organizare religioasă, orice ierarhie politică superioară e dublată de o ierarhie similară bisericească. Este cu neputință de admis ca voievodul Țării Românești, cârmuitorul întregului teritoriu dintre Carpați și Dunăre, să nu fi avut lângă sine un Ierarh, chiar din primii ani după întemeiere³⁰. De altfel, așa s-au petrecut lucrurile și în statele vecine slave sud-dunăre³¹. Papa Grigorie al IX-lea se plângea în *Scrisoarea din 1234* lui Bela IV, principele de coroană al Ungariei, despre "oarecare pseudo-episcopi ce țin ritul grecilor", printre vlahii din episcopia cumanilor de la Milcov, administrându-le tainele și criticând Biserica Romană³². Ierarhul din cetatea de scaun nu putea lipsi de la prohodirea marelui voievod Basarab I, la Câmpulung în 1352. De altfel, nici cnezii și voievozii români din secolele anterioare (sec. X-XIII) nu au putut fi lipsiți de prezența unui ierarh pe lângă ei, cu dreptul de a hirotoni preoți și a sfinți biserici – acele biserici amintite de Diploma cavalerilor Ioaniți (1247), ca fiind "înființată", sau "care se vor face"³³.

Dar fără să fie autocefale de drept, cele două mitropolii, Mitropolia Ungro-Vlahiei și Mitropolia Moldovei și Sucevei, se vor comporta și vor săvârși acte de autocefalie, adică de independență bisericească în folosul Bisericii Ortodoxe Române din cele două Țări, și în folosul poporului român, promovându-i și susținându-i unitatea etnică și spirituală precum și suveranitatea și independența politică în condițiile vremii față de vecini. Aceasta este și rațiunea prezenței mitropolitului în cetatea de scaun a domnitorului Țării.

3. Organizarea canonică a Bisericii a întârziat în Transilvania, datorită condițiilor istorice ale acestui voievodat. Dar aceasta nu înseamnă că, până la apariția eparhiilor organizate canonic, n-au existat episcopi în acest ținut românesc. Propaganda catolică, începând din secolul al XI-lea printre ro-

30. Constantin C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în "Biserica Ortodoxă Română", an. LXXVII (1959), nr. 7-10, p. 676.

31. *Ibidem*.

32. *Istoria Bisericii Române*, Vol. I, p. 137; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 677 și 678.

33. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 678.

mâinii de aici, susținută de regii catolici ai Ungariei, de altfel foarte puternică în secolul al XIII-lea, a fost îngreuiată și stăvilită de preoții și "pseudo-episcopii" despre care vorbește scrisoarea papei Grigorie al IX-lea din 1234, către Bela IV al Ungariei, precum și de așezările bisericești, unele modeste, dar altele, nu puține la număr, din piatră care au dăinuit până astăzi: biserici, mănăstiri, schituri ortodoxe aflate nu numai în locuri retrase ci și în centre ca Cenadul (sec. X-XI)³⁴.

Dintre aceste așezări bisericești, ajunse până la noi, sunt unele din sec. al XIII-lea iar altele din sec. al XIV-lea, fiind o dovadă a continuității poporului român pe pământul Transilvaniei. Între acestea se numără o serie de biserici din Județul Hunedoara: *Densuș* (sec. XIII), poate chiar mai veche, pictată de zugravul Ștefan în 1443; *Strei* (sec. XIII); *Streii Sângeorgiu*, (ctitorită în 1408-1409 de Jupanul Câdea Lațcu și soția sa Nistora; *Sântămăria Orlea* (ajunsă mai târziu în mâinile calvinilor); *Ostrovul Mare*, *Peșteana*, *Nucșoara*, *Hunedoara*, *Bârsău*, *Gurasada*, *Criscior*, ridicată de voievodul Bălea și soția sa Vișa; *Ribița*, zidită de Jupânii Vladislav și Miclăuș (1416-1417).

O biserică ortodoxă cu un rol important în viața religioasă, politică și culturală a românilor din Transilvania, dar și pentru susținerea relațiilor românilor de o parte și de alta a Carpaților, de-a lungul istoriei, a fost biserica *Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului*. La început a fost o biserică de lemn ridicată aici în secolul al XIII-lea, iar în 1495 s-a ridicat în locul ei, cu ajutoare materiale acordate de domnitorii Țării Românești, o biserică de piatră, care, cu adăugiri și schimbări mai târzii și permanent susținută material de domnitorii Țării Românești, dăinuiește până astăzi³⁶. Ea va fi, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, centrul comunității românești ortodoxe care va susține tipăriturile de cărți românești, ale diaconului Coresi, venit din Târgoviște. Din aceeași perioadă de timp, datează și bisericile din *Almașu Mare* (1418) și *Zlatna* (1424), în județul Alba, *Seghiste* (jud. Bihor), *Sântana* de Mureș (lângă Târgul Mureș), *Dârjiu*, *Murgeni* din părțile Maramureșului, *Rediu* lângă Cluj și altele³⁷.

O mărturie a continuității viguroase românești și creștine ortodoxe în Maramureș, este mănăstirea *Sf. Arhanghel Mihail din Peri*, zidită de Sas Vodă, fiul lui Dragoș Vodă, trecut în Moldova la mijlocul secolului al XIV-lea și închinată de voievozii Baliță și Drag, fiul lui Sas, Patriarhiei din Constantinopole în 1391, ca stravropighie patriarhală. *Stavropighia patriarhală* din

34. Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 161.

35. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a V-a, București, 2000, p. 82-83.

36. *Ibidem*, p. 83.

37. *Ibidem*.

Perii Maramureşului este cea dintâi organizație canonică ortodoxă, oficială, în Ungaria catolică care va juca un rol însemnat în viața politică, religioasă și culturală a românilor din Nordul Transilvaniei. Ea va orienta bisericește pe românii maramureşeni spre Moldova. Egumenul Pahomie al mănăstirii Sfântul Arhanghel Mihail din Peri a fost numit exarh patriarhal, cu toate drepturile unui episcop, în afară de hirotoniile preoților, care urmau să fie făcute de "arhieriei locali"³⁸.

În același secol al XIV-lea a luat ființă Mănăstirea *Prislop*, lângă Hațeg unde a șezut și a lucrat cunoscutul călugăr Nicodim de la Tismana, organizatorul monahismului românesc, copiind aici, după toate posibilitățile, un *Evangelier slavon* (1405), păstrat la Tismana. Mănăstirea Prislop a fost și ea un început de organizare bisericească și a avut un rol important în dezvoltarea culturii și a vieții bisericești a românilor transilvăneni, dar și în rezistența ortodoxă împotriva propagandei catolice în aceste părți. Alături de Prislop, cu rol însemnat în viața bisericească și culturală a românilor transilvăneni, în același secol al XIV-lea, trebuie amintite Mănăstirile *Râmeț* și *Geoagiu* (Jud. Alba).

În părțile de Vest ale Transilvaniei, menționăm mănăstirile de la *Morisenă* (sec. XI), *Hodoș* (Jud. Arad, sec. XII), *Ilidia*, *Partos*, *Săraca*, *Sân-george*, *Sredistea Mică*, *Vărădia*, *Mesici*, *Lugos* (în Banat), *Voivozi* (Bihor, sec. XIV), *Cuhea*, *Giulești* în Maramureș (sec. XIV).

Din diferite documente ale vremii aflăm despre existența altor numeroase biserici și mănăstiri ortodoxe, în secolele XIV, XV, astăzi multe înlocuite cu alte noi: *Scorei* în Țara Făgăraşului, *Răşinari* lângă Sibiu, *Râşnov* și *Zărnești* lângă Braşov. Unele dintre acestea au fost ridicate sau reînnoite cu ajutoare date de domnitorii Țării Românești (Sfântul Nicolae din Scheii Braşovului, *Scorei*, *Zărnești*), mărturisindu-se prin aceasta puternica unitate de neam și de credință creștină ortodoxă care exista încă de atunci la românii de pe ambele versante ale Carpaților⁴⁰.

Dar din veacurile XIII-XIV, se cunosc documentar și *primii preoți români ortodocși*. De pildă, în pisană bisericii din *Streisângeorgiu*, din 1313-1314, apare numele preotului Naneș. În anul 1360 este amintit un scaun de judecată al românilor din districtul Hațeg din care făceau parte 12 cneji, 6 țărani și 5 preoți: *Zampa* din Clopotiva, *Dalc* din Densuș, *Dragomir* din Tuștea și *Balc* din Peșteana, în frunte cu protopopul *Petru* din Ostrov. În 1414, tot în ținutul Hațegului era amintit protopopul *Dobrotă* din Râu-Bărbat. În 1364

38. *Ibidem*.

39. *Ibidem*, p. 84.

40. *Ibidem*.

era menționat, în actele vremii, preotul *Miroslav* din Giulești-Maramureș, iar în 1391, egumenul Stanciu din Scorei⁴¹.

Primii ierarhi ortodocși cunoscuți apar din aceeași vreme, din moment ce activau preoți, protopopi, egumeni și preoți-parohi ortodocși în biserici și mănăstiri. Există deci o organizare bisericească. Trebuia să existe, încă din timpuri îndepărtate, ierarhi care să sfințească lăcașurile de cult amintite și să hirotonească pe cei ce aveau să slujească în ele. În mod sigur, afirmă Părintele prof. Mircea Păcurariu, trebuie să fi existat episcopii ortodoxe la *Dăbâca, Alba-Iulia, Biharea și Morisena*, în secolele IX-XI, unele dintre ele fiind înlocuite în secolul al XI-lea, cu episcopii catolice. Iar într-o scrisoare a Papei Inocențiu III, din 1205, era menționată o *episcopie ortodoxă pe moșiile fiilor cneazului Bălea*, probabil în ținuturile Hunedoarei, unde sunt atestați documentar preoți și protopopi ortodocși și atâtea biserici ortodoxe românești au fost ridicate, unele chiar de cneji cu numele Bălea (Streisângeorgiu și Criscior)⁴².

Și mai concret, documentar, o inscripție murală în biserica veche a Mănăstirii Râmeți (Jud. Alba), descoperită în 1978, consemnează numele arhiepiscopului *Ghelasie*, precum și a zugravului Mihul din Crișul Alb și anul 1377. "Rezultă că în acel an, cârmuitorul bisericesc al românilor ortodocși transilvăneni era *arhiepiscopul Ghelasie*, primul *Ierarh ortodox român cunoscut cu numele în teritoriile intra-carpatice*"⁴³.

În 1391, patriarhul Antonie al Constantinopolului, în hotărârea în care declara Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail din Peri (Maramureș ca stavropighie patriarhală), pomenea de "arhieriei locali", desigur din Transilvania propriu-zisă sau din Maramureș⁴⁴. După recunoașterea oficială prin *tomos* a Mitropoliilor Țării Românești și Moldovei, românii ortodocși din Transilvania și cârmuitorii lor bisericești au întreținut relații foarte strânse cu aceste Mitropolii. De altfel, mitropolitul Ungro-Vlahiei, purta încă de la începutul secolului al XV-lea și titlul de "*exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor*, adică împuternicit sau reprezentant al Patriarhului din Constantinopol pentru credincioșii ortodocși din Transilvania, care, desigur, erau românii noștri⁴⁵.

Secolul al XV-lea înregistrează în Transilvania un șir de *episcopi ortodocși călători*, veniți aici din alte părți și stabiliți în diferite localități ale Transilvaniei: *Ioan de Caffa Crimei*, înainte de 1456 și așezat în orașul

41. *Ibidem*.

42. *Ibidem*, p. 84-85.

43. *Ibidem*, p. 85.

44. *Ibidem*.

45. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 193; Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 85.

Hunedoara; mitropolitul *Ioanichie din Belgrad*, pe la 1479, care cerea scutirea preoților ortodocși din Maramureș de orice dări către regele Matiaș Corvin, al Ungariei; episcopii *Marcu* și *Daniil* de Feleac (1488), hirotonind preoți și zidind și sfințind biserici (Feleac).

În același secol al XV-lea, spre sfârșit, apar și episcopii întemeiate canonic pe feudele domnitorilor moldoveni și munteni în Transilvania și anume: *Episcopia Vadului*, pe feudele lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș, cu reședința în ctitoria lui Ștefan cel Mare de la Vad (sfârșitul secolului XV-lea), episcopii acestei episcopii fiind hirotoniți de Mitropolitul Moldovei și stând sub jurisdicția Mitropoliei Moldovei și Sucevei⁴⁷. Petru Rareș i-a înmulțit satele și moșiile. Episcopul *Anastasiu* al Vadului, originar din Moldova și om de încredere al lui Petru Rareș, conducea în 1529, trupele domnitorului împotriva bistrișenilor. În 1530, Petru Rareș ridică la Vad pentru episcopul *Anastasiu* o nouă biserică. Odată cu *Anastasiu* la Vad, s-a așezat și la Hordoul vecin un episcop, tot moldovean, anume *Ilarion*, întâlnit prima dată în 23 septembrie 1523 și apoi la 14 februarie 1533 când mijlocește, împreună cu trei preoți și cnejii din valea Rodnei, la magistratul orașului Bistrița să le îngăduie zidirea din nou a unei mănăstiri "pe locul unde fusese mai înainte o mănăstire ca aceea". Eparhia de aici pieri odată cu episcopul ei, iar *Anastasiu* și-a menținut scaunul de Vad până în 1546, când în locul lui, Petru Rareș a trimis ca episcop de Vad pe *Tarasie*, rânduit să fie "mai mare peste toți popii din ținutul (Bistriței), precum au mai fost și alții înainte"⁴⁸.

Episcopii de Vad atârnavau de Moldova, de unde veneau, fiind trimiși de voievozii moldovei și recomandați prin scrisori domnești către magistratul sășesc al Bistriței și către craiul Ardealului. Ei erau hirotoniți canonic de mitropoliții Moldovei și Sucevei care aveau împuternicire de la Patriarhia de Constantinopol să se numească "exarhi ai plaiurilor", adică cu drept de oblaudire canonică și asupra credincioșilor ortodocși din Transilvania de Nord⁴⁹.

În 1537, mitropolitul Varlaam al Ungrovlahiei hirotonea ca urmaș al lui Daniil, episcopul Feleacului, pe *Petru*, probabil nepotul lui de soră, sau chiar fratele său, menționat într-un act emis de judele și jurații orașului Cluj la 15 martie 1538⁵⁰. Cu *Petru* s-a încheiat șirul episcopilor de Feleac.

O altă episcopie este *Episcopia Geoagiului*, înființată de un voievod al Țării Românești în primul pătrar al secolului al XVI-lea în vechea mănăstire Geoagiul de Sus, jud. Alba, cel dintâi episcop, atestat în documente fiind

46. *Istoria Bisericii Române*, Vol. I, p. 264-265.

47. *Ibidem*, p. 353.

48. *Ibidem*, p. 354.

49. *Ibidem*, p. 354-355.

50. Pr. prof. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 86; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 355.

Hristofor (1557), care își întindea oblăduirea peste toată partea de miazăzi a Transilvaniei și era sub jurisdicția Ungrovlahiei. El fusese numit la 14 mai 1557 de crăiasa Ardealului, Isabela Zapolya, la cererea lui Pătrașcu Vodă cel Bun, tatăl lui Mihai Viteazul, și a lui Alexandru Lăpușneanu (domnul Moldovei). Episcopul Geoagiului se va bucura de toate veniturile de care s-a bucurat din vechime această episcopie, cu îndatorirea ca din acea mânăstire "să propovăduiască credința tuturor celor ce se cuvine, să-i învețe și să-i certe și să pedepsească pe cei răi și cu purtări rele". Să propovăduiască învățătura ortodoxă, primind în schimb dijmă de la toți preoții, călugării și credincioșii români⁵¹.

Episcopului sau mitropolitului *Hristofor* i-a urmat *Sava*, în 1559, venit din Țara Românească. Cu binecuvântarea acestuia, diaconul *Coresi*, venit de la Târgoviște, a tipărit la Brașov în 1560 cartea: *Întrebare creștinească*. Nu știm din ce motive, între anii 1561-1562, *Sava* a fost înlocuit în scaun de Vlădica *Gheorghe* care după un an a trebuit să părăsească și el, înapoiindu-se în Moldova. *Sava* și-a reluat scaunul la mânăstirea *Geoagiu de Sus*, primind din partea craiului *Ioan Sigismund Zapolya* dreptul de oblăduire și peste *Hațeg* și *Caraș*. Păstorește până în 1570, când s-a retras definitiv din scaun în satul *Lancrăm*, lângă *Alba-Iulia*. Rămânând statornic în credința ortodoxă și neprimind să îmbrățișeze calvinismul, craiul *Ardealului Ioan Segismund Zapolya* i-a desființat episcopia, luându-i reședința și toată averea pe care le-a dat episcopului calvin român *Pavel Tordaș*. Episcopia (sau mitropolia, după opinia Părintelui Prof. M. Păcurariu a *Geoagiului* a încetat pentru totdeauna⁵².

Ultimele trei decenii ale secolului al XVI-lea ca moștenitoare a scaunelor episcopale de *Vad* și *Geoagiu*, desființate în urma pierderii de către domnitorii români din Moldova și din Țara Românească a feudelor lor în Transilvania, în care se înființase aceste episcopii, se conturează și se întemeiază oficial *Mitropolia ortodoxă română a Transilvaniei* care își stabilește sediul la *Alba-Iulia (Bălgrad)*, care era acum și capitala principatului.

Astfel în 1572 a fost hirotonit la *Ipek*, în Serbia, mitropolitul Transilvaniei, cu numele de *Eftimie*. Acesta este primul mitropolit ortodox al românilor transilvăneni cu reședința în *Alba-Iulia*. A păstorit puțin timp, căci în 1574 principele de atunci al Transilvaniei a numit în locul lui, ca mitropolit, pe *Hristofor II*⁵³.

51. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 355-356. Pentru Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, Feleacul și *Geoagiu* sunt Mitropolia Transilvaniei iar episcopii acestora sunt considerați mitropoliții Transilvaniei ai vremii aceleia (*op. cit.*, p. 86; 130-131).

52. Pr. prof. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 131; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 356.

53. Pr. prof. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 131. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 358.

După moartea lui, pe temeiul hotărârii Dietei ardelene, de la Turda, din 21 octombrie 1579, preoții români au ales ca mitropolit pe *Ghenadie*, hirotonit la Târgoviște cu titlul de "mitropolit al întreg ținutului din Ardeal și Orăzii Mari", și pomenit în predoslavia *Sbornicului* slavon tipărit de Coresi la Brașov, în 1580. Mitropolitul *Ghenadie*, la îndemnul căruia a fost tipărită *Evanghelia cu învățătură* de către Coresi la Brașov în 1581, a trecut la cele veșnice la începutul anului 1585. În locul lui, soborul preoților a ales ca mitropolit pe egumenul *Ioan de la Prislop*, hirotonit tot de Mitropolitul Ungrovlahiei la Târgoviște⁵⁴.

Mitropolia ortodoxă de Alba-Iulia dobândește prestigiul și autoritatea sa sub Mihai Viteazul, care înainte de a intra în Transilvania și de comun acord cu Sigismund Batory, i-a construit acesteia o catedrală măreață și o reședință (1597), pentru arhipăstorul ei Ioan, fost egumen la Prislop. Domnitorul român a ctitorit și alte biserici în Transilvania, la Făgăraș și Lujerdiu (Jud. Cluj), iar un sfetnic al său a ridicat o biserică de lemn la *Ocna Sibiului*.

Într-un tratat încheiat în 1595 de trimișii lui Mihai Viteazul cu principele Transilvaniei, se prevedea că Biserica Ortodoxă de aici va avea deplină libertate, iar preoții ortodocși români aveau dreptul să-și îndeplinească slujbele nesupărați de nimeni, și că Biserica Ortodoxă din Transilvania va fi sub oblăduirea Mitropoliei Ungrovlahiei, semn al unității ce exista între ele.

Intrând în Transilvania, Mihai Viteazul a impus nobililor din Transilvania să scutească pe preoții ortodocși români de sarcinile iobăgești. Sfârșitul său atât de grabnic a stânjenit întărirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania⁵⁵.

Mitropolia Bălgradului constituindu-se puternic și oficial, prin scurta trecere a lui Mihai Viteazul pe aici, va coordona acum întreaga viață bisericească a Transilvaniei, ea stând mai departe sub oblăduirea și jurisdicția Mitropoliei Ungrovlahiei și sporadic, prin anumiți mitropoliți hirotoniți la Suceava, sub jurisdicția Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Domnitorii celor două țări românești de dincolo de Carpați, împreună cu mitropoliții lor, se vor interesa, de-aproape, atât de destinele Bisericii, precum și de starea politică, socială, economică și culturală a românilor transilvăneni. Pe aceștia, și Biserica noastră Ortodoxă, dar și conducerile politice statale din Țara Românească și din Moldova i-au privit și considerat frați cu cei din cele două țări române independente, acordându-le ajutoare materiale și cărți românești, și întărindu-i în lupta lor de păstrare a credinței ortodoxe împotriva propagandei catolice și protestante, printre ei, susținută de craii Ardealului, de Curtea

54. Pr. prof. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 131; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 359.

55. Pr. prof. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 131-132.

de la Viena și de nobilimea maghiară, interesați toți de desnaționalizarea românilor de aici, populația majoritară a Transilvaniei.

Cartea bisericească tipărită în limba română în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de diaconul Coresi, venit aici de la Târgoviște, și de ucenicii săi, la Brașov, și în alte centre ale Transilvaniei a contribuit atât la formarea limbii române literare vechi, pentru toți românii, cât și la promovarea unității de neam și de credință ortodoxă a tuturor românilor din cele trei mari ținuturi românești: Țara Românească, Moldova și Transilvania, creând premisele înfăptuirii de către Mihai Viteazul, pentru prima oară, a unității politice a celor trei Țări Române: Țara Românească, Transilvania și Moldova, în 1600, mai-august.

4. Biserica Ortodoxă Română având cadrul legal al statului român în fiecare provincie românească, și organizându-se în mitropolii, ca organizări centrale autonome și cu o autocefalie de fapt (Mitropolia Ungrovlahiei și Mitropolia Moldovei și Suceava), a putut să-și aducă contribuția sa mult sporită la păstrarea unității etnice, spirituale și morale a poporului român, la dezvoltarea lui independentă și suverană și la înfăptuirea unității lui politice.

Pe scaunele de mitropoliți ai celor trei mitropolii, factorii de răspundere bisericească și națională și domnitorii înșiși după model bizantin, au adus figuri de clerici luminați și patrioți, respingând pe ierarhii greci trimiși de Constantinopol. Pentru scaunul de mitropolit al țării, domnitorii Țării Românești ca și cei ai Moldovei, alegeau dintre cei hirotoniți, deja, episcopi cu o foarte bună pregătire teologică, buni gospodari în eparhia lor, de înalt prestigiu bisericesc, apărători ai dreptei credințe creștine ortodoxe, apropiați de masa credincioșilor și în comuniune spirituală, nu numai juridicțională, cu viețuitorii mănăstirilor și cu personalități de frunte pentru întreaga națiune română aflată în cele trei ținuturi, principate și Țări Române. Căci românii dintr-o Țară română priveau cu interes național și politic statal către românii din celelalte Țări române și ținuturi românești.

Pentru scaunul de mitropolit al Bălgradului, adică al Transilvaniei, candidații erau bine aleși de românii ardeleni cu preoții lor sau de mitropolitul și domnitorul Țării Românești, ca să servească cauza bisericească, ortodoxă și națională⁵⁶, în același timp, căci unirea tuturor românilor și ținuturilor românești într-un singur stat a fost obiectivul principal al acestora până la îndeplinirea lui parțială (1859) și apoi plenară, la 1 Decembrie 1918.

Mitropoliții Bălgradului s-au dovedit conducători ai destinelor românești în Transilvania, în fața intereselor maghiarilor de răspândire a calvinismului

56. Cf. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 187-189.

susținută de principii Transilvaniei și de nobilimea maghiară, care era, de fapt, o diversiune în problema națională și un atac direct la unitatea etnică și de credință ortodoxă a românilor din Transilvania și cu bătaie mai lungă împotriva unității de neam și politic statuală a tuturor românilor. Biserica Ortodoxă din acest ținut cu mitropoliții și cu ceilalți ierarhi, cu preoții, monahii și credincioșii ei, va fi prezentă și activ lucrătoare în cultura, arta și spiritualitatea poporului nostru român.

VI. *Cartea Bisericească, factor de promovare a unității poporului român.*

O primă fizionomie a unui neam și popor ne oferă limba și literatura lui. Desigur, o fizionomie spirituală, culturală și socială, cuprinsă în cultura și literatura lui și manifestată prin acestea, care sunt legate de un spațiu geografic și nu străine de anumite condiții istorice și ideologii filosofice și religioase cu care respectivul popor sau neam a făcut cunoștință sau cu care a fost confruntat de-a lungul istoriei. Pentru noi limba română este o componentă a spiritualității românești, în sensul deplin al cuvântului, dacă avem în vedere și faptul că pătrunderea creștinismului în spațiul de formare a poporului român are loc chiar din a doua jumătate a secolului I, generalizându-se în tot spațiul carpato-danubian-pontic și intracarpatic și dincolo de arcul carpatic spre Est și Vest în secolul al IV-lea, deci odată cu formarea poporului și al limbii române în timpul stăpânirii române a Daciei și al primului val de popoare migratoare peste Dacia.

Prin urmare, credința creștină ortodoxă și romanitatea poporului și a limbii sunt două coordonate ale ființei și spiritualității poporului român⁵⁷. Unitatea poporului român este rezultatul acestor coordonate, dar și al aspirației și efortului românilor de manifestare unitară în tot spațiul de formare și dăinuire seculară ca popor romanic, precum și al acțiunilor lui concrete de organizare statală centrală mai întâi în trei principate sau Țări Române interesate și acestea, chiar din secolele XV-XVI, pentru încorporarea lor într-un

---

57. Vorbind despre credința creștină ortodoxă și romanitatea poporului și limbii, ca două coordonate ale ființei și spiritualității poporului nostru, marele om de litere și lingvist, Sextil Pușcariu, în cuvântul său de deschidere la al V-lea Congres general al "Frăției ortodoxe române", Cluj 1938, spunea următoarele: "Ceea ce crește valoarea noastră, în ochii străinătății, nu sunt formele exterioare ale unei civilizații importante în măsură mai mare decât o putea asimila (la un moment dat, n.n.), ci ceea ce ne diferențiază de oricare alt popor din lume, adică aportul de originalitate cu care intrăm în concertul popoarelor civilizate... Ortodoxia noastră este astfel cel mai sigur criteriu de diferențiere, căci noi suntem în lume singurul popor latin de credință ortodoxă.

Această împerechere fericită de sânge latin cu alese însușiri sufletești venite de la Răsărit, ne dă acel complex de mari și originale calități etnice" (Sextil Pușcariu, *Veac nou*, Cluj, 1938, p. 12 și 14). Vezi argumentarea acestui adevăr dată de Părintele Profesor Dumitru Stăniloae în *Ortodoxie și românism*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1939, p. 121-142.

singur stat unitar, obiectiv înfăptuit, cu valoare de simbol, pentru prima dată de iluminatul domnitor Mihai Viteazul (1600).

Organizată unitar în cele trei Țări Române (sec. XIV-XV), Biserica Ortodoxă va continua activitatea ei în slujba unității etnice și politice a poporului român prin cartea bisericească tipărită în românește pentru toți românii.

Dar cartea bisericească românească, tipărită, a fost precedată, pe de o parte de cartea bisericească slavonă manuscrisă și mai apoi tipărită, iar pe de altă parte, de cartea bisericească românească manuscrisă, și anume:

1. Primele texte bisericești au apărut în limba slavonă în chiliile bisericilor și mănăstirilor românești, începând cu sec. XI-lea și până în sec. XIII-lea. Și acestea sunt cărți de slujbă, manuscrise, cronografuri, texte populare, texte astrologice și lucrări religioase originale ("pripelile" lui Filip Monahul de la Cozia, fost dregător al lui Mircea cel Bătrân), Predicile lui Grigore Tamblac și altele), toate manuscrise slavone⁵⁸.

De asemenea, primele cărți tipărite pe teritoriul patriei noastre sunt cărți bisericești în slavonește cu o frumoasă literă chirilică de către meșterul tipograf *Macarie*, călugăr din Muntenegru, la Târgoviște, probabil la Mănăstirea Dealul: *Liturghier*, 1508, *Octoih*, 1510 și *Tetraevanghel*, 1512. Ultima carte imprimată pe pergament și împodobită cu desene colorate este o realizare de seamă a artei noastre tipografice⁵⁹.

Manuscrisele și tipăriturile slavone de cărți bisericești, majoritatea lor fiind scrise și tipărite de români și pentru români și prin ei și pentru slavii sud-dunăreni, date de călugărul *Macarie* în 1508-1512, de *Dimitrie Liubavici* (1545-1547), de ucenicii acestuia din urmă și de diaconul *Coresi* la Târgoviște și, mai apoi, cele din timpul lui *Matei Basarab* (1632-1654), au circulat în toate țările și ținuturile romane, întreținând și apărând constant unitatea spirituală a *Ortodoxiei* românești în fața propagandei prozeliste a Reformei, în îndoitul ei aspect, luteran și calvin. Ele au îndeplinit atunci și *un rol general românesc*⁶⁰. Limba slavonă la români a fost și a rămas până la înlocuirea ei completă din biserică, din cancelariile domnești și din cele bisericești, o limbă de cultură a vremii, cu un caracter social⁶¹.

58. Vezi pe larg *Istoria literaturii române*, Vol. I, Editura Academiei 1964, p. 240-250; Al. Piru, *Literatura română veche*, Ediția II, București, 1962, p. 15-19.

59. N. Dobrescu, *Rolul Bisericii în trecutul Românesc* (extras), București 1909, p. 5-6; *Istoria literaturii române*, Vol. I, p. 26.

60. *Istoria literaturii române*, Vol. I, p. 252.

61. P. P. Panaitescu, *Introducere la Istoria culturii românești*, Editura Științifică București, 1969, p. 185; Idem, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, Editura Academiei, București, 1965, p. 17-18.

2. Folosirea limbii române în *Scrisori* (Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung către Hans Benkner, Judele Brașovului (1521), în actele particulare și în predica și cuvântul preotului în biserică și înafara bisericii, în românește, a creat premisele dezvoltării culturii naționale, scrierii și traducerii primelor cărți în limba română.

Acestea sunt manuscrisele maramureșene, traduceri românești din slavonă, de cărți de slujbă, către sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea: *Psaltirea Voronețeană*, *Codicele Voronețean*, *Psaltirea Scheiană* și *Psaltirea Hurmuzachi*, – cărți cerute de românii de aici, așteptate de toți românii și stimulate și de propaganda husită, ajunsă în părțile acestea.

3. După primele cărți tipărite în limba română la Sibiu de către Filip Moldoveanu: *Catehism* (1544) și *Evangheliier slavo-român* (1551-1553), Diaconul Coresi, muntean venit de la Târgoviște în Transilvania, tipărește la Brașov și în alte localități ale Transilvaniei, un important număr de cărți bisericești (de cult și de învățătură) în românește: *Întrebare creștinească* (catehism), 1559; *Evanghelia*, 1561; *Apostolul*, 1563; *Tâlcul Evangheliilor și Molițfelnicul* (Cazania I) – 1564; *Liturghier*, 1570; *Psaltirea*, 1570; *Psaltirea slavono-română*, 1577; *Pravila Sf. Apostoli*, 1570-1580; *Evanghelia cu învățătură* (Cazania II), 1581.

Prin acestea, Diaconul Coresi răspundea dorințelor românilor de a avea carte bisericească, tipărită în limba lor, ajutați fiind ei și de impulsul Reformei⁶².

La baza tipăriturilor românești bisericești ale Diaconului Coresi și ale celorlalți traducători și tipografi, contemporani cu el, în Brașov și în alte centre ale Transilvaniei în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, stă o *conștiință românească și o lucrare românească*, efectuată pe aproape toate meleagurile românești: traduceri religioase manuscrise maramureșene; traduceri religioase făcute în Transilvania de Sud, mai ales în biserică din Scheii Brașovului; traduceri făcute în Țara Românească și în Moldova (un *Apostol* și o *Evangheliie* în românește – 1532)⁶³. *Evanghelia (Tetraevangheliarul)* din 1561, a fost tipărit de Diaconul Coresi după o traducere românească, făcută probabil în Țara Românească, în Moldova sau în Sudul Transilvaniei⁶⁴.

62. Vezi pe larg la Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească – factor de promovare a unității spirituale, lingvistice și cultural-naționale a poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română", 1979, nr. 1-2, p. 107-108.

63. *Istoria literaturii române*, Vol. I, p. 298; Pr. prof. Dumitru Radu, *Biserica Ortodoxă Română în istoria poporului român*, op. cit., p. 164.

64. Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească – factor de promovare a unității spirituale, lingvistice și cultural naționale a poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română", 1979, nr. 1-2, p. 107-108.

Aceste cărți românești, multe la număr, dovedesc că Brașovul era, la vremea aceea, dar și după aceea mult timp, un *centru interromânesc*, unde ajungeau în copie sau în original traducerile românești de cărți bisericești, apărute și în alte părți ale spațiului românesc, îmbogățind patrimoniul cultural al puternicei comunități românești din Schei, ea însăși laborator bogat al cărții românești bisericești, și de unde plecau apoi tipăriturile coresiene în toate ținuturile românești⁶⁵.

Cărțile românești ale diaconului Coresi în Scheii Brașovului și ale ucenicilor lui, circulând pe teritoriul românesc de o parte și de alta a Carpaților, au pus bazele limbii române literare vechi. La aceasta și-au adus contribuția toate subdialectele precum și graiurile românești în albia graiului românesc din Nordul Țării Românești – Târgoviște – și din Sudul și chiar centrul Transilvaniei. Opera lui Coresi are un caracter general românesc, izvorând dintr-o conștiință românească a unității de neam, de credință creștină ortodoxă, de creație spirituală și de aspirații naționale ale românilor în tot cuprinsul evului mediu, dincolo de vremelnica lor împărățire statală⁶⁶. De aceea, Șerban, fiul lui Coresi a ortografiat pentru întâia oară, în Prefața *Paliei de la Orăștie* (1582) numele etnic *români* și nu *rumâni*.

4. Conștiința de sine a originii romanice și a unității etnice a poporului român se impune cu mai multă vigoare și în forme concrete în cartea bisericească tipărită în secolul al XVII-lea, în cele trei Țări Române, de către mitropoliții cărturari ridicați din rândul maselor românești: *Varlaam* (1632-1653) și *Dosoftei* (1671-1686), în Moldova; *Simeon Ștefan* (1642-1655) în Transilvania; și *Teofil* (1637-1648) și *Ștefan* (1648-1653; 1656-1668) în Țara Românească, culminând cu Biblia de la București (1688). *Cazania* lui Varlaam (1643) cuprinde primele pagini de proză artistică. Având o circulație foarte mare în toate ținuturile românești, în forma tipărită la Iași, prin copii manuscrise și prin noi ediții tipărite, până aproape de vremea noastră, *Cartea românească de învățătură: duminicile de peste an și la praznice împărătești și la svânti mari* (Cazania) a dat un impuls excepțional dezvoltării limbii române literare, punând în valoare bogăția limbii populare, limba traducerilor mai vechi și îndeosebi priceperea cărturarului moldovean în arta cuvântului⁶⁷.

65. Pr. prof. Dumitru Radu, *Biserica Ortodoxă Română în Istoria poporului român*, în *rev. cit.*, p. 164.

66. Cf. Virgil Cândea, *Popor, cultură, aspirații seculare*, în "Magazin Istoric", an II (1968), nr. 10, p. 2.

67. Al. Rosetti - B. Cazacu - Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, Editura Minerva, București, 1971, p. 127.

Cartea românească de învățătură de la Pravilele împărătești și de la alte giudețe, cunoscută sub numele de "*Pravila lui Vasile Lupu*", tipărită în 1646 Iași, a sprijinit consolidarea statului moldovean și spiritualitatea românească iar *Îndreptarea legii* (sau *Pravila cea mare a lui Matei Basarab*, Târgoviște 1652) este cel mai serios ghid al vieții spirituale ortodoxe românești și al comportării morale concepute de mitropolitul Ștefan.

Noul Testament de la Bălgrad (1648) este prima traducere integrală a Noului Testament într-o limbă românească literară. Pentru făurirea și dezvoltarea acesteia, mitropolitul Simion Ștefan folosește cuvintele de cea mai largă circulație: "Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sânt buni care împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sunt bune care le înțelegeau toți" (*Prefața către cititor*). În cele două prefețe ale cărții, mitropolitul pune probleme de făurirea limbii literare, înțelege de toți românii. Grija mitropolitului pentru un vocabular înțeles de toți românii și pentru o "normă" literară supra-dialectală explică adnotarea de către traducător a neologismelor și a cuvintelor mai puțin înțelese de toți românii, cu sinonime, pe marginea textului⁶⁸.

Mitropolitul Dosoftei al Moldovei (1671-1686), cărturar de largă formație umanistă, înțelege importanța folosirii limbii poporului ca instrument de cultură și desfășoară pentru prima dată, în istoria culturii și a limbii române, o acțiune organizată de introducere și generalizare a limbii române în locul celei slavone, în cultul Bisericii strămoșești, traducând și tipărind într-o limbă românească, înțelege de toți, principalele cărți de slujbă pentru preoți (*Liturghierul* 1679 și 1683, *Molitfelnicul* 1681) și pentru strănă (*Octoihul* 1683, *Paremiile* 1683, *Psaltirea de'nțăles* 1680). Traducerile românești ale cărților de slujbă, Dosoftei le face dintr-o adâncă înțelegere a nevoilor sufletești ale poporului său, aducând o justificare identică cu cea a lui Coresi și Varlaam.

Prin *Psaltirea în versuri*, Uniev 1673 și prin *Viața și petrecerea sfinților*, în 4 volume (1682-1686), Mitropolitul Dosoftei al Moldovei a dezvoltat lexical și artistic-literar limba română literară, punând și bazele poeziei culte în literatura română⁶⁹.

Aceeași lucrare de românizare a întregului cult al Bisericii în Țara Românească a realizat-o *Antim Ivireanul*, mai întâi ca tipograf (1690-1705),

68. G. T., Pop, *Contribuții la studierea limbii și literaturii vechi. Sinonimele Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în "Biserica Ortodoxă Română", an LXXX (1962), nr. 7-8, p. 746-755; Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unității...*, rev. cit., nr. 1-2, p. 127-129.

69. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 202-206; George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, Vol. I, Editura Științifică București, 1969, p. 199-208; Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unității...*, rev. cit., nr. 3-4, p. 365-370.

apoi ca episcop de Râmnic (1705-1708) și Mitropolit al Țării Românești (1708-1716), prin tipărirea într-o limbă românească, cursivă și artistică, a principalelor cărți de slujbă pentru preoți și strană: *Liturghier* 1713, *Molitfelnic* 1705-1706, *Octoih* 1712, *Ceaslov* 1715, *Catavasier* 1715, *Psaltirea* 1694 și *Evanghelia* 1697, care, reeditate mereu, au fost folosite în Biserică până aproape de vremea noastră. Iar prin *Didahiile* (Predici) tipărite târziu, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, punând bazele genului oratoric în literatura noastră, mitropolitul Antim și Biserica sunt prezente în societatea timpului, vestejând viciile și păcatele celor de sus și de jos și promovând o drep-tă viețuire creștină și socială⁷⁰.

5. *Biblia de la București (1688)*, numită și Biblia lui Șerban Cantacuzino, este o operă de dimensiuni monumentale pentru acea vreme, cu bogate semnificații pentru cartea bisericească tipărită, pentru Biserica Ortodoxă Română, pentru cultura veche românească, pentru toți românii din provinciile – țările – și ținuturile românești, pentru literatura românească și pentru devenirea limbii române literare. Și anume, este prima versiune românească integrală a Bibliei, după traduceri parțiale anterioare, din mai multe secole. Traducătorii ei, după o versiune greacă (Septuaginta) tipărită la Frankfurt pe Main (Germania), sunt frații cărturari Radu și Șerban Greceanu, logofeți la Curtea Domnească care au folosit și traduceri parțiale anterioare și în mod sigur, însă nu știm deocamdată în ce măsură și o traducere mai veche a Bibliei în românește (*Vechiul Testament*) din 1667 a Spătarului Nicolae Milescu⁷¹, rămasă în manuscris de la autorul ei, iar astăzi pierdută – prin intermediul căreia a pătruns în Biblia tipărită în 1688 tratatul filosofic: *Rațiunea dominantă a lui Iosphus Flavius* (sub titlul: *A lui Josip la Macavei carte. Adică pentru singurul jiiitorul gând*)⁷².

Ea pune în circulație o limbă literară care este sinteza tuturor eforturilor scriitorilor eclesiastici români, de la diaconul Coresi până la data tipăririi ei și deschide calea pe care se va dezvolta limba română literară prin tipăriturile mitropolitului Antim Ivireanu și *Mineiele* episcopilor cărturari de la Râmnic, în secolul al XVIII-lea. Chiar din titlu ni se arată că "Biblia", adică dumnezeiască Scriptură... pentru cea de obște ființă s-au dăruit neamului românesc"⁷³.

70. G. Ivașcu, *op. cit.*, p. 224-226; Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 220-225; Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unității...*, p. 376-381.

71. Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unității...*, p. 372-373; Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 212-215.

72. Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 373; Virgil Cîndea, *Tratatul despre rațiunea dominantă, cea dintâi operă filosofică, publicată în limba română*, în "Viața românească", an XVI (1963), nr. 3, p. 84-89.

73. Biblia, 1688, *Epistola dedicatorie*, semnată de Patriarhul Dositei al Ierusalimului, f. IV v, după *Bibliografia românească veche*, I, p. 289.

Domnitorul Șerban Cantacuzino este lăudat, în prefață, că a dat "la un norod întreg cuvântul lui Dumnezeu... ca să lumineze celor den casă ai Bisericii noastre noroade..."⁷⁴, "că toți românii dintr-o fântână cură"⁷⁵.

La traducerea sau revizuirea versiunii românești a Bibliei au lucrat și alți cărturari, buni cunoscători ai limbilor greacă, slavonă, română, printre care stolnicul Constantin Cantacuzino, mare poligot și umanist al vremii.

Mai puțin unitară sub raport fonetic și sintactic, limba *Bibliei de la București*, prezintă în schimb, o remarcabilă unitate în ce privește morfologia. Cât privește lexicul, noțiunile noi pentru cititorii români sunt redată după originalul grecesc, cum era și de așteptat, prin multe grecisme, unele încă neadaptate la legile fonetice și morfologice ale limbii române. Numărul termenilor bisericești de origine slavă este foarte redus. Apar, în schimb, numeroase elemente populare, de origini diferite care conferă un caracter popular expunerii, legând-o de limba română vorbită a vremii⁷⁶.

Dintre istoricii literari care s-au pronunțat asupra valorii Bibliei, amintim aici pe *N. Iorga*. Acesta remarcă, pe bună dreptate, că Biblia de la București este un "monument literar fără păreche"; "cel dintâi document sigur de limbă literară stabilită pe înțelesul tuturor românilor"⁷⁷, sau când susține în altă parte, că "aceasta este un bun popular colectiv al poporului românesc. Marea însemnătate a Bibliei din 1688 stă deci tocmai în faptul că tot ce se lucraser mai înainte, în deosebitele provincii ale poporului românesc, a fost cercetat, adunat și fixat într-o formă definitivă și astfel, pentru acea vreme, Biblia de la 1688, este o operă de unitate națională, am putea spune că este cea dintâi operă de unitate națională în acel domeniu moral de unde pleacă pe urmă toate celelalte"⁷⁸.

Această *Biblie* a cunoscut o largă circulație în toate provinciile românești, promovând unitatea poporului român⁷⁹.

Limba românească literară a cărții bisericești a secolelor XVI și XVII, va trece în relatările și proza cronicarilor români, moldoveni și munteni. Iar aceștia vor fundamenta în cronicile lor, ceea ce știau deja de acasă și din cartea bisericească, aprofundând și ilustrând originea romanică și unitatea spirituală și etnică a românilor, de o parte și de alta a Carpaților, rămași statornic aici, după anul 271.

74. *Ibidem*.

75. *Ibidem*, f. IV r-v.

76. Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unității...*; p. 374; Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 214.

77. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, București, Ediția II, Vol. I, 1929, p. 407.

78. N. Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, București, 1929, p. 68-69.

79. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 214.

6. *Cu Mineiele de la Râmnic* (sec. XVIII), se realizează o nouă sinteză a limbii literare-unitare, cu un vădit caracter popular, distingându-se prin naturalețe, varietate și plasticitate.

La baza lucrării românești a episcopilor de Râmnic este o conștiință de sine a poporului român pe o nouă treaptă de afirmare a ei, spre conștiința națională, care avea să fie conturată în toate elementele ei și promovată de generația de la 1848.

Din lucrarea literară și românească în general a episcopilor de Râmnic va beneficia și Blajul într-o măsură chiar în *Biblia* sa (1795). Căci cărțile râmnicene au circulat în voie în ținuturile de peste munți, în Transilvania, de la om la om, prin cărturarii târgurilor (preoții, n.n.), cu rapiditate și fără a se ține seama de distanțe sau de hotare, de deosebirile dintre uniți și ortodocși, de poruncile venite de la Viena, care interziceau cărțile de peste munți⁸⁰, generalizând limba română în întregul cult al Bisericii noastre din toate ținuturile românești: Țara Românească, Moldova și Transilvania⁸¹.

Cărțile bisericești, de cult și învățătură, de la Râmnic s-au simțit la ele acasă și în Transilvania și Moldova⁸², contribuind la dezvoltarea unitară a limbii române literare, atât sub raportul lexicului, îmbogățindu-l, cât și în privința mijloacelor ei artistice, care au sporit prin exprimarea vie a poporului care a pătruns în limba traducerilor cărților tipărite. Deși sunt traduceri, *Mineiele de la Râmnic* "reprezintă o contribuție substanțială în procesul de îmbogățire, de normare și de mlădiere a limbii române literare"⁸³.

7. În același secol al XVIII-lea, tipăriturile românești bisericești, de cult și de învățătură, din Moldova, deși sporadice în prima jumătate a secolului, înscriu o perioadă de mare înflorire în timpul mitropolitului *Iacob Putneanu* (1750-1760) care a reorganizat tipografia Mitropoliei din Iași, cu ajutorul iscușitorilor tipografi Stan Brașoveanu și Sandul sin Ieremia, care lucraseră mai înainte în tipografia de la Rădăuți, pe vremea când Iacob era episcop acolo (1745-1750).

Ieșit din vechiul focar de cultură de la Mănăstirea Putna, mitropolitul Iacob Putneanu a manifestat, în spirit iluminist, dar de pe poziția sa de ierarh al Bisericii, o permanentă grijă pentru luminarea poporului prin cărți bisericești și laice și prin manuale pentru învățământul românesc, cum se

80. Barbu Teodorescu, *Circulația vechii cărți bisericești – contribuție la un catalog cumulativ*, în "Biserica Ortodoxă Română", an LXXIX (1961), nr. 1-2, p. 138.

81. Mai pe larg despre contribuția românească a episcopilor de Râmnic (sec. XVIII), la Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească – factor de promovare a unității spirituale, lingvistice și culturale naționale a poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română" 1979, nr. 3-4, p. 382-386.

82. Barbu Teodorescu, *op. cit.*, p. 191-193.

83. Al. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *op. cit.*, p. 205.

vede și din prefetele la *Sinopsis, adecă adunare de mai multe învățături* (1757) și la *Bucvar* (1755).

Mitropolitul subliniază necesitatea instrucțiunii, îndemnând părinții să-și dea copiii la școală. El este ajutat în această acțiune națională de marele cărturar, arhimandritul *Vartolomeu Măzăreanu* de la Putna⁸⁴.

Sub mitropolitul *Iacob Stamate* (1792-1803), tot ardelean, ca și *Iacob Putneanu*, *cartea românească*, de slujbă și învățătură teologică și manualele școlare înregistrează, de asemenea, o epocă de înflorire.

8. *Biblia de la Blaj* din 1795 își are locul și rolul ei în cultura românească și deci, în dezvoltarea unitară a poporului român, continuând în alte împrejurări istorice, misiunea cărții bisericești românești și a Bibliei de la București privind unitatea etnică și lingvistică a românilor.

Cele două Biblii, *Biblia de la București* și *Biblia de la Blaj*, aparțin la două momente fundamentale ale procesului de dezvoltare a limbii române literare. *Biblia de la București* pune în circulație o limbă literară românească, bazată pe graiul muntean, beneficiind însă și de contribuția celorlalte subdialecte și graiuri prin traduceri parțiale ale Bibliei tipărite în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, folosite de traducătorii ei. *Biblia de la Blaj*, apărută la o sută și ceva de ani după cea de la București, beneficiază de limba română de după această Biblie, lucrată și mlădiată de mitropolitul *Antim Ivireanu* prin cartea bisericească de cult și de învățătură și prin cartea laică populară și apoi de cartea bisericească în general și de *Mineiele* de la Râmnic în special, care erau la ele acasă pe tot întinsul Transilvaniei, până în Maramureș, Crișana și Banat, îndată după apariția lor. *Biblia de la Blaj* aparține fazei de tranziție a limbii și literaturii române (1780-1830), spre epoca modernă⁸⁵.

Biblia de la București e un monument de cultură și de limbă românească literară, nu însă și bisericească, în timp ce *Biblia de la Blaj* este un monument de limbă română literară cu un pronunțat caracter unitar și artistic, și de limbă bisericească⁸⁶.

Deci și una și cealaltă, adică *Biblia de la București* (1688) și *Biblia de la Blaj* (1795), constituie un factor de unitate spirituală a românilor prin Biserică.

84. Cf. *Istoria Bisericii Române*, manual pentru Institutele teologice, Vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1958, p. 293-297.

85. Pr. prof. Dumitru Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unității...*, p. 390.

86. Cf. și I.V.G., Mario Ruffini, *La traduzione cattolica della Bibbia in romeno* (*Biblia lui Clain, Blaj*, 1795), în "Orientalia Christiana periodica", Vol. XXXI, fasc. 1, Roma 1965, după recenzie în "Ortodoxia", XVIII (1966), nr. 4, p. 587.

Între 1780-1830, mișcarea culturală în cele trei Țări Române devine și mai vie și cuprinzătoare, desfășurându-se sub semnul înnoitor al ideilor iluministe, care pătrund în cultura românească prin filiere și pe căi variate.

Una dintre trăsăturile dominante ale acestei mișcări ideologice și culturale în Țările Râmâne, în această epocă, "o constituie trezirea și formarea conștiinței naționale, strădania pentru sporirea unității culturale naționale"⁸⁷.

Biserica este prezentă în sânul acestei mișcări prin mitropolitul Iacob Stamate (1793-1803), prin ucenicii starețului Paisie Velicicovschi († 1794) de la Neamț: Veniamin Costachi, mitropolitul Moldovei (1803-1808; 1812-1821; 1823-1842 † 1846) și Grigorie IV Miculescu Dascălul, mitropolit al Țării Românești (1823-1834); prin arhimandritul Gherontie de la Neamț, prin episcopul Iosif al Argeșului (1793-1819) și prin călugărul cărturar iluminist, Grigore Râmnicianul⁸⁸, ajuns și el episcop al Argeșului, amândoi discipoli ai episcopului Chesarie al Râmnicului, precum și prin corifeii Școlii Ardelene și alți fruntași ardeleni. Marele număr de tipărituri, traduceri de cărți de instrucție (învățământ), de spiritualitate și compoziții originale, toate într-o frumoasă limbă română literară evoluată, date de acestea, au ridicat limba și cultura română pe o treaptă superioară, aceea a epocii premoderne, deschizând-o epocii moderne, în care generația scriitorilor și revoluționarilor de la 1848 va lua conducerea întregii vieți politice, sociale, culturale și artistice a poporului în toate cele trei Țări Române⁸⁸.

VII. *Împreună-lucrarea Bisericii noastre ortodoxe cu poporul căruia îi aparține.*

Biserica Ortodoxă Română s-a identificat de la început cu aspirațiile de viață ale poporului român, devenind Ortodoxie românească sau "Lege românească". Astfel, ea l-a ajutat pe acesta să rămână popor român, să-și păstreze unitatea ca popor romanic deosebit și să lupte pentru dobândirea unității sale politice, într-un stat propriu și independent, pentru ca apoi să poată porni cu toate forțele la împlinirea unor aspirații tot mai înalte⁸⁹.

Dovadă concretă este *prezența Bisericii Ortodoxe Române cu poporul român în răscoale și revoluții pentru libertate și dreptate*, și anume în: Răscoala de la Bobâlna (1437); Războiul țărănesc, condus de Gheorghe Doja (1514); Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan (1784); Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821); Revoluția de la 1848 și marea Răscoală a țăranilor din

87. N. Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până în 1918*, Editura Științifică, București, 1968, p. 108.

88. Pr. prof. Dumitru Radu, *Biserica Ortodoxă Română în istoria poporului român*, p. 167.

89. *Ortodoxia românească, sprijinitoare a năzuințelor poporului român*, în "Ortodoxia", an XX (1968), nr. 4, p. 514-515.

1907. Dar ea a fost prezentă, cu sprijinul și cu lucrarea ei, prin ierarhi și preoți, la toate marile evenimente politice din istoria poporului, legate de lupta acestuia pentru libertate națională și unitate politică.

În Transilvania, care a suportat multe secole de-a rândul oprimarea unor stăpâniri străine, poporul român, populația majoritară a acestei provincii, a avut, alături de alți îndrumători ai săi, pe preoții legii strămoșești, iobagi și înfrățiți cu ei, dar citindu-i și spunându-i din Cărți sfinte cuvinte de nădejde, de îmbărbătare, care se rezumau în "sus să avem inimile". Lipsiți de unitate de stat, care să susțină unitatea sa de popor român, unitatea între state a fost ajutată de unitatea dintre preoți care îndemnau satele românești sau părțile românești ale satelor mixte să rămână statornici în aceeași lege românească, strămoșească, adică ortodoxă.

De aceea, Nicolae Iorga a putut caracteriza poporul român din Transilvania ca un popor din sate și preoți. Acesta și-a păstrat coeziunea prin "legea românească"⁹⁰.

Unitatea dintre preoți prin legea pe care o țineau ei în satele păstorite de ei, se menținea prin protopopi, care erau asemenea vechilor cneji, păstrând câte o vale sau câte o "țară" de sate. Protopopii se adunau în "sinoade" sau "săboare" anuale, la care participau și câte 2-3 preoți din fiecare protopopiat și câțiva țărani sau meșteșugari, alcătuind, în asemenea cazuri "marele sobor", care era un adevărat parlament democratic al iobagilor români⁹¹. Aceste sinoade sau soboare s-au adunat la Alba-Iulia înainte de 1700 sau în satele din jurul Albei-Iulia. Ele au continuat o vreme și după ce unii protopopi au acceptat unirea cu Roma (1698-1701), până când centralismul catolic le-a desființat ca incomode și periculoase pentru cauza uniției săvârșite.

Adunările de preoți cu protopopii lor din Munții Apuseni în 1760, au servit ca exemplu și stimulent pentru adunările din timpul răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan (1784), la care preoții au participat în număr mare, "iar drepturile politice, sociale și naționale au fost cerute în numele aceleiași conștiințe a majorității numerice a românilor transilvăneni și a originii daco-romanice a poporului român și a continuității lui neîntrerupte aici"⁹².

Integrarea Bisericii Ortodoxe Române în istoria și viața poporului român poate fi urmărită în concret pe epoci și evenimente. Dar noi aici vom ilustra numai câteva evenimente.

1. Mitropolitul Țării Românești, *Eftimie*, cu ierarhii: Teofil al Râmnicului și Luca al Buzăului și cu preoții și călugării sunt alături de Mihai Viteazul

90. *Ibidem*, p. 515.

91. *Ibidem*, p. 515.

92. *Ibidem*.

(1593-1601) în luptele lui pentru neatârnare față de Imperiul Otoman și pentru înfăptuirea unirii tuturor românilor sub un singur sceptru (mai-august 1600). În 1595, Mihai Viteazul "a trimis o delegație de boieri în frunte cu mitropolitul Țării, Eftimie și cu episcopii Teofil al Râmnicului și Luca al Buzăului, ca să încheie la 20 mai, la Bălgrad, tratatul de alianță cu Sigismund Bathory. Între clauzele favorabile domnului român – poate singura – era ca Biserica Ortodoxă Română din Ardeal să stea sub oblăduirea mitropolitului Ungrovlahiei de la Târgoviște, urmând ca preoții să-și păstreze "vechile obiceiuri și libertăți"⁹³.

În ctitoria de la Alba-Iulia, Mihai Viteazul a adus numeroși călugări români care să slujească aici și să dea de știre domnitorului despre starea politică și militară din Ardeal. Unul dintre preoții aduși din Țara Românească pentru acțiune în lucrarea satelor ardelene în favoarea unirii politice este popa Stoica din Fărcașa (Oltenia) știutor de carte și probabil bun caligraf, om de încredere al lui Mihai Viteazul, ocupând slujba de logofăt, iar mai târziu, de mare logofăt⁹⁴.

Pe egumenul Serghie de la Tismana, Mihai Viteazul îl trimite ca episcop de Muncaci, cu sediu în vechea mănăstire voievodală, Sf. Nicolae din Peri, Maramureș.

2. Indiscutabil *Uniatia* (1698-1701), rezultat al întreitii silnicii (națională, socială și religioasă) împotriva căreia s-au ridicat adversari energici, atât din rândurile românilor ortodocși (Visarion Sarai – 1744; Sofronie de la Cioara – 1759-1761; Oprea Miclăuș), cât și din rândul românilor uniți în mod samavolnic cu Roma, ca episcopul Inocențiu Micu Clain (1731-1751, † 1768) care a pățimit mult, anume 24 de ani de pribegie, număr egal cu cele 24 de memorii trimise Curții din Viena, în care revendica drepturi naționale, politice și sociale pentru toți românii din Transilvania – a adus o mare dezbinare în rândul românilor. Dar și în aceste condiții, Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și mulți preoți români uniți, au dus lupta mai departe pentru drepturi naționale și sociale pentru toți românii împotriva habsburgilor și a nobilimii maghiare⁹⁵.

3. Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan a adunat în rândurile ei foarte mulți preoți ortodocși⁹⁶, alături de un număr de preoți greco-catolici, preoții

93. Vezi mai pe larg în *Cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu România. Contribuția clerului român la luptele poporului român pentru libertate națională și unitate*, în "Biserica Ortodoxă Română", an LXXXVI (1968), nr. 11-12, p. 1296.

94. *Ibidem*, p. 1297.

95. Despre Uniație: Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Transilvania*, Vol. I, Sibiu, 1920, p. 119, 178; Idem, *Românii din Transilvania și unirea cu Biserica Romei*, Documente apocrife privitoare la începuturile unirii cu catolicismul roman (1697-1701); Extras din "Biserica Ortodoxă Română" an LXXX (1962) nr. 9-10.

96. *Cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu România...*, p. 1305-1308.

ortodocși fiind înregistrați de David Prodan, în lucrarea sa (*Răscoala lui Horea*, Editura Științifică și Enciclopedică, vol. I-II, București, 1979), consacrată acestei Răscoale sau Revoluții, *ca preoți neuniți*⁹⁷. Această răscoală a zguduit din temelie orânduirea feudală habsburgică din Transilvania, contribuind, în același timp, la dezvoltarea conștiinței naționale a românilor transilvăneni.

4. Celebrul "*Suplex Libellus Valachorum*" (1791) prin care se solicita Vienei ca poporul român să fie considerat ca națiune egală în drepturi cu celelalte națiuni din țară, iar clerul, nobilii și poporul de rând să se bucure de aceleași drepturi cu clerul, nobilii și poporul de rând ale celorlalte națiuni, fie că aparțin Bisericii Orientale, fie celei Occidentale, este redactat de episcopul ortodox Gherasim Adamovici, ajutat de consilierul Cancelariei Ardelene de la Viena, Iosif Meheși, fiul protopopului unit din Mănăsturul Clujului. Acesta a rămas îndreptarul românilor multă vreme, simțindu-i puterea și în discursul lui Simion Bărnuțiu din catedrala Blajului, în revoluția de la 1848⁹⁸.

5. Ilarion, episcopul Argeșului, și mulți preoți au trecut în mod deschis de partea revoluției lui Tudor Vladimirescu. Când Tudor Vladimirescu intra în București la 26 martie 1821, în fruntea pandurilor săi, "la dreapta avea un preot ce purta crucea".

Ofițerii lui Tudor Vladimirescu parcurgeau străzile Bucureștilor, însoțiți de preoți. Dar preotul Ilie din Butoi, un sprijinitor energic al Revoluției de la 1821, arestat și dus la Mitropolie și întrebat de ce nu sprijină revoluția greacă, cum făcea și Patriarhul din Constantinopol, a rămas: "Prea Sfințitul Patriarh este grec și este cu dreptate a lucra fără vătămare, cu grecii, dar noi suntem români și este cu drèpt să lucrăm pentru noi"⁹⁹.

6. La pregătirea și desfășurarea Revoluției de la 1848, în Moldova, Țara Românească și în Transilvania, au participat mulți clerici ale căror nume încă nu sunt cunoscute toate. În secolul al XIX-lea multe școli din Transilvania nu scoteau decât preoți și profesori, iar copiii de preoți erau elevii acestor școli. În școlile românești de la Blaj, unde ponderea o aveau studiile teologice, s-au pregătit marii cărturari și revoluționari de la 1848, ca: Timotei Cipariu, Gh. Barițiu, S. Bărnuțiu, Aron Pumnul, Ioan Rusu și alții.

97. Acad. David Prodan, *Răscoala lui Horea*, Editura Științifică și Enciclopedică, Vol. II, București, 1979, p. 484; pr. neunit *Petru Iancu* din Lupșa; p. 486; pr. neunit *Nicolae Raț* din Maierii Albei-Iulii.

98. *Cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu România...*, p. 1307-1308.

99. *Ibidem*, p. 1311-1312.

Pe Câmpia Libertății, de la Blajj (mai 1848), Adunarea celor 40 de mii de români formată din delegații de țărani din toate satele, împreună cu preoții, a fost prezidată de cei doi *episcopi* ai lor, episcopul ortodox Andrei Șaguna și episcopul unit Lemeni, după ce mai înainte ei participaseră împreună la serviciul divin săvârșit în catedrala Blajului.

Se cunosc documentar un număr foarte mare de preoți în rândurile mișcărilor revoluționare din Transilvania¹⁰⁰.

În Țara Românească participarea clerului ortodox la Revoluția din 1848 este foarte bine cunoscută documentar: popa Șapcă din Celei (Romanai) este alături de Nicolae Pleșoianu, Gr. Alexandrescu, Gheorghe Magheru, Ion Eliade Rădulescu, ieromonahul Ambrozie, poreclit și popa Tun, arhimandritul Iosafat Snagoveanul, om cu o cultură deosebită, pătruns de principiile Revoluției și consecvent apărător al lor; preotul Neagu Benescu, din satul Domnița (Jud. Râmnicul Sărat), care ca șef al deputaților țărani și în Comisia proprietății a demascat nedreptatea socială a timpului; arhimandritul Dionisie Romano, preotul Nifon Bălășescu și alții¹⁰¹.

Și în Moldova, de asemenea, Biserica este prezentă prin mulți clerici: Meletie, mitropolitul cu influență mare în popor, sfârșind maltratat de domnitorul Mihai Sturza; preotul Gheorghe Bodescu, care pentru predica plină de avânt patriotic și revoluționar, ținută în ziua de Rusalii, a fost arestat; diaconul Ioan¹⁰².

7. Biserica Ortodoxă este prezentă prin clericii și credincioșii ei și în *divanurile ad-hoc*, pentru înfăptuirea Unirii Principatelor (1859), ca: mitropolitul Sofronie Miclescu, frații Filaret și Neofit Scriban, arhim. Melchisedec Ștefănescu; arhieriei Nectarie Hemeziu, Ghenadie Șendrea, pr. Dimitrie Matcaș, directorul Seminarului din Roman; pr. Ioan Bobulescu și alții, în Moldova. Iar în Muntenia, amintim pe: mitropolitul Nifon, episcopii Calinic al Râmnicului, Climent al Argeșului și Filaret al Buzăului; arhiediac. Dionisie Măldărescu, pr. Ilie Benescu și Gr. Referendarul, arhim. Iosafat Snagoveanul și alții¹⁰³.

8. Biserica Ortodoxă Română este prezentă cu sprijinul său și în Războiul pentru independență (1877-1878) prin servicii divine și rugăciuni pe câmpul de luptă, prin acțiuni de strângere de efecte pentru front, prin pas-toralele ierarhilor și predicile preoților de îmbărbătare a ostașilor, dar și prin

100. *Ibidem*, p. 1315-1316: un număr mare de preoți dați cu numele lor.

101. *Ibidem*, p. 1316-1318.

102. *Ibidem*, p. 1318-1319.

103. *Ibidem*, p. 1321-1322.

fapte de vitejie săvârșite de preoți, și prin serviciile sanitare în care s-au încadrat călugări și călugărițe¹⁰⁴.

Clericii care s-au distins au fost medaliați.

9. Dobândirea independenței de Stat a României (1877-1878) a dat posibilitatea Bisericii Ortodoxe Române să obțină, după mulți ani de tratative (1872-1885) cu Patriarhia Ecumenică, dar și cu Conducerea Imperiului Otoman, *autocefalia* și de drept, în 1885¹⁰⁵, după ce o proclamase autoritativ domnitorul Alex. Ioan Cuza și Biserica însăși în 1865 și o ceruse insistent cele două Principate, motivând-o încă de la divanurile ad-hoc (1857), și pentru care, în parlamentul țării, în 1867, Biserica Ortodoxă Română a fost declarată Biserică națională.

10. În Transilvania, în urma demersurilor stăruitoare și bine argumentate ale episcopului Andrei Șaguna, împăratul Francisc Iosif a aprobat, în ziua de 24 decembrie 1864, înființarea Mitropoliei Ortodoxe autocefale a Transilvaniei cu reședința la Sibiu și numirea lui Andrei Șaguna ca arhiepiscop și mitropolit¹⁰⁶. Noua mitropolie avea ca eparhii sufragane Aradul și Caransebeșul, cea din urmă fiind înființată acum. Devenită autocefală, Biserica Ortodoxă Română a Transilvaniei, sub înțeleptul și energicul ei mitropolit Andrei Șaguna, va fi în fruntea luptei pentru unitatea cultural-națională a românilor de o parte și de alta a Carpaților și pentru drepturile naționale ale românilor din Transilvania în condițiile grele ale dualismului austro-ungar (1867).

Mitropolitul Andrei Șaguna îi asigură Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania atât autonomia sa în relațiile cu Împăratul austro-ungar, înlăturându-se astfel amestecul statului habsburgic, mai exact al imperiului austro-ungar în treburile ei interne, cât și independența ei față de Patriarhia Bisericii Ortodoxe Sârbe, adică autocefalia prin organizarea ei central-națională consfințită prin *Statutul organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, adoptat de Congresul Național-Bisericesc al românilor ortodocși din întreaga Mitropolie în toamna lui 1868 și sancționat (promulgat) de împărat la 28 mai 1869. Potrivit Statutului organic șagunișan, conducerea treburilor întregii Mitropolii și deci ale Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania este asigurată de mitropolit împreună cu Congresul Național-Bisericesc, format din 90 de membri, 1/3 clerici și 2/3 mireni¹⁰⁷.

104. *Ibidem*, p. 1322-1324.

105. Mai pe larg în *Istoria Bisericii Române*. Vol. II, București, 1958, p. 528-531; Vezi pe larg și Pr. prof. Dumitru Radu, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române la a 90-a aniversare*, în "Biserica Ortodoxă Română", XCIV (1976), nr. 3-4, pp. 390-407; indeosebi p. 397-401, 401-405.

106. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 365.

107. Cf. *Istoria Bisericii Române*, vol. II, p. 512; Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 366-367.

În lupta pentru pregătirea unității politice a românilor, prin cultură, Biserica Română Ortodoxă sub mitropolitul ei Andrei Șaguna și apoi a urmașilor săi și Biserica Romano Unită din Transilvania au avut o contribuție cu totul deosebită, participând la toate acțiunile întreprinse de societatea "ASTRA" și organizând în același timp apariția de reviste bisericești cu caracter cultural-național și de școli confesionale de toate gradele (în Arhiepiscopia Sibiului funcționau aproape 800 de școli elementare confesionale, mai mult de jumătate fiind înființate de mitropolitul Andrei Șaguna), care au obținut autonomia lor în 1868. În acestea s-au format generații de preoți, învățători, intelectuali, însuflețiți de dragoste pentru popor și pentru ideea unității lui naționale politice¹⁰⁸.

11. Și în compania din 1916-1918, Biserica Ortodoxă Română a fost prezentă cu ierarhii, preoții și călugării ei. Purtarea patriotică a ierarhilor la episcopiile și mitropoliile lor, dar mai ales patriotismul preoților care au fost pe front alături de ostașii români în războiul din 1916, sacrificiul unui mare număr de preoți pe câmpul de luptă ori în închisorile de exterminare din Austro-Ungaria și Germania, constituie o Contribuție și o Jertfă a lor alături de ceilalți fii ai neamului nostru¹⁰⁹.

1. *Decembrie 1918*, care marchează unirea Transilvaniei cu România, în urma primului război mondial este punctul maxim al încununării luptei poporului român pentru unitatea lui politică într-un singur Stat. "Participarea Bisericii Ortodoxe Române la înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România s-a manifestat îndeosebi prin activitatea intensă și permanentă a clericilor rurali la acțiunile întreprinse de țărănimea română transilvăneană în timpul de pregătire și în timpul Adunării Naționale de la Alba-Iulia"¹¹⁰.

Țăranii au venit la Alba Iulia în frunte cu preoții lor, într-un entuziasm fără precedent.

Ortodoxia românească și-a adus și de această dată contribuția ei plenară la crearea atmosferei de comuniune între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, sprijinul ei inițiind și dezvoltând bune relații de respect și prețuire reciprocă între ea și celelalte Biserici și culte în societatea românească.

12. Înființarea Statului Național Unitar Român Modern la 1 Decembrie 1918, odată cu unirea Transilvaniei cu România, a impus uniformizarea și organizarea sinodală unitară a Bisericii Ortodoxe Române în toate ținuturile românești, sub conducerea Sfântului Sinod al Bisericii¹¹¹. În spiritul

108. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 366-367.

109. *Cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu România...*, p. 1332.

110. *Ibidem*, p. 1335.

111. *Istoria Bisericii Române*, Vol. II, p. 601-603; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 429-430.

canoanelor 34 apostolic și 17 Calcedon, care vorbesc despre Biserica unei națiuni și despre organizarea acesteia în strânsă legătură cu organizarea Statului, și având în vedere prestigiul României pe plan extern, precum și al Bisericii înseși care întrunea acum peste 14 milioane de credincioși, Biserica și Statul român modern unitar independent iau inițiativa ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie. Astfel, Sfântul Sinod, în ședința sa din 4 februarie 1925, în urma numeroaselor propuneri ce s-au făcut, a hotărât înființarea Patriarhiei Ortodoxe Române prin ridicarea mitropolitului primat la rangul de patriarh. Parlamentul României Mari aprobă, în ședința sa din 25 februarie, hotărârea Sfântului Sinod, consfințind ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie Ortodoxă, prin *Legea pentru înființarea Patriarhiei*, publicată în Monitorul Oficial din aceeași zi, 25 februarie 1925¹¹². Potrivit obiceiului canonic, s-a trimis o scrisoare tuturor Bisericilor Ortodoxe Surori, vestindu-li-se înființarea Patriarhiei Române. S-au primit de îndată scrisori de răspuns, cu binecuvântări și urări frățești din partea tuturor acestor Biserici în frunte cu patriarhul ecumenic Vasile II. La 1 noiembrie 1925 s-a făcut cu ceremonia îndătinată, investitura și înscăunarea primului patriarh al Bisericii noastre, *Miron Cristea*, în prezența a numeroși trimiși ai Bisericilor Ortodoxe surori și a reprezentanților Statului român. La 3 noiembrie a avut loc la București, o consfătuire a membrilor Sfântului Sinod și a ierarhilor ortodocși de peste hotare prezenți la ceremonia investirii primului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, hotărându-se convocarea unui sinod panortodox. Și aceasta este o dovadă a cinstei și prestigiului mare dobândit de Biserica noastră între celelalte Biserici Ortodoxe¹¹³.

Prin *Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe a României* din 1925, se consfințește autocefalia Bisericii noastre organizată ca *Patriarhie*. În fruntea ei se află Sfântul Sinod format din Patriarh ca președinte, din mitropoliții, episcopii și arhieriei în funcțiune. În atribuțiile Sfântului Sinod intrau probleme de ordin spiritual, canonic și dogmatic. Ca organ deliberativ pentru întreaga Patriarhie funcționa *Congresul Național Bisericesc*, format din 6 reprezentanți (doi clerici și patru mireni) de fiecare eparhie, aleși pe 6 ani. În atribuțiile acestu Congres intrau probleme administrative, culturale și economice¹¹⁴.

La baza *Legii și Statului de organizare a Bisericii*, din 1925, privind reprezentarea eparhiilor și structura organelor deliberative și executive în paro-

112. *Istoria Bisericii Române*, Vol. II, p. 604-605; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 430-431.

113. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 431.

114. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 431.

hiile, protopopiatele și Eparhiile din Patriarhia Română, stau în esență principiile din *Statutul organic* al mitropolitului Andrei Șaguna pentru mitropolia ortodoxă autocefală a Transilvaniei (1868), Sinodalitatea reprezintă și exprimă larga sobornicitate a Bisericii.

Instituția de *patriarhie* a Bisericii Ortodoxe Române, înfăptuită în 1925, din inițiativa și lucrarea Bisericii și Statului român, și conturată în toate elementele ei juridice ca o instituție în biserică, în 1948, conform *Statului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* (1948), aprobat de Statul Român (23 februarie 1949), consacră deplina independență suverană a Bisericii și a credincioșilor ei în organizarea și desfășurarea vieții lor religioase. Ea a contribuit la păstrarea și adâncirea unității spirituale a națiunii și poporului român, statornicite în aceeași lege și credință strămoșească ortodoxă, pe pământul străbun al României.

VIII. Astăzi Biserica noastră, eliberată odată cu poporul de sub regimul de tristă amintire, comunist-ateist, prin Revoluția din decembrie 1989, este profund integrată în realitățile naționale, sociale, culturale și economice ale poporului român și statului nostru, interesate acestea și noi toți de integrarea europeană a țării noastre.

Din aceleași considerente, privind păstrarea și slujirea unității poporului nostru, apărut în istorie ca popor creștin întru credința Răsăritului Ortodox, Biserica Ortodoxă Română este prezentă, cu lucrarea ei, în școala românească, cu ore de instrucție și educație religioasă-morală, prinse în procesul de învățământ și susținute de preoți de profesori de religie, din rândurile tinerețului studios – băieți și fete, licențiați și doctori ai Facultăților de Teologie, cu cele trei secții de specializare: Teologie pastorală, Teologie Litere și Teologie-Asistență Socială din Universitățile de Stat ale țării noastre.

Biserica este prezentă cu lucrarea ei *pastoral-misionară și de zidire duhovnicească și românească* într-o serie de instituții fundamentale ale Statului; în armată (și anume în toate unitățile și specializările armatei române), în unitățile Ministerului de Interne; în penitenciare; în Spitale, precum și în instituțiile de asistență socială cu asistenți și referenți sociali pe lângă unele biserici, mănăstiri și primării și cu slujire socială concretă: colecte, cantine și ajutoare materiale din partea parohiilor și eparhiilor în cazuri de calamități naturale, pentru victimele acestora.

Organizarea acestora se face și prin sectorul *Biserică și Societate* din cadrul Administrației patriarhale și din cuprinsul fiecărei eparhii în parte.

De asemenea, Biserica noastră este prezentă în cultura vremii prin cărți, reviste, broșuri de instrucție religioasă, de teologie, de artă bisericească, de

Istorie bisericească și națională, de teologie misionară și ecumenică, de dialog teologie-cultură; teologie-știință; teologie-filosofie.

Prin toate aceste activități, Biserica Ortodoxă Română, în spiritul tradiției sănătoase al relației strânse cu națiunea și poporul român, chiar de la începuturile lor în spațiul carpato-dunărean-pontic și în arcul Carpatic însuși, a înțeles corect misiunea ei și a slujit cu devotament și în multe forme și prin acte și fapte concrete unitatea de nezdruccinat a poporului român, în vatra lui de formare, de devenire și afirmare istorică, participând la toate marile evenimente care l-au dus la concretizarea acestei unități etnice, spirituale și de credință într-o unitate politică statală: *România*. Împlinirile poporului sunt și împlinirile Bisericii noastre ortodoxe, dar și invers: Autonomia, autocefalia și patriarhia Bisericii Ortodoxe Române sunt momente și împliniri succesive pe drumul unității spirituale și politico-statale a poporului român.

Integrarea europeană a Statului român este un obiectiv tot așa de scump și Bisericii noastre, dar pe care Biserica Ortodoxă Română înțelege să-l susțină și să-l slujească cu păstrarea intactă a bogățiilor spirituale și culturale ale poporului român și cu păstrarea identității sale ca Biserică Ortodoxă Românească, ca *Ortodoxie Românească*, în concertul celorlalte Biserici Ortodoxe Surori, deschisă dialogului ecumenic cu celelalte Biserici, confesiuni și comunități creștine, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ale Conferinței Bisericilor Europene.

Pr. prof. dr. Dumitru Radu

V. OMILETICE ȘI PASTORALE

DESPRE SLAVA DEȘARTĂ

«Vedeți, nimeni să nu afle acestea»!

(Matei 9, 30).

În cei trei ani și jumătate în care Mântuitorul nostru Iisus Hristos Și-a desfășurat misiunea Sa dumnezeiască pe pământ, a săvârșit o serie de minuni asupra oamenilor. Și de fiecare dată când vindeca un paralizat, un orb, un îndrăcit sau bolnav, obișnuia să-i spună: vezi, nimeni să nu afle acestea! Vezi, să nu spui nimănui nimic despre ceea ce ți s-a făcut ție!

Aceasta era o practică constantă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos față de cei pe care îi vindeca; proceda adică cu multă smerenie, cu modestie, cu mult «bun simț», cum i-am spune noi astăzi, și nu făcea niciodată din actul său de vindecare un act demonstrativ, un act prin care, vezi Doamne - iată cine sunt Eu! Băgați de seamă cum vă comportați de acum înainte! Era prezentă întotdeauna în atitudinea Mântuitorului smerenia, modestia.

Adeseori, prin Sfintele Evanghelii care se citesc duminică de duminică și prin cuvântul preotului rostit din fața Sfântului Altar, suntem îndemnați să facem faptele cele bune: să postim, să ne rugăm, să facem milostenie și, în scurte cuvinte, să facem tot ceea ce ar putea plăcea lui Dumnezeu și aproapelui nostru. Nu tot de atâtea ori însă ni se vorbește și despre cum anume să facem aceste fapte bune, ca nu cumva osteneala noastră să fie zadarnică.

Mântuitorul Iisus Hristos Însuși, prin învățătura Sa, ne arată că ceea ce facem trebuie să facem cu o deosebită smerenie, cu modestie, cu mult «bun simț». Astfel, ne învață cum să postim:

"Când postiți, zice, nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când postești, unge capul tău și fața ta o spală, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău Care este în ascuns, și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție" (Matei 6, 16-18).

Ne învață cum să ne rugăm:

“Iar când vă rugați, nu fiți ca fățarnicii cărora le place prin sinagogi și prin colțurile ulițelor, stând în picioare, să se roage, ca să se arate oamenilor; adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când te rogi, intră în camera ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău Care este în ascuns, și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție” (Matei 6, 5-6).

Ne învață apoi, cum să facem milostenie:

“Când faci milostenie, nu trâmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii în sinagogi și pe ulițe, ca să fie slăviți de oameni; adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când faci milostenie, să nu știe stânga ta ce face dreapta ta, ca milostenia ta să fie în ascuns, și Tatăl tău Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție” (Matei 6, 2-4).

Și, în sfârșit, ni se arată cât de mult trebuie să «bravăm» când ni se va părea că le-am împlinit pe toate acestea:

“Când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Slugi netrebnice suntem, pentru că ceea ce eram dator să facem am făcut” (Matei 17, 10).

Dragii mei, ni se cer fapte bune, dar nu avem voie să le săvârșim oricum. Ni se cere să postim, să ne rugăm, să facem milostenie etc., dar nu la voia întâmplării. Nu în «orice duh», ci în «duhul» acesta despre care ne-a vorbit Dumnezeu și în care și-a săvârșit și El misiunea Sa aici pe pământ, adică în duhul smereniei, în duhul modestiei, în duhul «bunului simț», astfel încât să nu căutăm să dobândim - Doamne ferește! - prin faptele noastre cele bune, complimentele celor din jurul nostru. Pentru că, ne place sau nu, această atitudine constituie înaintea lui Dumnezeu unul dintre cele mai «urâcioase» păcate și, din nefericire, nu toți îi acordăm importanța cuvenită înaintea conștiinței și a duhovnicului nostru.

Ei bine, acest păcat prin care «cerșim» complimentele oamenilor, prin care «murim» pentru a fi «apreciați» de ei și prin care ne «gudurăm» cu plăcere la laudelor lor - adesea gratuite și nesincere - se numește *păcatul slavei deșarte*.

Este păcatul, adică, prin care dorim să fim slăviți de oameni. De aceea i se spune «slavă», iar «slavă deșartă» i se spune pentru că doar «lui Dumnezeu, I se cuvine slavă». El este Cel care merită slava oamenilor, și nu noi, pentru că slava celor din jurul nostru poate fi pentru noi adesea foc, putând să zădărnicească tot ceea ce am clădit cu greu într-o viață întregă.

Și, ca să înțelegeți cât de mult poate răni acest păcat al slavei deșarte sufletul nostru, vă pun la inimă o relatare preluată din «*Viețile Sfinților*»:

“Doi frați după trup, dorind să trăiască viață pustnicească, au plecat cu mare râvnă de mântuire către un loc pustiu și liniștit. Dar, cum mergeau ei prin pustie, deodată au văzut în cale o grămadă mare de bani de aur. Atunci fratele cel mai mare, care era iscusit în lupta cu ispitele diavolești și avea mare lepădare de sine, a făcut semnul Sfintei Cruci, înțelegând că este o cursă a diavolului. Fratele cel mai mic, care venea în urma sa, lăsându-se ispitit de cursa vrăjmașului, și-a zis întru sine: «Mare prostie a făcut fratele

meu că a lăsat atâția bani de aur, cu care s-ar putea face mult bine!» Și punându-și jos rasa cu care era îmbrăcat, a luat toți banii, după care s-a întors din cale, nemaivoid să urmeze pe fratele său. După aceea, găsind un loc potrivit, a făcut cu ajutorul acelor bani o mânăstire cu multe chilii, a adunat mai mult de o sută de călugări și a făcut viață de obște; a mai zidit și o bolniță, atât pentru călugări cât și pentru creștinii bolnavi care veneau la mânăstire, a înzestrat mânăstirea cu moșii, cu oi și cu vite, cu garduri înalte, cu pivnițe și cu hambare. Totodată, a împodobit și biserica mânăstirii cu multe feluri de ornamente și podoabe și a făcut preoți mulți și diaconi pentru slujbele altarului. Pe scurt, s-a îngrijit de bunul mers al mânăstirii întru toate, iar o parte din banii rămași i-a dat la săraci și la văduve.

După ce a isprăvit mânăstirea și a rânduit atât de bine toate, a început a se înălța cu mintea, zicându-și: «Vezi ce am făcut eu cu banii cei de aur? Fratele meu, săracul, cum s-a înșelat el, lăsând acea grămadă de galbeni și mergând să se prăpădească în pustie. Iar eu, iată cât bine am făcut!...». Gândind astfel, l-a cuprins dorul de fratele său și se întreba: «Oare o fi mai trăind fratele meu? Sau a murit de foame, de frig sau de altă întâmplare rea prin pustiu?» Și, stând el multă vreme îngândurat și nedumerit, într-o noapte, pe când se întorcea de la slujba Utreniei la chilie, i s-a arătat îngerul Domnului cu o față aspră și foarte supărată, zicându-i: «De ce te mândrești și te slăvești în deșert asupra fratelui tău care a trecut cu vederea averile lumii și banii? Tu îl condamnă că a refuzat aurul, dar el a refuzat nu numai aurul, ci și osânda celor ce se lasă cucerți de cursele lui! El se va mântui, căci a ajuns pustnic desăvârșit în toată fapta cea bună, iubind pe Dumnezeu mai mult decât averile și cinstea cea de la oameni. Iar tu vei merge în gheenă, căci pe lângă faptul că te-ai împătimit cu averile veacului de acum și te-ai umplut de griji și tulburări, mai îndrăznești să te și mândrești și să cugeți înalt despre isprăvile tale, osândind în mintea ta pe cel care este pustnic desăvârșit și om ales al lui Dumnezeu. Rugăciunea și petrecerea lui sfântă este ca un stâlp de foc ce se înalță la Dumnezeu, iar tu ai petrecut tot timpul în grijile cele materiale, plăcându-ți să petreci tot timpul în slava pe care oamenii s-au grăbit să ți-o aducă. Pentru îngâmfarea ta, pentru faptul că te-ai hrănit cu slavă deșartă și pentru tot ceea ce nu ai făcut doar spre slava lui Dumnezeu, ci te-ai îndulcit cu laurii care ți se părea că ți se cuveneau, pentru aceasta să știi că nu te vei putea mântui dacă nu vei face pocăință».

Auzind acestea, starețul a căzut cu fața la pământ, zicând: «Doamne iartă-mă! Doamne miluiește-mă, că foarte am greșit!». Și i-a zis lui îngerul lui Dumnezeu: «Pentru păcatul pe care l-ai făcut, iubind mai mult slava lumii acesteia decât pe Dumnezeu, și mai ales pentru că ai cugetat cele rele despre nevinovatul tău frate, se cade să mergi la malul mării, unde este o stâncă pe care mai înainte a petrecut un stâlpnic vestit, și să stai acolo până ce voi veni eu și-ți voi vesti că te-a iertat Dumnezeu». Și zicând acestea, îngerul s-a făcut nevăzut. Iar el, fiind foarte speriat și mâhnit de o veste ca

aceasta, a părăsit îndată toate și a fugit noaptea din mănăstire numai cu o rasă veche pe el. Și ajungând la mare, a aflat stânca despre care îi vorbise îngerul și a început a se nevoi aspru, răbdând foamea, setea și frigul cu multă bărbăție. Și a petrecut acolo vreme de cincizeci de ani în rugăciune și plângere către Dumnezeu, mulțumindu-se cu pușină pâine, pușină apă și ceva verdețuri pe care i le aducea un bun creștin.

Astfel, rugându-se din inimă lui Dumnezeu ca să-i ierte păcatele, se ruga să-i mai fie dat să mai vadă o dată fața îngerului, spre a-l încredința că i s-a iertat păcatul mândriei și al slavei deșarte, care îl stăpâniseră atâta vreme. Și iată că, după trecerea atâtor ani de chinuire, fiind și foarte bătrân și ostenit de nevoie, într-o seară, spre Învierea Domnului, a apărut din nou îngerul Domnului, de astă dată cu fața lină și blândă. Iar el văzându-l, a căzut cu fața la pământ, ca mort. Atunci îngerul i-a spus cu blândețe: «M-a trimis Dumnezeu să-ți vestesc că, pentru ostenele și lacrimile ce le-ai vărsat în acest loc, te-a iertat. Și vei merge, după sfârșitul tău, în Împărăția Cerurilor, împreună cu fratele tău pe care îl dorești». «Dar, mai este în viață fratele meu cel mai mare?» a întrebat el. «Fratele tău este încă viu, însă fața lui nu ești vrednic să o vezi în veacul de acum, ci în cel viitor. Acolo vești petrece împreună întru bucuria cea fără de margini», i-a mai spus îngerul, după care a aplecat de la dânsul».

Iată, **dragii mei**, cât de aspru a judecat Dumnezeu pe acel stareț. Pe un stareț care a făcut atâtea fapte bune; care a făcut, aparent, tot ceea ce ar fi putut face un stareț bun înaintea lui Dumnezeu. Iată cât de aspru i-a judecat Dumnezeu plăcerea de a fi slăvit și lăudat de oameni, plăcerea de a i se recunoaște tot timpul că el a făcut atâta bine înaintea lui Dumnezeu.

Cred că putem înțelege ușor din această istorisire că nu trebuie să îngăduim ca faptele noastre cele bune să ne devină cursă, căzând cu ușurință în plăcerea de a fi lingușiți de cei din jurul nostru, de a fi lăudați și a ni se recunoaște meritele, de vreme ce lui Dumnezeu nu-i place aceasta, socotindu-o o atât de mare «urâciune».

De ce aceasta? - pentru că păcatul slavei deșarte ne oprește din drum; ne stopează urcușul duhovnicesc, nelăsându-ne să mergem mai departe; pentru că lauda celuilalt ne dă sentimentul că am făcut, că eventual am făcut destul, sau, mai rău, totul.

Și oare de ce? - Pentru că atitudinea aceasta contravine celei mai alese dintre virtuțile creștine - smerenia, fără de care este cu neputință cuiva să placă lui Dumnezeu.

Dragii mei!

Ne place sau nu, vrem sau nu vrem a fi lăudați de cei din jurul nostru și a căuta cu tot diinadinsul ca faptele noastre cele bune să fie apreciate de oamenii ce ne înconjoară, este înaintea lui Dumnezeu păcat și urâciune; este

o atitudine care niciodată nu ne va lăsa să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu, în timp ce atitudinea creștinească pe care El o așteaptă de la noi este:

- să ne spălăm fața și să ne ungem capul, așa încât să nu ni se facă postul nostru laudă pământească;

- să ne rugăm lui Dumnezeu în taină, ca nu cumva, bravând, rugăciunea noastră să se prefacă în păcat;

- iar milostenia noastră să o facem în ascuns, ca să nu fim slăviți în deșert de oameni, «luându-ne plata» aici pe pământ.

În scurte cuvinte, toate faptele noastre cele bune să le facem nu pentru a cuceri laudele și aprecierile celor din jurul nostru, urmând exemplul Mântuitorului Iisus Hristos, Care nu S-a lăsat nicicând ispitit de acest lucru, l-a respins constant în viața Sa pământească și ne-a prevenit și pe noi de pericolul lui.

Atenție! Faptele noastre cele bune rămân cu adevărat bune înaintea lui Dumnezeu numai dacă le facem în duhul, în atmosfera și în felul în care le făcea Mântuitorul Iisus Hristos.

Aduceți-vă aminte permanent cum lucra El, cu ce modestie, cu ce smerenie și cu ce «**bun simț**»! Ei bine, cu această modestie, cu această smerenie și cu acest bun simț trebuie să trecem și noi prin viața aceasta, necăutând să pozăm în mai buni decât suntem, atâta vreme cât *rămânem încă în păcatele noastre*.

Trebuie să recunoaștem o dată pentru totdeauna, fie chiar și în acest veac al «laudelor deșarte», că în fața lui Dumnezeu, această aparent «nevinovată modă a complimentelor gratuite», este un păcat.

Priviți, vă rog, însă în duhul lui Dumnezeu, un om îngâmfat și mândru; un om care așteaptă totdeauna să fie lingușit, să fie laudat și să i se aprecieze tot ce face el, spunându-i-se, chiar și atunci când nu este deloc adevărat, că face lucruri extraordinare. Ați realizat cât este de fals? Nu-i așa că vă inspiră, de fapt, milă? Ei bine, așa suntem și noi înaintea lui Dumnezeu atunci când, făcând câte ceva bun, uităm că *suntem doar slugi netrebnice* și, în loc să privim la drumul fără de sfârșit al desăvârșirii, ne poticnim de laudele, aprecierile și slava - adeseori falsă - a oamenilor.

Acestea doar am vrut să spun.

Fie ca Bunul Dumnezeu să ne dăruiască acea smerenie, acea modestie și acel decent «bun simț» cu care El s-a purtat pe pământ. Să ne dăruiască înțelepciunea necesară ca faptele noastre cele bune, puține la număr - pentru că așa este - să le săvârșim cum se cuvine; așa cum le-a săvârșit El: cu mult bun simț, cu multă smerenie, știind că numai în felul acesta vom putea dobândi și laurii dumnezeiești, pe care îi va pune Mântuitorul Iisus Hristos peste capetele noastre la sfârșitul veacului întru *desăvârșită și nemincinoasă slavă*. Amin!

† **Sebastian Ilfoveanul,**
Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL – MARTOR ȘI MĂRTURISITOR AL LUI HRISTOS

(Cuvânt pentru ziua de 7 ianuarie)

Sărbătoarea Soborului Sfântului Ioan reprezintă un frumos ecou liturgic al Praznicului Bobotezei, dar ne amintește, totodată, atât de credințioșia lui Ioan față de Mântuitorul Iisus Hristos, cât și de admirația Mântuitorului pentru Sfântul Său Botezător. Sfintele Evanghelii ne înfățișează, astfel, o seamă de mărturii ale prețurii și admirației reciproce, care ne revelează momente semnificative ale conlucrării lor pentru mântuirea neamului omenesc, ce constituie și bune pilde pentru cultivarea credințioșiei și prieteniei dintre oameni. Constatăm, astfel, că sunt de-a dreptul fascinante cuvintele pe care și le adresează direct ori prin ucenici: deodată, mărturii și mărturisiri ale comuniunii lor exemplare. Mergând pe firul Sfintelor Evanghelii, vom reda, așadar, câteva crâmpoie ale acestei frumoase conlucrări, invocând mai ales propriile lor cuvinte, de o profunzime fără seamăn, înfinit preferabile cuvintelor noastre slabe și sărace. Mai întâi, potrivit Evangheliei după Ioan (cap. 1), să ne amintim că mulțimile, uimite de sfințenia vieții Botezătorului și de strigătul său pătrunzător „*Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor!*”, au crezut că el este Mesia. Voind să verifice, fariseii l-au întrebat, cu îndrăzneala lor tipică: „*Cine ești tu?*”, iar el a răspuns scurt: „*Nu sunt eu Hristosul, ci sunt glasul celui ce strigă în pustie: Îndreptați calea Domnului, precum a zis Isaia proorocul*”. Contrariați că Ioan boteza, fariseii l-au luat atunci la rost: „*De ce botezi dacă nu ești Hristosul?...*” La care Ioan a răspuns smerit: „*Eu botez cu apă; dar în mijlocul vostru Se află Acela pe Care voi nu-L știți; este Cel care vine după mine, Care înainte de mine a fost și Căruia eu nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțăminteii...*” Pentru acest moment, evanghelistul Matei notează și alte fragmente ale predicii Botezătorului, mai ales cu privire la portretul pe care i-L face Mântuitorului: „*Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie? Faceți deci roadă, vrednică de pocăință. Și să nu credeți că puteți zice în voi înșivă:*

părinte avem pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam. Iată securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc. Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine; Lui nu sunt vrednic să-I duc încălțăminte; Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc. El are lopata în mână și va curăța aria Sa și va aduna grâul în jitiță, iar pleava o va arde cu foc nestins” (3, 7-12). Iar în clipa în care Ioan L-a văzut pe Iisus venind spre botez, a exclamat: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii. Acesta este despre Care eu am zis: După mine vine un bărbat, Care a fost înainte de mine, fiindcă mai înainte de mine era, Și eu nu-L știam; dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu, botezând cu apă” (Ioan 1, 29-30).

Este deosebit de impresionant, apoi, dialogul dintre Iisus și Ioan de dinaintea Botezului. Smerit, Ioan a exclamat cu emoție: „*Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine? Dar, răspunzând, Iisus a zis către el: Lasă acum, că așa se cuvine nouă să plinim toată dreptatea...*” Apoi, evanghelistul Matei notează laconic: „*Atunci L-a lăsat...*”, expresie a supunerii smerite și totale față de voința Mântuitorului. Iar după Botez, Ioan depune cea mai prețioasă mărturie dintre toate cele rostite până acum: „*Am văzut Duhul coborându-Se, din cer, ca un porumbel și a rămas peste El. Și eu nu-L cunoșteam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste Care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt. Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu* (Ioan 1, 32-34).

De mare finețe pedagogică este, apoi, momentul, în care câțiva ucenici îi atrag atenția lui Ioan, zicând „*Rabi, iată Acela despre Care tu ai mărturisit, botează și toți se duc la El*”... (Ioan 3, 26). Cum răspunde la această veste, vecină cu provocarea? Cu o delicatețe dezarmantă, în care se cuprind, deodată, gingășia, duiosenia și smerenia: “*Cel ce are mireasă este Mire, iar prietenul Mirelui, care stă și ascultă pe Mire, se bucură cu bucurie de glasul Lui. Deci această bucurie a mea s-a împlinit. Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez...*”(v. 29-30). Adevărată lecție de modestie și altruism! Ne învață să ne bucurăm și noi, adică, de succesele colegilor, chiar și atunci când ne depășesc, nu să ne întristăm, sau să fim invidioși... Să nu uităm încă un amănunt, cât se poate de semnificativ: Ioan nu a făcut nici o minune, tocmai pentru a se micșora, spre a nu fi luat drept Mesia, față de Care păstrează doar calitatea de Înainte-mergător. Literatura română înregistrează un exemplu similar, la proporții omenești, desigur, dar admirabil, la rândul său. Credem, astfel, că din cuvintele Botezătorului s-a inspirat Vasile Alecsandri, când a

răspuns unora care încercau să-i provoace invidie pe Eminescu, despre care ziceau ei că pare a fi mai bun, mai talentat etc.: „*E unul care cântă mai dulce decât mine? / Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine. / Apuce înainte s-ajungă cât de sus / La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus...*” (Poezia *Unor critici*). Prețuirea acestor doi poeți era, de fapt, reciprocă. Numai lui Alecsandri, Eminescu i-a rezervat cel mai mare număr de strofe (trei) în „*Epigonii*”, exprimându-se cât se poate de admirativ: „*Și-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice / Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice / Ce cu basmul povestește – Veselul Alecsandri...*” Auziți? Eminescu, *poetul nepereche*, să-l numească pe Alecsandri „rege al poeziei”!

Revenind la cuvântul nostru, să ne amintim acum că Mântuitorul Însuși a mărturisit despre Ioan Botezătorul, făcându-i o caracterizare unică în paginile Scripturii. Muștrându-i, de fapt, pe cei care au răstălmăcit misiunea lui Ioan, spune: „*Ce-ați ieșit să vedeți în pustie? Au trestie clătinață de vânt? Dar de ce ați ieșit? Să vedeți un om îmbrăcat în haine moi? Iată, cei ce poartă haine moi sunt în casele regilor. Atunci ce-ați ieșit? Să vedeți un prooroc? Da, zic vouă, și mai mult decât un prooroc. Că el este acela despre care s-a scris: "Iată Eu trimit, înaintea feței Tale, pe îngerul Meu, care va pregăti calea Ta, înaintea Ta". Adevărat zic vouă: Nu s-a ridicat între cei născuți din femeie unul mai mare decât Ioan Botezătorul...*” (Matei 11, 8-11). Prețuirea Mântuitorului pentru Botezătorul Său se poate vedea și din gestul făcut în clipa în care a aflat de la ucenicii lui despre tăierea capului învățătorului lor, chiar dacă evangheliștii au și aici o exprimare laconică: „*Iisus, auzind, S-a dus de acolo singur în loc pustiu...*” (Matei 14, 13; Marcu 6, 32; Luca 9, 10). S-a retras pentru a fi câteva clipe numai cu sufletul celuiia căruia-și consacrase, în fapt, întreaga slujire „*gătirii căilor Sale, îndreptării cărărilor Lui*”.

*

Iată, așadar, *iubiți credincioși*, portretul Sfântului pomenit astăzi, zugrăvit atât din propriile-i cuvinte, cât și din cuvintele Cuvântului – Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Sărbătoarea se numește, așa cum știm cu toții, „Soborul Sfântului Ioan Botezătorul”, cuvântul „sobor” însemnând „adunare”. Adică, *adunarea noastră, a tuturor, în Sfânta Biserică, în jurul sfintei sale personalități, pentru a-i aduce cuvenita cinstire și pentru a-l ruga să mijlocească la Cel pe Care L-a botezat în Iordan, pentru mântuirea sufletelor noastre. Amin.*

Pr. prof. dr. Vasile Gordon

CUVÂNT LA PRAZNICUL ÎNTÂMPINĂRII DOMNULUI (2 februarie)

Bucuria duhovnicească pe care am trăit-o cu o caldă și adâncă emoție prilejuită de Praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos "*Soarele dreptății*" și "*Răsăritul cel de sus*", o retrăim acum în această zi de sărbătoare, parcă cu aceeași intensitate și emoție.

Nimic nu poate fi mai evocator decât aducerea Pruncului Iisus la Templul din Ierusalim pentru a fi predat Părintelui Său care "*atât de mult a iubit lumea, încât pe Însuși Fiul Său, Cel Unul Născut, L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*" (Ioan 3, 16). Potrivit Legii iudaice, orice femeie, la patruzeci de zile după naștere, trebuia să meargă la Templu ca să primească curățirea prin rugăciunea preotului. Pentru aceasta, ea urma să aducă ca dar "*un miel de un an ca ardere de tot și un pui de porumbel sau o turturea, ca jertfă pentru păcat, iar dacă mamei pruncului nu-i va da mâna să aducă un miel, să aducă atunci două turturele sau doi pui de porumbel*" (Levitic 12, 6-8). De asemenea, tot cu acel prilej, era rânduiala ca fiecare nou născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului în amintirea eliberării evreilor din robia egipteană. Toate jertfele care se aduceau la Templu aveau menirea să mențină în popor conștiința trează a vinovăției lor înaintea lui Dumnezeu, ele nefiind capabile să restabilească pacea deplină între Creator și creatură. Voind "*să plinească toate după Legea lui Moise*" (Luca 2, 22), Sfânta Fecioară și bătrânul Iosif, la patruzeci de zile după Nașterea după trup a Domnului, au luat pe Pruncul Iisus și s-au dus la Templul din Ierusalim pentru a-L închina Domnului, și apoi a-L răscumpăra și a plini toate cele rânduite pentru curățirea Maicii Sale.

Fiind oameni săraci, ei au adus pentru răscumpărare și curățire două turturele sau doi pui de porumbel. Din istorisirea Sfintei Evanghelii aflăm că la Templul din Ierusalim trăia un om drept și temător de Dumnezeu, pe nume

Simeon. Vârsta acestuia depășea cu mult măsura vârstei unui muritor. O veche tradiție ne spune că Simeon era unul dintre cei șaptezeci de bărbați învățați care pe vremea lui Ptolemeu Filadelful, a fost însărcinat să traducă Sfânta Scriptură a Vechiului Testament din limba ebraică în limba greacă. Când a ajuns cu traducerea la proorocia lui Isaia, unde acesta vestea Nașterea lui Mesia dintr-o fecioară: *"Iată, fecioara va lua în pântec și va naște fiu și se va chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu"* (Isaia 7, 14), Simeon a avut o mare nedumerire și voia să omită acest pasaj. Atunci, i s-a arătat un înger și i-a spus să traducă textul integral, înștiințându-l că nu va muri până ce nu va vedea cu ochii lui pe Pruncul și pe Fecioara care-L va naște.

Au trecut anii, oamenii se nășteau, creșteau, îmbătrâneau, mureau, dar dreptul Simeon nu se trecea cu vârsta. Dumnezeu i-a întărit viața peste rânduiala firii ca să se poată încredința de realitatea proorociei lui Isaia. Și într-adevăr, *"la plinirea vremii"*, acesta a văzut în brațele neprihănitei Fecioare pe Pruncul cel mult așteptat, pe Însuși Fiul lui Dumnezeu. Atunci, i s-a deschis inima și cu puterea minții a cunoscut toată taina mântuirii. A simțit și a văzut dinainte jertfa sângeroasă de Răscumpărare a neamului omenesc, chemarea neamurilor păgâne la mântuire și suferința grea a Maicii Salc. Inspirat de Duhul Sfânt și cuprins de un simțământ tainic, acesta s-a apropiat de Maica Domnului și a luat în brațe Pruncul exclamând: *"Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne, după Cuvântul Tău, în pace că văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor; lumină spre descoperirea neamurilor și slavă poporului tău, Israel"* (Luca 2, 29-32). În cuvinte simple și puține, dar de un sens adânc și de o frumusețe negrăită, asemenea marilor profeti din Vechiului Testament, el vestește misiunea Fiului lui Dumnezeu în lume. Acesta va fi lumina prin care neamurile vor putea cunoaște pe Dumnezeu, *"fiind pus spre căderea și ridicarea multora din Israel, ca un semn ce va stârni împotriviri"* (Luca 2, 34).

Într-adevăr, în acești două mii de ani, mulți L-au hulit, L-au dușmănit și L-au batjocorit pe Hristos, neînțelegând scopul și misiunea Lui de salvare, înnoire și transfigurare a lumii. Tot atunci, Dreptul Simeon i-a vestit Sfintei Fecioare Maria că prin sufletul ei va trece sabie, anticipând astfel durerea pe care o va trăi la vederea Fiului ei, bătut, schingiuit și răstignit pe cruce.

Alături, de Dreptul Simeon l-a întâmpinat și o femeie vaduvă, proorocița Ana, fata lui Fanuel din neamul lui Așer, *"în vârstă de 84 ani, care nu se depărta de la Templu slujind noaptea și ziua în post și rugăciune"*. Venind și ea în acel moment și văzând pe Maica Domnului cu Pruncul în brațe, a recunoscut în El pe Mântuitorul lumii, grăind despre dânsul *"celor ce aștep-*

tau mântuirea în Ierusalim". După ce au plinit toate acestea, Iosif și Maria s-au întors în Galileia, în cetatea lor, Nazaret.

Privind acum cu ochii minții și ai inimii, la acest minunat eveniment din istoria mântuirii, ne întrebăm și noi astăzi: Oare, putem să-L întâmpinăm și să-L primim pe Mântuitorul Iisus Hristos așa cum L-au primit și întâmpinat Dreptul Simeon și proorocița Ana?

Desigur, sunt nenumărate căi prin care noi putem ieși întru întâmpinarea Domnului și putem găsi și primi pe Hristos în inima noastră. Fiind Dumnezeu adevărat și Om adevărat, El este pretutindeni și întregul univers se face mesager al măreției Lui: *"Cerurile spun slava lui Dumnezeu și fațerea mâinilor Lui o vestește tăria"* (Psalm 18, 1).

De asemenea, fiecare avem sădit prin creație în sufletul nostru, conștiința morală, care ne mustră atunci când săvârșim răul și ne produce alese bucurii când facem binele, dându-ne astfel mărturie despre Dumnezeu. Întâlnirea cu Hristos, o putem face și atunci când cercetăm și mângâiem pe un bolnav, ajutăm pe un sărac, îndreptăm pe un păcătos sau săvârșim o faptă bună față de semenii noștri, după cum Însuși Hristos ne mărturisește: *"Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie mi-ați făcut"* (Matei 25, 40).

Dreptul Simeon și proorocița Ana L-au așteptat toată viața pe Mesia și nu L-au găsit decât la Templu, iar ca o încununare a râvnei lor, Domnul i-a învrednicit nu numai să-L vadă, ci să-L și poarte pe brațe în casa lui Dumnezeu.

Urmând exemplul lor, să pășim cu credință sinceră și cu smerenie în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, unde avem posibilitatea întâlnirii și primirii lui Hristos, mai ales în Sfintele Taine. Aici vom fi în măsură nu numai să-L purtăm în brațe, ci și în sufletul nostru și în viața noastră de zi cu zi, devenind astfel *teofori și hristofori*.

Nu ne rămâne astfel decât să ne supunem și să ne predăm lui Dumnezeu, așa cum ne îndeamnă și Sfântul Apostol Pavel: *"Înfățișați-vă, pe voi lui Dumnezeu ca vii, sculați din morți și mădularele voastre ca arme ale dreptății lui Dumnezeu"* (Romani 6, 3). Purtându-L pe Hristos în noi, El ne va deveni ocrotitor, mângâietor și sprijinitor în viață, oferindu-ne posibilitatea de a dobândi viața cea veșnică. Amin!

Pr. Dorin Zarioiu

CUVÂNT LA DUMINICA LĂSATULUI SEC DE CARNE (a Înfricoșatei Judecăți)

Iubiți credincioși,

Din paginile Sfintei Scripturi, cartea de căpătâi a oricărui creștin reiese, prin cuvinte inspirate, că Dumnezeu, ori de câte ori avea de săvârșit o lucrare semnificativă în planul Său de mântuire a neamului omenesc, trimitea oamenilor diferite semne, atât pentru îndreptarea lor cât și pentru a face cunoscută voia Sa.

Astfel, înainte de a trimite potopul, care avea să piardă omenirea sub ape, Dumnezeu a poruncit lui Noe să construiască o corabie, în văzul tuturor, semn al urgicii ce urma să vină asupra omenilor pentru nelegiuirile lor, deoarece nu mai sălășluia în ei Duhul lui Dumnezeu. Pe lângă acesta, în istoria mântuirii neamului omenesc au mai existat și alte semne menite a face cunoscută voia și planul lui Dumnezeu, cum ar fi cel din Noul Testament privind dărâmarea Ierusalimului în anul 70 după nașterea lui Hristos. Însă cel mai mare semn, cuprins în Sfânta Scriptură este marca *Cuvântare eshatologică* prin care se descoperă ultimul act din istoria omenirii, act ce se numește *Înfricoșata Judecată*.

Din tabloul măreț al Judecății de Apoi pe care Iisus Hristos, Domnul, Stăpânul și Mântuitorul nostru o va înfăptui la sfârșitul lumii, înfățișat în Evanghelia de la Matei, se desprind semne în cer și pe pământ, care vor prevesti apropierea sfârșitului. Atunci, Mântuitorul, Judecătorul tuturor va veni întru slavă și strălucire cerească, înconjurat de Sfinții Săi Îngeri să judece viii și morții. La porunca Sa, la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu toți cei din morminte vor învia iar cei vii se vor schimba și se vor prezenta în fața Dreptului Judecător pentru a-și primi răsplata cuvenită după faptele lor, fericirea sau osânda veșnică. După cuvântul Domnului nimeni nu se va putea sustrage acestei judecăți și fiecare va da seama la scaunul de judecată dacă a împlinit sau nu poruncile lui Dumnezeu. Atunci vor ieși la

iveală toate gândurile și faptele lor neținându-se cont de talentul lor, de agnisiunile lor materiale, de pozițiile lor din societate, ci de faptele iubirii și slujirii lui Dumnezeu și aproapei.

Cei care în viața lor au împlinit sfințele porunci ale Mântuitorului Hristos prin săvârșirea faptelor bune, cei care au trăit Evanghelia, în inima căreia stă porunca iubirii, ca un îndreptar dumnezeiesc în viața morală de toate zilele vor fi părtași slavei lui Dumnezeu, împărțându-se veșnic de bunătățile dumnezeirii. Aceste fapte ale milei sufletești și trupești ne sunt evocate în cuvinte sugestive de Evanghelia de astăzi: *"Veniți binecuvântați Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii: căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine. Atunci dreptii Îi vor răspunde zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând și Ți-am dat să mănânci? Sau însetat și Ți-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin și Te-am primit? Sau gol și Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine? Iar Împăratul, răspunzând va zice către ei: Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut"* (Matei 25, 34-40).

Iată, **iubiți credincioși**, din aceste cuvinte reiese atitudinea pe care, noi creștinii trebuie să o avem față de semenii noștri, în această viață pământească, pentru a avea parte de fericire în Împărăția slavei lui Dumnezeu. Toate aceste îndemnuri cerute de Mântuitorul Iisus Hristos în Evanghelia Sa, privind împlinirea poruncii slujirii aproapei, trebuie să le socotim drept datorii vrednice de urmat pentru moștenirea vieții veșnice. Cel ce-și face drept scop în viață a înfăptui în ființa sa și în lume cele ale lui Dumnezeu, modelându-și ființa tot mai mult după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, este un om luminat de perspectiva veșniciei și va avea parte de fericire în Împărăția lui Dumnezeu.

Mântuirea sufletească este posibilă numai atunci când slujirea noastră se îndreaptă, în orice loc, în orice timp sau situație, față de Dumnezeu și semenii. Slujindu-i pe acești *"frați prea mici ai Mântuitorului"*, adică pe cei sărmani, Îl slujim pe Dumnezeu, izvorul nesecat de iubire jertfelnică față de omenire.

Să fim încredințați că pe acest drum al slujirii nu vom fi singuri ci vom fi călăuziți de Cel ce este *"Calea, Adevărul și Viața"* (Ioan 14, 6), Hristos Domnul, care merge alături de noi, sprijinindu-ne și întărindu-ne. Urmând calea pe care ne-o descoperă Hristos în Evanghelia Sa, mergând pe această cale împreună cu El, viața noastră va fi o continuă slujire și dăruire spre

binele semenilor noștri și spre mântuirea noastră, pregătindu-ne astfel pentru viața de dincolo, de a fi cât mai aproape de Dumnezeu.

Marea problemă care trebuie să ne frământe în viață este cea a mării întâlniri cu Mântuitorul Hristos care ne-a răscumpărat cu Sângele Său pentru o viață îndumnezeită și veșnică, și răspunsul nostru din ziua mării întâlniri cu El, față de care vom da socoteală de toate faptele noastre pământești.

Numai prin faptele de iubire și dăruire față de aproapele nostru, slujim binelui, și în fața Dreptului Judecător nu ne vom înspăimânta, ci dimpotrivă ne vom înfățișa ca împlinitori ai Evangheliei, dând răspuns bun la înfricoșata judecată, spre bucuria arvunei vieții veșnice.

Însă cei care în viața lor au nesocotit Evanghelia și poruncile Bisericii, trăind în mocirla păcatelor, cei care au avut puterea să se împotrivescă păcatului dar nu au făcut-o, se vor înspăimânta în fața Dreptății supreme la ceasul judecății, știind că vor merge *"în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și slujitorilor lui"* (Matei 25, 41), în întunericul cel mai din afară, unde va fi plângerea și scrâșnirea dinților.

Meditând la tabloul înfricoșător al Judecății de Apoi și neștiind ziua sau ceasul când va veni, pentru a doua oară Fiul Omului, să judece viii și morții, să căutăm a ne sili ca în grădina sufletului nostru să cultivăm numai florile alese ale virtuților, printr-o prefacere a vieții noastre într-o permanentă slujire a semenilor care să ne ofere fericirea în Împărăția slavei lui Dumnezeu. Atunci, în ziua înfricoșătoarei judecăți vom avea tăria de a privi cu ochii noștri Lumina Vieții, Lumina Împărăției lui Dumnezeu, și vom auzi glasul suav al Judecătorului care ne cheamă: *"Veniți binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii"* (Matei 25, 34).

† Varsanufie Prahoveanul,
Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

VI. ARTICOLE ȘI STUDII

BISERICA ȘI POLITICA

I

O problemă controversată

După aproape cinci decenii de frustrare, în care Biserica noastră a fost obligată să-și restrângă activitatea ei la interiorul locașurilor de cult, astăzi se depun eforturi susținute ca Biserica să se reintegreze în viața socială a neamului. Cu toate că rămân încă multe de făcut, totuși Biserica a reușit să fie prezentă în școli, în orfeline, în azile, în penitenciare, în spitale sau în armată, căutând prin întreaga ei activitate misionară, să umanizeze societatea, să păstreze identitatea neamului, credința în popor și unitatea lui. Dar în cadrul acestui context nou, în care misiunea Bisericii are o dimensiune socială evidentă, se pune și problema relației dintre Biserică și politică.

Din acest punct de vedere, există două opinii diferite. Sunt voci care cer Bisericii să-și asume un rol politic în perioada dificilă economică și socială prin care trece țara noastră. Memoriul unor preoți și credincioși ortodocși din Maramureș, despre care am luat cunoștința cu mai mult timp în urmă, constituie o dovadă în acest sens. Există cercuri care consideră că cea mai bună soluție politică pentru țara noastră, în condițiile actuale, ar fi cea a unui ierarh ortodox care să candideze pentru postul de președinte al țării. În despărțirea acestei propuneri se invocă cazul Arhiepiscopului Makarios din Cipru, care și-a asumat președinția acestei republici insulare, în condiții extrem de dificile. Este vorba de un caz de excepție de la regulile comune ale Bisericii

Ortodoxe, care nu poate deveni principiu statornic în lumea creștinismului răsăritean.

Două sunt motivele care pledează împotriva implicării politice a Bisericii Ortodoxe. Mai întâi, este vorba de cuvintele Mântuitorului Hristos, care a delimitat clar preocupările de ordin spiritual de cele politice, cerând ucenicilor Săi “să se dea Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu”. Din cuprinsul Sfințelor Evanghelii aflăm că Mântuitorul nu a apelat niciodată la mijloace politice, ca să rezolve problemele vremii Sale, ci numai la cele spirituale. N-a organizat mitinguri politice și nici n-a îndemnat poporul să verse sângele asuprașilor lui, așa cum se întâmplă în revoluțiile pământești, ci, dimpotrivă, și-a vărsat propriul Său sînge prețios și sfînt, pentru mîntuirea tuturor. A subliniat că “n-a venit să domine lumea, ci să slujească lumea”, fiindcă “Împărăția Sa nu este din lumea aceasta”.

Al doilea obstacol major este tot atît de decisiv ca și primul. Din momentul în care Biserica se angajează în acțiuni politice, începe să adopte inevitabil, poziții politice partizane care ridică mari dificultăți în calea misiunii pe care o are de îndeplinit față de credincioșii ei, față de neam și față de țară. Rolul Bisericii nu este cel de a se diviza după opțiuni și ideologii politice diferite, ci de a lucra pentru păstrarea unității neamului. Chiar noțiunea de “partid” arată că este vorba numai de o parte din întreg și nu de întregul ca atare, în timp ce rolul Bisericii are în vedere nu numai partea, ci întregul. Rolul preotului în Biserică nu este cel de a canaliza preferințele electorale ale credincioșilor față de un partid sau altul, ci de a se ruga lui Dumnezeu, împreună cu poporul, la Sfînta Liturghie, ca “să ne iubim unii pe alții și într-un gând să mărturisim: pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh”, în vederea comuniunii generale.

Dar există și voci care cer Bisericii, în sens cu totul opus, să nu se implice în viața politică a societății românești, fiindcă misiunea Bisericii are caracter spiritual și nu politic. Există o mare diferență între aceste două sfere de activitate. Dacă politica caută să asigure progresul societății pe cale economică, Biserica are rolul de a contribui la desăvârșirea credincioșilor săi pe cale spirituală. Fie că este vorba de faptul că omul, zidit după chipul lui Dumnezeu și menit să se înalțe la asemănare cu Creatorul său, fie că este vorba de Sfînta Liturghie unde se cere credincioșilor “să părăsească grija lumească”, ca “să vadă lumina cea adevărată și să se închine nedespărțitei Treimi”, toate acestea scot în relief orientarea profund spirituală și contemplativă a Ortodoxiei, care tinde să transfigureze omul în Hristos.

În sprijinul acestei opinii există o întregă tradiție bizantină, unde sfera politică și cea religioasă n-au fost niciodată deținute de o singură persoană,

așa cum s-a întâmplat în imperiul roman, sau în cel al creștinismului apusean. Sfera politică constituia o atribuție a basileului bizantin, în timp ce sfera spirituală și socială era de resortul Bisericii. Sfântul Vasile cel Mare a fost promotorul unui prestigios așezământ social cunoscut sub numele de "Vasiliada". Este adevărat că după edictul de la Milan din 313, Constatin cel Mare, care venea din imperiul roman cu mentalitatea de "pontifex maximus", considera că este de datoria lui să tuteleze Biserica. După cum este cunoscut a prezidat de altfel, chiar și primul Sinod Ecumenic de la Niceea, din 325. Mai mult chiar, au existat împărați bizantini, care au dus adesea o politică ostilă față de Biserica Ortodoxă din motive politice, pentru că erau partizanii unor erezii combătute de Biserică. I-au trebuit câteva secole bune Bisericii bizantine ca să ridice o stavilă în calea imixtiunii abuzive a împăraților bizantini în treburile ei interne. Cu toate acestea, Biserica și-a elaborat consecvent învățătura ei de credință și a păstrat nealterat adevărul de credință.

Cu trecerea vremii însă, Biserica bizantină a fost nevoită să se ocupe cu precădere de filantropie și să piardă sensul adevăratei ei misiuni sociale, strălucit ilustrată de Sfântul Vasile cel Mare sau Sfântul Ioan Gură de Aur, care au luptat cu un curaj extraordinar împotriva nedreptăților sociale din vremea lor. După perioada de înflorire patristică, în care Biserica a luptat cu abnegație pentru abolirea sclaviei, fiindcă orice om este zidit după chipul lui Dumnezeu, creștinismul a uitat de porunca Mântuitorului care ferește pe cei însetați și flămânzi de dreptate, pentru a se ocupa mai mult de vindecarea rănilor provocate de nedreptatea socială, decât de remedierea nedreptății sociale înseși, scăzând astfel influența misiunii ei profetice asupra factorilor politici. Aceasta este tradiția de care se prevalează până astăzi cei care consideră că Biserica nu se poate implica în politică și tot această tradiție atrage adesea critica celor care acuză Biserica că nu vrea să se implice mai profund în viața cetății.

II

Viziunea istorică a creștinismului

Dar dacă există voci care pledează pentru implicarea Bisericii în politică, în timp ce alte voci consideră că Biserica trebuie să se ocupe mai mult de spiritualitate și filantropie, atunci care este adevărata atitudine a Bisericii față de politică? Pentru a răspunde la această problemă, trebuie să avem în vedere viziunea nouă despre istorie pe care a adus-o creștinismul. Înainte de creștinism, popoarele lumii erau dominate de concepția panteistă, care confundă lumea cu Divinitatea impersonală, și socotea că lumea este tot atât de eternă ca și Divinitatea. Din cauza caracterului ei etern, istoria lumii nu avea nici

început și nici sfârșit, fiind dominată de mitul circular al veșnicei reînțoarceri, care ridică obstacole de netrecut în calea progresului științific și social. Acolo unde există, religiile panteiste mențin societatea în cadrul aceluiași structuri milenare de injustiție socială, care împarte lumea în stăpâni și sclavi.

Lucurile s-au schimbat radical, o dată cu apariția creștinismului, fiindcă în locul istoriei cu caracter circular, a apărut ideea de creație și istorie vectorială, care debutează cu crearea cerului și a pământului de la creația lumii, de care ne vorbește Geneza, și sfârșește cu cerul și pământul nou de la sfârșitul veacurilor, la care se referă Apocalipsa. În această perspectivă, rolul omului, creat de Dumnezeu, a fost acela de a se înălța cu creația de la starea ei trecătoare, la starea veșnică, de comuniune deplină cu Creatorul ei, pentru a transforma pământul în Paradis ceresc. Cu toate că omul n-a reușit să dea curs vocației sale, din cauza căderii în păcat, totuși Dumnezeu n-a părăsit lumea, ci a restaurat-o în Hristos, pentru ca aceasta să-I poată atinge scopul ei ultim, cerul și pământul nou de la sfârșitul veacurilor și Parusia Domnului. Biserica, întemeiată în ziua Cincizecimii, este câmpul acțiunii lui Dumnezeu, care duce lumea, în luptă cu forțele potrivnice, spre cerul și pământul nou al Împărăției lui Dumnezeu.

Or, această năzuință a lumii spre desăvârșirea ei eshatologică, în Hristos și în Biserică, prin lucrarea Duhului, și bunăvoirea Tatălui, a deschis omenirii porțile progresului ei cultural. Lumea a încetat să mai fie dominată de mitul veșnicei reînțoarceri, și a început să dea curs vocației ei istorice, trecând succesiv, de la epoca antică, la cea medievală, de la cea medievală la cea modernă, și de la cea modernă la cea contemporană, care a avut ca rezultat transformarea societății sclavagiste din antichitate, în societatea democratică de astăzi. De la sclavul lipsit de orice drept din lumea veche, s-a ajuns să se vorbească astăzi, de drepturile omului din lumea contemporană.

Prin noua viziune istorică pe care a introdus-o în viața omenirii, Biserica a îndeplinit rolul de "lumină a lumii" în Hristos, stimulând progresul spiritual, economic și politic al lumii, în mod profetic. Biserica nu face politică, dar poate lumina politica cu lumina cea de Sus, a lui Hristos. Tradiția noastră românească ne oferă, din acest punct de vedere, exemplul lui Ștefan cel Mare care, în momentele de răscruce ale domniei lui, obișnuia să meargă la Daniil Sihuștru, pentru a dobândi sprijin și înțelepciune de la Dumnezeu. Atâta vreme cât Biserica a rămas credincioasă lui Hristos și a reflectat în viața ei comuniunea cea mai presus de fire a Sfintei Treimi, a influențat politica lumii și mersul înainte al societății omenești. Atunci când a început însă, să devină dependentă, mereu mai mult de oameni și orânduirile lumesti, decât de Dumnezeu, a pierdut sensul misiunii ei profetice asupra lumii, iar lumea s-a depărtat de Biserică și s-a secularizat.

Lumea contemporană a încetat să se mai considere societate creștină, și adoptă uneori legi omenești, care nu mai sunt și legi ale lui Dumnezeu, așa cum se întâmplă cu păcatele împotriva firii. După cum spunea Schelling, ”omul nu mai recunoaște concretul real așa cum a fost creat de Dumnezeu, ci caută să plăsmuiască realitatea după chipul și asemănarea sa”¹. Dumnezeu nu dorește moartea păcătosului, ci îndreptarea lui, dar nu poate fi de acord cu păcate care reprezintă o adevărată sfidare la adresa Sa. (Romani 1, 20) Vina nu este numai a politicului, ci și a unei mari părți a creștinătății, care a uitat de misiunea lui eshatologică. Hristos n-a făcut politică, dar a schimbat decisiv cursul politicii lumesti, prin noua perspectivă istorică și eshatologică a cerului și pământului nou, pe care a deschis-o omenirii. Dacă Biserica vrea să înlăture acuzațiile că s-ar implica în politică, sau pe cele că se ocupă numai de contemplație și spiritualitate, atunci trebuie să redescopere caracterul profetic și eshatologic al misiunii ei în Hristos. Într-o lume care nu vrea să știe decât de valori materiale, Biserica are misiunea să descopere lumii sensul progresului ei spiritual.

III

Misiunea profetică a Bisericii

Pentru a da curs chemării ei profetice, Biserica trebuie să aibă în vedere realitățile concrete ale societății în care trăiește, pentru ca astfel să poată stimula progresul ei social sau politic. Într-un articol consacrat ”Misiunii creștinilor în vremea prefacerilor seculare”, Adolf Martin Ritter teolog luteran, arăta că unul dintre directorii Departamentului de Studii al Conferinței Bisericilor Europene, susținea la vremea sa: ”În timp ce Tradiția apuseană vrea să rămână credinciosă realităților pământești, Tradiția răsăriteană vrea să rămână credincioasă realității eshatologice, lumii noi transfigurate în Hristos. În virtutea acestui fapt, Tradiția apuseană pune pe primul plan preocuparea pentru lucrarea socială și etică, în timp ce Tradiția răsăriteană, subliniază îndumnezeirea sau transfigurarea omului și a creației în Hristos. Dar în loc de a opune aceste două Tradiții între ele, trebuie să le reconciliem între ele, fiindcă avem nevoie atât de transfigurarea omului, cât și de contribuția etică în istorie”². Aceste considerații au o importanță pariculară, fiindcă ne arată că lucrarea etică și socială a Bisericii își descoperă sensul ei în perspectiva eshatologică, iar eshatologia devine o realitate potențială în viața omului și a lumii credincioase, care poate contribui la progresul societății.

1. Walter Kasper, *L'Assoluto nella storia e nella ultima filosofia di Schelling*, Milano 1986, p.370.

2. Prof. Adolf Martin Ritter, *Der prophetische Dienst der Christen in den Zeiten sakularer Umbrüche*, în ”Gemeinschaft der Heiligen- Berufung unserer Kirche”, Studienheft 24, EKD, 2000, p.11

Dacă am analiza situația lumii contemporane, în perspectivă eshatologică, atunci am descoperi că unul dintre cele mai importante obstacole în calea misiunii eshatologice a Bisericii, îl constituie secularizarea. Este vorba de un proces cultural care consacră autonomia omului față de Dumnezeu, ca starea de normalitate, care îl îndepărtează mereu de Dumnezeu. Ea este rezultatul tragic al unei teologii "creștine", care a confundat transcendența lui Dumnezeu cu absența Sa din creație și eliminat din creație, Duhul lui Dumnezeu, care se purta peste ape, la facerea lumii. (Geneză 1, 2) Golită de imanența prezenței lui Dumnezeu, lumea a pierdut sensul eshatologic al devenirii ei spirituale, iar omul s-a angajat în cursa frenetică a progresului material fără de sfârșit, care secătuieste omul în sufletul lui. Omul a dobândit victorii importante, în cucerirea universului mare sau a celui mic, dar în adâncul sufletului lui se simte cuprins de forțe iraționale pe care nu le mai poate controla și care alimentează necontentit explozia violenței la care asistăm neputincioși. Are dreptate Mântuitorul Hristos când spune, că "nimic nu folosește omului dacă dobândește lumea, dar își pierde sufletul lui".

Pentru a depăși acest fenomen, Biserica trebuie să afirme prezența lui Dumnezeu în creație, fiindcă Dumnezeu rămâne atât transcendent față de creație, din cauza că este necreat, dar este prezent și în creație, prin lucrarea Sa necreată, pentru a conduce creația, pe care a și restaurat-o în Hristos, către scopul ei ultim. Așa după cum soarele se află departe de pământ, dar este prezent pe pământ prin razele lui de lumină și căldură, ca sursă de viață, tot astfel Dumnezeu rămâne transcendent față de creație, după ființa Sa, dar este prezent în imanența creației prin razele de lumină, viață și iubire a energiilor Sale necreate. Prezența lui Dumnezeu în creație este importantă atât pentru depășirea autonomiei lumii față de Dumnezeu, dar și pentru a pune în relief scopul eshatologic al creației, căci lumea n-a fost zidită ca să fie pângărită de om, pentru interese meschine de putere și supremație, ci ca să devină cer nou și pământ nou, la Parusia Domnului. Rolul misiunii profetice al Bisericii este de a pleda pentru ecologie și protecția mediului natural, scoțând în evidență prezența immanentă a lui Dumnezeu în creația văzută. Inițiativa Patriarhiei Ecumenice în domeniul ecologiei, rămâne vrednică de interes și atenție deosebită.

Al doilea obstacol în calea dimensiunii eshatologice a misiunii creștine, îl constituie confruntarea acerbă dintre două ideologii, una individualistă și alta colectivistă, care rămân opuse între ele. În lumina învățaturii noastre despre Sfânta Treime, am putea spune că prima dintre aceste ideologii, colectivismul, scufundă omul în masa anonimă a naturii și vorbește de "masele populare", trecând sub tăcere calitatea omului de persoană zidită după chipul lui Dumnezeu. În pofida idealurilor ei de egalitate și dreptate socială, această ideologie a fost impusă cu forța popoarelor din estul Europei

și a strivit orice aspirație a omului către libertate. Colectivismul nu are nimic comun cu creștinismul, fiindcă originile lui se descoperă în rândul sistemelor panteiste care militează pentru depersonalizarea omului și pentru scufundarea lui în realitatea impersonală a "Marelui Tot". A doua ideologie, individualismul, ridică omul deasupra societății, și face apologia profitului și a iubirii de sine. Desigur, trebuie să recunoaștem că individualismul a dat naștere la sisteme economice mult mai eficiente decât cele colectiviste, devenind o ideologie dominantă a lumii în care trăim, fiindcă a pus accentul pe inițiativa privată și a asigurat progresul material și puterea economică a celor mai dezvoltate țări din lume. Dar sistemele individualiste acordă mai multă importanță valorilor materiale decât celor spirituale și se interesează mai mult de cetatea pământească, decât de cea cerească, adică de economie, politică și finanțe. Mai mult decât atât, prin faptul că așază profitul și iubirea de sine deasupra iubirii de aproape, sistemele individualiste au dus la divizarea lumii între țări bogate, în emisfera nordică, și țări sărace, în emisfera sudică, ca să nu mai vorbim de cei care se îmbogățesc peste noapte, în cursul procesului de tranziție economică, și de cei care nu au ce mânca. Pe cât de eficiente sunt sistemele individualiste din punct de vedere economic, pe atât de mult lasă de dorit sub aspectul protecției sociale.

În perspectivă eshatologică a comuniunii trinitare, care constituie baza misiunii sociale a creștinismului, rolul Bisericii este cel de a depăși individualismul sau colectivismul din viața socială și personală a omului, atât prin lupta ei neîncetată pentru promovarea valorii persoanei umane, zidită după chipul lui Dumnezeu, cât și pentru promovarea dreptății și a protecției sociale. Mântuitorul ferește atât pe cei cu inima curată, cât și pe cei flămânzi de dreptate. Dacă vrea să contribuie la progresul societății omenești, dincolo de colectivism sau individualism, și să rămână credincioasă misiunii ei profetice, atunci rolul misiunii profetice al Bisericii este cel de a transfigura omul în Hristos și în Biserică, prin Duhul Sfânt, pentru a converti egoismul în iubire și comuniune, atât prin viață de rugăciune, asceză și filantropie, dar și prin luptă susținută împotriva nedreptăților sociale ca atare, căci egoismul se află în ultimă instanță la originea nedreptăților sociale, pentru ca orice om să se bucure de condițiile unei vieți decente și civilizate. În Hristos, Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre în Duhul Sfânt, Biserica dispune de terapia transfigurării spirituale pentru remedierea păcatelor, care în marea lor majoritate sunt rezultatul patimilor și al instinctelor dereglate de păcat.

Dar societatea contemporană este confruntată și de pericolul enorm al unei tehnici care se vrea autonomă și care nu mai știe de Dumnezeu și aproape. Este adevărat că tehnica a contribuit la dezvoltarea fără precedent a culturii occidentale, fiindcă i-a oferit omului posibilitatea să se înalțe în lumea macrocosmosului, cu navele spațiale, și să pătrundă în lumea miicro-

cosmosului, cu ajutorul ciclotronului, sporind astfel tezaurul de cunoștințe al lumii și la apariția unei lumi mai civilizate și mai decente, pentru mulți. Dar, tehnica are și aspectele ei extrem de discutabile, fiindcă tinde să robotizeze omul, și să sporească astfel agresivitatea și violența în rândul societății. Mai mult chiar, tehnica a dezvoltat în om și sentimentul independenței și autonomiei lui față de Dumnezeu. Viața agricultorului este dependentă de ploaia care vine din cer, de la Dumnezeu, pe când tehnica pune la îndemâna omului instrumente care îi permit să se încreadă mai mult în sine decât în Dumnezeu.

Un cunoscut filosof italian, Severino, spunea că "au dispărut regimurile comuniste, dar n-a dispărut tehnica. Au dispărut ideologiile care socoteau că se pot servi de tehnică, dar tehnica a rămas mai departe și ea este adversarul cel mai periculos, fiindcă se prezintă ca forța biruitoare a ateismului. Pentru ateism, nu există nici o limită în calea acțiunii omului și pregătește calea tehnicii. Dar tehnica este cea care trece dincolo de barierele pe care religia le consideră ca inviolabile"³. Tehnica a apărut după căderea omului în păcat, ca mijloc de supraviețuire a omului pe pământ. Dar o tehnica care pierde legătura ei cu Dumnezeu și este folosită pentru dominație și profit, se transformă din tehnică în slujba vieții și a transfigurării, în tehnică care duce la dezintegrarea omului și a naturii, prin bombe atomice. Ziua de 6 august constituie un avertisment dat umanității, fiindcă în această zi, în care Biserica prăznuiește Transfigurarea la față a Mântuitorului, pe Muntele Taborului, Hiroșima a fost pulverizată de bomba atomică. Ca să nu mai trăim sub teroarea dezintegrării, Biserica are datoria să lupte pentru desființarea arsenalelor nucleare, care plutesc peste om și planetă ca o umbră a morții.

Mai există însă și o altă problemă, specifică pentru societatea contemporană. Este vorba de globalizare. Un istoric italian catolic, Gabriele de Rossa, spunea că "la vremea lor, comuniștii erau considerați ca fiind fără Dumnezeu, și chiar așa erau. Dar astăzi, ce putem spune? Astăzi, comunismul real a dispărut din Europa și a rămas doar materie de studiu pentru specialiștii în istorie, sau poate obiect de nostalgie pentru anumite țări din Est. Dar pentru lumea catolică rămâne deschis un alt front: ateismul. El înseamnă absența lui Dumnezeu din orizontul vieții și din sensul existenței însăși. Comunismul a dispărut, dar există astăzi straturi ale celor "fără Dumnezeu", care nu mai au drept consolare nici măcar beneficiul ideologic. Odinioară, comuniștii aveau cel puțin idealul binelui comun. Există speranța în ceva care depășea condiția materială existentă, fângăduința unei societăți a egalității. Astăzi, cea lume s-a prăbușit, împreună cu zidul Berlinului. Pentru creștini se profilează însă o altă sfidare: Globalizarea, produsul timpului tehnologic, fără nici o legătură cu cele mai neliniștitoare întrebări: viața de dincolo,

3. A. Severino, *Mitologia destinata alla sconfitta*, *Corriere della Sera*, 14 Maggio, 2000, p.7

transcendența, mântuirea. Putem să o numim drept un ateism civil, fiindcă nu produce războaie, nu provoacă victime, sălășluiește liniștit în sânul familiilor noastre și hrănește societatea noastră cu bunăstare. Și tot timpul caută să ne distragă, mereu mai mult, de la reflexia metafizică”, adică de la Dumnezeu”⁴.

Aceste considerații interesante, vor să arate că globalizarea de care se vorbește astăzi duce lipsă de dimensiunea ei spirituală și verticală, și rămâne un simplu fenomen orizontal, cu conținut pur economic. Desigur, Ortodoxia are și ea o viziune globală sau cosmică a mântuirii în Hristos așa cum am subliniat mai sus. Dar această dimensiune globală, are atât o dimensiune verticală, cu centrul ei de gravitate în Sfânta Treime, ca taină a comuniunii supreme, în care unitatea și diversitatea se îmbină armonios, dar are și o dimensiune orizontală, ca o consecință a celei verticale, care ține seama de unitatea și diversitatea culturală și spirituală a neamurilor. Pentru teologia răsăriteană, Duhul Sfânt ca expresie a universalului, nu este dat pe deasupra neamurilor, în mod global, ci prin neamuri, ca să afirme identitatea specifică a fiecăruia, dar să le țină și în comuniunea întregului. Biserica Ortodoxă a promovat o viziune sobornicească, care ține seama de culturile naționale, dar și de legătura comuniunii dintre ele, pentru ca fiecare dintre ele să poată contribui la îmbogățirea reciprocă a tuturor. Suntem pentru integrare europeană, dar într-o viziune globalizantă, care să țină seama de cultura specifică a fiecărui popor. Misiunea profetică a Bisericii este aceea de a apăra identitatea spirituală și națională a neamurilor, în virtutea poruncii Mântuitorului care a trimis pe Sfinții Apostoli să predice Evanghelia la neamuri.

III

Factorii misiunii profetice

Pentru a da expresie misiunii eshatologice a Bisericii și pentru a lumina credincioșii și oamenii politici asupra rolului pe care îl are Biserica de îndeplinit în societatea contemporană, este nevoie de catehizare. Fie că este vorba de credincioși fie că este vorba de preoți, toți au nevoie să cunoască adevărul cu privire la rolul pe care Biserica îl are în istoria neamului și a lumii. Pentru parlamentarii ortodocși, care sunt atașați Bisericii noastre este nevoie să se organizeze cursuri speciale, ca să fie edificați asupra rolului Bisericii ca lumină a lumii în Hristos. Este adevărat că Biserica nu pregătește specialiști, în diferitele ramuri de activitate economică, ci numai buni creștini, dar politicianul devine un bun creștin numai atunci când cunoaște temeinic învățătura de credință a Bisericii și se poate inspira, în politica lui,

4. Gabriele de Rosa, *Il nemico ora e il nuovo ateismo*, Corriere della Sera., 14 Maggio, 2000, p.7

din sensul eshatologic creștin al istoriei. Catehizarea dezvoltă sensul responsabilității credinciosului înaintea lui Dumnezeu și a semenilor săi.

Dar misiunea profetică a Bisericii se realizează și prin influența pe care comunitățile creștine o pot exercita asupra societății. Se cunoaște foarte bine că orice comunitate parohială bine încheată și orice comunitate monahală care își cunoaște menirea ei, exercită o influență benefică asupra așezărilor omenești din jurul lor. În aceste condiții, avem datoria să construim locașuri noi de cult, ca să se înmulțească comunitățile parohiale și pentru ca influența lor benefică asupra societății să devină mereu mai evidentă. Lipsa locașurilor de cult obligă pe credincioși să ducă mai mult o viață individuală decât comunitară, să se disperseze pe la diferite biserici, și să piardă sensul legăturii și al comuniunii reciproce. Renașterea spirituală și morală a neamului va deveni o realitate atunci când se va restabili legătura solidarității dintre credincioși, prin intermediul comunităților care sporesc mereu, prin împreună lucrarea preoților și a credincioșilor vrednici. Aceste comunități sunt, în același timp, un obstacol de netrecut în calea prozelitismului sectar și un suport prețios pentru misiunea profetică a Bisericii, în societatea contemporană.

În vederea mobilizării unui număr cât mai mare de credincioși în misiunea istorică a Bisericii și pentru renașterea spirituală și morală a societății, este nevoie de organizații ortodoxe, care să cuprindă un număr cât mai larg de credincioși. Avem nevoie de organizații ale tineretului ortodox, ale femeilor ortodoxe ale intelectualilor ortodocși sau ale oamenilor politici și multora alora, care să susțină punctul de vedere al Bisericii în probleme de ordin spiritual sau moral care confruntă societatea contemporană. Aceste organizații sunt cu atât mai necesare cu cât reprezentanții societății civile susțin adesea idealurile unei societăți secularizate, care vor să elimine Biserica din viața publică și să o izoleze în sfera vieții private, așa cum se desprinde din articolele publicate chiar în presa cotidiană românească. Cu toate că Biserica Ortodoxă a manifestat deschidere pentru dialogul cu reprezentanții societății civile, aceștia au evitat dialogul cu reprezentanții Bisericii, în probleme cruciale pentru viața societății românești. Societatea civilă trebuie să devină o tribună publică în care să se audă și vocea Ortodoxiei, cu cei douăzeci de milioane de credincioși ai ei.

În fine, ultima problemă la care dorim să ne referim, privește relația Bisericii cu Statul, sub două aspecte. Pe de o parte, Biserica trebuie să păstreze relații bune cu Statul, fiindcă trebuie să lucreze împreună pentru binele și progresul societății în care trăiește. Introducerea religiei în școlile publice, finanțarea învățământului teologic, salarizarea preoților și multe altele, au fost realizate cu concursul binevoitor al Statului. Potrivit tradiției de două ori milenare, Biserica Ortodoxă n-a intrat în conflict cu Statul pentru supremația temporală. Pe de altă parte însă, Biserica trebuie să-și păstreze

independența ei față de Stat, fiindcă sunt cazuri în care interesele Statului nu mai corespund cu cele ale Bisericii. Astfel, faptul că nu se recunoaște oficial Bisericii noastre calitatea ei de Biserică națională, la care o îndreptățește o istorie de două ori milenară, faptul că nu se adoptă legi, care să pună stavilă în calea prozelitismului sectar, ca și cum România ar fi o țară a nimănui, faptul că se trece cu vederea peste recomandările Bisericii cu privire la probleme care privesc morala sau etica creștină, toate acestea sunt motive care scot în evidență fisura crescândă dintre interesele interne ale Bisericii și cele exterioare ale Statului. **Suntem pentru integrare europeană și pentru relații bune cu Statul, dar avem datoria să păstrăm valorile noastre spirituale și culturale specifice popoului nostru.**

Dar motivul principal pentru care Biserica trebuie să-și păstreze distanța ei față de Stat, privește caracterul profetic al misiunii ei în societate. Cu cât Biserica își pierde independența ei față de Stat, cu atât se leagă mai mult de ordinea imanentă a lumii, pierzându-și duhul ei profetic. După cuvântul Mântuitorului, Biserica trebuie *“să dea Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu”*, fiindcă doar astfel va fi în măsură să constituie ferment de renaștere spirituală și morală, să promoveze dreptatea socială și protecția socială, într-o țară atât de tulburată de reforme și tranziție spre economia de piață. Creștinismul nu s-a impus în lumea antică prin cruciade și prozelitism, din dorința de putere și supremație, ci prin calitatea vieții celor care au fost capabili să se jertfească pentru Hristos. Biserica trebuie să învețe să trăiască pe propriile ei picioare, punându-și toată nădejdea în Hristos.

IV

Cerul și pământul nou

Din punct de vedere al misiunii profetice a Bisericii, Părinții epocii patristice rămân peste veacuri un model vrednic de urmat. Într-o lume în care se vorbea despre simfonia bizantină, ei au afirmat cu curaj extraordinar dimensiunea eshatologică a misiunii Bisericii și au contribuit la umanizarea unei societăți dominate de sclavagism, au luptat pentru dreptate socială, au luat partea celor oprimați, ca Sfântul Ambrozie de Milan și Sfântul Ioan Gură de Aur, și au alinat suferința și boala din popor. Așezămintele sociale ale Sfântului Vasile cel Mare sunt o dovada elocventă a acestui adevăr. Pe cât de mult au susținut înălțarea verticală și spirituală a omului către Dumnezeu, pe atât de mult au subliniat caracterul orizontal și social al misiunii Bisericii, fiindcă ambele dimensiuni, se regăsesc în realitatea ultimă a cerului nou și a pământului nou de la sfârșitul veacurilor, la Parusia Domnului. Biserica nu poate milita pentru o cetate pământească, uitând de cetatea cerească și nici pentru o cetate cerească care să uite de cea pământească. Biserica are misi-

unea să lupte pentru o cetate cerească nedespărțită de cea pământească, fiindcă lumea în care trăim va deveni cer și pământ nou în Hristos, la sfârșitul veacurilor.

Această misiune profetică a Bisericii a fost pusă în evidență, cu aleasă strălucire, de doi dintre marii teologi bizantini, din secolul al XIV-lea, Grigore Palama și Nicolae Cabasila, care se completează reciproc. Unul a pus accentul pe dimensiunea verticală a vieții în Hristos, altul pe cea orizontală a urmării lui Hristos. Dacă ținem împreună aceste două dimensiuni în Hristos, atunci înălțarea omului cu creația către Dumnezeu, înseamnă în același timp, o înaintare a omului și a creației către lumea nouă de la sfârșitul veacurilor. În această perspectivă, Biserica trebuie să contribuie în mod realist, pornind de la realitățile concrete ale lumii în care trăiește, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, bazată pe valoarea netrecătoare a persoanei umane zidite după chipul lui Dumnezeu. Autonomia omului, împărțirea lumii între bogați și săraci, arsenalele nucleare sau globalizarea pur economică, sunt tot atâtea sfidări adresate misiunii profetice a Bisericii. Mai mult ca niciodată, Biserica trebuie să-și asume rolul ei de a fi în Hristos "lumină a lumii" și să poarte steagul misiunii ei profetice, într-o lume secularizată, care a pierdut sensul transcendenței divine, ca să înainteze cu lumea, în lupta cu forțele ostile, către cerul nou și pământul nou al Împărăției lui Dumnezeu, cu puterea crucii și a învierii lui Hristos.

La sfârșit trebuie să subliniem însă, cu toată vigoarea, că inima misiunii profetice a Bisericii o constituie Sfânta Liturghie, pentru trei motive principale: mai întâi, fiindcă ea susține dialogul dintre Hristos și credincioși, amintindu-ne mereu că trebuie să fim lumină a lumii, apoi, Liturghia începe cu binecuvântarea Împărăției lui Dumnezeu, care ne amintește că sfârșitul veacurilor a venit la noi, și că Biserica este potențial lumea cea nouă a Împărăției cerești și, în fine, *Liturghia ne îndeamnă să avem răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos, și să-L mărturisim pe Hristos înaintea oamenilor, ca și noi să fim mărturișiți de El înaintea Tatălui ceresc, atunci când cerul și pământul nou se vor înfățișa în toată splendoarea lor, la Parusia Domnului, iar dreptii vor străluci ca soarele pe cer. "Cine Mă mărturisește pe Mine înaintea oamenilor și Eu îl voi mărturisi înaintea Tatălui".* Aceste cuvinte ale Mântuitorului trebuie să ne îndemne, în calitate de creștini și ucenici ai Domnului, să ne angajăm cu înțelepciune și dăruire în misiunea profetică a Bisericii, pentru ca lumea de astăzi să depășească decalajul dintre progresul ei tehnic sau economic și cel spiritual și moral, și să înainteze către scopul ei ultim, când va deveni în Hristos, la parusia Sa, o lume nouă, în care dreptii vor străluci ca soarele în Împărăția veșnică a lui Dumnezeu.

CULTUL CREȘTIN – MIJLOC DE COMUNICARE ECUMENICĂ

Biserica, trupul tainic al lui Hristos, parcurge de două milenii drumul mântuirii, împreună cu și către Domnul său (Matei 28, 20). Mereu în Hristos, drumul Bisericii se înfăptuiește teandric, în lucrare divino-umană așadar. În fapt, dimensiunea divino-umană este fundamentală pentru structura și viața Bisericii lui Hristos, situație evidentă în expresiile atât de nuanțate ale cultului ortodox. Înainte de a aborda tema propriu-zisă, a cultului creștin ca mijloc de comunicare ecumenică, sunt necesare câteva observații legate de înțelegerea ortodoxă a cultului.

Prin cult înțelegem totalitatea actelor de adorare aduse lui Dumnezeu, parte integrantă a vieții divino – umane a comunității încorporate în Hristos. Din perspectivă ortodoxă, cultul este deopotrivă un mijloc de comunicare cu Dumnezeu și cu semenii, prin aceasta și un mijloc de comunicare cu ceilalți creștini în aceeași dragoste a lui Hristos. Cheia vieții eclesiale și a cultului ortodox este Sfânta Liturghie.

Teologia misionară din ultima vreme subliniază legătura dintre Taină și cuvânt, dintre Liturghie și misiune. Această legătură s-a păstrat în tradiția și practica misionar-ortodoxă. Propovăduirea a fost nedespărțită de dumnezeiasca Euharistie după cum arată mărturiile nou testamentare (Faptele Apostolilor 2, 42, 64) ale unor Sfinți Părinți, ale canoanelor sinoadelor ecumenice sau locale și structura Sfintei Liturghii însăși.

Se poate vorbi, la nivel general, despre o dimensiune ecumenică ori sobornicească a cultului ortodox în întreg și mai ales a liturghiei eclesiale. Acest aspect constituie primul obiectiv al analizei mele. Un al doilea aspect, punctual, constă în încercarea de a pune în relief a principalelor coordonate liturgice ale atitudinii Bisericii Ortodoxe față de relațiile inter – bisericesti (mișcarea ecumenică).

Privind prima abordare, trebuie remarcat din capul locului faptul că liturghia ortodoxă, în esența ei, reprezintă manifestarea exemplară a ceea ce este și voiește Biserica lui Hristos. Da la un capăt la celălalt, liturghia constituie un adevărat laborator al unificării omenirii și întregii creații, în efortul ascensional al întâlnirii cu iubirea lui Dumnezeu care îmbrățișează toată făptura văzută și nevăzută. Acest program este deja indicat de proscomidie (ritualul pregătirii darurilor euharistice), care înfățișează pe sfântul disc întreaga Biserică văzută și nevăzută, adunată în jurul Capului-Hristos.

În aceste condiții, începutul propriu-zis al Sfinte Liturghii, cu intrarea comunității în sfântul locaș, călăuzită de episcop sau de preot, reprezintă simbolic adunarea întregii umanități în jurul Fiului Omului. La rândul său, ofranda de pâine și vin adusă de către comunitate devine șansa întâlnirii întregii făpturi cu Pantokratorul Hristos, Logosul creației mântuite: „îți aducem de toate și pentru toate”. În urmare, ieșirea comunității din sfântul locaș este manifestarea iubirii și a puterii de unificare ce iradiază misionar dinspre centrul euharistic al Bisericii către marginile lumii.

Privind cea de-a doua abordare, trebuie să punem în relief doi poli ai liturghiei ortodoxe.

Cel dintâi pol este chemarea din ectenia mare (care deschide Sfânta Liturghie) de a ne ruga „*pentru sfințele lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor*”. Este vorba, aici, despre o adevărată declarație ecumenică: pe de o parte, obștea adunată în liturghie are conștiința existenței altor comunități creștine (al căror statut eclezial este recunoscut), iar pe de alta ea își exprimă dorința unirii tuturor celor ce cred în singura Biserică a lui Hristos (care subzistă prin intermediul multelor comunități eclesiale).

Al doilea pol este constituit de alte trei afirmații liturgice: „*să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să ne mărturisim*”, „*unitatea credinței și împărtășirea Sfântului Duh cerând*” și „*cu pace să ieșim*”, urmat de rugăciunea ieșirii. Referitor la prima afirmație liturgică, trebuie spus că ea introduce recitarea solemnă a Crezului ecumenic niceeo-constantinopolitean, mărturisirea comună Bisericii nedespărțite din primul mileniu, ca expresie a adevărului care unește prin iubire. Iubirea, atotcuprinzătoare a unirii, este însușită și condiționată de adevărul mărturisirii credinței apostolice. Identitatea creștină este exprimată aici prin axa verticală a comuniunii cu Dumnezeu și prin axa orizontală a comuniunii cu semenii, intersectarea celor două axe constituind un simbol al crucii, al jertfei Domnului ca temei pentru comuniunea tuturor. Identitatea prin mărturia în adevăr presupune: unitatea Bisericii, comuniunea tuturor sau viața de sfințenie a celor chemați la mântuire și viața în Hristos și mărturia despre aceasta în fața oamenilor prin filantropie și caritate creștină. Trebuie menționat aici faptul că prozelitismul reprezintă cea mai cumplită rană la adresa unității Bisericii, ca lipsă de respect pentru libertatea creștinului în Dumnezeu și ca lipsă de iubire pentru celelalte Biserici creștine. Neținând seama de factorii evanghelizării, prozelitismul caricaturează misiunea Bisericii. În fine, prozelitismul este un refuz al Crucii lui Hristos înțeleasă ca jertfă, iubire, putere spirituală, prin care omul se transfigurează în perspectiva mântuirii.

Unitatea Bisericii se referă pe de o parte la unitatea de credință în Hristos, condiție pentru participare la firea divină (II Petru 1, 4) iar pe de altă parte la reunirea celor consacrați prin Botez, Mirungere și Euharistie, în

numele lui Hristos, la rugăciunea comună ce culminează cu Liturghia Bisericii. Dacă unitatea Bisericii este condiționată de mărturisirea aceleiași credințe, și dacă identitatea creștină este condiționată de participarea la adevăr, certificarea acestei identități vine din autenticitatea conținutului credinței. Identitatea ortodoxă, exprimată liturgic înăuntrul Bisericii, trebuie să fie astăzi exprimată și în raport cu alte grupări creștine, prin mărturie.

Comuniunea sau viața de sfințenie a celor încorporați în Hristos are mai multe sensuri: pe de o parte se referă la participarea noastră la Hristos, la Duhul Sfânt; pe de altă parte este vorba de participare la aceeași viață a credinței, la unirea frățească și la ajutorul caritabil pentru frații de aceeași credință. Comuniunea presupune împreunare cu Hristos și încorporarea în Biserica Sa prin Botez, Mirungere, Euharistie. Viața în Hristos este cea care conferă identitate creștinului. Autenticitatea identității este dată de conținutul credinței, de adevărul acestui conținut și de mărturisirea personală. Există la nivelul identității ca expresie a vieții autentice în Hristos o adevărată vocație ecumenică. Este vorba de o cerință, de o actualitate reală, aceea care face ca identitatea creștin-ortodoxă să trebuiască să fie afirmată și în raport cu alte grupări creștine.

Biserica Ortodoxă este deschisă pentru dialog, considerând folositoare întâlnirile cu ceilalți creștini și punând mare preț pe rugăciunea comună pentru unitatea creștină. Ea însă nu acceptă o relativizare a adevărului credinței, căutând mai curând actualizarea permanentă a acestuia. Dorința unirii tuturor nu se substituie conștiinței că unitatea este posibilă doar în adevăr. Termenul (henosis ton panton), unirea tuturor, întâlnit la începutul liturghiei, nu se confundă cu (henotes tes pisteos), unitatea credinței, chiar dacă în liturghia românească de astăzi se păstrează traducerea arhaizată „unirea credinței”. În rugăciunea arhierescă a Mântuitorului (Ioan 17), cele două aspecte sunt precis discernute, Domnul vorbind și de unirea tuturor, și despre modul în care această unire este posibilă, după modelul Sfintei Treimi (vers. 21). Ideea unirii credinței nu este o perspectivă consonantă cu cele spuse de Hristos, având mai curând aspectul unei negocieri a credinței în funcție de particularitățile fiecărui grup creștin.

Referitor la a treia afirmație liturgică: „*Cu pace să ieșim*” trebuie să accentuăm importanța deosebită a acestui adevărat îndemn misionar; este vorba de porunca misionară adresată de Hristos Apostolilor (Matei 28, 19-20) transpusă urmașilor Sfinților Apostoli, a celor care formează Trupul tainic al lui Hristos. Trimiterea la propovăduire adresată de către Mântuitorul Hristos în cadrul Sfintei Liturghii este precedată de împărtășirea mădularelor Bisericii lui Hristos cu Trupul și Sângele Acestuia; aceasta înseamnă că în efortul de propovăduire a Cuvântului lui Dumnezeu noi nu suntem singuri, nu propovăduim pe Iisus Hristos ca o realitate exterioară, ci dimpotrivă, sun-

tem chemați la misiune de pe poziția sacramentală de hristofori – propovăduirea și dimensiunea misionară în general se realizează în numele lui Hristos și împreună cu Acesta. Urmează rugăciunea ieșirii unde avem fundamentele întregului demers liturgic: învățătura lui Hristos, pacea lui Hristos, sfințenia lui Hristos dăruită prin binecuvântarea Sa, toate acestea împărtășite întregii lumi. Avem astfel dovada faptului că ortodoxia nu face separație între realitatea sacramentală și cea profană datorită faptului că noi împărtășim perpetuu sfințenia lui Hristos.

Evident, acest al doilea pol liturgic exprimă condițiile apostolice ale realizării unității creștine. Nu există altă cale a unificării tuturor decât acceptarea predicării apostolice a Evangheliei Domnului, și nu există alt context al receptării adevărului evanghelic decât duhul iubirii creștine, însuflețit de prezența Duhului Duh.

În acest punct se lămurește ce înțelege Biserica Ortodoxă prin ecumenicitate și ecumenism. Ecumenicitatea Bisericii este un atribut al acesteia și înseamnă pe de o parte universalitatea Bisericii, pe de altă parte înseamnă catolicitatea în sensul spațial-temporal și istoric. Angajamentul său în mișcarea ecumenică, pentru unitatea creștină, nu înseamnă o renunțare la conștiința universalității și a catolicității sale, în sensul deplinătății și al continuității apostolice. Acest fapt este exprimat în cultul ortodox, care nu reprezintă doar podoaba liturgică, ci o cale a mărturiei creștine. Deschiderea ecumenică a Bisericii Ortodoxe înseamnă apel către regăsirea sensului plinar al apostolicității, dincolo de formulele confesionale apărute de-a lungul istoriei. Această deschidere este reală, dovadă fiind participarea Bisericii Ortodoxe la dialogurile inter-bisericești, dar mai ales la rugăciunea comună a tuturor creștinilor, însă eforturile sale – susținute de nădejdea în harul Mântuitorului și *nu ne dă puterea calculelor omenești -- sunt spre regăsirea de către toți a unității în adevăr*. În acest context trebuie să afirmăm cu tărie necesitatea cultului creștin ca exteriorizare a raportului intim personal cu Sfânta Treime. Partea centrală și fundamentală a cultului o reprezintă doxologia care este pe de o parte datorie sfântă pentru orice creștin, pe de altă parte manifestarea sentimentelor de iubire și adorare față de Dumnezeu. Însă doxologia creștină trebuie să o încurajăm și să o promovăm cu două precizări:

a) acceptăm să ne rugăm pentru toți creștinii;

b) condițiile co-liturgisirii cu ceilalți creștini sunt cele ale unității în adevăr.

Aceste elemente demonstrează deopotrivă deschiderea iubitoare a Bisericii Ortodoxe față de toți creștinii, așadar vocația sa ecumenică și spiritul apostolic în care liturghia ortodoxă realizează acest generos program.

Pr. lect. Gheorghe Istodor

VII. BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

FRICA DE MOARTE, O COORDONATĂ NEGATIVĂ A CELOR NECUNOSCĂTORI AI TAINELOR SUFLETULUI. FANATISM ȘI FATALISM RELIGIOS

Întâi de toate, trebuie spus că atitudinea societății noastre în fața morții apare mai întotdeauna contradictorie. Pe de o parte, ea face din moarte un tabu: moartea este un lucru șocant, încât trebuie, pe cât este posibil să fie ascunsă și expulzată din câmpul de cuprindere al conștiinței. Pe de altă parte, la polul opus, se află o etalare a morții care corespunde exact desființării limitelor pudorii în toate celelalte domenii ale vieții. Cum se explică această atitudine?

Privind-o de aproape, trebuie negreșit să vorbim de o evoluție în două faze. "Lumea burgheză" ascunde moartea. Într-un jurnal american de bon-ton, de pildă, cuvântul „moarte” nu trebuie să fie imprimat; tot așa cum antreprizele americane de pompe funebre caută artificii de limbaj pentru a evita cât mai mult posibil menționarea cuvântului „moarte”. Același lucru se întâmplă și în statele unde „moartea” este învăluită, în încercarea de a o face puțin câte puțin pierdută. Această tendință de ascundere a morții este intensificată cu eficiență chiar de către stuctura societății moderne. Legăturile din cadrul familiei sunt din ce în ce mai îndepărtate de făgașul pe care ar trebui să-l urmeze. Familia care cel mai adesea nu se reunește decât pentru a dormi, dispersându-se în timpul zilei, nu mai poate fi considerată locul sigur, care reunește indivizii pentru naștere, viață, boală și moarte. Boala și moartea devin pentru o astfel de "familie" probleme tehnice, particulare, pe care le

tratăm adecvat, în instituții specializate. Astfel, aceste „fenomene umane” fundamentale nu sunt marginalizate doar în planul conștiinței, dar și pe cel al structurilor sociologice. Ele nu mai sunt probleme fizico-metafizice, de suportat și învins în cadrul unei vieți comune, ci devin sarcini tehnice pe care trebuie să le rezolve tehnicienii, oameni specializați în acest sens.¹

Contrar celor de mai sus, avem de-a face și cu o atitudine care e mai degrabă elitistă, aceasta refuzând să ia parte la jocul comun al disimulării, pretinzând că sfidează absurdul, privindu-l drept în față. Ca urmare, o a treia atitudine se răspândește cu repeziciune: aceea de banalizare a morții, de prezentare a ei într-o manieră „materialistă”. La televiziune, de pildă, moartea este prezentată ca un spectacol. Ea devine un stimulent picant, care se opune plictiselii din viața cotidiană. Cu siguranță, această obiectivizare a morții nu diferă în fond de „*tabu-ul burghez*” al morții, despre care am vorbit: ea ar trebui eliberată de statutul pe care i-l conferă metafizica; „materializarea” sa trebuie să-i procure eliberarea de îngrijorare. *Schleiermacher a vorbit despre naștere și despre moarte ca despre o prăpastie pe care omul o traversează aruncându-și ochii spre infinit*. Dar, tocmai acest infinit pune în dificultate viața sa obișnuită pentru că îl caută mereu. Este normal atunci să înăbușim, să stăpânim moartea cu mai multă hotărâre. Ea trebuie să devină concretă, ordinară, publică, o problemă străină de metafizică.

Consecințele unei astfel de mentalități devin dezastruoase pentru om și pentru realitatea sa înconjurătoare. În rugăciunile creștine, noi cerem în mod normal să fim feriți de către Dumnezeu de moartea năprasnică, neprevăzută, pentru că omul vrea să parcurgă ultima etapă a vieții sale pământești în deplină cunoștință, analizându-și cugetul și pregătindu-se pentru acest moment atât de important. Dimpotrivă, pentru cei ce împărtășesc celelalte puncte de vedere ar trebui alcătuite rugăciuni prin care să se ocară de la Dumnezeu moartea neprevăzută, pentru a nu le mai lăsa timp de meditație și eventual de suferință, pentru a le înlătura orice teamă. Importanța vizibilă acordată problemei eutanasierii se bazează pe nevoia de a evita moartea în calitatea ei de eveniment personal, trebuie închisă ușa metafizicii înainte ca ea să se manifeste!² Este cât se poate de evident astăzi, ca și în trecut, un refuz al omului de a accepta condiția morții. Toate formele de abordare la care am făcut referire mai sus fac abstracție de providența divină, de purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru creație, în general, și față de ființa umană, în special. Or, noi nu suntem jucării în mâna lui Dumnezeu. Nu am fost zidiți de El într-

1. Cardinal Joseph Ratzinger, *La mort et l'au-dela – court traité d'esperance chretienne*, traduit de l'allemand par Henri Rochais, Communio Fayard, Paris, 1994, pp.77-78

2. *Ibidem*, pp.78-79.

un moment de plictiseală; singura explicație pentru viața pe care o avem este revărsarea iubirii Creatorului asupra noastră, o iubire care se vedește a nu fi pierdută odată cu neascultarea, ci „temperată”, până la „plinirea vremii”, pentru a ne conștientiza îndeajuns nimicnicia și strălucirea, deopotrivă. Viața noastră a dobândit pecetea jertfei Fiului Său de pe crucea Golgotei și a învierii Sale din morți, prin intermediul căreia putem cere din nou la „porțile cerului” nemurirea.

O altă lipsă se manifestă în înțelegerea constituției umane. Creștinismul depășește antagonismul dintre trup și suflet, profesat de filosofii greci. Aceste două elemente constituie o unitate, trupul nefiind un simplu înveliș pentru suflet de care trebuie să se debaraseze prin moarte, ci împreună formează o entitate. Orice păcat aduce atingere în egală măsură atât trupului cât și sufletului³. În viața omului care a primit, însă, botezul creștin își face loc nădejdea. Pentru că toți cei ce au nădejde în Dumnezeu, se înalță către El și se luminează cu strălucirea luminii veșnice. Adevărata nădejde caută Împărăția lui Dumnezeu, fiind încredințată că toate cele pământești i se vor da fără îndoială. Iar inima omului nu poate să aibă pace până când nu dobândește această nădejde. Ea este cea care îl umple de pace și sădește în inima lui cele grăite de Mântuitorul: „*Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi*” (Matei 9, 28), *adică nădăjduiți în Mine și vă veți mângâia de ostenelele voastre și vă veți izbăvi de frică*.⁴

Înaintea lui Dumnezeu nu ne putem înfățișa însă oricum. Nu este suficientă îmbrăcarea „veșmântului” curat la taina Sfântului Botez. Orice haină nouă este la început curată și frumoasă, pentru ca mai apoi să se murdărească, prin întrebuințare. Astfel se întâmplă și cu haina sufletului. Lumea postedenică nu mai este nici pe departe imaculată, iar firea omului înclină mereu spre păcate, ceea ce face posibilă oricând abdicarea de la viața virtuoasă și implicit o alterare a chipului, a „imaginii”, dacă este să rămânem pe tărâmul comparației. Sfatul cel mai des recomandat atât monahilor, cât și celorlalți credincioși - de către un mare duhovnic român - era acesta: dacă vrei să mergi drept înaintea lui Dumnezeu, îți trebuie două ziduri; dar nu de cărămidă, nu de piatră, nu de pământ, ci două ziduri duhovnicești. Să aveți frica de Dumnezeu în dreapta, căci zice prorocul David: cu frica de Dumnezeu se abate tot omul de la rău; iar în stânga să aveți frica morții, căci

3. *Mourir chretienement-mourir humainement, Reflexions sur l'euthanasie et l'accompagnement des malades*, Dossier public par la Commission d'etude sur l'euthanasie, Federation des Eglises protestantes de la Suisse, Berne, 1981, pp.40, 120-121

4. Arhim. Paulin Lecca, *Viața, învățăturile și profețiile Sfântului Serafim de Sarov*, Editura Schimbarea la Față, 2000, p.142.

zice Isus, fiul lui Sirah: fiule, adu-ți aminte de cele mai de pe urmă ale tale și în veac nu vei greși. Aceste două fapte bune - frica de Dumnezeu și cugetarea la moarte - îl izbăvesc pe om de tot păcatul.⁵

Cu toate acestea, relația omului cu Ziditorul său nu este una bazată pe frică. Dumnezeu i-a dăruit omului - așa cum am văzut deja - un dar de mare preț, care printr-o folosire nechibzuită a făcut posibilă și căderea; este vorba de libertate. Fără de aceasta, omul ar fi fost doar o creatură săracă, lipsită de personalitate! Așadar nu putem vorbi despre „frică” acceptând conotațiile de teroare pe care le presupune interpretarea strictă a termenului. Este vorba aici mai degrabă de pază, de prudență pentru a nu greși. Este ca și cum un fiu ar face tot posibilul să respecte îndemnul părintelui său pentru a nu-i ieși din voie și a nu-l supăra. Știind că Părintele nostru Ceresc nu ne voiește decât binele, de ce nu l-am asculta, oare, poruncile? Ce anume trebuie să facem ca să ne mântuim? Sfântul Teofan Zăvorâtul răspunde la această întrebare în câteva cuvinte: „credeți în tot ce ne poruncește Sfânta Biserică și, primind puterile harului prin Sfintele taine și încălzindu-le în voi prin toate celelalte ierurgii, rugăciuni și rânduieli ale Sfintei Biserici, mergeți neabătuți pe calea poruncilor date nouă de Domnul Iisus Hristos, călăuziți de păstorii sfințiți și vă veți mântui”.⁶

Dincolo de aceste considerente, omul n-ar putea să-L găsească pe Dumnezeu, să se apropie de El dacă nu L-ar cunoaște ontologic. Există o nostalgie a paradisiului pe care o resimțim sub forma unei pierderi ori de câte ori ne dau târcoale fiorii sacralului. Starețul Siluan Athonitul socotea că orice căutare a lui Dumnezeu e precedată de o anume experiență a lui Dumnezeu. Dumnezeu nu silește nicidecum omul, ci stă cu răbdare la poarta inimii sale așteptând cu îndelungă-răbdare momentul în care această inimă i se va deschide. Dumnezeu Însuși îl caută pe om înainte ca omul să-l caute pe Dumnezeu. Când, prinzând o clipă prielnică, Domnul se descoperă omului, numai atunci cunoaște omul pe Dumnezeu, în măsura în care îi este dat, și începe de acum înainte să-L caute el însuși pe acest Dumnezeu Care scapă din nou inimii lui. Deci, cum vei căuta ceea ce n-ai pierdut? Cum poți căuta ceea ce nu cunoști nicidecum? Dar sufletul cunoaște pe Domnul și, de aceea, Îl caută.⁷

5. Arhim. Ioanichie Bălan, *Viața și nevoițele Arhimandritului Cleopa Ilie*, Editura Trinitas a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1999, p.124.

6. Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Viața lăuntrică*, traducere din limba rusă și note de Elena Dulgheru, Editura Sofia, București, 2000, p.24.

7. Arhimandritul Sofronie, *Viața și învățătura starețului Siluan Athonitul*, traducere Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, p.88.

Ajungem la concluzia că viața pe care o trăim este o lucrare dumnezeiască, un mare dar dumnezeiesc și o chemare pentru noi, o mare cinste ce ni s-a făcut și o mare răspundere față de Dumnezeu. Unii oameni o înțeleg și o trăiesc, într-adevăr cum se cuvine, cu respectul care se cuvine vieții și lui Dumnezeu, Care ne-a oferit-o în dar. Alții o trăiesc cum se întâmplă, necugetând-o adânc, nesimțind taina și răspunderea ei, risipindu-o zadarnic.

Toate sunt trecătoare pe lume, toate schimbătoare, toate pieritoare. Singur omul viețuiește permanent, de la facerea lumii până în veci, având el singur suflet nemuritor și, tocmai prin aceasta, o poziție anume, o cinste și o răspundere pentru viața sa, cum nu are nici o altă făptură. Viața noastră pământească este trecătoare, ca și corpul pe care îl purtăm. Pământește, trăim cât ține puterea și viața trupului. Trăind în trup, pământește, trăim aici cât trupul; în duh, adică în suflet, omul trăiește viața sa veșnică. Mântuitorul Iisus Hristos ne-a învrednicit să cunoaștem taina vieții noastre, rostul vieții noastre și prețul ei. Când viața aceasta pământească se stinge, sfârșindu-se puterea de viață a trupului, socotim aceasta nenorocire și o numim moarte. Este moarte, dar nu în înțelesul că ființa și viața noastră a încetat toată, pentru că moare numai trupul, nu și sufletul. Înțelesul și rostul ei este că după moartea noastră trupeză urmează viața cea sufletească, înduhovnicită.⁸

Criza spirituală cu care se confruntă astăzi lumea aflată într-un regretabil proces de secularizare, face de cele mai multe ori imposibilă conștientizarea vocației nemuririi pe care o posedă omul, mărginindu-i orizontul la viața aceasta pământească, limitându-l la propria ființă, într-un exces de egoism, plictisindu-l și determinându-l să se simtă în cele din urmă inutil.

La polul opus, Ortodoxia crede și mărturisește, astăzi ca și altădată, că taina omului nu se află în el însuși, în mod autonom, ci în Arhetipul, în Modelul său divin. Așa cum Hristos, Logosul Tatălui prin Întrupare, și-a îndumnezeit trupul asumat, tot astfel omul, în unire cu Hristos prin Duhul Sfânt, indiferent de epoca în care trăiește, are ca scop al existenței sale istorice, îndumnezeirea propriei ființe în Biserică, prin Sfintele Taine, în comuniune cu semenii săi.⁹ Nu ne putem însă debarasa în mod arbitrar de acest trup al nostru, de viața pământească al cărei Stăpânitor deplin este doar Dumnezeu. Ceea ce numim astăzi sinucidere, eutanasiu și avort ca, de altfel, și termenii „clonare” și „transplant de organe” își fac loc din ce în ce mai mult în vocabularul, în mintea și în viața noastră. S-a născut în ultimii ani o preocupare nouă, izvorâtă din impactul cuceririlor științei în domeniul biologiei și medicinei („științele vieții”) cu drepturile inalienabile ale omului, numită bioetică. Avem, astfel, înainte un domeniu extrem de alunecos dacă ne amintim,

8. Prof. Teodor M. Popescu, *Meditații teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997, pp.235-237.

9. Pr. Dr. Ștefan Buchiu, *Ortodoxie și secularizare*, Editura Libra, București, 1999, p.178.

de pildă, faptul că în fața riscurilor aduse de descoperirea atomului, *Einstein atrăgea atenția că orice descoperire științifică căreia nu i s-ar da un sens uman ar fi un brici lăsat în mâna unui copil de trei ani, care necunoscând rostul său, ar risca să se vatăme singur.* În fața acestor riscuri, bioetica devine o punte de legătură între cuceririle științei și aplicarea lor la om, în concordanță cu drepturile fundamentale ale omului, ca unicat în natură și dăruit de Dumnezeu cu capacitatea de a crea.¹⁰

Ce se întâmplă, însă, atunci când omul abandonează spiritul creativ, contribuind, în mod conștient, la distrugerea sa și a mediului. După ce a generat o criză ecologică de proporții uriașe, într-o perioadă relativ scurtă de timp, omul modern, marcat de indiferentism religios, simte nevoia acută să se joace de-a Dumnezeu, pendulând între extrema vieții și a morții. Pe de o parte, înlocuiește pântecelul mamei, alcătuiind embrioni umani în eprubetă, iar pe de alta parte, în numele unor drepturi închipuite, suprimă viața unui semen al său, pornind de la premiza unei așa-zise mile față de el și luând drept anestezic pentru conștiință boala, suferința sau handicapul acestuia. Sunt practici și „jocuri periculoase” care se dovedesc a fi în ultimă instanță crime, atentate împotriva vieții, împotriva lui Dumnezeu.

Fostul Patriarh al României, Iustin Moisescu, pe vremea când era profesor universitar, arăta, într-un articol al său, că filosofii pagâni erau de părere că liniștea deplină a sufletului, netulburarea completă, impasibilitatea desăvârșită pot fi dobândite numai după moarte, iar sinuciderea poate duce pe om cu un ceas mai devreme la „această stare de fericire”.¹¹ Mulți dintre cei ce împărtășeau acest punct de vedere au ajuns chiar să-l pună în practică. Chiar dacă ei nu se raportau la morala Sfintei Scripturi, gestul lor rămâne nesăbuit și este condamnat cum de altfel rămân și practicile ucigașe din cultul anumitor popoare vechi. Cât de trist este apoi gestul sinucigaș al regelui Saul din Vechiul Testament sau al lui Iuda, cel ce L-a vândut pe Mântuitorul Iisus Hristos. Cum am putea interpreta acum, la începutul celui de-al treilea mileniu, revenirea unor secte la preceptele și practicile morbide, decât ca un răspuns conștient la provocările vrăjmașului lui Dumnezeu, ale diavolului. Continentul sud-american și cel african, cu precădere, se pare că sunt cel mai des bânuite de această boală a sinuciderii în grup, ca să nu mai vorbim de „liturgiile negre” ale adeptilor cultului lui satan, care îmbină ritualurile magice și sexuale perverse cu ucideri efective, în dorința de a stabili o legătură directă cu „marele zeu Pan”, adică cu satan.¹²

10. Prof. Dr. Gh. Scripcaru, *Bioetică și Religie*, în „Revista Teologică”, Editura Mitropolia Ardealului, Sibiu, Nr. 1 ian.-mar., 1998, pp.14-15.

11. Prof. Dr. Marcu Bănescu, *Reflecții teologice în legătură cu Eutanasia*, în rev. „Mitropolia Banatului”, Nr. 1 ian.-feb., 1986, p.10.

12. Georges Tavard, *Satan*, sous la patronage de l'Institut Catholique de Lille et de l'Université Saint-Paul d'Ottawa et la direction de Gerard - Henry Baudry et de Normand Provencher, Desclee/Novalis, 1988, p.138.

Uciderea rămâne ucidere, adică un păcat foarte grav, ce contravine poruncii lui Dumnezeu, indiferent ce forme „cosmetizate” îmbracă: a sinuciderii, a eliminării surplusului de embrioni umani rezultați în eprubete prin tehnica fertilizării în vitro, a distrugerii pruncilor prin provocarea avortului, a înlăturării surplusului de populație conform ideologiei maltusiene, a transplantului de organe care nu pot fi prelevate decât înainte ca moartea propriuzisă a donatorului să se fi produs, sau multiplele forme pe care le propune eutanasia: întreruperea hrănirii, a medicației, a aparatului medical ce întreține starea vegetativă, provocarea înghețului lent, administrarea unor substanțe letale etc., toate pentru a procura „moartea fără dureri”.

Iată ce semnificație a dobândit acum „eutanasia”, un termen care din punct de vedere etimologic înseamnă moarte bună, moarte ușoară, moarte frumoasă și pe care manualul de Teologie Morală Ortodoxă îl definește în mod diferit; ea ar însemna străduința medicului, izvorâtă din compasiune față de suferința umană, de a ușura muribundului cât mai mult părăsirea vieții pământești, printr-o potrivită așezare a trupului, prin îndepărtarea tulburărilor exterioare, prin alinarea durerilor cu anestezie, prin narcotice, substanțe soporifice ș.a.¹³, toate de natură să liniștească sistemul nervos, să micșoreze sentimentul fricii, să ridice moralul, să suprime durerile.

Moartea este o trecere a noastră spre tărâmul spiritual, spre întâlnirea cu Dumnezeu, ce se produce mai lent sau mai brusc, având etape și forme infinite și un caracter absolut personal. După cum fiecare individ are o viață pământească unică și nerepetabilă, tot așa are și o moarte la fel de unică și nerepetabilă. Nu se moare la fel după cum nici nu se trăiește la fel. Poate fi o trecere bună, frumoasă, ușoară, etc., așa cum poate fi o trecere urâtă, grea, năpraznică, chiar „josnică”.¹⁴

Socotim că nimeni nu are dreptul de a se erija în catalizator sau provocator al morții cuiva, indiferent cât de „umane” ar fi considerentele ce-l însoțesc. Dimpotrivă, viața trebuie apărată cu tărie. Iată ce întrebare i-a fost pusă de către un medic părintelui athonit, Epifanie Teodoropoulos, și răspunsul ce i s-a dat:

„- Părinte, de ce să ne luptăm cu cei grav bolnavi ca, de pildă, cu oameni care au suferit comotii cerebrale și au devenit ca niște făpturi fără de viață, sau cu bolnavii de cancer?

- Fiule, mi-a plăcut totdeauna lucrarea medicinei ca știință care luptă împotriva morții și încearcă să prelungească viața... Nu știm dacă nu se dezmeticește cineva și-și vine întru sine și se pocăiește. Pe de altă parte, casnicii lui care-l îngrijesc și suferă cu el, se folosesc prin răbdarea lor, înțeleg

13. *Teologia – Morală Ortodoxă pentru Institutele Teologice*, colectiv de autori: Mitrop. Dr. Nicolae Mladin, Prof. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel și Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgrean, vol. II, *Morală Specială*, București, 1980, p.144.

14. Irimia Valer, *Eutanasia în lumina moralei creștin-ortodoxe*, teză de licență, Sibiu, 1986, p.17, 19.

deșărtăciunea celor lumești, filosofează asupra vieții și a morții, li se oferă prilejul să învețe, să sufere și să iubească.... Foarte mult se folosesc de prelungirea vieții bolnavului lor.”¹⁵

De la naștere, odată cu primirea Tainei Sfântului Botez și până la mormânt, omul își pune viața sub semnul Sfintei Cruci, devenind creștin. Sfânta Biserică oferă soluții tuturor problemelor vieții, atât pentru cei bolnavi, suferinzi cât și pentru cei ce doresc să moară ușor. Ne stă în putere să punem la îndemâna credincioșilor aceste soluții și este chiar o datorie a noastră pe care trebuie să o împlinim, întrucât se cuvine ca nu numai viața, ci și sfârșitul nostru să-l încredințăm tot Bisericii, iar nu să apelăm la practici care să ne încarce conștiința cu un ultim și grav păcat: acela al uciderii.¹⁶ Adăugăm apoi și faptul că teama de moarte nu trebuie lăsată să se încuibeze în mintea noastră, iar dacă ea există, trebuie reconvertită, astfel încât să devină un impuls pentru potențarea însușirilor sufletești, în vederea mântuirii, deoarece nu purtăm în zadar chipul lui Dumnezeu. Pătruns de această convingere, creștinul adevărat nu-și va produce singur moartea niciodată, cu atât mai mult pe a semenilor săi, dar nici nu va fugi de ea, ci o va aștepta cu sufletul pregătit, gândindu-se mereu la Mântuitorul Iisus Hristos, Cel ce „a călcat cu moartea pe moarte, dăruind viață celor din morminte...”.

În fiecare perioadă a istoriei s-au produs catastrofe de toate tipurile. Panica a fost intens cultivată, în mod special de aceia care s-au îndepărtat de adevărurile Evangheliei lui Hristos și de dreapta Sa învățătură. Astfel se explică succesul mișcărilor eshatologice de factură sectară, care speculează în legătură cu apropiatul sfârșit al lumii și instaurarea unei noi ere.

Toți evangheliștii de ocazie se sprijină pe idea proximității sale pentru a activa convertirea oamenilor¹⁷, indiferent de consecințele pe care le poate avea asupra personalității lor această „mutilare spirituală” executată fie în regim de urgență, fie foarte lent, astfel încât subiectul să nu realizeze ce i se întâmplă.

După învățătura Bisericii noastre, structura actului religios trebuie să implice deopotrivă intelectul, afectivitatea și voința creștinului. Or, fanatismul și fatalismul la care se ajunge printr-o astfel de propagandă lipsită de scrupule, reprezintă o manifestare nesănătoasă provenită dintr-o trăire religioasă unilaterală a fenomenului religios. Asistăm, poate mult prea pasivi, la o deplasare a sentimentului religios în societatea contemporană. Dacă, până nu demult, generații întregi de oameni acceptau învățături și tradiții sacre, fără rezerve majore, astăzi se petrece o mutație, în sensul că foarte mulți indi-

15. Ieroschim. Ștefan Lacoschiotu, *Crâmpeie de viață-din viață și învățătura Părintelui Epifanie I. Teodoropoulos*, traducere din limba elenă, Schitul Românesc Lacu, Sfântul Munte Athos, 2000, pp. 192-193.

16. Irimia Valer, *op.cit.*, pp. 71-72.

17. *Ibidem*.

vizi contestă Bisericile tradiționale, instituțiile în sine, căutând a trăi actul religios în mod nemijlocit și simplificat, după modelele noi, oferite de fel de fel de „maestri” și „guru” harismatici, dornici și ațți, cred ei, să-i poarte pe culmi nebănuite de extaz.¹⁸

Deși nici măcar teoretic n-am putea percepe religia creștină astfel, totuși, la nivel practic, există o stare de fapt pe care n-o putem ignora: lumea secularizată, o lume care deși Îl neagă și Îl izolează pe Dumnezeu în transcendent¹⁹, se preocupă totuși de spiritualitate, afirmând că: „religiile tradiționale nu mai rezolvă nimic. Să căutăm, așadar, ceva mai vast; să căutăm universalul. La o parte cu îngustimea vechilor dogme, la o parte cu morala mucegăită, cu instituțiile sclerozate care de-abia mai supraviețuiesc!”²⁰

Acest „suflu nou” a dat naștere, în ultimul timp, și mișcării intitulate „New Age” care este destul de greu de definit, fiindcă, deși nu este propriu-zis o religie, este totuși ceva religios. Nu este o filosofie dar e totuși o viziune asupra omului și a lumii, precum și o încercare de interpretare a ei. Nu e o știință, dar se bazează pe legi „științifice”, chiar dacă acestea trebuie căutate în stele. Suntem astfel în fața unei nebuloase ce conține esoterism și ocultism, gândire mitică și magică despre tainele vieții și un dram de creștinism; totul amestecat cu cugetări din astrofizică.

Este o „spiritualitate” în sensul larg, o spiritualitate fără Dumnezeu și fără har, care e adaptată spiritului superficial al vremii și, de aceea, probabil cunoaște un succes nemaiauzit. Numărul adeptilor e estimat la mai multe milioane; librăriile și chioșcurile dispun de peste 18000 de titluri (vânzările cele mai mari se realizează în chioșcurile din gări și la tarabe); există circa 50000 de puncte de implantare sau „birouri de consultare”.

Mișcare New Age practică ospitalitatea față de toate religiile promovând o „spiritualitate” care planează asupra oricăror dogme, autorități, ierarhii și cărți sfinte. Ea se consideră „triumful ecumenismului”. Sincretismul vine de la sine: cel mai bine mănânci atunci când guști câte puțin din toate. Ce contează ce crezi, totul e să te simți bine, spun mulți; poți dealfel să aparții mai multor religii, nu e nimic contradictoriu în aceasta. Or, mare trebuie să fie suferința și uriașă neliniștea din inimile contemporanilor noștri, ca ei să-și caute mântuirea într-un asemenea ghiveci.

Am putea spune că atât Martorii lui Iehova care anunță “sfârșitul sistemului actual de lucruri rele” cât și New Age-ul constituie o mare provocare pentru creștinism. Nu numai fiindcă se propagă cu atâta forță, ci mai ales fiindcă atacă creștinismul, deși își anexează fășii mari din moștenirea creș-

18. Nicolae Achimescu, *Noile mișcări religioase*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2002, pp.19-21.

19. Pr.Prof.Dr. Dumitru Popescu, *Ortodoxie și contemporaneitate*, București, 1996, pp.181-184.

20. Card. Gotfried Danneels, *Cristos sau Vărsătorul?*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 1992, p.13.

tină, începând cu Biblia. În plus, New Age-ul "se pricepe de minune" să flateze visurile omului modern, erijându-se într-o religie nouă, planetară, universală, religia care le urmează pe toate cele prezente și le duce la desăvârșire. Suntem, în fața unui fel de „religie-marfă”, care se oferă cu generozitate societății de consum, celor care, încurajați de bunăstarea lor materială, sunt dispuși să plătească și să se aventureze, de bună voie, într-o lume a modei spirituale, care nu face altceva decât să-i bulverseze din punct de vedere duhovnicesc, vânzându-le doar iluzii.²¹

O parte din succesul actual al sectelor și grupărilor care anunță iminența sfârșitului lumii, se datorează metodelor de recrutare sau chiar de manipulare pe care le folosesc, însă motivul principal al acestui succes pare a fi tendința societății noastre spre depersonalizare. Oamenii devin simple numere. Rareori mai sunt abordați ca persoane. Rezultă o răceală și o singurătate greu de îndurat. Tocmai aici intervin sectele cu abordarea lor mai mult afectivă decât intelectuală. Ele cultivă logica inimii, nu pe aceea a rațiunii. Și ei spun fiecărui om că este unic. La aceasta se adaugă o dorință generală de armonie, de pace, de liniște, de încurajare, de stimă, de integrare a sufletului și a trupului, de participare la decizii și la realizări²², grevată pe teama de moarte și pe aspirația nemuririi obținute ușor.

Se promite tinerețea veșnică pentru corpurile celor înviați²³ și aleși spre a supraviețui catastrofelor care preced împărăția lui Hristos de 1000 de ani.²⁴ De fapt, nici nu prea contează anul exact când va veni Hristos pentru a înțemeia împărăția Sa milenară, principalul fapt este că „turma mică” (sectanții „aleși”) va beneficia până la instaurarea Ierusalimului ceresc²⁵ de cele mai alese bucurii corporale, ceea ce face ca mentalitatea lor să aibă mai multe lucruri în comun cu religiile păgâne decât cu creștinismul. De pildă, „musulmanii cred că Dumnezeu (Alah) este un stăpân drept. El a stabilit o zi de judecată. Atunci balanța va dezvălui adevărul despre fiecare om, dacă a fost ascultător față de Dumnezeu sau nu, supunerea față de Alah fiind porunca supremă pentru credincioși. Atunci, sufletele vor fi puse să pășească pe o punte mai subțire decât firul de păr și decât tăișul sabiei. Cei răi vor cădea în prăpastia iadului iar cei buni vor intra în paradis, unde îi așteaptă bucurii de nespus, hrană din belșug, fete frumoase și izvoare răcoritoare. Ziua Judecății va fi prevestită prin semne speciale, îndeosebi fenomene cosmice, apoi prin venirea unei ființe monstruoase cu chip de om, dar cu un singur ochi și

21. Pr. Prof. Dr. Nicolae Achimescu, *Noile mișcări religioase...*, pp.257-258.

22. *Ibidem*, pp.23-25; 4-5

23. Jean Delumeau, *Que reste-t-il du Paradis?* Fayard, Paris, 2000, pp.188-190.

24. Jean Claude Barreau, *L'illusion de l'an 2000*, Bernard Grasset, Paris, 1998, p.20.

25. Jean Delumeau, *Mille ans de bonheur-une histoire du Paradis*, vol.2, Fayard, Paris, 1995, pp.9,15-17.

călărind pe asin. Acesta va înșela lumea. Va veni însă după aceea Mahdi (cel călăuzit de Alah), va spulbera înșelăciunea și va readuce dreptatea pe pământ”.²⁶

După ce a produs o imensă tulburare de-a lungul Evului Mediu, tradiția apocaliptică și tema antihristului²⁷ a fost reluată cu putere la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.²⁸ „Teroarea anului 1000” și îngrijorarea ce domnea atunci între oameni, despre care amintește Georges Duby²⁹, a fost parcă dublată în timpul nostru³⁰ de cei ce se doresc a fi cioclii umanității, căci sectele religioase nu fac altceva decât își însușesc unele precepte ale înțelepciunii vechi în scopul propagandei furibunde a religiei zilei.

Curentele mistice au început să devoreze tradiții și obiceiuri care au dat stabilitate unor milenare civilizații. Cancerul modern al mesianismului și profetismului programat a pătruns în aproape toate țările și îndeosebi în continentele cu un standard de viață materială ridicat, supra-industrializat. Noii „mesia” fac concurență tradițiilor naționale. În nici o epocă n-au avut mai mare importanță cuvintele profetice ale Apostolului neamurilor, Sfântul Pavel, ca acum, prin care afirmă că și-au făcut dumnezei după poftele lor, după pântecelul lor (Filipeni 3, 19). Dramatic, dar adevărat. Fuga de mânia Domnului nu mai constă într-o cercetare a sufletului, ci în angajarea într-o fabrică sau uzină ca muncitor al „profetului” sau cerșetorie și prostituție, ca să fie pe placul „divinului” stăpân. Această nebunie religioasă, considerată înțelepciunea lumii, înfierată de Sfântul Prooroc Isaia (29, 14) și combătută de Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni 1, 19-20), a pătruns în multe compartimente sociale.³¹

Cu toate că lumea modernă este îngrozită de asemenea avalanșe, multe dintre statele democratice, bazate pe o greșită înțelegere a democrației și drepturilor omului, legalizează funcționarea acestora sau tolerează proliferarea lor.

26. Pr. Conf. Dr. Alexandru Stan, Prof. Dr. Remus Rus, *Istoria Religiiilor-pentru învățământul preuniversitar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991, p.293.

27. Norman Cohn, *Les fanatiques de l'Apocalypse*, courants millenaristes revolutionnaires du XI e au XVI e-siecle avec une postface sur le XX e siecle, traduit de l'anglais par Simone Clemendot avec la collaboration de Michel Fuchs et Paul Rosenberg, Dossiers des „Lettres Nouvelles”, Julliard, Paris, 1962, pp.26-33.

28. Eugen Weber, *Apocalypses et millenarismes, propheties, cultes et croyances millenaristes a travers les ages*, traduit de l'anglais (Etats-Unis) par Odile Demange, Fayard, Paris, 1999, chapitre X: „Le Xxe siecle”, pp.227-261.

29. Pierre Miguel, *Ce siecle avait mille ans*, Edition Albin Michel S.A., Paris, 1999, p.16.

30. Culture et Societe en Europe, *Fin(s) de siecle(s)*, Actes du colloque tenu le 26 mars 1998 a l'Universite Jean Moulin-Lyon 3, textes reunis par Francois Piquet, Editeur: Didier Erudition, Paris, 1999, Avant propos (p. i-iii).

31. Diac. Conf. Dr. P.I. David, *Sectele religioase, pericol al vieții, al moralei în societatea contemporană*, art. în rev. „Glasul Bisericii”, anul XLV, nr.5, sep.-oct., București, 1986, p.60.

32. T.M. Popescu, *Privire istorică asupra schismelor, ereziilor și sectelor. Cauzele sociale ale apariției lor*, în „Studii Teologice”, II, București, 1950, nr.5-6, pp.347-394.

Savanți, oameni de știință și cultură, teologi luminați, cer statelor lumii infestate cu asemenea ciuperci otrăvitoare pentru conștiință să ia măsuri severe.³²

Toate sectele sunt cuprinse de boli psihice și în loc de un examen medical caută refugiu sau justificare în texte biblice. Crezând din frică, practicând fanatismul și obscurantismul, sectarii, grupările anarhice, violente și revanșarde, sunt în permanent război cu ei înșiși și cu lumea.³³

Se cunoaște că în comunicare rezidă atributul fundamental al existenței. Existența în sine este comunicare și deschidere către comuniune, singurătatea absolută fiind absurdă. După credința noastră creștină, Dumnezeu este în esența Sa o comuniune de trei Persoane. Revelația divină ne învață că adevărata viață izvorăște numai de la persoana liberă, care iubeste în libertate, adică își afirmă ființa, identitatea proprie, printr-un fapt de comuniune cu o altă persoană³⁴. Or, sectele predică izolarea, egoismul și ura față de aproapele „debusolându-i pe mulți; atrag pe unii din preocupările lor zilnice, făcându-i să-și neglijeze munca, familia și țara; ispitesc pe alții să-și părăsească legea strămoșească, să neglijeze obiectele de venerare creștină sau acționează pentru a distruge, pentru a ascunde sau a comercializa piese din patrimoniul național sau opere de artă universală”.³⁵

Pe de altă parte, cartea prorocului Daniel și Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul au reprezentat dintotdeauna obsesii spirituale în perioadele frământate, procurând fiecărei secte milenariste argumente pentru a fixa data sfârșitului lumii și întoarcerii lui Hristos, a exterminării celor nelegiuiți și a începerii celor o mie de ani de fericire.” Aceste preziceri hrănesc imaginația și trezesc în fiecare mitul Paradisului pierdut. Dar îngrijorarea față de viitor care îi animă pe acești „fanatici ai Apocalipsei” devine semn de slăbiciune atunci când exprimă o abdicare în fața unor forțe superioare care ar modela în mod inexorabil destinul lumii și pe cel al oamenilor”.³⁶ Creștinii afirmă însă cu tărie că această „forță superioară, Rațiunea lumii întregi nu poate fi altcineva decât Dumnezeu: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt care, în virtutea unor lucrări specifice nu acționează spre distrugerea omului și a creației, ci spre primenirea lor, alcătuind (în cele din urmă) un cer nou și un pământ nou, în care cel renăscut prin baia Botezului și a celorlalte Sfinte Taine să se poată face părtaș Învierii și vieții celei veșnice. Iată deci principala sursă a optimismului unui creștinism echilibrat, ferit de orice excentricitate, care ar relativiza, în mod indiscutabil, Jertfa lui Hristos pentru omenire și actul Învierii Sale.

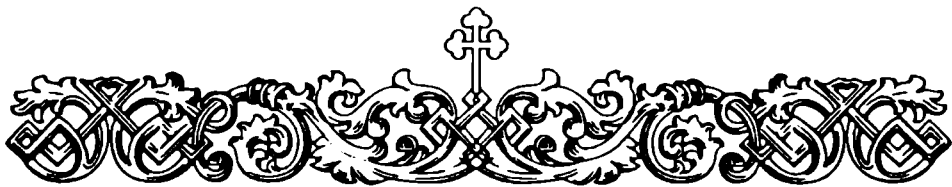
Pr. drd. Boc Alin-Constantin

33. Diac. P.I. David, *Psihologia sectelor și grupărilor anarhice religioase*, art. în rev. „Glasul Bisericii”, anul XLVI, nr.4, iul.-aug., București, 1987, p.31.

34. Jean Zizioulas, *L'etre ecclesial*, Labor et Fides, Geneva, 1981, p.14, apud Pr. Nicolae Dascălu, *Comunicare pentru comuniune*, Trinitas, Iași, 2000, p.9.

35. Diac. Dr. P.I. David. *op.cit.*, p. 31.

36. Jean Vernet, *op.cit.*, pp. 44-45.

VIII. DOCUMENTARE

VIAȚA ȘI ACTIVITATEA MITROPOLITULUI NIFON, PRIMAT AL ROMÂNIEI

Mitropolitul Nifon s-a născut în București în anul 1789¹. A fost contemporan cu Mitropolitul Veniamin Costache din Moldova, cu mitropolitul Andrei Șaguna din Transilvania, cu învățații frați Scribănești și cu episcopul Melchisedec. Părinții lui i-au pus numele Sfântului Ierarh Nicolae, punându-l sub patronajul său, pentru că acesta a fost: *”îndreptător al credinței și chip al blândețelor, învățător al înfrânării ... că a câștigat cu smerenia cele înalte, cu sărăcia cele bogate.”* S-a născut într-o familie de oameni cinstiți, oameni cu frica lui Dumnezeu, o familie de negustori. Tatăl său, Rusailă, *”cojocar de subțire, cum se numeau pe vremuri blânarii, izbutise să-și înjghebeze un vad comercial, în breasla amintită, prin stăruință, cinste și hărnicie, în mahalaua Oțetarilor, pe lângă biserica Oțetari de astăzi”*².

Într-o tradiție se spune că, pe vremuri, în curtea bisericii Oțetari locuiau arhimandritul Iason și nepotul său călugărul Sofronie, acesta din urmă un bun cunoscător al muzicii psaltice bisericești. Arhimandritul Iason avea o stare materială bună, iar aceasta îi permitea să facă adeseori pelerinaje la Sfântul Munte. Într-unul din aceste pelerinaje a făcut cunoștință, la Salonic, cu românul macedonean Rusailă, blănar din orașul Castoria, în Macedonia, orașel recunoscut datorită locuitorilor lui vestiți în lucratul pieilor de tot felul. Cu ocazia acestei întâlniri l-a convins pe Rusailă să părăsească

---

1. Data nașterii Mitropolitului Nifon se găsește într-un singur loc, și acela este pe frontispiciul de pe mormântul său de la Mănăstirea Cernica.

2. Pr. Grigore Popescu, *Din trecutul Seminarului Nifon Mitropolitul*, București, 1943, p. 18.

Macedonia și să se stabilească în București. Părăsind Macedonia, împreună cu soția sa, Apostă, s-a stabilit în București, în ulița Teilor, astăzi Vasile Lascăr, în mahalaua Oțetarilor, unde chiar arhimandritul Iason i-a înlesnit, prin cunoștinții săi, cumpărarea unei locuințe. Această stabilire a familiei Rusailă în București are loc cu mult înainte de anul 1789, cam *“pe la sfârșitul domniei lui Nicolae Mavrogheni în Muntenia”*³.

Din prietenia lui Rusailă cu Iason arhimandritul copilul a avut mult de câștigat, formându-și o educație religioasă atât cât se putea prinde pe atunci de la un dascăl de biserică. Mai apoi, prin lecturi personale, el și-a îmbogățit cunoștințele. *“Întrucât avea glas frumos și un talent muzical deosebit, i-a fost ușor monahului Sofronie de la biserica Oțetari să-l învețe cântările psaltice bisericesti. Tot aci, la biserica Oțetari, Nicolae, când ajunge la vârsta școlară, își face și primii ani de școală. Fiind nelipsit de la biserică, încă de mic copil, preoții slujitori de la biserica Oțetari îl iau pe lângă ei folosindu-l ca “anagnost”*⁴.

Ca și alți negustori bincredincioși de odinioară, Rusailă avea obiceiul ca la zile mari și praznice împăratești să meargă împreună cu Apostă, soția sa, cu Ilie, Nicolae și Elena, copiii săi, la mănăstirile din jurul Bucureștiului.

Aceste vizite la mănăstiri, cât și frumusețea spirituală a vieții monahicești, au avut o mare înrăurire asupra copilului Nicolae de l-au hotărât să părăsească o situație de viitor destul de bună în breasla blănarilor, pentru a intra, ca frate, în mănăstire, iar părinții săi să nu se împotrivescă.

Eforul Emil Lăzărescu istorisește următoarea întâmplare auzită de la tatăl său Alexandru Lăzărescu-Laerțiu, fost efor și secretar al Mitropolitului Nifon: *“Pe vremea când mitropolitul era în vârstă de cinci ani, a fost luat de părinții săi de sărbătoarea Sfântului Gheorghe, la Cernica. Pe drum caii s-au speriat și au răsturnat căruța. Toți au scăpat nevătămați, alegându-se numai cu sperietura. Singur Nicolae - viitorul mitropolit - a fost grav rănit. Mult timp a stat între moarte și viață. Rusailă a fâgăduit atunci, în rugăciune, pentru sănătatea copilului, că îl va face slujitor al Domnului, dacă va scăpa cu viață”*⁵.

Când copilul Nicolae a ajuns la vârsta școlară, părinții săi îl dădură la școala bisericii Oțetari, care era condusă, ca de obicei, de cântărețul bisericii.

După trei sau patru ani de studiu la școala de la Oțetari, Nicolae, fiind nemulțumit de cunoștințele pe care le primise aici, a făcut mai multe vizite părinților din mănăstirea Cernica, unde s-a convins că numai acolo, în liniște,

3. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, București, 1928, tom. V, p. 281.

4. Pr. Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 19.

5. *Ibidem*, p. 20.

departe de lume, se va putea ocupa în mod serios de pregătirea ce se cerea în acea vreme (care în mare parte nu era decât bisericească) îndeletnicindu-se totodată și cu celelalte îndatoriri pe care le avea de îndeplinit privitor la regulile și rânduielile monahale⁶. Intrarea lui Nifon în mănăstire ne dovedește o chemare de Sus, o dispoziție și o plămădire sufletească deosebită de a celorlalți oameni trăitori în lume. El a înțeles că întotdeauna a existat în mănăstirile noastre o cultură simplă dar creatoare de suflete, o cultură ce înnobilează omul și-l înalță cu inima spre Dumnezeu. El a mers pe ideea că: *”există o singură pedagogie creștină, ieșită din tinda bisericii, care îndeamnă spre o viață nobilă, patriarhală, în cultul pietății, pe baza drepte credințe și a faptelor bune”*⁷.

Având aceste gânduri, tânărul Nicolae, părăsind casa părintească, și cu ea și viața lumească, intră în mănăstirea Cernica, unde la vârsta de 20 de ani îl aflăm „frate” sub ascultarea părinților călugări din acea mănăstire, *“având o vechime de 3 ani, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că la intrarea în această mănăstire avea vârsta de 16-17 ani”*⁸. Nu mult după aceea, adică în 1809, la vârsta de 21 ani, a fost tuns în monahism, primind numele de “Nifon”. Tânărul monah Nifon, fiind încurajat de primirea în monahism, a căutat să se instruiască din ce în ce mai mult de la părinții mănăstirii. Aceștia văzând, pe de o parte, inteligența lui, iar pe de altă parte, progresul pe care l-a realizat ca simplu monah, fie în pregătire, fie în purtare și ascultare, nu după mult timp îl recomandă episcopului de Râmnic, Neofit, care în acea perioadă era locțiitor provizoriu al mitropolitului Ungrovlahiei, întrucât titularul, vrednicul de pomenire mitropolitul Grigorie Dascălul, era trimis în exil în Basarabia, din porunca contelui Palin⁹.

Însă tânărul monah Nifon nu va rămâne multă vreme ca viețuitor în mănăstirea Cernica. Providența divină îl chemă spre alte orânduiri mai înalte. Însușirile sale călugărești, trăirea sa exemplară, glasul său ales, l-au îndreptățit pe arhimandritul Calinic, starețul mănăstirii Cernica, viitorul episcop de Râmnic, cel care-l tunsese în monahism, să-i dea binecuvântarea spre a fi transferat la Sfânta Mitropolie din București. Aici, la Sfânta Mitropolie, datorită calităților sale deosebite, a fost hirotonit ierodiacon, slujind apoi chiar ca arhidiacon al catedralei mitropolitane. Cât a fost ierodiacon la

6. Ec. C. Ialomițeanul, *Nifon, Mitropolitul Ungrovlahiei, Viața și activitatea sa*, București, 1896, p. 4.

7. Prof. V. Spir, *Spiritul misionar în educație*, în “Misiunea creștină”, an. I, Nov.-Dec., 1939, p. 2.

8. Pr. Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 22.

9. *Documente inedite*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1, București 1893; Ec. C. Ialomițeanul, *op. cit.*, p. 5.

mitropolie, Nifon, în timpul liber pe care-l avea, lucra în tipografia din curtea Mitropoliei sub îndrumarea monahului Meletie¹⁰.

La 25 decembrie 1826, Mitropolitul Grigorie IV Miculescu l-a hirotonit preot¹¹.

Datorită purtării sale deosebite, sânguinei în cele călugărești, deosebitei sale evlavii și hărnicii, care îl recomandă, episcopul Neofit al Râmnicului (1824-1840) l-a ridicat pe Nifon, la 1 februarie 1827, din simplu monah la treapta de iconom al Sfintei Episcopii a Râmnicului Nouului Severin¹².

Văzându-se ajuns în această treaptă, Nifon a căutat, pe cât i-a fost posibil, să corespundă misiunii ce i s-a dat, în așa fel încât să mulțumească pe episcopul său, atât în administrarea averii Episcopiei, cât și în celelalte ale bisericii. Dar pe lângă treburile gospodărești și grijile de "iconom" nu a încetat a-și desăvârși pregătirea intelectuală. G. Dem. Teodorescu, spune în *Viața și activitatea lui Anton Pann* că Nifon, ca monah și iconom al Episcopiei, "învăța cântările la acest maestru care se afla pe atunci la Râmnicu Vâlcei"¹³. La 6 decembrie 1827, episcopul Neofit l-a ridicat la treapta de protosinghel. Prin hărnicie și stăruință, Nifon a câștigat încrederea bătrânului său episcop, care, văzând că este un om destoinic, după anul 1834 l-a ridicat la rangul de arhimandrit, căci îl aflăm intitulat așa între abonații din Râmnicu Vâlcea la *Istoria* lui Florian Aaron din 1835, tom I. p. 280.

Nu mult după aceasta a încetat din viață egumenul mănăstirii Cozia, iar Neofit, care între timp ajunsese mitropolit al Ungrovlahiei, după moartea mitropolitului Grigorie Dascălu, l-a numit pe Nifon stareț la Cozia la 19 decembrie 1839. În această funcție el a fost ajutat în administrarea bunurilor mănăstirii de către nedespărțitul său ucenic și prieten Calist, mai târziu arhiercu, fondatorul și ctitorul școlii, azilului și bisericii Delea Nouă Calist din București.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea Țara Românească trece prin mari frământări, datorate războiului ruso-turc, păcii de la Adrianopol și ocupației rusești. În vremea acestor frământări, adică din 1827 până în 1841, Nifon a stat la Râmnic ca vicar al Episcopiei. Multe urme ale vredniciei sale le găsim în această eparhie¹⁴. Priceperea și spiritul gospodăresc ale lui Nifon au fost apreciate în chip deosebit de mitropolitul Neofit, care i-a încredințat întreaga conducere a Eparhiei. Printre altele, dar de însemnătate mai mare,

10. Pr. Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 22.

11. *Ibidem*, p. 22

12. *Ibidem*; Ec. C. Ialomițeanul, *op. cit.*, p. 5.

13. Pr. Grigorie Popescu, *op. cit.*, p. 23.

14. *Ibidem*, p. 24; *Istoricul Eparhiei Râmnicului Nouului Severin, Râmnicu Vâlcea, 1906*, p. 288.

amintim conducerea lucrărilor construirii Seminarului de acolo, „...lucrările Seminarului Episcopiei de Râmnic se încep în primăvara anului 1835 și se termină în toamna anului 1837”. Zidirea întregii clădiri se face sub îndepăroapea supraveghere a arhimandritului Nifon, după un plan al cărui deviz se ridică la suma de 141.061 lei. În toată această perioadă arhimandritul Nifon a fost într-o neîntreruptă corespondență cu episcopul său, cu Neofit, care se afla la București, ținându-l neconținut la curent cu mersul lucrărilor¹⁵. Pe clopotul cel mare al Episcopiei Râmnicului se află icoana Sfântului Nicolae, patronul Episcopiei, turnată în relief, iar dedesubtul ei se află inscripția: *”acest clopot sau făcut la anul 1849 septembrie, în cârmuirea Sântei Episcopii de Prea Sfinția Sa părintele arhiereu Nifon Sevastias, din materialu(l) a trei clopote ale bisericii Sfintei Episcopii din Râmnic, arse cu întâmplarea focului dela 7 Apr(ilie), anul 1847, când s-a mistuit o mare parte a orașului Râmnicu(l) și Episcopia cu Seminariu...”*¹⁶.

Către sfârșitul anului 1841, Nifon a fost chemat în București și i s-a dat funcția de vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, ajutând pe părintele său duhovnicesc timp de un an de zile. În anul 1842, mitropolitul Neofit intervine pe lângă Patriarhul ecumenic, de care depindea atunci Biserica Ortodoxă Română din Principate, cerându-i încuviințarea de a ridica pe vicarul său la treapta de arhiereu, iar la 22 octombrie 1843 Neofit primește încuviințarea Patriarhului ecumenic și îl hirotonește arhiereu¹⁷.

Odată cu încuviințarea hirotoniei, Nifon a dobândit și titlul de arhiereu loțiitor al Sevastiei (eparhie în Asia Mică); de aceea, în multe locuri, este amintit, până la sfârșitul vieții, sub numele: *”Nifon Sevastias”*¹⁸.

După primirea ekdosisului, Nifon este hirotonit arhiereu titular al Sevastei, păstrându-și mai departe funcția de vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei. Stă la Mitropolie până în anul 1848, an în care îl găsim ocărmitor provizoriu, de data aceasta ca arhiereu, loțiitor de episcop, la Episcopia de Râmnic, fără a se amesteca în frământările Revoluției.

După demisia Mitropolitului Neofit (11 iulie 1849), care începând cu data de 15 august 1849 era anunțată oficial tuturor fețelor bisericești din eparhie, cu porunca de a nu mai fi pomenit la slujbe, Nifon conduce Mitropolia Ungro-Vlahiei, începând cu data de 11 iulie 1849, în calitate sa de vicar, până la 14 septembrie 1850, când a fost ales mitropolit¹⁹.

15. *Istoricul Eparhiei Râmnicului Noului Severin*, p. 288.

16. Pr. Grigorie Popescu, *op. cit.*, p. 24.

17. Arhivele Sfântului Sinod, *Dosar 100/1850 f. 13; Condica Sfântă*, II, f. 33-35 (Delă pentru arhimandritul Nifon vicarul Sfintei Mitropolii și arhimandritul Dometic ca să s(e) hirotonisească arhierei) f. 3, 12-13.

18. Pr. Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 25.

19. *Ibidem*, p. 240.

Alegerea lui Nifon ca Mitropolit al Ungrovlahiei

După cum am amintit mai sus, prin demisia și mai pe urmă prin decesul mitropolitului Neofit, scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei a rămas vacant. Tot în această perioadă mai erau vacante și scaunele celorlalte trei eparhii: Râmnicului, Argeșului și Buzăului. Ca atare alegerea de mitropolit nu putea să mai întârzie.

Domnitorul Barbu Știrbei (1849-1856), cu toate greutățile unei domnii nesigure — din cauza rivalității dintre Rusia, Austria și Turcia — s-a dovedit un bun gospodar. El a căutat să se ocupe și de Biserică alegând păstori canonici în posturile care nu erau ocupate. Cu toată bunăvoința lui, se împiedica de faptul că, după spiritul Regulamentului Organic, Mitropolitul și episcopii trebuiau să fie aleși de Adunarea obștească. Acum însă această Adunare era oprită prin Convenția de la Balta Liman. O parte din atributele ei trecuse asupra Divanului Ad-hoc, dar nu se spunea că între ele ar fi și aceasta.

Domnitorul Barbu Știrbei, în ziua de 13 septembrie 1850, face următoarea convocare către divanul obștesc, spre a împlini aceste nevoi ale Bisericii și țării: „*Printr-un concurs de împrejurări extraordinare întâmplându-se ca tot într-o vreme să văduvească Scaunul Arhiepiscopesc al Sfintei Mitropolii, precum și câte trele Scaunele Episcopesci, al Râmnicului, Buzăului și Argeșului și a se afla tot de o dată acest Principat fără nici un Archiepiscop, una din cele mai pătrunzătoare griji ale Noastre a fost ca cât mai fără întârziere să îndeplinim această mare și sfântă trebuință.*

*Spre îndeplinirea acestei lipse, Noi, potrivit cu vechile obiceiuri, cu legiurile Țării și cu starea lucrurilor de astăzi în urma convenției de la Balta Liman, și, în sfârșit, asemănându-Ne întru toate cu Înaltele puncte la cale ce mi s-au împărtășit, convocăm pentru 14 septembrie Adunarea ce este a se îndeletnici cu Alegerea Mitropolitului și a Episcopilor*²⁰.

Membrii Divanului Obștesc luând cunoștință, prin Logofătul dreptății (Ministrul Justiției) de prescripțiunile Ordinului Domnesc din 13 septembrie 1850, privitor la alegerea Episcopilor și Mitropolitului, s-au întrunit în ziua de 14/26 septembrie același an la ora 9,30 în curtea Mitropoliei, și după ce au ascultat dumnezeiasca slujbă în biserica Mitropoliei Ungrovlahiei, au trecut la ora 10 în sala adunării. Erau de față patruzeci de votanți din cea mai înaltă boierime. Intrând în sală votanții au procedat la alegerea celor trei Episcopi, mai întâi, conform programei, alegând ca Episcopi pe arhierul Nifon, ocârmuitorul Sfintei Mitropolii, pe Clement, ocârmuitorul Episcopiei

20. "Buletinul Oficial al Principatului Țării Românești", nr. 77 din 13 septembrie 1850, p. 304-305.

de Argeș și pe arhimandritul Calinic, starețul Mănăstirii Cernica, care erau cuprinși și în lista domnească.

După ce cei trei episcopi au fost aleși, Divanul Obștesc înaintează această hotărâre spre întărire Domnitorului Barbu Dimitrie Știrbei la 14 septembrie 1850²¹, iar acesta îi confirmă în aceeași zi prin Decretul domnesc nr. 1191²².

În aceeași zi, Adunarea Obștească, având înalta aprobare a Domnului, a procedat la alegerea Mitropolitului, iar după aceea trimite Domnului următoarea adresă prin care îl înștiințează: „*După înaltul ofis al Înălțimii Voastre cu Nr. 1191 întăritor părinților episcopi, făcându-să alegerea Mitropolitului, potrivit cu art. 36 al Regulamentului Organic și asemat cu hotărâtoarele instrucții, coprinse în programa alăturată pă lângă ofisul înălțimii Voastre cu nr. 1155, desăvârșindu-să balotația au eșit pentru Prea Sfinția Sa Părintele Nifon glasuri douăzeci și două.*

Pentru Cuviosul Arhimandrit Calinic glasuri cinsprezece și pentru Cuviosul Arhimandrit Climent un glas.

După care balotație Prea Sfinția Sa Părintele Nifon, având majoritatea glasurilor, s-a ales de Mitropolit.

Alegerea aceasta dar nu lipsește Adunarea cu tot respectul a o supune la cunoștința Înălțimii Voastre, ca bine voind să să dea înalta întărire”²³.

Ca urmare a acestei adrese înaintată de Adunarea Obștească, Domnul Barbu Știrbei confirmă alegerea lui Nifon ca Mitropolit al Ungro-Vlahiei cu ordinul nr. 1129 din 14 septembrie 1850.

La 2 octombrie 1850, noul Mitropolit, Nifon, a primit confirmarea din partea Patriarhiei din Constantinopol, actul fiind semnat de patriarhul Antim pe data de 20 septembrie²⁴. În ziua de Duminică 8 octombrie, la orele 9,30 dimineața, i s-a făcut instalarea oficială, în prezența miniștrilor și a arhierilor însărcinați de Patriarhie cu săvârșirea hirotoniei²⁵.

După ce a fost instalat ca Mitropolit al Ungrovlahiei, Nifon își începe activitatea în modul cel mai serios posibil. În primul rând, el se îngrijește ca arhimandriții care au fost aleși pentru cele trei Eparhii vacante să fie hirotoniți episcopi și să fie trimiși la Eparhiile lor.

În 26 octombrie 1850, după confirmarea Patriarhului Ecumenic, hirotonește pe Arhimandritul Calinic Episcop al Râmnicului²⁶. În 27 octombrie, același an, Nifon hirotonește întru Episcop al doilea arhimandrit ales de

21. *Ibidem*, f. 11.

22. *Ibidem*, f. 11v; “Buletinul Oficial”, Țara Românească, nr. 80 din 22 septembrie 1850, p. 317.

23. Arhivele Sfântului Sinod, *Dosar 102/1850*, f. 12.

24. Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Albumul de subscripțiunile în faximile ale Mitropoliților*, 1880.

25. N. Iorga, *Viața și Domnia lui Barbu D. Știrbei*, p. 26.

26. Arhivele Sfântului Sinod, *Dosar 102/1850*, f. 89-90v.

Obșteasca Adunare, adică pe Arhimandritul Filotei²⁷, iar o zi mai târziu, la 28 octombrie același an, hirotonește pe Arhimandritul Clement Episcop al Argeșului²⁸.

După unirea Principatelor Române era normal ca și Biserica Ortodoxă Română să se reorganizeze. Acest fapt va avea loc abia spre sfârșitul anului 1864, când guvernul lui Cuza dă trei legi care priveau direct Biserica Ortodoxă Română și care ținteau la introducerea unui spirit democrat în conducerea Bisericii: *Decretul organic pentru regularea schimei monahale; Decret organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile Bisericii Române și Un proiect de lege pentru Organizarea Bisericii*, elaborat de guvern și pus în dezbateră publică, în care, în legătură cu independența ei, se prevedea în primele două articole: „*Biserica Ortodoxă Română, întemeiată pe canoanele sinoadelor ecumenice, se numește una, catolică și apostolică, fiică și membră a mării Biserici a Răsăritului... Biserica Ortodoxă Română este independentă de oricare Biserică (autocefalos); ea se va administra de chiriarhul României, care va purta titlul de Primate al României, de doi mitropoliți și de mai mulți episcopi*”²⁹. După ce acest Proiect de lege a fost discutat de toate conducerea eparhiale, acestea au propus în unanimitate: „*Unirea Bisericii Ortodoxe Române din Principatele Unite Române sub un singur cap (rezidența în București), care va administra Biserica conform canoanelor ecumenice și spiritului de progres cerut de timp pentru nația Română*”³⁰. Ca urmare a acestor hotărâri **Nifon devine Primul Mitropolit Primat** al Bisericii Ortodoxe Române, totodată ia ființă ca autoritate centrală, pentru prima dată în Biserica Ortodoxă Română, un **Sinod general**, care va da legi pentru organizarea și administrarea Bisericii și va începe o luptă foarte lungă și aprigă pentru recunoașterea autocefaliei.

Activitatea Mitropolitului Nifon pe plan bisericesc

La urcarea sa în scaunul mitropolitan, Nifon găsește Mitropolia, din punct de vedere administrativ, dezorganizată.

În primul rând, învățământul teologic, după revoluția din 1848, era desființat. Întrucât erau multe parohii vacante, iar nevoia de preoți era stringentă, Mitropolitul Nifon, la 16 ianuarie 1850, cere Departamentului trebilor

27. *Ibidem*, f. 91-92.

28. *Ibidem*, f. 93-94.

29. „Biserica”, III 1864, nr. 2, din 12 ianuarie, p. 13; Arhivele Statului București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice; Țara Românească, Dosar nr. 1314/1863, (Proiectul de lege pentru reorganizarea Bisericii Române autocefale pe baza vechilor canoane)

30. „Dâmbovița”, VI, 1864, nr. 4-17, mai, 127.

bisericești mutarea școlii de "*candidați de preoție*" de la Mânăstirea Glavacioc în București³¹.

Cu toate acestea, Mitropolitul Nifon nu era mulțumit de faptul că pe seama bisericilor erau hirotونيți preoți numai cu școala de grămățici, el avea pretenția ca Biserica Ortodoxă din Țara Românească să fie deservită de preoți cu o înaltă pregătire teologică. Astfel, prin raportul 812 din 27 februarie 1851 către Domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei, cere aprobarea închirierii unui local pentru Seminarul Mitropoliei. După primirea acestei aprobări, Mitropolitul Nifon redeschide Seminarul teologic din București la 24 mai 1851³².

Pentru seminariile din Țara Românească, Mitropolitul Nifon, împreună cu ceilalți episcopi, întocmesc o programă de învățământ.

Cu toate acestea, Mitropolitul Nifon va întâmpina greutăți foarte mari cu privire la localul Seminarului. Acesta nu va avea un sediu stabil, el va fi mutat destul de des în diferite localuri: la Mânăstirea Radu Vodă, la Mânăstirea Văcărești și în diferite alte locuri, până când acesta se va muta în localul său propriu din dealul Filaretului³³.

O lovitură grea primită de Mitropolitul Nifon este aceea că Adunarea legislativă, în ședința din 3 august 1860, hotărăște, în lipsa președintelui său, adică Mitropolitul Nifon, prin vot, ca seminariile să treacă sub "*directa priveghere și îngrijire a Ministerului Culturii și Instrucțiunii Publice*"³⁴.

La acest act, făcut împotriva voinței sale, Mitropolitul Nifon reacționează cerând să i se spună motivele care au stat la baza acestei nedreptăți. Cu tot protestul său, Mitropolitul Nifon nu a putut să schimbe această hotărâre.

Când a ajuns în scaunul arhipăstoresc, Mitropolitul Nifon a găsit tipografia Mitropoliei într-o stare jalnică, adică "*grajd de cai și cotineată păsărilor. Slovele tipograficești de bătrâne ce erau se tociseră și se șterse-seră*"³⁵. Știind că aceasta îi este de un real folos pentru îndeplinirea activității sale pastorale și pentru răspândirea cuvântului Evangheliei, Nifon o reînființează la 19 februarie 1852, ea funcționând pe lângă Mitropolie sub denumirea "*Tipografia Nifon Mitropolitul*". Pe parcursul unui an în această tipografie s-au tipărit toate cărțile bisericești necesare pentru săvârșirea cultului religios.

31. V. Papacostea și Mihai Regleanu, *Seminarul Central 1836-1936, Documentele întemeierii*, București, 1938, p. 251.

32. *Ibidem*, p. 259-260.

33. *Ibidem*, p. 265-266.

34. *Ibidem*, p. 336.

35. În "*Almanahul grafiei române*". Cluj, 1926, p. 189

Nifon s-a străduit din toate puterile pentru ridicarea Bisericii și poporului pe o treaptă mai înaltă a vieții în Hristos. S-a trudit să creeze un orizont nou de idealuri morale pentru întreaga societate, îmbrățișând cu dragoste părintească mai ales mulțimea de jos.

Pentru această muncă uriașă îi lipseau însă păstorii luminați, preoțimea capabilă să înfăptuiască marile năzuințe de educare sufletească a credincioșilor. El a înțeles de la început că drumul idealului dorit trece prin școală. Scopul vieții lui a fost de: "*luminarea poporului, a poporului de rând, necioplit, pentru acei de care cei mai puțini se îngrijesc*"³⁶.

Cu amărăciune în suflet scria Mitropolitul Nifon: "*Poporul român, cu toate frumoasele lui calități intelectuale, zace în umbra neștiinței... învățământul poporului restrâns la niște proporțiuni nedrepte, iar instrucțiunea religioasă a clerului tratată cu cea din urmă nesocotință... Biserica Română, altădată paladiul naționalității, al limbei și al tradițiilor de glorie, de frăție și virtute, este lipsită de preoții, scriitorii și predicatorii săi... Astfel, pentru că instrucțiunea religioasă se găsește mai înapoiată decât cea laică, încep mai întâi prin fondarea unui seminar*"³⁷. După îndeplinirea tuturor formalităților necesare în asemenea împrejurări, Mitropolitul Nifon, în ziua de 19 decembrie 1872, deschide în mod oficial cursurile "Seminarului Nifon"³⁸, seminar înființat pe cheltuiala sa. După ce Mitropolitul Nifon a reușit să înființeze acest așezământ de cultură și i-a asigurat și posibilitatea ființării sale, la 26 aprilie 1875 s-a îngrijit să-i dea și un *Regulament pentru administrarea Seminarului Nifon* și un *Act testamentar pentru constituirea unui fond special destinat la Învățământul laic și la acte de binefacere*.

Cu toate că Mitropolitul Nifon își văzuse visul împlinit și seminarul fondat de el acum funcționa așa cum și-a dorit, nu a încetat niciodată să gândească mai puțin la învățământul laic. Dorința lui permanentă era să poată constitui un fond special pentru instruirea și formarea cetățenilor folositori țării, din care o jumătate să fie destinat actelor de binefacere și ajutoare pioase bisericilor și slujitorilor lor. Împrejurările însă, mai presus de puterile lui, l-au împiedicat să-și pună acest gând în aplicare.

La 11 decembrie 1874, Mitropolitul Nifon cheamă la Palatul arhiepiscopal delegații Tribunalului Ilfov și le prezintă un plic "*sigilat în patru colțuri și la mijloc cu sigiliul Eminenței sale, declarându-le că el conține două testamente ale Eminenței Sale, deosebite unul de altul...*, adăugând că ambele

36. N. Iorga, *Viața și Domnia lui Barbu Știrbei*, p. 30.

37. Nifon Mitropolitul, *Acte testamentare*, p. 9.

38. Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 213; "Biserica Ortodoxă Română", an. I, nr. 9, iunie 1875, p. 680-688.

aceste testamente sunt expresiunea liberei sale voințe". În prefața celui de-al doilea testament arată că: "oricât s-ar face pentru luminarea poporului, niciodată nu va fi prea mult. Și săracii sunt și dâșii suspinul de durere al omenirii din care facem parte.

Știi asemenea că puțințele-mi sunt mărginite și acest slab prinos al unei lungi și sârguitoare economii se va absoarbe ca un izvor puțin simțit într-un mare și puternic râu. Totuși nu putem socoti mângâierea d'a zice că în marginile puțințelor am căutat a-mi face datoria. Când chiar ar trece nebăgată în seamă această duioasă ofrandă ce depun pe altarul Patriei și omenirii suferinde, cugetu-mi va rămâne împăcat de ajuns dacă smerita mea faptă va servi de îndemn ca alții în Hristos frați să desăvârșească ceea ce eu am făcut ca simplu început.

Punându-mi deci ca întotdeauna credința în Dumnezeuul părinților noștri, care ne-a păstrat o lege și o țară prin atâtea grele împrejurări și din adâncul inimii îndreptându-l smeritele rugăciuni ca să-și reverse îndurarea peste acest sărman și mult cercat pământ al României, dispun cu toată sufleteasca dragoste cele ce urmează.

I. Din propria și buna mea avere, spre îndeplinirea sus arătatului meu scop, constituiesc în perpetuitate două din proprietățile mele funciare, moșia Chiajna din districtul Ilfov, plasa Snagovul, și moșia Bâscovenii de Jos, Com. Gălăteni, districtul Vlașca, plasa Glavaciocul, care se vor cunoaște sub titlul generic: **Fondul de instrucțiune și ajutoare Nifon**.

II. Jumătate din veniturile acestui fond le destin pentru învățământul laic, iar cealaltă jumătate pentru acte de binefacere și ajutoare bisericilor sărace și servitorilor lor.

IV. Aceste burse se destină copiilor sărmani cari se vor distinge mai mult la învățătură încă din clasele primare și cari, pe lângă fericite dispozițiuni și numele onorabil al părinților, vor uni și o bună conduită recunoscută. Cursurile superioare vor ținti în special la studiul științelor exacte³⁹.

Pentru ca evenimentele care aveau loc în Biserica Română din cele două Principate să fie aduse la cunoștința clerului și credincioșilor era nevoie de o revistă centrală, care să fie susținută de o autoritate bisericească, revistă care la acea dată nu exista. În acest sens, Mitropolitul Nifon, în ședința Sfântului Sinod din 17 noiembrie 1874, propune Sinodului, iar acesta "a și votat un regulament sau program pentru înființarea unui jurnal bisericesc", iar pentru că în "Sfântul Sinod este reprezentată toată Biserica **autocefală** Ortodoxă Română, deoarece Sfântul Sinod este acum centrul ei de activitate, de aceea

39.Pr. Grigore Popescu, *Din trecutul Seminarului Nifon Mitropolitul*, București, 1943, p. 225- 229.

și titlul acestui ziar, ce s-a așezat în menționatul regulament, este "Biserica Ortodoxă Română"⁴⁰.

În urma aprobării Sfântului Sinod și a Ministerului Cultelor de a se înființa un jurnal bisericesc, Mitropolitul Nifon, în 2 septembrie 1874, convoacă comitetul de redacție al noii reviste, format din arhiereul Ghenadie, fost Argeșiu, președinte, ierodiaconul Ghenadie Enăceanu și protosinghelul Silvestru Bălănescu⁴¹. Acest comitet își începe îndată activitatea, iar în data de 20 septembrie 1875 apare primul număr al jurnalului⁴², revistă care își va continua apariția, cu mici excepții, până în ziua de astăzi, ea fiind buletinul oficial al Bisericii Ortodoxe Române.

În timpul arhipăstoriei sale, Mitropolitul Nifon a făcut și alte fapte de vrednică pomenire, în afară de cele arătate până aici. Ele ni-l înfățișează ca un bun următor al datinilor de ctitorie; urmaș vrednic al vlădicilor ziditori de schituri și mănăstiri. Ca un bun gospodar, Nifon a căutat, pe cât i-a fost cu putință, să consolideze, să repare și să întrețină toate bisericile din Mitropolie în condiții cât mai bune. Acolo unde a fost cazul a ajutat chiar el cu bani bisericile care se aflau în nevoie. Dar Nifon nu s-a rezumat numai la aceasta, ci a ridicat chiar el biserici din temelie cu banii săi proprii.

La inițiativa și cu binecuvântarea sa, în anul 1873 se tipărește o condică intitulată "*Synodiconul*", în care să fie scrise toate bisericile din România. Scopul pentru care a fost tipărit acest "*Synodicon*" îl arată chiar Mitropolitul Nifon în prefața acestuia: "*pentru a se înscrie într'însele numele și pronumele fericiților ctitori ai fiecărei biserici și data zidirii și a reparației ce s-ar fi făcut mai în urmă fiecărei biserici, cum și numele înzestrătorilor și altor binefăcători ai bisericeii. cum și odoarele și alte dăruiri mișcătoare și nemișcătoare ce s-au făcut bisericeii, de către cine și când s-au făcut, pentru a se păstra în acest Sinodic și o știință exactă despre originea și starea fiecărei biserici din țară*"⁴³.

Una dintre mănăstirile consemnate în acest "*Synodicon*" este Mănăstirea Zamfira, care apare sub titlul: "*Sinodicul Sf. Mănăstiri Nifon (Zamfira) din districtul Prahova*".

Această mănăstire fusese zidită de Zamfira, văduva lui Manu Apostolu, agentul de negoț al lui Constantin Brâncoveanu.

40. Nifon Mitropolitul, *Către clerul și poporul român*, în "Biserica Ortodoxă Română", an. I, nr. 1, 1874, p. 1.

41. *Ibidem*, p. 9.

42. *Ibidem*, p. 10.

43. Pr. Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 61

Între timp mănăstirea, datorită lipsei de îngrijire, aproape dispăruse, rămânând în locul ei o mică bisericuță și aceasta în paragină.

În timpul unei vizite prin Eparhie, în vara anului 1856, Mitropolitul Nifon scrie chiar el în *Synodicon*: "*mergând și la schitul Zamfira din județul Prahova și văzând că nu se află nici o altă urmă care să arate că a existat aci cândva acest așezământ, decât o mică biserică ruinată în părăginită, am cugetat a înființa pentru ctitoria și pomenirea noastră un nou sfânt locaș și căutând un loc priincios prin curățenia aerului său, prin poziția roditoare a pământului și prin avantajele apei din apropiere, precum și prin frumoasele sale împrejurări, am ales verdea câmpie a livezilor ce se întind de la spatele altarului vechei bisericuțe, tot pe moșia Zamfira, voind a se arăta cu aceasta nouitatea pomenirea celei dintâi fondatoare în aceste locuri*"⁴⁴.

După alegerea locului unde avea să construiască noua biserică a Mănăstirii Zamfira, însuși Mitropolitul Nifon afirmă în acest *Synodicon*: "*Dumnezeu cel atotputernic, luminându-ne și ajutându-ne cu îndurarea Sa, am clădit din temelie biserică și încăperile cu toate împrejurimile trebuincioase unui schit, în anul acesta 1857, septembrie 8, luând săvârșire de tot lucru, am mers înșine acolo și am sfințit biserică după rânduielile cuvenite, puindu-i hramul Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos și Sfântul Patriarh Nifon*"⁴⁵.

Pentru ca această mănăstire să poată ființa, era nevoie ca să fie înzestrată cu cele trebuitoare, pe care acum nu le avea. Mitropolitul Nifon s-a îngrijit și de aceasta, în mod personal, el însuși afirmând: "*dorind ca acest schit căruia i-am dat numirea Nifon, să intre în rândul și vrednicia celorlalte chinovii și schituri de maici, pentru care l-am și destinat, ne-am înțeles cu Domnul Țării ca moșioara Zamfira, numită vatra Schitului, să rămâie de acum înainte pe seama sa, pentru chiverniseala maicilor și întreținerea casii pe de o parte, căci era de un venit prea neînsemnător; iar pe de alta, că schitul Nifonul nu s-ar fi putut susține nici într-un chip fără acel ajutor*"⁴⁶.

Întrucât la mănăstirea Zamfira nu mai erau viețuitori, Mitropolitul Nifon, în 20 mai 1856, prin raportul nr. 1733, înștiințează Guvernul că: "*Considerând tot deodată că Schitul Roșioara, prin poziția sa răpoasă neroditoare și condițiile neapărate pentru viețuire, am găsit cu cale și am strămutat maicile de acolo, aci în schitul Nifonul, rămâind acolo ca un metoh atârnat de acesta, fără a putea nimeni după vreme să se amestece în trebele sale sau a desființa aceste așezăminte*". La acest demers al Mitropolitului

44. *Ibidem*, p. 62.

45. *Ibidem*, p. 62.

46. *Ibidem*, p. 62.

Nifon, "s-a dat cuvenita întărire, de către onorabilul secretariat al Statului prin adresa sa cu nr. 2344 din 7 iulie 1856"⁴⁷.

Cu toate că Mitropolitul Nifon îi dăduse numele de schitul Nifon, această numire nu s-a păstrat decât în Sinodic și arhiva mănăstirii, aceasta fiind o mărturie netăgăduită a unei fapte de creștin milostiv a marelui Ierarh.

De remarcat că cea dintâi consemnare făcută în acest Sinodic este următoarea: "*Biserica din acest schit s-a fondat în anul 1856 împreună cu toate obiectele necesare la înfrumusețarea ei, de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României D. D. Nifon*"⁴⁸

Mitropolitul Nifon, în întreaga sa activitate arhierescă, nu s-a rezumat numai la reconstruirea Mănăstirii Zamfira, ci el a mai construit o biserică în comuna Letca-Nouă, județul Vlașca (astăzi Județul Giurgiu), acolo unde el avea o moșie. Lucrările de construire a acestei biserici au fost încheiate în luna mai a anului 1867. Că Mitropolitul Nifon este ctitorul acestei biserici ne-o dovedește inscripția ce se află pe frontispiciul ei, în care se poate citi: "*S-a edificat această Sfântă și Dumnezeiească Biserică închinată hramurilor Sfinților Împărați Constantin și Elena și Sf. Patriarh Nifon, cu toată cheltuiala Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolitul Primat al României D. D. Nifon, pe proprietatea sa Letca Nouă, Vlașca, în al 18 an al arhipăstoriei Sale și în primul an al Domniei Principelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, Domn ereditar al României unite, în vara anului de la Hr. 1867, luna Mai*"⁴⁹.

Mitropolitul Nifon s-a îngrijit și de înzestrarea acestei biserici, așa cum mărturisea preotul Vasile Popescu, slujitor la această biserică în anul 1943, care spunea:

*"Nifon Mitropolitul a făcut aci la Letca-Nouă, pe moșia sa, o biserică pe care a înzestrat-o cu tot ceea ce i-a trebuit, iar preoții care au slujit la această biserică au fost ajutați, în primul rând, de Mitropolitul Nifon personal, iar după aceea de Eforia Așezămintelor sale. Nifon a obligat Eforia să aibă grijă de biserică sa din Letca Nouă cu reparații, odoare și tot ce i-ar mai trebui. Epitropii administratori au executat întocmai dorința Ctitorului până în anul 1920, când moșia Letca-Nouă s-a expropriat în întregime, fiind dată parohienilor, iar biserică a fost lăsată în seama parohienilor. Cu toate acestea, ori de câte ori s-a făcut apel la Eforia Așezămintelor și Seminarului "Nifon", a fost ajutată cu toată dragostea"*⁵⁰.

47. *Ibidem*, p. 63.

48. *Ibidem*, p. 63.

49. *Ibidem*, p. 65.

50. *Ibidem*, p. 66.

Nu se putea ca Mitropolitul Nifon să uite Altarul copilăriei sale, Altarul pe care a deschis pentru prima dată ochii, Altarul la care a fost botezat și la care s-a închinat pentru prima dată în viață, Altarul în pridvorul căruia a deslușit pentru prima oară buchiile scrisului și cititului, și unde tot pentru prima dată a învățat să intoneze primele melodii bisericești. El nu a uitat niciodată că părinții săi donaseră acestei biserici o icoană de argint.

Ca mulțumire pentru cele expuse mai înainte, Mitropolitul Nifon, în anul 1866, când la biserica Oțetari se executau lucrări capitale de reparații, contribuie cu o sumă substanțială de bani pentru finalizarea acestor lucrări.

Credincioșii acelei parohii, ca recunoștință pentru cele făcute de Mitropolitul Nifon pentru biserica lor, i-au pictat chipul în pronaos⁵¹.

Terminându-se lucrările de restaurare la această biserică, Mitropolitul Nifon a sfințit-o cu cea mai mare bucurie.

Mitropolitul Nifon nu s-a rezumat numai la aceste acte de mare valoare ctitoricească, el a făcut, pe cât i-a fost cu putință și pe cât împrejurările i-au permis, și alte asemenea acte, dar nu de însemnătatea acestora.

Așa a înțeles Nifon Mitropolitul să-și îndeplinească misiunea sa de arhiepiscop și de bun gospodar al Țării Românești.

Implicarea lui Nifon în viața politică a țării

Ajuns în scaunul de Mitropolit al Ungrovlahiei, Nifon nu va avea numai grija Bisericii, pe care era pus să o păstorească, ci, datorită funcției pe care o avea, va fi implicat foarte mult și în viața politică a țării. Astfel, încă de la începutul arhipăstoriei sale, el va lua parte, cu voia sau fără voia sa, la toate evenimentele politice care vor avea loc în țară de acum înainte. Odată cu alegerea ca Mitropolit al Ungrovlahiei, Nifon a devenit de drept și Președintele Divanului Obștesc al țării. În această calitate îl găsim în martie 1855, când Domnitorul Barbu Știrbei convoacă "*cinstitul Divan obștesc a se aduna pentru cercetarea socotelilor și chibzuirii despre starea financiară a țării... și vor lua parte la lucrările Divanului Obștesc și Prea Sfințitul Mitropolit, împreună cu iubitorii de Dumnezeu episcopi. Sesia se va deschide la 8 ale curentei luni Martie*"⁵².

Mitropolitul Nifon se va implica în viața politică a țării cu toată ființa sa începând cu anul 1856, în urma Tratatului de la Paris din 30 martie, care prevedea: protectoratul celor 7 Puteri semnatare asupra Principatelor; reorganizarea lor pe baza respectării autonomiei lor, convocarea unor divanuri

51. *Ibidem*, p. 66.

52. "Buletinul oficial" al Țării Românești, nr. 22 din 18 martie 1855, p. 85.

ad-hoc pentru a stabili în mod definitiv organizarea lor politică și socială. Dorințele acestor Divanuri vor fi examinate de Puterile europene, iar rezultatul final va fi exprimat printr-o Convenție care se va încheia la Paris.

Cu toate că la început Mitropolitul Nifon a avut o atitudine șovăielnică privitor la unirea Principatelor, după aceea el a fost unul din cei mai aprigi susținători ai acesteia.

La începutul anului 1857, în 26 februarie, Prințul Alexandru Dimitrie Ghica, caimacamul Țării Românești, primește Înaltul Firman de la Constantinopol, privitor la convocarea Divanului ad-hoc, care stipulează în art. 1: "*prezidenția Divanului va fi însoțită Mitropolitului*"⁵³. Primind acest Firman, Prințul Alexandru Ghica înștiințează pe Mitropolitul Nifon, prin adresa nr. 270 din februarie același an, că se convoacă de urgență Consiliul Administrativ Extraordinar sub președinția Mitropolitului Nifon, ales pentru convocarea Divanului ad-hoc, iar Consiliul hotărăște să se ia îndată măsuri pentru alcătuirea listelor de alegători⁵⁴. După ce s-au încheiat alegerile, prințul Alexandru Dimitrie Ghica înștiințează, în 29 septembrie 1857, pe Mitropolitul Nifon: "*autorizăm și poftim prin aceasta pe Eminența Voastră, ca unul ce sunteți după cădere Președintele Divanului ad-hoc, a deschide șanțele Divanului Ad-hoc, spre a-și începe lucrările ce-i sunt însoțite*"⁵⁵. Lucrările acestuia încep, sub președinția Mitropolitului Nifon, în data de 29 septembrie 1857, iar în data de 9 octombrie 1857 hotărăște să propună Puterilor europene următoarele: "*autoritatea și neutralitatea Țărilor române; unirea într-un singur stat sub numele de România; principe străin și guvern reprezentativ și constituțional*".

După aceasta, Divanul ad-hoc a fost dizolvat, dar nu pentru mult timp, întrucât el va fi convocat din nou pentru evenimentele care vor avea loc în 1859. Astfel, în 22 și 23 ianuarie 1859, Adunarea Electivă a Țării Românești își deschide lucrările, pe ordinea de zi fiind alegerea domnului țării. După multe discuții între partidele politice de atunci, în ziua de 24 ianuarie, membrii Adunării Elective, sub președinția Mitropolitului Nifon, hotărăsc să se purceadă la votul pentru alegerea Domnului Țării Românești. După citirea voturilor exprimate de membrii Adunării, Mitropolitul Nifon proclamă că "*s-a ales Domnul Țării Românești, cu unanimitatea voturilor, adică 64, Prințul Moldovei Alexandru Ioan I. Cuza*"⁵⁶.

53. "Buletinul oficial" al Țării Românești, nr. 16 din 16 febr. 1857, p. 61

54. *Ibidem*, p. 61.

55. "Buletinul oficial" al Țării Românești, nr. 78 din 30 sept. 1857, p. 309.

56. "Buletinul oficial" al Țării Românești, nr. 9 din 29 ian. 1859, p. 35.

Adunarea Electivă de acum se va transforma în Adunarea Legislativă a Țării Românești, iar președintele acesteia va fi mult timp Mitropolitul Nifon.

Cu toate acestea, unirea celor două Principate Românești nu era deplină. Alexandru Ioan Cuza trebuia să conducă cu două guverne, cu două adunări legislative, cu două capitale. Aceste lucruri se vor îndrepta abia la sfârșitul anului 1861, în 4 decembrie, când Înalta Poartă și Puterile garante au recunoscut unirea celor două administrații. Acest fapt a fost adus la cunoștință, în mod oficial, Adunării Legislative din București la 24 ianuarie 1862 de Domnul Alexandru Ioan Cuza⁵⁷. De acum înainte, președinția Adunării Legislative va fi împărțită între cei doi mitropoliți, Nifon al Ungrovlahiei și Calinic al Moldovei,⁵⁸ dar aceasta pentru puțin timp, întrucât Mitropolitul Nifon va deveni președintele Senatului României, iar Calinic Miclescu va rămâne președintele Camerei Deputaților.

Una dintre problemele mari care se pun acum este cea a împrumutării țăranilor. Stăpânii de moșii, care aveau majoritatea în Cameră, nu voiau să cedeze; pe de altă parte, trebuia să se dea pământ țăranilor, deoarece starea lor era foarte grea.

În anul 1862, prim-ministru fiind Barbu Catargiu, se depune un proiect de lege rurală, care nu prevedea împrumutarea țăranilor pe loturile pe care le lucrau, revendicare esențială a țăranilor încă de la 1848, ci pe ceea ce constituia așa-zisul pământ comunal, cuprinzând câte 3 pogoane de țăran cap de familie. Proiectul menționa "învoielile libere", plecând de la teoria că moșierul este stăpân pe moșia lui, iar țăranul pe munca lui; în realitate aceste învoieli numai libere nu erau, deoarece țăranul trebuia să ia pământ de la moșier spre a putea subzista, fiind obligat să accepte condițiile acestuia.

Proiectul a fost votat în 11/13 iunie, dar Cuza a refuzat să sancționeze această lege. În primăvara anului 1864, prim-ministru fiind Mihail Kogălniceanu, se depune în Cameră un nou proiect, mult mai favorabil țăranimii. Acest proiect stârni discuții furtunoase în Cameră și în afara ei. S-a propus din partea opoziției o moțiune de neîncredere dar, în momentul când să se voteze urgența ei, Kogălniceanu se sui la tribună și citi decretul de dizolvare a Camerei, în data de 2/14 mai⁵⁹.

În aceeași zi, Domnul Alexandru Ioan Cuza dă o Proclamație în care explică motivele care au stat la baza acestei dizolvări a Camerei și propune o nouă lege electorală, un proiect de statut, adică o nouă constituție numită

57. "Buletinul oficial" al Țării Românești, nr. 19 din 25 ian. 1862, p. 77.

58. "Buletinul oficial" al Țării Românești, nr. 25 de sâmbătă, 3 febr. 1862, p. 101.

59. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, București, 1971, p. 557-558.

Statut, cheamând poporul la vot pentru a-și exprima părerea în această problemă⁶⁰.

Știind și fiind convins de influența mare pe care o avea Mitropolitul Nifon asupra credincioșilor săi, prin preoții săi, Alexandru Ioan Cuza și miniștrii săi apelează la el ca, în calitatea sa de președinte al Camerei, să sprijine această acțiune a lor. La acest apel făcut de Alexandru Ioan Cuza Mitropolitul Nifon nu a rămas indiferent, ci chiar la începutul lunii mai trimite o circulară către toți protopopii și iereii din Mitropolia Ungrovlahiei, în care le arată că: „*Noi n-am încetat și nu vom înceta de a fi cu priveghere, mai vărtos astăzi când turma ce păstorim, când poporul nostru român pășește către regenerarea și fericirea sa.*

Preoții, cărora le este încredințată soarta acestui popor blând și iubitor de pace, ca unor conducători pe cărările mântuirii și fericirii lui, suntu datori a nu uita legea Domnului; de la ei, ca la cei ce țin legea, ca cei ce au darul asupra-le, se cere și se așteaptă mântuirea și fericirea națiunii noastre române.

Preoții sunt datori încă a nu uita că Legea Domnului este o voință de pace, de înfrățire și de dragoste care nu se poate dobândi decât numai prin îndeplinirea datoriilor fiecărui om în societatea în care trăiește...

Actul de la 2 mai și proclamația Măriei Sale Domnitorului cu anexele ei ce s-au publicat țintează a deschide o nouă eră Țării, având de scop buna sa organizare și prosperitatea tuturor stărilor societății, din care și clerul nu mai puțin face o însemnătoare parte.

Astfel dar, Cucernicia Ta, neputând avea alte convincții decât ale Noastre, întemeindu-te pe învățăturile Sântei noastre Biserici, vei stăruii prin preoții din cuprinsul plășilor ce administrezi a convinge pe locuitori că fîntirile Măriei Sale Domnitorului au de scop mărirea și fericirea poporului român.

Niciodată nu a fost mai multă trebuință decât astăzi a vă aduna cu inima împrejurul Domnitorului. O mică uitare în această recomandație va fi o mare rătăcire și ar pune în pericol interesele Țării și ale clerului român. Veți trimite adesiunile voastre la noua stare de lucruri.

Nu ne îndoim că cucernicia ta, pătrunzându-te de toate cele aici expuse, vei face a se produce în inimile poporanilor rezultatul dorit și așteptat de toți, stăruind a se citi în toate bisericile din cuprinsul acelor plăși Proclamațiunea Domnitorului către Țară și noul Statut dezvoltător Convențiune⁶¹.

60. "Monitorul oficial" al Țării Românești, nr. 99 de luni 4/16 mai 1864, p. 455.

61. "Monitorul oficial" al Țării Românești, nr. 102, de joi, 7/19 mai 1864, p. 469.

Plebiscitul a avut loc la data fixată, între 10/22 și 14/26 mai 1864, iar rezultatul lui a fost comunicat oficial în ziua de 21 mai 1864 într-un cadru festiv la palat, de Mitropolitul Nifon, împreună cu comisia însărcinată ca să aducă la cunoștința Domnului hotărârea poporului, care a rostit următorul cuvânt: "*Noi subscrișii*

*Nifon, Mitropolitul Ungro-Vlahiei ...*⁶²

Carii, prin Decretul Măriei Sale Alexandru Ioan I, Domnul României, cu No. 565 din 14/26 mai 1864, suntem numiți Înaltă Comisiune, pentru a cerceta votul dat de poporul Român asupra plebiscitului de la 2/14 mai, ne-am adunat în Sânta Mitropolie, în zilele de 18, 19 și 20 mai și am cercetat registrele originale adevărate și de Tribunalele fiecăruia județ, în care au scris cetățenii de orice treaptă - cuprinzând și preoțimea și armata - din toate satele și orașele țării întregi, și din numărul total de 754.148 al celor cu drept de a vota după arătarea administrațiilor, am dovedit că 682.621 de cetățeni au priimit plebiscitul propus de Măria Sa, zicând: Da, și numai 1307 au votat împotriva, zicând: Nu.

Acestea am găsit și le mărturisim înaintea Națiunii.

Iar spre deplina lor întărire noi am scris toți cu propria noastră mână actul de față în două exemplare, din care unul îl vom supune noi înșine Măriei Sale Domnului, iar celălalt îl vom înainta Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri, pentru a fi așezat în Archiva Statului.

*Încheiat la București, în Sfânta Mitropolie, joi 21 mai, 2 iunie, anul mântuirii una mie opt sute șasezeci și patru*⁶³.

Reprezentanții Puterilor garante la Constantinopol ratificară rezultatul plebiscitului prin "Actul adițional" din 16/28 iunie, în urma vizitei pe care Cuza o făcu din nou în Capitala Imperiului Otoman, unde fu primit de Sultan cu o extremă curtenie și deferență.

De acum înainte, Mitropolitul Nifon devine Președintele Senatului României, conform Proclamației date de Domnitorul Alexandru Ioan Cuza

---

62. Vasile Sturza, Primul președinte al Curții de Casațiune; Alexandru Catargiu, Președinte de Secțiune la Curtea de Casațiune; Ion Emanoil Florescu, General și Capul întâiului comandament militar; Constantin Apostolescu, Președintele Curții de Apel Civile, Secțiunea I, București; Dimitrie Melaghie, Președintele Curții de Apel Civile din Iași; Eliodor Lapati, Președintele Curții de Apel din Craiova; Constantin Bosianu, Decanul Facultății de drept din București; Titu Livie Maiorescu, Rectorul Universității din Iași; Ioan Solomon, Președintele Municipalității din Craiova; Nicolae Hagi Nicola, Președintele Municipalității din Galați; Gheorghe Alexiu, Președintele Municipalității din Ploiești.

63. "Monitorul oficial al Țării Românești", nr. 114, de vineri 22 mai/3 iunie 1864, p. 524.

la începutul lunii iulie 1864, care prevedea în articolul 11: "*Mitropolitul Primat al României este de drept președintele Senatului*"⁶⁴.

Ațiunea lui Cuza la Constantinopol era o categorică recunoaștere a autonomiei țării, confirmând cuvântul pe care îl rostise Cuza la plecarea din București, că se duce la Constantinopol, "*pentru a dobândi o nouă recunoaștere a autonomiei României*"⁶⁵.

Pe temeiul noii Constituții, Legea rurală a fost promulgată la 14/26 august 1864 și împrăștierea țăranilor se îndeplini, desființându-se totodată claca sau boierescul.

Putem afirma, fără a greși, că Mitropolitul Nifon a trăit cu cea mai mare intensitate a ființei sale această înfăptuire a reformei și promulgarea ei, fiind acela care, prin preoții săi, a îndemnat masele să voteze în favoarea ideilor promovate de Cuza, înțelegând că numai așa locuitorii satelor, adică cei săraci și umiliți, vor intra în drepturile lor, că numai așa se va restabili dreptatea, numai așa neamul românesc va fi eliberat de "boieresc", de munca silită, ce era mai grea decât robia.

Prin lovitură de stat și legea rurală Cuza și-a câștigat mulți dușmani. Moșierii erau nemulțumiți fiindcă li se luase o parte din pământ; unii dintre fruntașii politici, în special cei din Muntenia, acuzau pe Domn de dictatură. Se adăuga situația grea a finanțelor; bugetele se soldau cu deficite, salariile se plăteau cu mari întârzieri. Toate acestea au creat o atmosferă grea, care a dus, în cele din urmă, la un complot al opoziției - ce grupa deopotrivă pe liberali și pe moșierii conservatori ("monstruoasa coaliție"), complot în care a fost atrasă și o parte din armata Bucureștiului.

În noaptea de 11/23 februarie 1866, conjurații intrară în Palat - garda fiind alături de ei - și siliră pe Domn să semneze, pe spatele unuia dintre ei, *actul de abdicare*.

După abdicarea lui Cuza s-a format un nou guvern la 11 februarie 1866, iar țara a fost condusă de o locotenentă domnească, urmând să fie ales un principe străin spre a se îndeplini astfel dorința exprimată prin divanurile ad-hoc. În locul Domnului Alexandru Ioan Cuza a fost propus, de cei ce-l detronaseră, Carol de Hohenzollern Sigmaringen. Între timp, în țară se organizează un plebiscit în vederea alegerii noului Domn.

De data aceasta, Mitropolitul Nifon nu a mai avut acel clan pe care îl avusese la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, ci a fost mai rezervat, nu a mai vrut să se implice așa de mult în problemele politice. Acest fapt a fost sesizat de C. A. Rosetti, pe atunci Ministru Secretar de Stat la Departamentul Cul-

64. *Ibidem*, p. 664.

65. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 560

telor și Instrucțiunii Publice, care, fiind convins că fără aportul Mitropolitului alegerile nu ar fi avut rezultatul scontat, se adresează, printr-o scrisoare, în 25 martie 1866, Mitropolitului Nifon astfel:

"În mai multe ocațiuni, mai cu seamă la 2 mai 1864, poporul român a citit circulări ale Eminenței tale către toți preoții, prin care le explicai misiunea lor ca servitori ai Bisericei, și tot de o dată și ca cetățeni care au drepturi politice.

De la 11 februarie trecut și până acum, atât națiunea, în genere, cât și servitorii Bisericei în parte, văd cu durere și îngrijire că, după scaunul arhipăstoresc, nu se aude nici un cuvânt.

Națiunea Română știe că limba, tradițiunile și aspirațiunile ei, chiar în timpii cei mai pustiitori, au fost păstrate în Biserică și cu atâta tărie, încât nici iataganul, nici sulița nu le-au putut ucide în acel cămin sacru.....Cum se face, se întreabă națiunea cu o durere și o temere crescândă că Primatul Bisericei Române, care știi la 2 mai 1864 să ia o parte activă la lucrările zilei, să nu simță trebuință astăzi a deschide ușile Bisericei deodată cu deschiderea Colegiurilor Electorale, ș'atât de pe amvon cât și prin circulare către toți preoții, să chame pe oameni la înfrățire și la unire? Cum se face că arhipăstorul nu simte trebuința ca, Biserica Română și servitorii ei, să spue acum poporului că Națiunea trebuie să fie una și nedespărțită, ca și Biserica ei, că fiecare cetățean trebuie să lepede orice ură și orice interese personale și să se apropie de urna electorală cu aceeași curățenie și credință cu care creștinii se apropie de Sfântul Potir, ca să poată să fie demn să se comunice cu patria! Cum se face că capul religiunii române, când știe că preotul trebuie să fie apostolul păcii și propovăduitorul unirii, al înfrățirii și al dreptății, și că sunt încă mii de preoți care au drepturile cetățenești, care votează și care nu sunt urmați de alte mii de alegători primari, să lase amvonul mut și să nu găsească în inima sa cea arhipăstorească cuvinte de unire, de înfrățire, sfaturi și îndemnări eșite din Biserica noastră spre a ne readuce pe toți la vechia tărie și credința română? Cum se face că în epoca când lumea întreagă ne privește și când nu avem decât să știm și să voim, "pentru ca în curând alesu națiunii să-i poată anunța oficial că Europa a recunoscut că România este și va rămâne una și nedespărțită, liberă și dreaptă", Primatul României tace și face astfel a se bănuși că Biserica s-ar desprăși de Națiune și Națiunea de Biserică?

Nu știu, Eminență, ce răspuns mai pot da la aceste dureroase întrebări ce se ridică de pretutindeni, astăzi mai cu seamă când, ca un fiu supus, ți-am atras în particular atențiunea acestei grave și periculoase tăceri, și am avut durerea de a primi din partea Eminenței Tale un răspuns de refuz. Nu știu,

mai repet, ce răspuns mai pot da și nu mai îmi rămâne decât a-mi pleca cu durere fruntea la refuzul ce pioasa mea rugăciune a întâmpinat din parte-ți.

Plecându-mi însă capul înaintea voinței Eminenței Tale, am datoriat să-l ridic în fața Națiunii și să comunic și ei și preoților această adresă. Dacă Eminența Ta ții amvonul mut și crezi că Arhipăstorul nu mai are azi nimic de zis în numele Bisericii, apoi eu am datoriat a chiâma, prin această epistolă chiar, pe preoți a reintra în epistolatul lor; și am acest drept, Eminență, nu eu, ci Națiunea, căci ea poate zice, și zice acum prin vocea mea, că cu noi este Dumnezeu"⁶⁶.

Cu toate că la discuția avută cu Ministrul Cultelor C. A. Rosetti a refuzat să se mai implice în problemele politice ale vremii respective, în fața acestei scrisori, dată publicității, Mitropolitul Nifon nu a mai avut cum să se eschiveze. Pus în asemenea situație, Nifon trimite o circulară tuturor protoiereilor și preoților din Mitropolia Ungrovlahiei prin care le comunică, dar în același timp îi și sfătuiește: „Actul guvernului de la 18 curent, următor celui de la 11 februarie trecut, făcând dizolvată Adunarea Legislativă, națiunea întregă din care fac parte și preoții este chemată a intra în colegiurile electorale pentru o nouă Adunare.

Asupra acestei cestiuni destul de importantă, care țintează la fericirea țării, Noi, ca arhipăstor și părinte obștesc, chemăm atențiunea tuturor fiilor noștri duhovnicești clerici și mireni, ca să se pătrundă de marea misiune ce au, înlăturând orice patimă, orice ură și interese personale, să intre cu tărie și credință pe calea alegerilor, fără să fie compt de nici o înrăurire sau influență, și să-și dea votul său în toată libertatea conștiinței, căci numai astfel pot ajunge la adevărata lor țintă și dorință.

Niciodată n-a fost mai multă trebuință decât astăzi a se aduna cu inimă mai loială; o mică uitare în cestiunea de față, va fi o mare rătăcire și ar pune în pericol interesele Țării și ale națiunii întregi"⁶⁷.

Între timp, Locotenența domnească dă un decret, în 6 aprilie, în care "Înalta Comisiune chemată a face recensământul general al voturilor date de poporul român prin plebiscitul propus la 2 Apriliu curent, se va institui îndată și se va compune din

Eminența Sa Mitropolitul Primat; Primul Președinte al Curții de Casațiune;

Președinți de secțiuni ai aceleiași curți; Președintele Curții de Compturi; Șeful întâiului comandament militar; Decanul Facultății de drept din București(...)

66. "Monitorul oficial" nr. 68 de vineri 25 martie/6 aprilie 1866, p. 304.

67. "Monitorul oficial" nr. 69 de joi 31 martie/12 aprilie 1866, p. 309.

Această Comisiune, sub președinția Eminenței Sale Părintelui Mitropolit, va ține ședințele sale în localul Sântei Mitropolii"⁶⁸.

Urmare decretului dat de Locotenența domnească, Comisia se întruni, iar în data de 8 mai 1866 ratifică alegerea făcută de noul guvern, adică alegerea Principelui Carol. În aceeași zi, Principele Carol intră în țară pe la Turnu Severin, iar în data de 10 și-a făcut intrarea solemnă în București, în jurul orelor 14,15. La intrarea în Capitală, Carol a fost întâmpinat, la rondul de la șosea, de Locotenența domnească, D. D. Miniștri și de D. Primar al Capitalei, care înfățișă Domnitorului pâinea și sarea, simbol al ospitalității și al abundenței.

După un mic discurs, ținut de primarul Bucureștiului, Domnitorul Carol I s-a îndreptat, pe calea Mogoșoaiei, spre Mitropolie. Ajuns aici, "*Domnitorul fu primit de Eminenția Sa Părintele Mitropolit Primat, însoțit de un numeros cler, cu Crucea și Evanghelia, și fu condus în biserică. După terminarea Tedeumului, la care au asistat membrii Curții de Casațiune, ai Consiliului de Stat, ai Curții de Compturi, Curțile și Tribunalele, Măria Sa a intrat în Camera Deputaților, la ușa căreia a fost primit de întregul Birou al Adunării*"⁶⁹, unde Domnitorul Carol I a depus jurământul⁷⁰.

La scurt timp după aceasta fu alcătuită noua Constituție a României, înlocuind statutul lui Cuza; ea era o imitație a celei belgiene, dar avea și o serie de dispozițiuni diferite. Era o constituție liberală, dând multe drepturi cetățenilor. Ea prevedea faptul că nu pot deveni cetățeni români decât creștinii (art. 7). Tot în ea se prevedea ca legile să fie votate de Cameră și Senat; Domnul le promulgă, dar are și dreptul de veto. Responsabili de actele de guvernământ sunt miniștrii și numai ei, persoana Domnului nu poate fi pusă în discuție.

În ziua de 29 iunie (11 iulie) după ce, în prezența Domnitorului Carol I, a fost săvârșit un Tedeum de Mitropolitul Nifon, s-a intrat în Cameră, în prezența tuturor oficialităților și a Mitropolitului Nifon, unde Carol I a depus jurământul pe noua Constituție a țării⁷¹.

Cu toate că după abdicarea lui Cuza, Nifon nu mai voia să se implice în problemele politice ale vremii, din cauza nemulțumirilor și loviturilor pe care le primise, totuși el se va implica din nou, relațiile lui cu noul Domn fiind mult mai apropiate, colaborarea dintre ei fiind mai bună, prin aceasta înțelegând că numai așa Biserica își va recăpăta drepturile ei.

68. "Monitorul oficial" nr. 78 de duminică 10/22 aprilie 1866, p. 345.

69. "Monitorul oficial" nr. 102 de miercuri 11/23 mai 1866, p. 451.

70. "Monitorul oficial" nr. 102 de miercuri 11/23 mai 1866, p. 451.

71. "Monitorul oficial" nr. 142 de vineri 1/13 iulie 1866.

Că Mitropolitul Nifon a uitat supărările pe care i le făcuse vechea conducere a țării și că se implică din nou în viața politică a țării ne-o dovedește discursul angajant pe care l-a ținut în Sala tronului, în fruntea deputaților, în ziua de 18 decembrie 1866, la începutul primei legislaturi a noului Senat⁷².

În calitatea sa de Președinte al Senatului, împreună cu toată conducerea Statului de atunci, Mitropolitul Nifon participă, în 10 septembrie, la sărbătoarea distribuirii steagurilor "*gardei civice din Capitală și la serbarea tragerii la semn pe câmpia de la Cotroceni*", iar în calitatea sa de arhipăstor oficiază "*asistat de înaltul cler și de serviciul religios al corpurilor de gardă*", serviciul divin la biserica de la Cotroceni⁷³.

Relațiile dintre Mitropolitul Nifon și Domnitorul Carol I devin din ce în ce mai apropiate, iar colaborarea din ce în ce mai bună. Nu exista un eveniment mai important la Palatul Cotroceni la care să nu fie invitat și Mitropolitul Nifon, sau sărbătoare mai importantă la Mitropolie la care să nu participe Domnitorul; nu exista eveniment mai important din viața Domnitorului la care să nu participe și Mitropolitul.

Așa se face că, în timpul vizitei făcute părinților săi, după trei ani de domnie, Domnitorul Carol I, în ziua de 6 octombrie 1869, trimite o telegramă din Neuwied Mitropolitului Nifon, în care îl înștiințează că: "*Plăcând Divinei providențe a corona în fine dorința ce am avut de a găsi o soție demnă de asociat pentru înalta misiune ce mi-am propus în iubita mea patrie, mă grăbesc a ruga pe Prea Sântia Voastră, precum și pe tot cîerul român a înălța rugi către cel A-tot-Putinte, pentru binecuvântarea acestei uniuni atât de scumpă inimii mele*"⁷⁴.

Mitropolitul Nifon, manifestându-și bucuria pentru frumosul eveniment din viața Domnitorului Carol, nu întârzie să-i răspundă, în ziua de 9 octombrie: "*Depeșa Măriei Voastre, de la 6 ale curente, primind-o cu cea mai vie și a noastră sufletească bucurie, vestitoare de căsătoria Măriei Voastre, m-am grăbit a vesti clerului român întreg ca să înalțe rugi solemne către Cel A Tot Putinte pentru binecuvântarea acestei uniuni, atât de scumpă Măriei Voastre și dorită României întregi. Facă cerul ca această uniune să fe în veci fericită pentru binele și prosperitatea iubitei noastre patrii*"⁷⁵.

La întoarcerea în țară, în 12 noiembrie 1869, Domnitorul Carol I, împreună cu Doamna, în drum spre Palat, intră în Catedrala Mitropolitană, fiind întâmpinați de Mitropolitul Nifon, Mitropolitul Moldovei Calinic Miculescu și episcopii care se aflau în București, "*care oficia un Tedeum și rugăciuni*

72. "Monitorul oficial" nr. 278 de marți 20 dec./10 ian. 1866, p. 1322.

73. "Monitorul oficial" nr. 205 de marți 12/24 sept. 1867, p. 1069.

74. "Monitorul oficial" nr. 222 de miercuri 8/20 oct. 1869, p. 1007.

75. "Monitorul oficial" nr. 225 de sâmbătă 11/23 oct. 1869, p. 1019.

pentru *benedicțiunea căsătoriei*"⁷⁶. A doua zi, 13 noiembrie, la orele 12, s-au prezentat la Palat reprezentanții tuturor cultelor din România, ca să prezinte felicitările și urările lor. În fruntea delegației clerului ortodox se afla Mitropolitul Nifon, care s-a adresat Domnitorului în numele ierarhiei române⁷⁷.

În data de 27 august 1870, ora 8 dimineața, ziua în care s-a născut principesa Maria, Mitropolitul Nifon este printre primii invitați la Palat, unde "*înveșmântat cu veșmintele sale sacerdotale a ținut rugăciunile cuvenite și a botezat cu apă sfințită pe Majestatea Sa, principesa nou născută, depunând pe leagăn Săntele icoane...*"⁷⁸. Câteva luni mai târziu, joi 1 octombrie 1870, Mitropolitul Nifon și Calinic, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, împreună cu înaltul cler, în prezența tuturor oficialităților Statului român, vor oficia, în biserica de la Cotroceni, botezul principesei Maria⁷⁹.

Primii cinci ani ai domniei lui Carol au fost cei mai dificili din punct de vedere intern. Patimile și resentimentele politice erau vii, ministerele, instabile, durau puțin; în acest interval s-au schimbat zece guverne și s-au făcut treizeci de remanieri. Criticile nu cruțau nici pe Domn, manifestând, uneori vădit, atitudini antimonarhice; presa de opoziție avea un limbaj violent. În 1870 fusesc ales ca deputat de Mehedinți - și Camera validă alegerea - fostul domn Alexandru Ioan Cuza. Acesta însă nu primi mandatul și refuză să vină în țară. Momentul cel mai critic pentru Carol a fost în ziua de 10/22 martie 1871, când a avut loc o puternică manifestație în favoarea Franței, înfrântă în războiul cu Germania, și contra acesteia din urmă, când manifestații au strigat pe străzi: "*Trăiască Republica!*". A doua zi, Carol a vrut să abdice, dar intervenția fruntașului conservator Lascăr Catargiu, care formase în aceeași zi un nou guvern, împiedică acest act.

În urma acestor incidente, s-a organizat un plebiscit, în care națiunea urma să se pronunțe dacă este de acord ca Domnul Carol să mai rămână la conducerea țării. Răspunsul dat de popor îl aflăm din cuvântul Mitropolitului Nifon, aflat în fruntea unei delegații a Senatului, în 6 iunie 1871, la Palat: "*Țara, în anul acesta, a trebuit să treacă încă prin o încercare penibilă. Situația era gravă. Națiunea aștepta cu nerăbdare momentul de a răspunde la inevitabilul apel făcut de Măria Ta, pentru a proba că simțămintele ei au fost și sunt strâns legate de thronul și dinastia Măriei Tale, și, prin alegerea persoanelor cărora ea a încredințat mandatul, a dat dezaprobare manifestă*

76. "Monitorul oficial" nr. 252 de sâmbătă 11/23 nov. 1869, p. 1027.

77. "Monitorul oficial" nr. 252 de sâmbătă 15/27 nov. 1869, p. 1028.

78. "Monitorul oficial" nr. 188 de joi 27 aug./8 sept. 1870, p. 923.

79. "Monitorul oficial" nr. 216 de vineri 2/14 oct. 1870, p. 1032.

spiritelor răuvoitoare și a arătat ferma sa voință pentru conservarea principiilor de ordine și de stabilitate"⁸⁰.

Așa cum Mitropolitul Nifon a participat la toate evenimentele importante care au avut loc în sânul familiei Domnului Carol I, tot așa îl vom găsi luând parte, în fruntea unei delegații senatoriale, în data de 4 mai 1874, prezentând condoleanțe familiei domnitoare, în urma decesului fiicei lor, principesa Maria⁸¹.

După evenimentele de la începutul anului 1871, situația politică din țară s-a liniștit. Guvernul nu a mai fost schimbat, iar acesta, împreună cu Senatul și Camera Deputaților au colaborat în mod armonios pentru a da țării o nouă legislație, fapt afirmat și de Mitropolitul Nifon în 3 decembrie 1873, cu ocazia primirii la palat a unei comisii senatoriale: „*Senatul, în al treilea an al legislaturii sale, se simte fericit a se găsi în față cu același guvern cu care în trei sesiuni trecute a lucrat în bună armonie. Stabilitatea fiind cea dintâi condițiune a prosperității unei țări, Senatul exprimă Măriei Tale via satisfacțiune ce se simte de a o vedea inaugurată în țara noastră*”⁸².

Putem afirma, fără a greși, că Mitropolitul Nifon, atât pe plan bisericesc, cât și pe plan politic, a luptat, cât i-a stat în putință, pentru ca România să prospere. În funcțiile politice pe care le-a deținut - președinte al Divanurilor ad-hoc, președinte al Adunării legislative și președinte al Senatului -, Mitropolitul Nifon s-a străduit, cât a putut și i s-a permis, pentru înfăptuirea României moderne. În momentele de grea cumpănă ale țării, Mitropolitul Nifon, în primul rând ca Mitropolit și păstor de suflete, iar în al doilea rând ca om politic, a știut cum să țină frăele instituțiilor pe care le-a condus, ca țara să nu aibă de pierdut și să intre pe un drum greșit, ci să ajungă acolo unde poporul român și-a dorit de veacuri.

Nifon Mitropolitul, ca un vrednic oștean român, a condus senatul României până la începutul lunii mai 1875.

După o îndelungată și frumoasă activitate pastorală, în timpul căreia a avut multe greutăți, dar a avut și foarte multe satisfacții, după ce lupta cea bună s-a luptat în ogorul Domnului, Mitropolitul Nifon și-a încredințat sufletul Ziditorului său, cu satisfacția lucrului bine făcut, în după amiaza zilei de 5 mai 1875, în jurul orei 17, 30. Trupul său a fost înhumat în cavoul pregătit dinainte în Cimitirul mănăstirii Cernica, mănăstirea de metanie, pe care a iubit-o din fragedă pruncie până la sfârșitul vieții.

Pr. dr. Cornel Zăvoianu

80. "Monitorul oficial" nr. 123 de marți 8/20 iunie 1871, p. 657.

81. "Monitorul oficial" nr. 99, duminică 5/17 mai 1874, p. 631.

82. "Monitorul oficial" nr. 169 de marți 5/17 dec. 1872, p. 1445.

VISARION PUIU - ARHIMANDRIT DE SCAUN LA DUNĂREA DE JOS ȘI DIRECTOR AL SEMINARULUI TEOLOGIC „SFÂNTUL APOSTOL ANDREI“ DIN GALAȚI

În ultimii doi ani de păstorie la Dunărea de Jos, episcopul Pimen Georgescu (1902-1909), remarcabil artizan al dinamizării vieții bisericești din această eparhie, îl cheamă de la Episcopia Romanului pe ierodiaconul Visarion Puiu, pentru a-l angaja în proiectele sale de administrație bisericească. Când a sosit la Galați, în vara anului 1908, ierodiaconul Visarion avea 29 de ani și îl înlocuia ca ierodiacon al Catedralei episcopale pe diaconul Anghel Constantinescu, hirotonit de episcopul Pimen într-un preot și promovat în funcția de protoiereu de Brăila. Acesta este autorul celei mai complete și ample monografii a Episcopiei Dunării de Jos, publicate în 1906, neegalată până acum.¹

Noul ierodiacon al catedralei gălățene se întorsese doar cu o lună în urmă de la Kiev unde, timp de un an de zile, între 1907-1908, studiasse la vestita Academie teologică de pe malurile Niprului.² La Galați se alătură arhimandritului Nicodim Munteanu³, și el absolvent al aceleiași academii kievene, desfășurând o remarcabilă activitate pastorală, misionară și culturală.

În toamna anului 1908 episcopul Pimen reușește să redeschidă Seminarul teologic din Galați (care fusese desființat în 1893, în baza Legii clerului mirean), așezându-l sub patronajul Sfântului Apostol Andrei. Dificila sarcină a organizării acestei școli o încredințează vicarului său, arhimandritul Nicodim Munteanu. Astfel rămâne vacant postul de arhimandrit de scaun pentru care Pimen găsește că cea mai potrivită persoană era tânărul ierodia-

1. *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos*, București, 1906 (IV + 443 p.+ 66 ilustrații)

2. Despre bursierii români care au studiat la Academia teologică din Kiev vezi † Veniamin (Pocitan), *Studenți teologi moldoveni la Academia spirituală din Kiev*, în „Închinare Înalt Prea Sfințitului Patriarh Nicodim al României“ (extras din B.O.R., nr. 11-12, 1945, p. 561-570).

3. Asupra personalității lui Nicodim Munteanu, vezi referințe bibliografice la: pr. Eugen Drăgoi *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos*, editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1989, p. 87, nota 16; *Hristos în Moldova*, Editura Trinitas, Iași, 2001, p. 391; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a doua, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 323.

con Visarion. De aceea îl hirotonește ieromonah la 5 octombrie 1908 și, în aceeași zi, îl hirotesește protosinghel. În Decizia chiriarhală de numire ca ieromonah⁴ episcopul Pimen scria: „*Prin trecerea p. c. arhimandrit Nicodim Munteanu ca director al Seminarului din Galați, postul de preot de la biserica catedrală episcopală devenind vacant și Noi având în vedere meritele științifice și literare de care a dat probă c. sa arhidiaconul acestei Sf. Episcopii, Visarion Puiu, licențiat în teologie, de la Universitatea din București, prin diferitele sale scrieri precum și însușirile sale duhovnicești, decidem hirotonia c. sale în ieromonah, pe seama bisericii catedrale episcopale din Galați...*“. Tot acum este numit și arhimandrit de scaun, urmându-i în funcție lui Nicodim Munteanu, viitorul al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

În prima zi a anului 1909 Pimen îl înalță pe protosinghelul Visarion la rangul de arhimandrit⁵. Prin aceste grabnice investiții chiriarhul Dunării de Jos arată că dorea să-i acorde tânărului său colaborator autoritatea bisericască necesară îndatoririlor la care îl chemase.

Ca arhimandrit de scaun Visarion n-a activat decât câteva luni (octombrie 1908-aprilie 1909), întrucât în aprilie 1909 funcția de arhimandrit de scaun se desființează. Anterior (februarie 1909), episcopul Pimen este promovat mitropolit al Moldovei, iar în 26 martie 1909 Nifon Niculescu este instalat ca ierarh titular la Dunărea de Jos.

Nicodim Munteanu îl va urma pe protectorul său la Iași, astfel că postul de director al seminarului proaspăt înființat rămâne vacant. Episcopul Nifon încredințează la 1 mai 1909 sarcina de director arhimandritului Visarion Puiu care va conduce cu mare vrednicie această școală teologică vreme de 9 ani (până la 1 ianuarie 1918). În paginile următoare vom prezenta câteva aspecte relevante ale activității directorului Visarion la Seminarul Sfântul Andrei din Galați, cu mențiunea că este unul din cei mai importanți directori din cei 14 conducători ai acestei școli, nefiind întrecut ca perioadă de directorat decât de înaintașul său preot Constantin Rozei (1868-1893) și de Constantin Todicescu (1925-1948).

Instalarea directorului arhim. Visarion Puiu în fruntea Seminarului gălățean s-a petrecut în ziua de 14 iunie 1909, fiind făcută de către Grigore Guțu, directorul Liceului Vasile Alecsandri (1907-1911)⁶, delegat al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, și de pr. Ludovic Cosma⁷, revii-

4. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, Dosar nr. 2220 /1908, f. 4

5. *Ibidem*.

6. Dr. Virgil Nistru Țigănuș, *Istoria unui sentiment*, ed. Național, 1997, p. 105

7. Despre preotul Ludovic Cosma, vezi pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos*, ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1989, p. 143-148

zor ecleziastic, delegatul episcopului Dunării de Jos. În procesul verbal întocmit cu acest prilej se consemna sec faptul că noul director a fost recomandat „*atât corpului profesoral cât și elevilor, dându-i pe seamă după inventar situația actuală a seminarului*“.⁸ Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor comunica Seminarului Sfântul Andrei că „*prin Decretul regal nr. 1560 din 4 mai 1909 s-a numit, pe ziua de 1 aprilie anul curent preacuviosul arhimandrit Visarion Puiu în postul de director al aceluși seminar, în locul preacuviosului arhim. Nicodim Munteanu, demisionat*“.^{8bis}

Zestrea primită de către directorul Visarion Puiu era extrem de săracă, atât în ceea ce privește localul și utilitățile școlii precum și în legătură cu personalul didactic și administrativ. Cea mai mare greutate cu care se confrunta și care a rămas o constantă a perioadei directoratului său o constituie puținătatea fondurilor alocate de minister pentru această școală. Din voluminoasa arhivă a școlii în intervalul anilor 1909-1919, mai mult de jumătate conține intervențiile motivate ale arhim. Visarion pentru obținerea fondurilor necesare. Era extrem de stăruitor, cu toate că din punctul de vedere al ministerului „stăruitor“ era un eufemism!

Seminarul funcționa în două imobile: unul al Creditului Financiar Urban din București și altul al procurorului C. Sărățeanu din Galați, închiriate pe câte trei ani, ambele aflate pe strada Mihai Bravu.⁹ Arhimandritul Visarion va înainta ministerului de resort și Eparhiei Dunării de Jos, de-a lungul activității sale ca director, mai multe memorii prin care s-a străduit să convingă cele două foruri de necesitatea ridicării unui local propriu, dotat cu utilități corespunzătoare. Astfel, în 18 decembrie 1909 propunea ministerului două terenuri pentru construirea seminarului: unul situat la nord de actuala Grădină publică, care aparținea Spitalului Elisabeta Doamna, și altul pe locul unde funcționa la acea dată seminarul. Pentru acest din urmă teren opta directorul, ca fiind cel mai propriu construirii clădirii școlii și despre care argumenta: „*se află situat în cartierul cel mai curat al orașului, cu toate îndemânările necesare unei școli, cu vecinătăți liniștite, catedrală, canalizare, tramvai și un orizont deschis spre răsărit din cele mai recreative pentru elevii unui internat*...“.¹⁰ Visarion Puiu va relua de câteva ori intervențiile către minister în această chestiune.¹¹ Ca să determine ministerul a

8. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1908-1909, f. 166r

8bis. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1908-1909, f. 141

9. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 5/1909-1910, f. 30v, document din 13 ianuarie 1910 către minister.

10. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 5/1909-1910, f. 64

11. La 29 ianuarie 1910 cf. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 5/1909-1910, f. 72; la 15 martie 1910 cf. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 5/1909-1910, f. 78; la 26 martie 1910 cf. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 5/1909-1910, f. 79;

debloca fonduri pentru construirea seminarului, Visarion Puiu contactează pe primarul Galațiului – P. Petrovici, cu care face o înțelegere și de la care obține promisiunea sprijinirii acestei inițiative.¹² În viziunea arhimandritului Visarion avantajele construirii unui local de seminar ar fi fost: „îmbogățirea orașului cu încă o instituție culturală; înfrumusețarea lui cu un edificiu, care prin stilul său simplu, dar alcătuit după motivele stilului bisericesc, ar putea fi o podoabă pentru Galați; beneficiile economice ce ar rezulta pentru comerțul și industria orașului, care cu aproximație s-ar putea evalua pentru viitor la cca. 12 mii lei lunar“.¹³

Stăruitoarele sale demersuri nu se vor solda însă decât cu obținerea terenului¹⁴ pe care mai târziu (1925) se va ridica clădirea seminarului. Trebuie să remarcăm totuși că și aceasta a fost o reușită a lui Visarion Puiu.

Cele două corpuri de clădiri în care funcționa seminarul nu erau potrivite pentru buna desfășurare a activității școlare. La o inspecție pe care o face medicul școlii – Vasiliu, la dispoziția directorului Visarion Puiu – se constată condițiile improprii ale clădirii școlii și ale internatului.¹⁵ Ca urmare, într-un memoriu adresat ministerului la începutul anului 1909, se solicita fonduri pentru a îmbunătăți starea clădirilor și a proteja sănătatea elevilor și a profesorilor.¹⁶ De fapt documentele vremii arată că directorul Visarion a dus o luptă susținută pentru optimizarea permanentă a condițiilor de studiu și de internat ale elevilor săi și pentru protejarea sănătății acestora, ca un adevărat părinte.

Pe plan didactic și administrativ, convins că nu poate acționa de unul singur, și-a asociat ca secretar și profesor pe diaconul Grigore Costea, care mai târziu (1936) va fi numit profesor la catedra de muzică a Seminarului Central din București, succedându-i lui Ioan Popescu-Pasărea¹⁷, precum și alți valoroși profesori. Postul de secretar fusese ocupat anterior de preotul Cicrone Iordăchescu^{17bis}, care demisionează la 1 mai 1909, urmându-l pe mitropolitul Pimen la Iași. Între Visarion Puiu și Grigore Costea s-a statornicit o relație deosebit de cordială și o colaborare exemplară. Când preotul Grigore Costea își anunță directorul că, fiind numit de episcopie revizor ecleziastic, de la 1 iunie 1910 își dă demisia din postul de secretar de la seminar, măr-

12. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 5/1909-1910, f. 79

13. *Ibidem*

14. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 14/1910-1912, nenumărat.

15. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1909-1910, f. 94

16. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1909-1910, f. 134

17. Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos*, ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1989, p. 255

17bis. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1908-1909, f. 133

turisește: „*vă rămân adânc recunoscător de dragostea părintească ce mi-ați arătat, precum și de sfaturile și învățăturile folositoare ce mi-ați dat în timpul cât am funcționat la acest seminar*“.¹⁸ La rândul său, directorul Visarion pune următoarea rezoluție: „*Cu multă părere de rău sunt nevoit să primesc această demisie. Voi ruga pe domnii profesori ca împreună cu mine să mulțumim pâr. Gr. Costea pentru zelul și dragostea pusă pentru cancelarie și educația elevilor din acest seminar, în timpul cât a ocupat postul de secretar. Vom mijloci apoi pe lângă onor(atul) Minister al Cultelor să binevoiască a îngădui pâr. Costea să fie onorific numit în postul vacant de spiritual*“¹⁹.

Episcopul Nifon îi comunică la 28 mai 1910 lui Visarion Puiu numirea preotului Grigore Costea în postul de revizor ecleziastic (din care demisionase preotul Ludovic Cosma) și îl delegă pe arhimandritul director să-l instaleze în noua funcție. Prin rezoluția de pe scrisoarea episcopiei Visarion Puiu arată că-l va instala pe noul revizor la 29 iunie 1910.²⁰ Trei ani mai târziu, preotul Grigore Costea va reveni ca spiritual la seminarul gălățean, renunțând la funcția de revizor eparhial.^{20bis}

Directorul Visarion Puiu era exigent cu alegerea cadrelor didactice și își apăra profesorii de dese abuzuri și imixțiuni ale ministerului. Intre altele, refuză numirea profesorului de caligrafie Ionescu făcută de minister, întrucât acesta nu corespundea catedrei respective²¹ și cere episcopului Nifon, la 12 iunie 1913, să ia măsuri pentru a îndepărta din școală pe profesorul G. Petrovici, de limbi clasice, pentru metodele nepedagogice pe care le practica în detrimentul elevilor.²² Când a primit o circulară ministerială care încerca să pună ordine în prestația profesorilor directorul Visarion comunică ministerului la 4 aprilie 1910: „*Domnii profesori ai acestui seminar nu au obiceiul de a pierde vremea în cancelarie cu discuții politice și cu alte chestiuni lăturalnice, streine de învățământ, iar de la cursuri nu lipsesc decât din pricini binecuvântate*“²³.

Și cu angajații administrației seminarului, Visarion Puiu era ferm și autoritar. În ianuarie 1912 „constatând cu părere de rău“ că intendentul

18. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1909-1910, f. 211

19. *Ibidem*

20. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 6/1909-1910, f. 112
20bis. De la 1 mai 1913, cf. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 19/1911-1912, nenumărotat.

21. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1909-1910, f. 12

22. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 25/1913-1914, nenumărotat.

23. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1909-1910, f. 172v

Gheorghe Boboc este incompetent, îl destituie²⁴, iar când acesta, drept răzbunare, va turna gaz în butoaiele cu varză murată ale școlii, se adresează autorităților pentru a-l disciplina.

Una din grijile de seamă ale lui Visarion Puiu pentru promovarea educației tinerilor seminariști era studiul temeinic și organizat. Din păcate și atunci – ca și în zilele noastre – școlile se confruntau cu aproximări și experiențe nefericite care se datorau Ministerului Culturii și Cultelor. De la Galați vor pleca către minister mai multe memorii semnate de Visarion Puiu, toate pledând pentru îmbunătățirea sistemului educațional al școlilor teologice. Astfel, în 23 septembrie 1910, trimite un amplu document în care propunea revizuirea și completarea *Regulamentului pentru numirea profesorilor de științe religioase de la seminarii*. Visarion Puiu face propuneri de avangardă la început de secol XX pentru învățământul românesc. Între altele solicita ca regulamentul să stipuleze obligativitatea pentru candidații la catedre de a avea lucrări publicate în domeniu sau examene speciale pe catedre; de asemenea, profesorul de la o specializare să nu predea și alte discipline, întrucât: „*e greșită părerea că un profesor de la o disciplină oarecare poate fi bun și pentru oricare altă disciplină. Fiecare din ele cere o metodă specială de predare și o deosebită aplicare sufletească din partea profesorilor respectivi*“.²⁵

Și asupra *Regulamentului seminariilor teologice*, ambiguu în multe aspecte ale alcătuirii, directorul Visarion Puiu face propuneri pertinente de revizuire și republicare, la 15 iulie 1909.²⁶

Conștient de necesitatea ridicării ștachetei pregătirii tinerilor în seminarii, la 24 februarie 1914, Visarion Puiu înaintează o scrisoare Ministerului Cultelor, în care face o caldă și documentată pledoarie pentru înscrierea în programa școlară a seminariilor teologice a limbii franceze. Totodată cerea prevederi bugetare ca „*de la 1 septembrie viitor, limba franceză să se predea cel puțin la acest seminar (din Galați n.n.s.) ca o încercare și apoi să se generalizeze tuturor seminarelor, măcar cu două ore pe săptămână*“.^{26bis} Demersul lui Visarion va primi destul de repede acordul ministerului.^{26bis}

Aceeași grijă pentru un nivel cultural cât mai înalt al seminariștilor dovedea și în noiembrie 1913, răspunzând la solicitarea Ministerului Cultelor de a-și spune părerea despre „*Revista pentru copii*“.^{26bis} Recunoscând unele

24. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 14/1910-1912, nenumărotat.

25. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 11/1910-1911, f. 20-21

26. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 2/1908-1909, f. 55

26bis. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 24/1913-1914, nenumărotat.

merite ale acesteia, directorul seminarului gălățean arată că ea „ar trebui întregită cu articole religioase care fac... reala valoare a acestor reviste. Tot materialul publicat până acum pare a avea mai mult scopul de a distra pe copii. Ținta ar fi eminentamente pedagogică în paralel cu această instrucție instructivă (sic!) li s-ar da și povețele morale trebuitoare prin istorioare cu caracter religios-bisericesc ori bine preluate din revistele protestante și catolice din Apus și adaptate doctrinelor noastre strămoșești. Cu această condiție împlinită și cu o hârtie de tipar mai bună, și-ar atinge scopul frumos al întemeietorilor în chip minunat”.²⁷

Educația copiilor îi stătea de asemenea întotdeauna la inimă. Pentru îmbunătățirea acesteia și pentru menținerea ei în marginile firești Visarion Puiu va depune stăruitoare eforturi, angajând pedagogi și educatori. „Problema cultivării omului în genere, prin instrucție și educație este, precum se știe, din cele mai complicate – sublinia directorul într-un memoriu adresat Ministerului Cultelor la 11 mai 1909. – Cu mult mai greu de împlinit însă este formarea elementelor trebuitoare unei instituții speciale, iar dintre acestea, cea mai gingașă e pregătirea viitorului cler, care reclamă complexe mijloace, precum și menirea lui în veacul de acum e din cele mai complexe... Nu e de ajuns să se arunce sămânța într-un ogor; ea are nevoie de ploaie, de căldură, de lumină și mai ales de brațele unor lucrători pricepuți; și va fi rodul cu atât mai bogat cu cât și lucrul va fi făcut mai sistematic. Tot așa, nu e de ajuns înființarea unui seminar fără elementele trebuitoare menirii sale speciale. Pedagogia cere egală proporție între instrucție și educație. Pentru împlinirea celei dintâi seminarele au elemente suficiente în profesori; pentru educație însă nu au decât prea puține și fără o pregătire specială...”. În continuare, pledând pentru obținerea unor posturi de pedagogi la seminarul din Galați, Visarion Puiu scria: „Dar, Domnule Ministru, a face ceva cu nimic e dat numai dumnezeirei. Binevoind a mă numi, de curând, conducător al acestui seminar, aș dori să am de luptat numai cu nevoile ce în mod firesc se ivesc în drumul educației unor elevi, și să nu duc lipsă de ajutoarele trebuitoare, fără (de) care nu să poate lucra spornic pe acest ogor”.²⁸

Confruntat cu tot felul de intervenții și presiuni de a primi elevi eliminați din seminarul de la Iași ori din județe mai îndepărtate, intervenții care treceau prin minister, directorul Visarion Puiu își apără școala și, într-o scrisoare adresată Ministerului Cultelor, la 29 noiembrie 1911, face dovada

27. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 25/1913-1914, nenumărotat.

28. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 1/1908-1909, f. 136

verticalității sale, scriind între altele „Cum art. 5 din noul Regulament al seminarelor arată că într-un seminar oarecare trebuie preferiți elevii județelor vecine cu localitatea în care se găsește școala; de altă parte, întrucât din mila lui Dumnezeu până în prezent în seminarul din Galați nu avem elemente înrăutățite care să molipsească prin apucături răle și pe ceilalți elevi, vă rugăm stăruitor, Domnule ministru, să binevoiți a nu mai ceda stăruințelor, care ne închipuim cât de mult vă tulbură, ca să mai primim pe viitor nici înscrieri, nici transferări de asemenea natură, mult păgubitoare acestei școli tinere”²⁹

Ministerul face urechea toacă la o astfel de solicitare și, în 22 august 1912, comunică directorului Visarion că a aprobat ca 4 elevi eliminați de la seminarul din Râmnicu Vâlcea să fie înscriși la seminarul din Galați. Directorul refuză categoric să-i primească și, invocând motive de ordin intern, nu acceptă compromisul. Ministerul, neavând ce face în această situație, îi va îndrepta pe seminariștii eliminați către o altă școală.

De altfel, Visarion Puiu era obișnuit cu reacțiile ciudate ale funcționarilor ministeriali care mai mult încurcau decât ajutau învățământul seminarial. Astfel, în vara anului 1910, solicită ministerului o reducere la vapor cu 50%, pentru efectuarea de către elevi a unei excursii în Delta Dunării și la Odesa. Primind răspuns negativ de la minister, directorul pune rezoluția: „se ia act și se va arăta că noi am obținut deja reducerea pe vapor, nu de 50%, ci chiar de 75%”³⁰. Când în sfârșit, ministerul comunică școlii (însă post festum) că „în mod excepțional aprobă prelungirea excursiei până la Odesa” dar atrage atenția directorului că n-a fost înștiințat la vreme, lucru neadevărat, Visarion Puiu pune următoare rezoluție: „Renunțând la excursia ce urma să se facă până la Odesa, din cauza holerei ivite în acea localitate, profesorii și elevii au fost la Sulina. Nu avem nevoie de formalismul sec al corespondențelor în chestiuni școlare pe care le putem împlini singuri, fără nici o daună pentru învățământ”³¹.

Personalitatea puternică a arhimandritului Visarion și fermitatea sa în legătură cu ambiguitățile păgubitoare ale administrației ministeriale mergea până acolo încât, de exemplu, la 25 martie 1911 solicita printr-o scrisoare ministerului să-și retragă din funcție secretarul ministerial pentru că publicase tabele cu absolvenți în care, din neglijența aceluia, se strecuraseră grave greșeli care au dat naștere la confuzii și animozități.³²

29. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 17/1911-1912, f. 41

30. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 6/1909-1910, f. 116

31. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 6/1909-1910, f. 135

32. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 10/1910-1912, f. 100

O grijă particulară dar susținută a arătat Visarion Puiu pentru instruirea personalului monahal. La sesizarea mitropolitului Pimen că directorul Visarion Puiu „a luat din mănăstirile Neamț și Secu cinci frați fără știrea și învoirea canonică a acestuia“ spre a-i școli la seminarul de Galați, episcopul Nifon al Dunării de Jos, în termeni aspri, cere socoteală arhimandritului director. Visarion Puiu răspunde cuviincios dar răspicat și face dovada unei excepționale orientări și moralități, pledând pentru școlirea monahilor. „*Frații în cestiune – scrie Visarion Puiu – sunt veniți la seminarul din Galați*“ cu învoirea stareților lor și aprobarea Ministerului Cultelor. „*Din întunerecul în care stăteau sub acest raport prin acele monastiri au venit sărmanii tocmai la Galați, pentru că numai aici s-a găsit un chiriarh care să recunoască dreptul lor de a se lumina și a dat cuvenita binecuvântare și altor monahi și frați să învețe carte în seminar.*

E cu puțință ca Înalt Prea Sf. Pimen al Moldovei, să fie greșit informat despre soarta lor, dacă s-a supărat atât de mult și dacă, din mulțimea de frați care intră sau părăsesc așa des monastirile a întrebat îndeosebi de aceștia, putând determina apoi din partea Prea Sfinției Voastre un ordin aspru, ca cel în cestiune... Eu cred că dacă Înalt Prea Sf. Pimen al Moldovei dorește în adevăr o reorganizare a monastirilor potrivit sfintelor canoane, potrivit rânduielilor monahale ale Sfinților Părinți și potrivit tradițiilor istorice ale monastirilor noastre, atunci va recunoaște că îndreptarea aceasta nu se poate face fără oameni anume pregătiți și cum o școală specială pentru monahi noi azi nu putem avea din lipsă de profesori prin monastiri, asemenea pregătire li se poate da deocamdată în seminar și se va bucura văzând că frații primiți din monastirile Neamțul și Secul dau semne bune că vor învăța carte și vor fi de bun ajutor în împlinirea acelei întârziate reorganizări. Iar Prea sfinției Voastre vi se va recunoaște meritul de a fi luat sub ocrotire acest început de luminare pentru monahi...“³³

Mitropolitul Pimen va primi explicațiile directorului și le va accepta drept juste.³⁴

Dintr-o scrisoare către administrația Casei Bisericii (nr. 767/29 mai 1912) aflăm că între elevii seminarului de la Galați se aflau și „cinci frați și doi ierodiaconi care vor promova acum în clasa a doua și un ieromonah care promovează în clasa a treia veniți din diverse mănăstiri (Neamțul, Secul și Cocos)“. Pe perioada vacanței de vară directorul obține ca aceștia să stea în „casa egumeniei și (să meargă la) biserica schitului Vovidenia de la Mănăstirea Neamțului“.³⁵ Ieromonahul era *Ioachim Popescu*, mai târziu preot mi-

33. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 15/1911-1912, f. 67v

34. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 15/1911-1912, f. 159

35. Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 14/1910-1912, nenumerotat.

sionar în America, iar ierodiaconii *Melchisedec Dimitriu* și *Neofit Codleanu*, ambii cu rosturi însemnate în administrația eparhială de mai târziu atât la Dunărea de Jos cât și în alte părți³⁶.

În 1914 numărul tinerilor din rândul cinului monahal care se școleau la seminarul gălățean ajunsese la 15, ceea ce dovedește consecvența cu care arhim. Visarion își urmărea planul ridicării culturale a monahilor din mănăstirile țării. Grija pentru perioada vacanței de vară, când tinerii monahi ieșeau de sub tutela sa protectoare, îl frământă pe Visarion. El pledează pe lângă minister și chiriarhie ca aceștia să meargă cu toții într-o singură mănăstire, ca să-și păstreze și în vacanță duhul internatului seminarial. La Neamț nu crede că ar fi bine, întrucât „*din cauza administrației slabe ea (mănăstirea n. ns.) e bântuită de duhul lumăreș al vizitatorilor care petrec acolo vara ca într-o stațiune climaterică publică...*” iar la Mănăstirea Cocoș n-ar putea sta, întrucât se află în reconstruire. Directorul recomandă pentru elevii săi călugări Mănăstirea Tismana, „*leagănul monahismului românesc, locaș retras de lume și mediu minunat atât pentru refacerea fizică, cât și pentru muncă intelectuală și contemplare mistică*”³⁷.

Este locul să subliniem aici că grija pentru progresul cultural al monahilor se regăsește și în lucrările sale publicate în perioada activității la Galați, între care: *Adevăruri crude. Chestiuni bisericești* (1909), *Din călătoriile ieromonahului Partenie prin Moldova* (1910), *Cum trebuie să trăiască monahii, Mănăstirile de călugărițe. Schițe istorice, Din istoria vieții monahale* (1911), *Pregătirea clerului în Țările române, Pregătirea clerului în diferite biserici creștine* (1913), *Mănăstirile din Basarabia* (1919) ș. a.

Pr. Eugen Drăgoi

36. Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos*, ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1989, p.204, 205, 300 (*Ioachim Popescu*); p. 86 (*Neofit Codleanu*). Melchisedec Dimitriu (1888-), originar din Măstăcani, jud. Covurlui, a fost, între altele, stareț la Mănăstirea Turnu, jud. Argeș, spiritual la Seminarul Central din București, director al Episcopiei Hotinului, pedagog la Seminarul din Galați, secretar al Episcopiei Dunării de Jos. Cf. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, Dosar nr. 2338/1931-1932, f. 101.

37. *Arhiva Episcopiei Dunării de Jos*, fond Seminarul Teologic, Dosar nr. 25/1913-1914, nenumărat.

IX. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

AGENDA DE LUCRU A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST, ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR, MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(1 ianuarie-31 martie 2005)

Sâmbătă, 1 ianuarie a.c.:

- A oficiat Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură. A hirotonit diacon pe Doru Marian Dumitrache, licențiat în Teologie, pe seama parohiei Chitila II, Protoieria Ilfov.

- În cursul după-amiezii, la Palatul Patriarhiei, a primit felicitările Prea Sfințitelor Episcopi Vicari și ale preoților Capitalei, precum și colinda Coralei "Sfântul Apostol Andrei".

Duminică, 2 ianuarie a.c.:

- A asistat la Sfânta Liturghie în biserica parohiei *Andronache*, Protoieria II Capitală și a rostit cuvânt de învățătură;

Marti, 4 ianuarie a.c.:

- Cu prilejul prăznuirii Cuviosului Părinte Teoctist, a primit felicitările ierarhilor, ale numeroșilor preoți și credincioși prezenți. A răspuns cuvântului

de felicitare, adresat în numele tuturor celor prezenți de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos;

Miercuri, 5 ianuarie a.c.:

- A primit, după datină, pe Prea Cuviosii părinți ai Catedralei Patriarhale, cu aghiazma mare, împărtășindu-le binecuvântări și râvnă în slujirea Sfintei Catedrale;

Joi, 6 ianuarie a.c.:

- În fața Reședinței, înconjurat de soborul preoților și diaconilor Catedralei, a săvârșit Slujba sfințirii apei – Aghiazma Mare la Praznicul Botezului Domnului și a rostit cuvânt de învățătură. De față s-a aflat și P.S. Episcop *MAXIMUS* din Biserica Ortodoxă Coptă din Egipt, delegat de Sanctitatea Sa Patriarh și Papă *SHENOUDA III* pentru a săvârși Sfânta Liturghie studenților egipteni cooți din București la

praznicele Nașterii și Botezului Domnului. Înaltul oaspete a participat la agapă și a purtat discuții asupra legăturilor dintre Biserici;

Duminică, 9 ianuarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la *Duminica după Botezul Domnului*;

Luni, 10 ianuarie a.c.:

- A primit pe P.C. Pr. *SERGIU ANDONE*, parohul parohiei Bistramureșului, jud. Mureș și pe dl. *IOAN VLASA*, fiul ctitorului principal al bisericii, cu invitația de a săvârși Sfânta Liturghie cu ocazia aniversării a cinci ani de la tânosirea sfântului locaș de către Prea Fericirea Sa;

- A prezidat ședința de lucru privind construirea Catedralei Patriarhale pe platoul din Parcul Carol, atribuit în acest sens prin lege. La această ședință au participat reprezentanți ai Ordinului teritorial al arhitecților și reprezentanții Patriarhiei: P.S. Episcop Vicar patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, dl. acad. *CONSTANTIN BĂLĂCEANU STOLNICI*, dl. arhit. prof. dr. *SORIN VASILESCU*, dl. arhit. prof. dr. *CRISTIAN MOISESCU*, P.C. Pr. Vicar *CONSTANTIN PĂRIVU*, dl. arhit. *VOICU FLOREA*, dl. jr. *ION NEAGU*;

Joi, 13 ianuarie a.c.:

- A primit pe P.C. Pr. *SILVIU STATE* de la Parohia ortodoxă română din Istanbul, Turcia;

Vineri, 14 ianuarie a.c.:

- A primit pe dl. *CORNEL CONSTANTIN CIOMĂZGĂ*, scriitor și jurnalist, care a prezentat Prea Fericirii Sale ultima sa carte, "*Lucrarea*" și constituirea Fundației pentru ocrotirea mediului înconjurător;

Duminică, 16 ianuarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt

de învățătură, tâlcuind Evanghelia despre vindecarea celor zece leproși;

- A primit pe dl. acad. *MIHAI CIMPOI*, președintele *Uniunii Scriitorilor* din Republica Moldova, dl. acad. *VIRGIL CÂNDEA*, dl. *GRIGORE VIERU*, dl. prof. univ. dr. *VICTOR CRĂCIUN*, președintele *Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni*, în legătură cu manifestările prilejuite de aniversarea a 155 de ani de la nașterea "Luceafărului poeziei românești", Mihai Eminescu. Cu această ocazie a primit "*Diploma de Excelență*" acordată de către organizatorii acestor manifestări;

Luni, 17 ianuarie a.c.:

Primiri:

- P.S. *IRINEU SLĂTINEANUL*, arhieru vicar al Episcopiei Râmnicului;

- P.C. Pr. prof. dr. *NICOLAE NECULA*, decanul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București, P.C. Pr. prof. dr. *CONSTANTIN COMAN*, prodecan și dl. asist. drd. *EUGEN ROGOȚI*, de la Sectorul de Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române, pentru a cere binecuvântare înaintea plecării la Moscova în vederea participării la cea de-a XV-a Conferință anuală a "Universității ortodoxe umanitare" – *Sfântul Tihon* din Moscova, între 19-25 ianuarie;

Marti, 18 ianuarie a.c.:

Primiri:

- P.S. *GURIE STREHĂIANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, pentru obținerea unei frecvențe radio pentru Municipiul Craiova;

- Dl. arhit. prof. dr. *FLORIN BUCUR CRĂCIUN* de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" pentru a oferi o soluție pentru proiectul *Catedralei Mântuirii Neamului*;

- Membrii *Comisiei Patriarhiei Române de evaluare a manualelor de religie*, la încheierea ședinței de lucru;

Joi, 20 ianuarie a.c.:

- A prezidat ședința de lucru a *Adunării eparhiale* a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor;

- În cursul după-amiezii, a primit pe dl. senator *RADU BERCEANU*, dl. *MARIN CONDESCU*, dl. *ALEXANDRU BOC*, dl. arhit. *ION GOICIU*, pentru proiectul clădirii Seminarului teologic de la *Mănăstirea Pasărea*. Au fost prezenți: P.S. Episcop Vicar *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și dl. arhit. *VOICU FLOREA*;

Vineri, 21 ianuarie a.c.:

Primiri:

- I.P.S. Mitropolit *IOSIF* al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, înaintea reîntoarcerii la Paris;

- Dl. prof. dr. *CORNELIU ZEANĂ*, președintele Secțiunii Naționale Române a *Mișcării Europene*, însoțit de dl. arhit. prof. dr. *SORIN VASILESCU*;

- Dl. prof. dr. *CONSTANTIN SĂVOIU*, Mare Arhonte al Patriarhiei Ecumenice;

- I.P.S. Arhiepiscop *NIFON* al Târgoviștei în legătură cu participarea sa la *Reuniunea interortodoxă pregătitoare* participării la Adunarea generală a *Consiliului Mondial al Bisericilor*;

- Dl. general de brigadă dr. *IOAN SÂRBU*, comandantul Spitalului Clinic de Urgență Militar "Carol Davila" din București și P.C.Pr. *TODERIȚĂ RUSU*, în legătură cu începerea lucrărilor de construcție a unei biserici în incinta spitalului;

- A adresat un mesaj prin intermediul Televiziunii Române mulțumind pentru colecta credincioșilor Bisericii noastre în vederea ajutorării victimelor calamităților din zona Oceanului Indian;

Sâmbătă, 22 ianuarie a.c.:

- A vizitat, însoțit de P.P.S.S. Episcopi Vicari *VINCENȚIU PLOIEȘ-*

TEANU și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL* – biserica în construcție de la Popești Leordeni și biserica Parohiei "Sfinții Arhangheli" din cartierul Bercei, protoieria III Capitală.

Luni, 24 ianuarie a.c.:

Primiri:

- Dl. *LUDOVIC ORBAN*, viceprimar general al Capitalei și dl. *ADRIAN INIMĂROIU*, primarul sectorului 4, însoțiti de colaboratori din cele două instituții, în legătură cu organizarea pe Dealul Mitropoliei a unor manifestări culturale prilejuite de aniversarea a 146 de ani de la Unirea Principatelor.

Marți, 25 ianuarie a.c.: - *Sfântul Grigorie Teologul:*

- A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica *Mănăstirii Radu Vodă* de P.S. Episcop Vicar *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, cu ocazia prăznuirii hramului Seminarului teologic liceal "Nifon Mitropolitul" din București și la concertul Corului seminarului. A adresat cuvânt de binecuvântare;

- În cursul după-amiezii a participat în *Catedrala Patriarhală* la Slujba ecumenică care a încheiat *Săptămâna de Rugăciune pentru Unitate Creștină* și a adresat mesajul de frățietate al Bisericii Ortodoxe Române celorlalți reprezentanți și credincioși ai Bisericilor creștine participante;

Joi, 27 ianuarie a.c.:

Primiri:

- Dl. *GHEORGHE BELEAN*, președintele *S.C. Migas Real Ltd.*;

- Dl. prof. univ. dr. *VIOREL COSMA*, care a prezentat Prea Fericirii Sale ultima sa lucrare, "*Lexiconul muzicienilor din România*", vol. VII;

- I.P.S. Mitropolit *TEOFAN* al Olteniei.

Vineri, 28 ianuarie a.c.:

- A acordat un interviu postului național de televiziune în legătură cu aniversarea a 90 de ani de viață;

Duminică, 30 ianuarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în paraclisul Sfânta Ecaterina cu ocazia prăznuirii Sfinților Trei Ierarhi, ocrotitorii Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București și a rostit cuvânt de binecuvântare cadrelor didactice și studenților teologi;
- A asistat în Aula Palatului Patriarhiei la Concertul Corului Facultății și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Mărti, 1 februarie a.c.:**Primiri:**

- Dl. Contraamiral dr. **GHEORGHE MARIN**, șeful Statului Major al Forțelor Navale, însoțit de P.C. Pr. militar **DUMITRU BOSTAN**, în vizită de prezentare;

- Dl. general de brigadă **AUREL UDOR**, inspector șef al Corpului Pompierilor Militari, Brigada de pompieri "Dealul Spirii" a Capitalei și pe P.C. Pr. militar **VASILICĂ BĂRLEANU**, care au felicitat pe Prea Fericirea Sa cu ocazia aniversării zilei de naștere;

- A acordat un interviu d-lui **VALERIU DĂESCU** de la Societatea Română de Radiodifuziune;

Miercuri, 2 februarie a.c.:

- A acordat un interviu d-nei **LELIA MUNTEANU** pentru cotidianul "Adevărul";

Joi, 3 februarie a.c.:

- A acordat interviuri pentru televiziunile PROTV și "România de mâine", pentru emisiunile Societății Române de Radiodifuziune și cotidianul "Jurnalul Național";

Primiri:

- Dr. **TORBEN KLEMENSEN**, pastor luteran din Suedia;

- Dl. **WALTER FRIEDL**, consilierul comercial al Ambasadei Austriei la București însoțit de dl. **GERALD SCHWEIGHOFER**, în vizită de prezentare. La primire a participat P.S.

Episcop Vicar Patriarhal **VINCENȚIU PLOIEȘTEANU**;

- A acordat interviuri Agențiilor de presă **ROMPRES** și **MEDIAFAX** în legătură cu aniversarea a 90 de ani de viață;

Sâmbătă, 5 februarie a.c.:**Primiri:**

- P.S. Episcop **CALINIC** al Argeșului și Muscelului;

- P.S. Episcop **SOFRONIE** al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

- Membrii Corului "Symbol";

Duminică, 6 februarie a.c.:

- A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala Patriarhală de P.P.S.S. Episcopi **CALINIC** al Argeșului și Muscelului și **SOFRONIE** al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

Luni, 7 februarie a.c. – aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST:

- În fruntea unui ales sobor arhieresc, a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală. A răspuns cuvântului de felicitare al I.P.S. Mitropolit **DANIEL** al Moldovei și Bucovinei;

- A primit în Palatul Patriarhiei felicitările numeroșilor ierarhi, preoți, credincioși, ale personalităților prezente cu această ocazie, mulțumind în cuvântul rostit pentru urările adresate;

- A vizitat pe bătrânii internați în Centrul de îngrijire și asistență nr. 1- "Sfântul Vasile" cu care a luat cina;

- A fost invitatul emisiunii "Vorbe și fapte" a postului național de televiziune TVR1.

Miercuri, 9 februarie a.c.:**Primiri:**

- Dl. acad. **IULIAN VĂCĂREL**;

- Dl. **NEDIC LEMNARU**;

- Dl. **GEORGE GEORGESCU**, directorul Direcției cimitirelor din cadrul

Primăriei Capitalei, în legătură cu protocolul dintre această instituție și Arhiepiscopia Bucureștilor privind asistența religioasă;

Joi, 10 februarie a.c.:

- A primit pe I.P.S. Mitropolit *PETRU* al Basarabiei, P.Cuv. Arhim. *ANDREI CARAMĂLĂU* și dl. prof. *CONSTANTIN PITUȘCANU*, directorul Școlii generale nr. 64 din Durlești, Chișinău;

Vineri, 11 februarie a.c.:

- A primit pe A.S. Principele Radu de Hohenzolern-Veringen cu un mesaj de felicitare din partea A.S.R. Simeon, Prim-Ministru al Guvernului Republicii Bulgare;

Sâmbătă, 12 februarie a.c.:

- A asistat la Mănăstirea Cernica la Slujba de pomenire a Episcopului *ROMAN IALOMIȚEANUL*, la 11 ani de la mutarea la cele veșnice și a rostit cuvânt de prețuire;

Duminică, 13 februarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la *Duminica Cananeencei*;

Luni, 14 februarie a.c.:

- A primit pe dl. *JEAN POPESCU* din Govora, jud. Vâlcea;

Marți, 15 februarie a.c.:

Primiri:

- P.S. Episcop *DAMASCHIN* al Sloboziei și Călărașilor;

- Delegația românilor din Serbia, formată din dl. *DRAGOMIR DRĂGHICI*, președintele "Forumului pentru Cultura Rumânilor", dl. dr. *PREDRAG BALAȘEVICI*, președintele "Partiei Democratice a Rumânilor din Serbia", dl. *DUȘAN PRVULOVICI* și dl. *ZAVIȘA JURJ*, președintele Asociației Culturale "Ariadnae Filum", în legătură cu pro-

blemele cultural-spirituale ale românilor din Serbia;

Miercuri, 16 februarie a.c.:

Primiri:

- I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului;

- P.C.Pr. prof.dr. *VIOREL IONIȚĂ*, director de studii în cadrul Conferinței Bisericilor Europene;

- Dl. prof. *GEORGE SÂRBU*, dirijorul Ansamblului folcloric de copii și tineri "Balada Bucovinei" din Suceava, în legătură cu proiectele acestei formații corale;

Joi, 17 februarie a.c.:

- A prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Vineri, 18 februarie a.c.:

- A primit pe P.S. Episcop *CALINIC* al Argeșului și Muscelului;

Marți, 22-miercuri, 23 februarie a.c.:

- A prezidat ședința de lucru a Consiliului Național Bisericesc;

- Înaintea deschiderii ședinței, în prezența membrilor Consiliului, a săvârșit în biserica Mănăstirii Radu Vodă, Slujba de pomenire a Patriarhului Justinian Marina și a rostit cuvânt de prețuire;

- A prezidat prima parte a ședinței de lucru de **marți, 22 februarie** - la care au fost invitați să participe P.S. Episcop Vicar *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, Dl. prof. univ. dr. arhit. *SORIN VASILESCU*, dl. arhit. dr. *CRISTIAN MOISESCU* și P.C. Pr. prof. univ. dr. *NICOLAE NECULA* - a fost consacrată studierii și discutării noului amplasament al *Catedralei Mântuirii Neamului*;

Joi, 24 februarie a.c.:

Primiri:

- P.C. Pr. *ION ANDRIȘOAI*A de la Parohia ortodoxă română din Vancouver, Canada;

- Dl. *DOGAN MUSTAFA*, vicepreședintele Fundației Umanitare Cultural-Științifice TUNA, însoțit de câțiva dintre colaboratori, în legătură cu proiectele filantropice ale fundației;

- Dl. prof. dr. *DAN NICA* din Franța, împreună cu soția;

Duminică, 27 februarie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la *Duminica Fiului Risipitor*;

Marti, 1 martie a.c.:

Primiri:

- P.C. Pr. *SORIN FILIP* de la parohia ortodoxă română din Genova, Italia, pentru a prezenta felicitări și a expune activitatea sa pastorală;

- Dl. General de brigadă dr. *COSTICĂ SILION*, noul comandant al Jandarmeriei Române, în vizită de prezentare. A fost însoțit și prezentat de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*;

Miercuri, 2-3 martie a.c.:

- A asistat în fruntea membrilor Sfântului Sinod la Slujba *Te Deum*-ului săvârșită de I.P.S. Arhiepiscop *NICOLAE* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în SUA și Canada;

- A deschis și prezidat lucrările *Sfântului Sinod* al Bisericii Ortodoxe Române;

Vineri, 4 martie a.c.:

- A asistat la Slujba *Te Deum*-ului pentru lucrările Adunării Naționale Bisericești săvârșită de P.S. *IOACHIM BĂCĂOANUL*, Arhiereu Vicar al Episcopiei Romanului;

- A deschis și prezidat în Aula Palatului Patriarhiei ședința de lucru a *Adunării Naționale Bisericești*;

- La orele 17,00, însoțit de membrii Sfântului Sinod, a întâmpinat la Aero-

portul Internațional "Henri Coandă" - Otopeni pe Sanctitatea Sa *BARTOLOMEU I*, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, invitat să participe la festivitățile prilejuite de aniversarea a 120 de ani de la dobândirea Autocefaliei, a 80 de ani de Patriarhat al Bisericii Ortodoxe Române și a 55 de ani de la hirotonirea întru Arhiereu a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist;

- După *Polihroniu*, a salutat pe Sanctitatea Sa în Catedrala Patriarhală;

Sâmbătă, 5 martie a.c.:

- A deschis Ședința solemnă a *Adunării Naționale Bisericești*, desfășurată în Aula Palatului Patriarhiei în prezența Sanctității Sale, a E.S. Dl. Traian Băsescu, președintele României, a M.S. Mihai și a familiei regale, ale unor înalte personalități ale vieții sociale și culturale din țară și a reprezentanților Cultelor. După alocuțiunile rostite, Prea Fericirea Sa a adresat cuvânt de mulțumire;

- După prezentarea volumului și a plachetei aniversare și vizitarea expoziției de carte religioasă, Prea Fericirea Sa a oferit un Dejun oficial în onoarea Sanctității Sale, Patriarhul *BARTOLOMEU* al Constantinopolului și a invitațiilor, în Sala de recepții a Palatului Patriarhiei. După transmiterea unor mesaje, cei doi Întâistătători au rostit alocuțiuni;

- Sanctitatea Sa Patriarhul *BARTOLOMEU* al Constantinopolului și Prea Fericitul Părinte *TEOCTIST* au fost primiți la Palatul Cotroceni de către E.S. Dl. *TRAIAN BĂSESCU*, Președintele României;

Duminică, 6 martie a.c.:

- Înconjuțați de membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și

de ierarhii din delegația Patriarhiei ecumenice, cei doi Întâistătători au săvârșit Sfânta Liturghie în biserica *Sfântul Spiridon Nou*. După Sfânta Evanghelie, P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, secretarul Sfântului Sinod, a citit *Actul Sinodal Aniversar*. Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* și Sanctitatea sa Patriarhul ecumenic *BARTOLOMEU* au rostit cuvântările aniversare;

- La Reședința Patriarhală a avut loc Dejunul oficial oferit de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în onoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh *TEOCTIST* cu ocazia aniversării a 55 de ani de la primirea Arhieriei. Prea Fericirea Sa a răspuns cuvântărilor de felicitare rostite cu această ocazie de Sanctitatea Sa și de I.P.S. *DANIEL*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, în numele Sfântului Sinod;

- În după amiaza zilei, împreună cu ierarhii români, Prea Fericirea Sa a însoțit pe Sanctitatea Sa în vizitele de curtoazie la Ambasadele Republicii Turcia și Republicii Elene;

Luni, 7 martie a.c.:

- A condus pe Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic *BARTOLOMEU* al Constantinopolului la Aeroportul Internațional "Henri Coandă";

Marti, 8 martie a.c.:

Primiri:

- D-na prof. *VIORICA PROVIAN* de la Liceul de Muzică "George Enescu";

- P. Cuv. monahie *OLIMPIADA*, egumena *Schitului Cetățuia* din jud. Buzău;

Miercuri, 9 martie a.c.:

Primiri:

- I.P.S. Arhiepiscop *NICOLAE* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în SUA și Canada, însoțit de P.C. Pr. *IOAN*

IONIȚĂ, vicar eparhial, înaintea întoarcerii la eparhie. Au fost abordate unele aspecte pastorale cu care se confruntă Arhiepiscopia;

- Dl. prof. univ. dr. *ION COJA*;

Luni, 14 martie a.c.:

Primiri:

- P.C. Pr. *SABIN MĂȚ*, doctorand al Facultății de Teologie din Salonic;

- P.Cuv. Ierom. *PAISIE* de la Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, cu un mesaj din partea P.S. Episcop *SOFRONIE*;

Joi, 17 martie a.c.:

- A primit pe P.S. Episcop *DAMASCHIN* al Sloboziei și Călărașilor, pentru delegarea unui episcop pentru praznicul Bunei-Vestiri, hramul Catedralei episcopale din Slobozia;

Vineri, 18 martie a.c.:

- A participat – însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* – la Reuniunea *Grupului la Nivel Înalt pentru Copiii României*, desfășurată în Sala de Marmură a Palatului Victoria și a luat cuvântul;

- A binecuvântat pe participanții la Seminarul internațional *Acțiunea creștină împotriva traficului de ființe umane*, desfășurat la Palatul Patriarhiei, și a împărtășit participanților importanța acestei activități;

Duminică, 20 martie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, îndemnând, după citirea Pastorelei la *Duminica Ortodoxiei*, la sprijinirea colectei pentru *Fondul Central Misionar*;

Luni, 21 martie a.c.:

Primiri:

- I.P.S. Arhiepiscop *ANDREI* al Alba-Iuliei;

- I.P.S. Mitropolit *TEOFAN* al Olteniei;

- Dl. prof. univ. dr. *CONSTANTIN MIRCIOIU*, decanul Facultății de Farmacie din București;

Marti, 22 martie a.c.:

Primiri:

- Domnii *GEORGE RONCEA* și *VICTOR RONCEA*, ziariști la cotidianul *Ziua*;

- Dl. dr. *NICOLAE ADRIAN LEMENI*, secretar de Stat pentru Culte;

Miercuri, 23 martie a.c.:

Primiri:

- P.S. Episcop *GHERASIM* al Râmnicului;

- P.S. Episcop Vicar Patriarhal *AMBROZIE SINAITUL*, întors de la Constantinopol, unde a participat, cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale, la hirotonirea în ieromonah și hirotesia în arhimandrit a Secretarului Sfântului Sinod al Patriarhiei ecumenice, P.Cuv. Ierod. *ELPIDOFOR LAMBRIDIADIS*;

- Dl. *SORIN DUMITRESCU*;

Joi, 24 martie a.c.:

- A acordat un interviu redacției *Viața spirituală* a TVR în legătură cu aniversarea a 60 de ani de la primirea Preoției;

Vineri, 25 martie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica parohiei Bunavestire-Bellu, cu prilejul prăznirii hramului, și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare;

Sâmbătă, 26 martie a.c.:

- A participat împreună cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari la pomenirea Patriarhului Justinian Marina, săvârșită în biserica Mănăstirii *Radu Vodă*;

Duminică, 27 martie a.c.:

- A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt

de învățătură la *Duminica a II-a din Postul Mare*. A hirotonit diacon pe tânărul Dumitrescu Alexandru Marius, pe seama Paraclisului *Sfânta Ecaterina*;

Luni, 28 martie a.c.:

Primiri:

- Dl. *VLAD CEREMUȘ* din Republica Moldova, purtătorul crucii aduse de la Chișinău la București, în anul 1992. A fost însoțit și prezentat de către domnii Victor și George Roncea;

- Dl. prof. dr. *VICTOR CRĂCIUN*, Președintele *Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni* însoțit de Dl. acad. *Mihai Cimpoi*, dl. *Grigore Vieru*, dl. *Vasile Târâțeanu*, dl. *Nicolae Dabija*, dl. *Marian Munteanu*, dl. *Bogdan Aligică*.

- I.P.S. Mitropolit *IRINEJ DE BACKA*, secretarul Sfântului Sinod, și P.S. Episcop *IGNATIJE DE BRANCEVO*, delegații Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe, pentru pregătirea dialogului dintre cele două Biserici;

Marti, 29 martie a.c.:

- A participat, însoțit de P.C. Diac. *NICU OCTAVIAN*, consilier patriarhal, la lansarea volumului monografic *Erosul Necunoscut. Istorie trecută și recentă*, de Valeria Bălescu – desfășurată în *Sala de Marmură a Cercului Militar Național* – și a rostit cuvânt de prețuire a jertfelor eroilor neamului;

Miercuri, 30 martie a.c.:

Primiri:

- Dl. General de armată dr. *EUGEN BĂDĂLAN*, șeful *Statului Major General* al Armatei Române.

**Secretariatul Cabinetului
Patriarhal**

**POPAS SĂRBĂTORESK CU PRILEJUL ANIVERSĂRII
A 120 DE ANI DE LA DOBÂNDIREA AUTOCEFALIEI
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ȘI A 80 DE ANI DE
LA RIDICAREA EI LA RANGUL DE PATRIARHIE**

**Vizita în România a Sanctității Sale, Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic
4-7 martie 2005**

Pentru Biserica Ortodoxă Română, anul 2005 reprezintă un punct de referință atât pentru devenirea ei ca Biserică ajunsă la vârsta celor mai înalte împliniri, ale autocefaliei și Patriarhatului, cât și pentru slujirea unui popor cu care și-a îngemănat în chip firesc aspirațiile sale spirituale.

Astfel, Biserica Ortodoxă Română a aniversat, în zilele de 5-6 martie a.c., câteva evenimente de o deosebită importanță în istoria ei mai recentă: 120 de ani de când a primit *Tomosul* de autocefalie din partea Patriarhiei Ecumenice; 80 de ani de când a fost ridicată la rangul de Patriarhie; împlinirea a 90 de ani de viață și a 55 de ani de arhierie de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătătorul ei.

La aceste momente jubiliare, Biserica noastră a avut ca oaspete de seamă pe Sanctitatea Sa Bartolomeu, Arhiepiscopul Constantinopolului-Noua Romă, Patriarh Ecumenic, care a sosit la București, în după-amiaza zilei de vineri, 4 martie, însoțit de o înaltă delegație de ierarhi și clerici.

La sosirea pe Aeroportul Internațional *Henri Coandă*, delegația Patriarhiei Ecumenice a fost întâmpinată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de alți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, iar în salonul oficial cei doi Întâistătători de Biserică au făcut scurte declarații de presă.

Cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus: *"Întâmpinăm în aceste clipe pe Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, care a venit la noi pentru a sărbători împreună marile evenimente din Biserica Ortodoxă Română, 120 de ani de Autocefalie și 80 de ani de Patriarhat, deopotrivă de importante și de valoroase ca și sărbătorile noastre naționale. Avem o mare bucurie de a-l avea cu noi pe Sancti-*

tatea Sa, ca urmaș al fericiților săi înaintași pe Scaunul Ecumenic al Constantinopolului, spre a mulțumi cu recunoștință și smerenie lui Dumnezeu pentru tot ceea ce a făcut pentru poporul și Biserica Ortodoxă Română și pentru legăturile pe care le-a păstrat în decursul secolelor cu Patriarhia de Constantinopol. Suntem cu toții recunoscători, Sanctitatea Voastră, credincioșii ierarhii, preoții, monahii din mănăstiri, pentru efortul care l-ați făcut ca să fiți în aceste zile împreună cu noi. Vă întâmpinăm cu multă bucurie și cu multă dragoste și din inimile noastre vă zicem Bine ați venit sănătos și Dumnezeu să primească rugăciunile noastre!"

Răspunzând acestui cuvânt de bun venit, Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu a declarat: *"Am venit la București, împreună cu o delegație a Patriarhiei Ecumenice, pentru a prăznuii împreună cu Biserica soră Ortodoxă Română mai multe evenimente din viața ei și a Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul României. Prea Fericirea Sa, care a împlinit de curând 90 de ani de viață, sărbătorește acum 55 de ani de arhierie, iar Biserica Română prăznuiește împlinirea a 120 de ani de autocefalie și 80 de ani de la înălțarea ei la treapta de Patriarhie, vrednicii acordate, conform rânduielii în vigoare, de Patriarhia Ecumenică și recunoscute, în duhul dragostei frățești, de toate Patriarhiile și Bisericile Autocefale"*.

În jurul orelor 18,30, delegația Patriarhiei Ecumenice a fost primită, după rânduială, în Catedrala Patriarhală, unde Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu a răspuns cuvântului de bun venit al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, printr-o călduroasă cuvântare adresată Bisericii noastre și Întâistătătorului ei.

În ziua de *sâmbătă, 5 martie*, în Aula Palatului Patriarhiei, s-a desfășurat **Ședința solemnă** a Adunării Naționale Bisericești închinată momentelor amintite mai sus, în care, în deschiderea lucrărilor sesiunii solemne, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit lui Dumnezeu pentru ajutorul dat Bisericii în momentele sale de cumpănă din istorie și pentru că a rânduit la cârma ei oameni providențiali, la loc de mare cinste fiind amintit Patriarhul Justinian Marina, cel care și-a împlinit cu prisosință misiunea de slujire a poporului dreptmăritor, în condițiile atât de constrângătoare ale regimului totalitar comunist ateu.

Importanța acestor momente aniversare a fost subliniată de Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, în conferința cu titlul *Recunoștință și Înnoire* - bogată în semnificații și de o mare actualitate, în special în ceea ce privește rolul și locul fiecărei Biserici Ortodoxe locale și întărirea și adâncirea unității pan-ortodoxe - care s-a bucurat, cu firească îndreptățire, de o largă și unanimă apreciere a celor prezenți în Aula Palatului Patriarhiei.

În Cuvântul său, Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu a afirmat, printre altele: "...desigur știm că nu este ușor să realizăm unitatea noastră întru Hristos, după pilda lui Hristos. Sfatul adresat de Sfinții Părinți, "să vedem pe semenii noștri ca fiind una cu noi, să simțim durerea și bucuria lor ca pe a noastră", este un ideal înalt pe culmile căruia ajung puțini. Dar, totuși, este un ideal spre care noi, ortodocșii trebuie să tindem cu credința că îl vom realiza. [...]

Până când vom ajunge acolo, este necesar să privim spre unitate, ca spre un obiectiv de realizat și să urcăm treaptă cu treaptă pe scara care ne duce la ea. În toate domeniile vieții bisericești, politice, internaționale, sociale și familiale avem lipsuri în ceea ce privește atingerea acestui obiectiv [...] Să ne străduim a realiza pacea și prosperitatea, dar și a dobândi bucuria adevărată, care nu se va lua de la noi. Aceasta este bucuria pe care o trăim astăzi când sărbătorim împreună, în unitate, evenimentele amintite mai sus.

Nimeni nu ne poate lipsi de această bucurie, deoarece știm că autocefalia acordată de Biserica Mamă Prea Sfintei Biserici din România, fiica ajunsă la maturitate, nu a slăbit relațiile dintre ele, ci a făcut să se întărească tot mai mult legăturile de dragoste și conlucrare între cele două Biserici, devenite, astfel, Biserici surori".

Au mai susținut alocuțiuni Președintele României, Domnul Traian Băsescu, Președintele Senatului, Domnul Nicolae Văcăroiu, Î.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Robu al Bisericii Romano-Catolice, Domnul Episcop Christoph Klein al Bisericii Evanghelice Luterane din România și Președintele Academiei Române, Domnul Eugen Simion.

La aceste momente aniversare au participat și Majestatea Sa, Mihai de România, împreună cu membri ai Familiei Regale, membri ai Guvernului României, alți reprezentanți ai autorităților centrale și locale, personalități ale vieții academice și universitare, o delegație a Diocezei de Milano condusă de Ex. Sa Francesco Coccopalmerio, Episcop auxiliar de Milano, precum și reprezentanți ai comunităților ortodoxe românești din diaspora.

Cu acest prilej, au fost lansate volumul *Biserica în misiune*, *Patriarhia Română la ceas aniversar* și placheta aniversară, apoi s-a vernisat expoziția de carte religioasă din holul central al Palatului Patriarhiei.

În seara aceleiași zile, a avut loc întâlnirea Întâistătorilor celor două Biserici și a delegațiilor însoțitoare cu Ex. Sa, Domnul Traian Băsescu, Președintele României, la Palatul Cotroceni. Pe parcursul întrevederii, s-a reiterat importanța existenței unei bune conlucrări între Biserică și Stat, spre folosul "cetății" și ca o garanție dată de către Stat pentru o reală autonomie a Bisericii.

Duminică, 6 martie, în ziua a doua închinată acestor momente jubiliare, începând cu orele 9,30, cei doi Întâistătători de Biserici, înconjurați de

soborul ierarhilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu delegații Patriarhiei Ecumenice, de preoți și diaconi, au săvârșit Sfânta Liturghie, în Biserica *Sfântul Spiridon Nou*, Paraclis Patriarhal, în timpul căreia, după Sfânta Evanghelie, s-a dat citire *Actului Sinodal Aniversar*, întocmit cu prilejul aniversărilor bisericești din acest an, emis de Sfântul Sinod și înscris în *Cronica de Aur* a Patriarhiei Române.

Cu acest binecuvântat prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu au adresat mulțimii credincioșilor prezenți la Sfânta Liturghie cuvinte înălțătoare reliefând momentele aniversare și importanța lor în istoria Bisericii Ortodoxe Române, ca parte integrantă a Bisericii Ortodoxe Universale.

Cei doi Patriarhi s-au rugat și pentru sănătatea Sanctității Sale, Papa Ioan Paul al II-lea; apreciind și cu această ocazie personalitatea de excepție a Papei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a subliniat următoarele: *"Împreună cu Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic, ne-am îndreptat gândurile spre Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, rugându-ne ca Dumnezeu să-i dăruiască grabnică însănătoșire ca să ne putem reîntâlni întru bucuria îmbrățișării frățești. O asemenea personalitate, cum este acest slujitor al Bisericii Universale, apare la mari intervale de timp; este îndrăgit de întreaga creștinătate pentru că a fost primul dintre toți cei care a lansat ideea de apropiere prin dialog între Bisericile noastre și ideea de consolidare a nădejii ca toți să fim una în Hristos, Domnul nostru. Îi dorim sănătate și mulți ani!"*

Prezent la Sfânta Liturghie, Ex. Sa Francesco Coccopalmerio, Episcop auxiliar de Milano, a înmănat, din partea Eminenței Sale, Cardinalul Dionigi Tettamanzi de Milano, părțile din moaștele Sfântului Ambrozie și ale ucenicului său, Sfântul Simplician.

După amiază, delegația de la Constantinopol, însoțită de Prea Fericitul Părinte Teoctist, a făcut vizite de curtoazie la Ambasada Turciei și, apoi, la Ambasada Greciei, prilej de întâlnire cu noii ambasadori ai țărilor respective în România.

Vizita Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu în țara noastră constituie un nou moment de referință, o mărturie vădită a relațiilor frățești dintre cele două Biserici Ortodoxe, împletindu-se într-un mod cât se poate de pilduitor cu bucuria înălțătoarelor momente ale Bisericii Ortodoxe Române la împlinirea a 120 de ani de autocefalie și a 80 de ani de Patriarhat, precum și la aniversările a 90 de ani de viață și, respectiv, a 55 de ani de arhierie ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

ÎNFĂPTUIRI PASTORALE ÎN 2004
LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE ALE SFINTEI
ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR
- 20 ianuarie 2005 -

Bunul Dumnezeu ne-a învrednicit ca în anul ce a trecut să fim părtași la comemorarea a 500 de ani de la mutarea la cele veșnice a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, moment de referință al vieții spirituale și culturale a Bisericii și neamului nostru românesc ce se va întipări adânc în inimile noastre.

Fericita și dumnezeiasca inspirație de împodobire a calendarului nostru bisericesc cu sfinții români a avut-o și a împlinit-o, cu 50 de ani în urmă, Patriarhul de vie memorie Justinian Marian, care a reușit în timpurile cele mai grele să treacă în rândurile sfinților ierarhi, monahi și credincioși care au apărat cu prețul vieții lor, de-a lungul secolelor credința noastră ortodoxă pentru care a luptat atât de mult și Sfântul Voievod Ștefan cel Mare.

Purtând în inimă și în gând chipul Sfântului Ștefan cel Mare și pe cel al tuturor Sfinților Români ce ne veghează din Înaltul Cerului, pășim în noul an cu dorința sinceră de a sluji cu credincioșie jertfelnică deopotrivă Neamul și Biserica cea Sfântă Ortodoxă Română, ce anul acesta își va sărbători *120 de ani de la dobândirea autocefaliei* (1885-2005) și *80 de ani de Patriarhat* (1925-2005).

Momentele de referință ale vieții noastre bisericești pot începe, însă, mai din adânc, din negura istoriei, poate de la acel 6 februarie 1570, când cu 435 de ani în urmă Diaconul Coresi tipărea la Brașov cea dintâi Psaltire în limba română, oprindu-ne mai apoi pentru scurte momente de frumoasă aducere aminte la anul 1695 - (310 de ani de la întemeierea Sfintei Mănăstiri Sinaia), la 16 martie 1705 - (300 de ani de la intronizarea ca Mitropolit al Țării Românești a Sfântului Ierarh Antim Ivireanul), la anul 1850 (155 de ani de la intronizarea Mitropolitului Nifon al cărui nume de cinste îl poartă Seminarul Teologic din București), la anul 1885 (120 de ani de la nașterea Părintelui Ioan G. Savin, apologet și patrolog de referință al teologiei noastre ortodoxe), la anul 1905, anul nașterii Părintelui profesor Olimp Căciulă, deasemeni patrolog distins, unul dintre ostenitorii întru începuturi ai

colecției *Părinți și Scriitori Bisericești* inițiată de Patriarhul Iustin Moiescu, oprindu-ne, nu întâmplător la anii 1915 și 1950 ce reprezintă pentru noi, fiii Bisericii Ortodoxe Române, două momente de referință: *90 de ani de viață binecuvântați de Bunul Dumnezeu și 55 de ani de slujire arhierescă, jertfelnică ai Părintelui nostru Patriarh Teoctist*, încununăți și în anul ce a trecut cu un nou titlu de Doctor Honoris Causa conferit de Universitatea Ovidius din Constanța.

Din respect pentru atâtea valori dăruite lumii de acest pământ românesc și Sfânta sa Biserică, dar și ca o mărturie a prețuirii și a cinstei acordate Întâistătorului Său, Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului îl invita pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să meargă împreună pe urmele Părinților capadocieni, într-o vizită rămasă memorabilă, pentru ca apoi, tot împreună să se bucure de frumusețile pământului românesc și de ospitalitatea urmașilor Sfântului Voievod Ștefan cel Mare în anul ce a trecut.

Pe plan intern, implicarea tot mai dinamică în spațiul social-caritativ, educativ și filantropic deopotrivă, dar și starea de neîncetată misiune pastorală și neadormită veghe spirituală la dănuirea neamului, mesajul său sincer, al dragostei de semeni și al comuniunii în iubire adresat în permanență tuturor, chiar și în *Săptămâna de rugăciune sfântă pentru unitatea creștinilor*, au vut darul de a aduna în tinda Bisericii pe toți aceia care doresc și slujesc Binele și iubesc Adevărul, tot mai mulți dintre semenii noștri recunoscând în Biserica Ortodoxă Române fundamentul trăinicieii morale a neamului românesc.

În lumina acestor împliniri ținem să precizăm faptul că și anul 2004 a însemnat pentru Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor un an încărcat de evenimente, un an în care Biserica noastră s-a aflat permanent alături de credincioșii săi fii, cu timp și fără timp, de la căpătâiul celui bolnav, la solemnitățile oficiale, de la banca școlarului la azilele de bătrâni, în spitale, orfelinat și în penitenciare, în unitățile militare și în școlile de stat, la ceas de bucurie sau de cumpănă, la rugă și la muncă deopotrivă.

În contextul acestor vremi, în care toate nevoile sunt considerate stringente și reprezintă priorități, aspecte ale vieții bisericești, cum ar fi: activitatea clerului și a credincioșilor privind slujirea pastoral-misionară, învățământul teologic și cel religios din școlile de stat, educația moral-religioasă a copiilor și tineretului care așteaptă prezența preotului, construirea de noi lăcașuri de cult și conservarea celor existente, precum și asistența social-caritabilă și filantropică au constituit priorități ale activității desfășurate de Arhiepiscopia noastră în anul ce a trecut.

Toate aceste aspecte oglindite cu detalii în dările de seamă ale sectoarelor administrative bisericesti care cuprind imagini ale strădaniilor depuse în anul ce a trecut și ajută totodată la o mai bună organizare a vieții bisericesti, la deschiderea față de lumea de astăzi și la prezența mai folositoare a Bisericii noastre în viața „cetății”, au fost analizate de către membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, întruniți în ședință solemnă, în data de 20 ianuarie 2005 la Palatul Patriarhal din București.

Potrivit tradiției noastre bisericesti, lucrările Adunării Eparhiale au început prin oficierea, în Catedrala Patriarhală, a slujbei Te-Deumului, de către un sobor de preoți și diaconi în frunte cu Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a membrilor clerici și mireni ai acestui for superior eparhial. După oficierea slujbei s-a trecut în Sala Sinodală din Palatul Patriarhal, unde Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în calitate de președinte a constituit biroul de ședință, invitându-l pe P.C. Pr. Stan Florian, secretarul general al Adunării Eparhiale, să facă apelul nominal, după citirea căruia s-a constatat participarea majoritară a membrilor deputați. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a declarat deschisă ședința Adunării Eparhiale, întrunită în mod regulamentar.

Potrivit prevederilor articolului 106, aliniatul ultim din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, pe lângă membrii deputați de drept ai Adunării Eparhiale, au fost prezenți Prea Sfințiții Episcopi Vicari Patriarhali Vincențiu Ploieșteanu și Ambrozie Sinaitul; Prea Sfințiții Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor; Prea Cucernicii Consilieri și Inspectori ai Centrului Eparhial; Prea Cucernicii Protoierei din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, precum și reprezentanți ai învățământului teologic universitar și seminarial din cuprinsul Arhiepiscopiei noastre, deoarece problematica învățământului teologic s-a extins ocupând în prezent o parte însemnată a dărilor de seamă.

Înainte de începerea lucrărilor pe comisii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat următorul cuvânt de deschidere, plin de sfaturi și îndemnuri:

***Prea Sfințiți Părinți,
Onorată Adunare Eparhială,***

„Arhiepiscopia Bucureștilor, ca și toate eparhiile din Patriarhia Română, însumează și prezintă lucrările realizate de-a lungul unui an în fața Adunării Eparhiale, cum vedeți, alcătuită din preoți și din credincioși, sub

președinția ierarhului. Această participare a credincioșilor și preoților la lucrările foarte diferite ale Centrului Eparhial este un punct important din învățătura noastră de credință, este specificul Ortodoxiei noastre asupra lucrării practice a Bisericii care se exercită nu numai de o persoană, ci se exercită de clerul și credincioșii Bisericii, pentru că numai astfel ea poate să se numească „Biserica Dumnezeului celui viu”, cum se exprimă Sfântul Apostol Petru. Aceasta se împlinește la Patriarhie, la eparhie și la parohie. Parohia, de asemenea, are o Adunare parohială, o Epitropie, un Consiliu parohial și are și un Comitet parohial, care-i mai lărgit și este compus și din credincioasele parohiei. Deci, la viața bisericească participă nu numai bărbați, dar participă și femei, din rândul credincioaselor, cu activități specifice lor, precizate, de altfel, în Statutul Bisericii noastre.

Lucrările noastre se desfășoară în baza Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, a Regulamentului pentru funcționarea organelor centrale din Patriarhia Română și altor regulamente, ca cele pentru administrarea bunurilor bisericești, pentru numirea și transferarea clerului, pentru organizarea vieții monahale, constituind toate un cod de legiuiri al Bisericii noastre. Începând din 1990, noi am revizuit și îmbunătățit Statutul, în sensul că am precizat autonomia Bisericii, nemai-având trebuință pentru activitățile noastre de aprobarea Statului, prin Departamentul Cultelor. Înainte de 1990 nu se puteau face lucrări fără aprobare, din care motiv, cei care vă amintiți, după alegerea mea în 1986, la Patriarhie, a trebuit să suplinesc mai departe Mitropolia Moldovei, căci, neavând aprobarea Statului, n-am putut să convoc, în termen de trei luni, Colegiul Electoral pentru alegerea noului mitropolit, cum prevăd Sfintele canoane și Statutul Bisericii noastre. Deci, în baza legiuirilor noastre bisericești, noi colaborăm cu credincioșii, iar aceste adunări se pot convoca nu numai o dată pe an, ci de fiecare dată când timpuri excepționale sau motive excepționale cer să fie consultați credincioșii asupra unor probleme însemnate din viața Bisericii noastre.

Așadar, astăzi avem pe ordinea de zi problemele curente, să le spunem așa, ale Centrului Eparhial, care s-au realizat de la ședința trecută, de acum un an, a Adunării Eparhiale. Sunt foarte multe lucrări noi, cum veți vedea din dările de seamă, începând cu predarea religiei în școală, activitatea în seminarii și până la Facultatea de Teologie, la Universitate, pe latura formării clerului. A fost o activitate vie și permanent îndrumată de Sfântul Sinod, prin Comisia teologică și liturgică. Apoi, activitatea filantropică, o activitate impresionantă, în primul rând ajutorarea orfanilor, înființarea la parohii și la eparhie de centre pentru îngrijirea copiilor, continuându-se cu

ajutorarea săracilor, a celor care au nevoie de asistență socială, sprijinirea căminelor de bătrâni și altor așezăminte de binefacere aflate sub îndrumarea directă fie a preoților, fie a mănăstirilor. Și lucrarea de restaurare și înfrumusețare a bisericilor și de construire de biserici noi a fost în anul trecut multumitoare, la care se adaugă, cum veți vedea, activitatea administrativ-gospodărească. Acestea toate s-au împlinit pe fondul unei atmosfere de căutări a societății noastre, a dorinței de mai bine, de mai multă dreptate, de mai mult adevăr în ceea ce facem, pe care Biserica noastră totdeauna le-a salutat, pentru că sunt valori care își au obârșia lor în învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Mă bucur că ne-am întâlnit și anul acesta și, cum am ascultat rugăciunea din biserică, lucrările noastre se desfășoară sub lumina Duhului Sfânt și în duhul învățăturii noastre de credință, a dragostei noastre față de Biserică și față de semenii noștri, care se vor oglindi și în rezultatul colectei pe care am făcut-o și noi pentru cei care au suferit atât de mult în cutremurul care a zguduit nu numai o parte din Arhipelagul Oceanului Indian, dar a afectat întreaga noastră planetă, după cum susțin învățații lumii. Lucrul acesta este confirmat de însăși creația lui Dumnezeu, confirmare că totul în univers se desfășoară potrivit unor legi divine pe care le-a așezat Făcătorul a toate; că odată cu răvășeala din microcosmosul care este sufletul omului, tulburat de atâtea și atâtea ispite ale veacului, se răvășește și macrocosmosul, creația lui Dumnezeu. Desigur, ca slujitori și credincioși ai Bisericii noastre, cunoscând ce se întâmplă, ne îndreptăm întotdeauna gândul către Dumnezeu și către bunătatea Lui, dar și către suferințele celor care au căzut victime acestei nenorociri. De aceea, am lansat un apel de ajutorare a lor către toți credincioșii și preoții din Arhiepiscopia noastră, așa cum vom asculta în dările de seamă.

De pe acum vă mulțumesc pentru participare la ședința Adunării Eparhiale. Totdeauna ne bucură prezența dumneavoastră, fie în Consiliul Eparhial, fie în Adunarea Eparhială, căci credincioșii reprezintă pentru noi componenta vieții noastre, însăși conținutul noțiunii de Biserică. Și avem mai mult folos și mai multe roade duhovnicești atunci când gândim împreună, lucrăm împreună și contribuim împreună la mai binele Bisericii noastre.

Salutându-vă, deci, rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne binecuvinteze și astăzi cu binecuvântarea Sa, să fie adunarea noastră dătătoare de roade binecuvântate în viața parohiilor, în viața mănăstirilor, în viața tuturor credincioșilor. Bine ați venit sănătoși!"

Intrându-se în ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a invitat pe părinții consilieri de la Centrul Eparhial să depună la biroul

Adunării Eparhiale rapoartele generale de activitate, pe sectoare, indicând apoi fiecăruia sala unde să se retragă pentru examinarea rapoartelor alcătuite de sectoarele de resort. Constatând că președinții Comisiilor de lucru Culturală și Economică au absentat la lucrările Adunării Eparhiale, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în calitate de Președinte, membrii deputați prezenți au aprobat ca președintele Comisiei Culturală să fie P.C. Pr. prof. Cărmizaru Nedelea iar președintele Comisiei Economice, P.C. Pr. Neagu Vali. După examinarea pe comisii de lucru, rapoartele comisiilor administrative, culturale, economice și de asistență socială au fost prezentate de raportori.

În cele ce urmează încercăm să prezentăm, în linii generale activitate sectoarelor administrative bisericești, subliniind câteva din realizările anului ce a trecut, 2004.

Sectorul administrativ-bisericesc

Întreaga activitate atât de la Centrul Eparhial cât și de la protopopiate, parohii și mănăstiri s-a desășurat sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, încât nu a existat aspect al vieții bisericești, pe linie administrativă, din cuprinsul Eparhiei, care să nu fie analizat în ședințele plenare ale Consiliului și Permanenței Consiliului Eparhial, ținute în acest an.

Arhiepiscopia Bucureștilor are sub jurisdicția sa unitățile bisericești din Municipiul București, județele Ilfov, Giurgiu și Prahova, cu un număr de 777 parohii și 52 filiale, cu 957 biserici, în 10 protopopiate; 23 mănăstiri, 9 schituri și un metoc.

În cursul anului 2004, au fost numiți 23 de tineri licențiați, care au primit Sfânta Taină a preoției pentru ocuparea posturilor vacante la parohii, spitale, penitenciare și armată și 20 transferări de preoți.

În Arhiepiscopia noastră, în anul 2004 au funcționat 10 protopopiate, fiecare protopopiat având un protoiereu, numit regulamentar. Părinții Protoierei, potrivit Regulamentului Bisericesc, au verificat parohiile, cu care ocazie au întocmit proces-verbal de inspecție generală, gestionară și specială.

Ca urmare a acestor activități, în anul 2004 au fost finalizate lucrările de construcție a zece lăcașuri de cult, care au fost târnosite. S-au făcut lucrări de reparații și restaurări de pictură la un număr de 22 biserici, unde s-au săvârșit slujbe arhieresti de resfințire cu participarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a Prea Sfințiților Episcopi Vicari Vinčențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinitul, Ciprian Câmpineanu, Sebastian Ilfoveanu și Varsanufie Prahoveanu.

Potrivit articolului 2 din *Regulamentul pentru Organizarea Vieții Monahale* "Mănăstirea este un așezământ religios de rugăciune, învățătură și muncă, în care își desfășoară activitatea o comunitate de călugări sau călugărițe, care au făgăduit în fața lui Dumnezeu, în cadrul slujbei de intrare în monahism să-și petreacă viața în înfrânare, sărăcie și ascultare".

Fiind încadrate printre unitățile administrative ale unei Eparhii, în Arhiepiscopia Bucureștilor există sub jurisdicția sa canonică, administrativă și gestionară un număr de 33 unități monahale (22 mănăstiri, 8 schituri și un metoc), cu un număr total de 811 viețuitori, din care 247 monahi și frați și 564 monahii și surori.

În activitatea mănăstirilor pe anul 2004, pe lângă strădania de autogospodărire și autoîntreținere, prin cultivarea propriilor terenuri cu cele necesare traiului monahilor, este demn de evidențiat și efortul celor mai multe dintre mănăstirile noastre, de a produce diferite obiecte de cult, cum ar fi: icoane, obiecte din lemn sculptate sau traforate, țesături, imprimarea de casete cu muzică bisericească, predici și colinde, precum și difuzarea de cărți cu conținut religios ortodox și de zidire sufletească.

Sectorul Cultural

Pe tărâm Cultural, în cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor s-au derulat o serie întregă de activități pe tot parcursul anului, având ca priorități: un învățământ teologic și religios mai organizat, o mai susținută activitate editorială, o mai atentă grijă față de lăcașurile de cult ce efectuează lucrări de restaurare, precum și o mai intensă preocupare față de evenimentele culturale cotidiene din societatea contemporană, întărind colaborările cu toate compartimentele culturale ale societății românești (Ministerul Culturii și Cultelor, edituri, departamente culturale, etc.).

Privitor la Instituțiile de învățământ pentru pregătirea personalului bisericesc, în Arhiepiscopia Bucureștilor funcționează două Seminarii teologic liceale: unul în București, unde în anul școlar 2003 – 2004 și-au desfășurat activitatea un număr de 450 elevi, dintre care 387 elevi seminariști grupați în 14 clase de studiu, iar altul la Giurgiu, acesta obținându-și autonomia de funcționare, având un sediu nou, un colectiv propriu de 23 cadre didactice și un efectiv de 189 elevi, în toți cei 5 ani de studiu.

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, din septembrie 2004 toți elevii Seminarului teologic "Nifon Mitropolitul" din București și-au început activitatea didactică în clădirea cea nouă a Seminarului, sfințită de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în ziua de marți, 21 septembrie 2004. Este momentul să subliniem acum purtarea de grijă neîncetată a Părintelui nostru

Patriarh Teoctist, a Prea Sfințitului Episcop Varsanufie Prahoveanul dar și strădania plină de dragoste și responsabilitate a Părintelui Director Mihai Aurel.

Prin strădania Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în incinta Sfintei Mănăstiri Cernica funcționează Seminarul Teologic Monahal "Chesarie Păunescu", iar Seminarul Teologic Liceal Monahal Ortodox Pasărea, funcționează în cadrul Liceului Agricol „Cezar Nicolau” din comuna Brănești. Fiecare Seminar are schemă de funcții și personal propriu, având spre școlarizare câte 5 clase de elevi (de la clasa a IX-a la a XIII-a), cu un total de 350 de seminariști și seminariste.

Facultatea de Teologie „Patriarhul Justinian” din București este parte integrantă a Universității din București, în care Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor are spre formare 917 studenți și studente, din totalul de 1759 de studenți și studente înscriși la toate secțiile de teologie (pastorală, litere, asistență socială, limbi clasice, pictură și patrimoniu), cursuri de zi și frecvență redusă, precum și un număr de 162 masteranzi și 135 doctoranzi, dintre care 21 beneficiază de burse de studiu în străinătate. Am dori să menționăm faptul că lucrările de consolidare și restaurare au continuat și în anul 2004, eforturile financiare fiind deosebite. În ciuda dificultăților, în anul care a trecut, conducerea Facultății de Teologie, cu Înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și cu sprijinul Centrului eparhial, a amenajat cabinetele metodice de lucru pe secții de studiu, săli noi de curs, executându-se în prezent lucrări ample de restaurare a întregului complex care se apropie de finalizare.

Nu putem încheia această scurtă prezentare fără a sublinia permanenta grijă a Părintelui Patriarh Teoctist față de acest așezământ de cultură și spiritualitate românească care de anul trecut beneficiază de un nou colectiv de conducere cu noi șefi de catedre, secretar științific, doi prodecani și un decan în persoana P.C.Pr.prof. dr. Nicolae D. Necula.

Privitor la susținerea orei de religie în școlile de stat, împreună cu Inspectoratele Școlare și Casele Corpului Didactic, Sectorul Cultural a organizat și a coordonat activitățile cercurilor pedagogice și ale comisiilor metodice din Capitală, iar în celelalte județe a supravegheat, împreună cu P.C. Preoți Protoierei, activitatea cercurilor pedagogice pe zone. Având Înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, profesorii de Religie din cuprinsul Eparhiei noastre, de la preoți și până la studenții teologi și absolvenții seminariilor teologice, au participat activ la toate activitățile cercurilor pedagogice și metodice. Cu mici excepții, toți s-au dovedit a avea o experiență didactică consolidată, susținând ritmic lecții deschise cu caracter demonstrativ, activități cu caracter interdisciplinar, referate pe diverse

teme de specialitate și de psihopedagogie, participări la consfăturile metodice și simpozioanelor dedicate orei de Religie, organizând concursuri școlare, tabere școlare cu tematică religioasă, spectacole, expoziții tematice, serbări și puneri în scenă ale unor piese de teatru cu caracter religios, reușind să editeze, cu dificultățile inerente oricărui debut, diverse publicații destinate elevilor (exemplele fiind multiple).

De asemenea, beneficiind de sprijinul permanent al centrului Eparhial, profesorii de religie au amenajat și au pictat capele în licee și școli generale, au înființat cabinete de Religie, numărul acestora fiind de peste 150.

În anul școlar 2003-2004, Religia a fost predată de către un număr total de 1064 profesori, dintre care 311 au funcționat ca titulari, iar 721 au avut statutul de suplینitori. Dintr-un total de 422 profesori cu grade didactice, 311 au obținut gradul didactic Definitiv în învățământ, 100 profesori au obținut gradul II didactic, iar 10 profesori au gradul didactic I.

La orizontul unor ani îndelungați de muncă și devotament față de cauza învățământului religios, a apărut și bucuria de a avea din rândul profesorilor de Religie directori ai unor instituții de învățământ sau ai unor instituții de ajutor social din cadrul comunității locale (Școala Nr. 188 și, respectiv, Centrul de Plasament și Îngrijire a copiilor străzii „Cireșarii II”, ambele din București, Sectorul 5), directori și consilieri cu munca educativă (Școala Nr. 197, Școala Nr. 50 „Maica Domnului”).

Activitatea editorială a constituit și constituie, în mod firesc, una din preocupările permanente ale Sectorului Cultural, activă am spune noi, în ciuda dificultăților de tot felul ivite pe parcursul anului. Anul 2004 a însemnat editarea ritmică a revistei noastre mitropolitane „*Glasul Bisericii*”, care în ultimii ani s-a bucurat de o ținută aleasă și de apariția la zi. În anul ce a trecut, Sectorul Cultural a mai editat, printre altele lucrări: 1. „*Umblați neînțecat în adevăr*”, semnată de Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist, lucrare ce înmănușează cuvântări adresate tinerilor teologi, studenți teologi și elevi seminariști, pentru formarea duhovnicească a viitorilor slujitori ai Bisericii; 2. „*Cuvântări și predici*”, lucrare ce adună într-un mănunchi o parte din cuvintele ziditoare de suflet ce au văzut, în timp lumina tiparului în paginile revistei mitropolitane „*Glasul Bisericii*”, de la începuturile ființării ei până în prezent; *Almanahul Bisericesc 2004; Misiunea Bisericii într-o lume secularizată*, semnată de către P.C.Pr. prof. acad. dr. Dumitru Popescu; *Calendare bisericești, pastorale, broșuri, ilustrate, monografii, C.D.-uri, casete audio, etc.*

În privința activității Editurii noastre menționăm, ca o reușită, intensificarea schimburilor culturale și de publicații cu marile Facultăți de teologie,

cu Editurile și Centrele Culturale din țară și străinătate, ce au îmbunătățit fondul de carte teologică a Centrului Eparhial.

Lucrările de patrimoniu au stat și ele mereu prezente pe ordinea de zi a Sectorului Cultural și a Sectorului Patrimoniu bisericesc, grija față de fondu de carte și de icoane vechi aflate în depozitele – colecții de la Palatul Patriarhiei și Mănăstirea Antim fiind permanentă. Dorim să menționăm pe linie de patrimoniu organizarea unei expoziții de carte, obiecte de cult și icoane, în incinta muzeului de la Sfânta Mănăstire Antim, precum și participarea la diferite activități împreună cu Sectorul de Patrimoniu bisericesc al Patriarhiei Române, precum: simpozioane, cursuri de perfecționare anuale etc. Prin aceeași părintească grijă a Părintelui Patriarh Teoctist, în cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștiului funcționează 13 muzee și colecții de arta bisericească, o parte din ele beneficiind de personal calificat, la Cernica, Căldărușani, Ciorogârla, Pasărea, Țigănești, Ghighiu, Sinaia, Suzana, Cheia și Zamfira.

Sectorul Economic

În cursul anului 2004 au fost verificate, din punct de vedere economico-financiar un număr de 122 parohii, unde au fost constatate eforturile mari pe care le fac acestea pentru echilibrarea bugetelor proprii, respectând întocmai prevederile statutare și regulamentare bisericești, ordinele Centrului eparhial și legislația economică în vigoare.

Pe lângă aceste verificări, Inspectoratul economic a efectuat activități de control specifice la magazinele bisericești, la unitățile noastre productive, la fabrica de lumânări, la atelierul de icoane și a participat la recepționarea unor lucrări de construcții aflate în curs de desfășurare sau finalizare.

La Sectorul Economic s-a desfășurat o activitate foarte importantă privind actualizarea evidenței tuturor bunurilor imobile (terenuri și clădiri) aflate în proprietatea Centrului eparhial, protoieriilor, mănăstirilor, parohiilor și filiilor, începând cu culegerea datelor și documentelor privitoare la proprietățile bisericești prin trimiterea de ordine circulare în acest sens la toate unitățile de cult din subordine, până la efectuarea de inspecții la diferite parohii din cuprinsul Arhiepiscopiei noastre, iar acolo unde a fost cazul s-au dat îndrumări, s-au trasat sarcini stabilindu-se termene de ducere la îndeplinire.

Activitatea de producție s-a desfășurat prin intermediul atelierului de lumânări, atelierul de tămâie și atelierul de icoane.

Ca o concretizare a poruncii iubirii față de aproapele, în luna ianuarie, urmare apelului Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru ajutorarea milioanele de familii afectate de cutremurul devastator din Asia de sud-est,

slujitorii Sfințelor Altare din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor a organizat o colectă de bani aducând prin aceasta un strop de alinare și mângâiere celor atât de greu încercați. Urmare acestei chemări, Arhiepiscopia Bucureștilor a adunat suma de 2.211.000.000 lei ce a fost vărsată în contul deschis de Crucea Roșie în Campania "Ajutor pentru Asia".

Sectorul Economic-Tehnic

Întrucât Biserica noastră are de îndeplinit multiple cerințe ale fiilor ei duhovnicești și pentru că o biserică se zidește spre a fi mesajul generației noastre către generațiile viitoare, după modelul înaintașilor, la edificarea unui nou locaș de închinare este nevoie de jertfa materială a enoriașilor la care se adaugă talentul arhitecților, voința inginerilor și strădania jertfelnică a meșterilor.

În zilele noastre, bisericile constituie una din prioritățile și preocupările permanente ale Bisericii strămoșești, ce vin să împlinească necesitățile spirituale tot mai mari ale credincioșilor noștri.

În anul 2004 au continuat lucrările de construcție, consolidări, reparații și restaurări ale bisericilor, capelelor și ale altor imobile bisericesti din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor începute în anii anteriori.

Au fost finalizate lucrările de edificare a 16 biserici. Astfel au fost încheiate lucrările la 6 biserici, în **Capitală**: biserica *Parohiei Tuturor Sfinților și Sfântul Vasile cel Mare*; biserica *Parohiei Tuturor Sfinților Români*; biserica *Sfântul Mare Mucenic Mercurie* de la Parohia Adormirea Maicii Domnului; biserica *Sfântul Prooroc Ilie* de la Parohia Tudor Vladimirescu Canal; biserica *Nașterea Maicii Domnului și Sfântul Vasile cel Mare* de la Căminul de asistență și Îngrijire nr. 3 din București; biserica *Sfântul Apostol Andrei* de la Penitenciarul Rahova; în **Protoieria Ilfov**: biserica *Sfântul Ilie* din cartierul Săbăreni; biserica *Parohiei Sfinții Împărați Constantin și Elena – Buștea*; biserica *Sfântul Mare Mucenic Mina* din incinta Școlii de Aplicație pentru Protecția Civilă din comuna Ciolpani; în **Protoieria Gurgiu Sud**: biserica *Sfinții Împărați Constantin și Elena* de la Parohia Stoienești, biserica *Înălțarea Domnului* de la Schitul Delat Neajlovului; capela *Sfântul Ioan Botezătorul* de la cimitirul Parohiei Tangâru; în **Protoieria Ploiești**: biserica *Sfântul Vasile cel Mare și Sfinții Apostoli Petru și Pavel* de la Spitalul județean Ploiești; biserica *Sfântul Mucenic Varvar* de la Penitenciarul Ploiești; în **Protoieria Câmpina**: biserica *Înălțarea Domnului* de la Parohia Plopeni Oraș; în **Protoieria Vălenii de Munte**: biserica *Sfânta Eugenia* de la Complexul de Servicii Comunitare Sfânta Maria; în **Protoieria Urlați**: biserica *Sfântul Nicolae* de la Parohia Satul Nou.

De o deosebită importanță sunt și cele 107 de altare noi, aflate în diferite stadii de lucru.

În anul 2004, la Centrul Eparhial au fost executate lucrări de compartimentare a spațiului pentru amenajarea de noi birouri, lucrări de reparații, zugrăveli și vopsitorii la birourile existente.

Sectorul Economic Tehnic s-a ocupa îndeaproape de Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" din București unde au continuat lucrările de consolidare, reparații și amenajări, valoarea execuției cifrându-se la suma de 2.558.383.447 lei, de Seminarul Teologic "Nifon Mitropolitul" din București, precum și de reparații și întreținere la Căminul și Cantina studentescă, Palatul Patriarhal, Centrul Eparhial și Căminul Preoteșc.

Din dorința de a păstra și conserva lăcașurile de cult lăsate nouă de vrednicii înaintași, în Arhiepiscopia Bucureștilor s-au întreprins acțiuni de consolidare, de reparații capitale și curente la 289 de biserici.

Pe lângă atribuțiile de coordonare, supraveghere și verificare a activităților desfășurate la parohii, Sectorul Tehnic s-a îngrijit îndeaproape și de unele servicii ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, cum ar fi: serviciul transporturi, atelierele de reparații auto, serviciul de aprovizionare și gestiune a materialelor, serviciul administrativ-gospodăresc, gospodăriile de la Chițorani, Jercălăi, Ceptura, Popești Leordeni și Dragoslavele, precum și de Depozitul de vin și rachiu de la Centrul Eparhial și de la Mănăstirea Căldărușani unde s-au efectuat lucrări de reparații, amenajări și igienizări necesare mai buneii funcționări.

Misiunea Socială în cadrul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

Biserica Ortodoxă prin slujitorii săi, preoți și mireni, este purtătoarea misiunii sociale unde cuvântul predicat se transformă în faptă.

Activitatea misionar-socială în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor a fost susținută și impulsionată de Prea Sfințitul Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul, care sub atenta păstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a activat și revigorat slujirea aproapelui.

Anul 2004 ne-a adus în fața unor noi provocări în planul misionar-social. Diversificarea serviciilor oferite și o implicare mai vie în activitățile de asistență socială, au făcut să contabilizăm, la sfârșitul anului 2004, **o valoarea estimativă a ajutoarelor acordare de parohii**, constând din alimente, îmbrăcăminte, rechizite, medicamente precum și din alte servicii și prestații **în cuantum de 11.144.667.551 lei**, din care **8.322.667.551 lei** de la Parohii și **2.822.000.000 lei** prin Sectorul Social, de care au beneficiat **50.889 persoane**, **46.810 de la parohii** și **4129 de la Sectorul Social**.

În Eparhie sunt în derulare **61 programe sociale** din care **15** aparțin Sectorului Social, iar **46** – parohiilor.

În cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor funcționează **11 cantine sociale care oferă masa pentru 725 de beneficiari și programe tip „hrana la domiciliu” pentru 420 de beneficiari, 9 cabinete medicale cu 3380 asistați, 7 așezăminte de ocrotire a copilului cu 285 de beneficiari, 9 centre de zi cu 480 beneficiari, 10 centre sociale fiind în curs de amenajare:**

1. *Cantina socială „Casa Barnabas”* este un așezământ social unde beneficiază de hrană zilnică un număr de 50 persoane;

2. *Cabinetul medical „Sfântul Alexandru”* a oferit consultații gratuite și medicamente pentru aprox. 1500 persoane și copii orfani;

3. *Centrul medico-farmaceutic „Vasiliada”* funcționează în cadrul Sfintei Mănăstiri Plumbuita. Eliberează gratuit medicamente și oferă asistență medicală persoanelor defavorizate;

4. *Librăria „Vasiliada”* a fost inaugurată în anul 2004 prin strădania deosebită a Prea Sfințitului Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul. Aflată în centrul Capitalei librăria oferă celor interesați cărți teologice de folos duhovnicesc fondurile obținute din vânzarea acestor cărți fiind folosite pentru susținerea Centrului medico-farmaceutic „Vasiliada” - Plumbuita;

5. *Atelierul de icoane pe sticlă „Pârnu Mutu”* vine în sprijinul tinerelor talente. Beneficiarii sunt elevi talentați proveniți din medii defavorizate și nu numai;

6. *Biblioteca „Multimedia”* este utilată cu cinci calculatoare și peste 350 de volume. Beneficiarii sunt din rândul elevilor, studenților, profesorilor de religie și alții. În cadrul acestui program, sunt organizate cursuri de utilizare a calculatorului pentru elevii din medii defavorizate;

7. *Așezământul de bătrâni „Pasărea”* funcționează într-o clădire din curtea mănăstirii Pasărea. Așezământul adăpostește 40 de bătrâni cărora li se oferă trei mese pe zi, asistență medicală și activități educative;

8. *Centrul de voluntariat pentru asistență la domiciliu „Bunul Samarinean”;*

În acest proiect este angrenat personalul Sectorului Social care sprijină persoane în vârstă, defavorizate social și cu dizabilități;

9. *„Abstenența”* este un program care se desfășoară în paraclisul mănăstirii Radu Vodă. De două ori pe săptămână se organizează întâlniri cu persoanele dependente de alcool;

10. *„Burse pentru săraci”* – program inițiat de Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, în anul 2004. Elevii seminariști fără posibilități materiale primesc burse sociale lunare de la parohii din Protoieriele I și III Capitală.

11. „Prevenirea abandonului școlar” - este un program în care sunt cuprinși 37 de copii cu risc de abandon școlar din cartierul Ferentari. Programul se desfășoară în colaborare cu Fundația de Ocrotire a Copilului din București;

12. „Și ei sunt chipul lui Dumnezeu” - este un program care are drept scop oferirea unui suport spiritual și de asistență socială prin implicarea unui preot în domeniul de asistare a tinerilor toxicodepenți care beneficiază de asistență spitalicească în secțiile de adicție ale Spitalului „Belvedere” din București, aflați în regim intern și în tratament ambulatoriu;

13. „Să descoperim frumusețea Bucureștiului” - proiect desfășurat de Sectorul Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor, având drept scop formarea unor atitudini și deprinderi de petrecere a timpului liber a unui grup format din 15 tineri cu vârsta cuprinsă între 13 – 18 ani, proveniți din familii ce se confruntă cu diverse probleme sociale;

14. *Centrul pentru comunitatea surzilor* – desfășurat în cadrul Sfintei Mănăstiri Radu Vodă din București, oferă servicii religioase pentru membrii acestei comunități;

15. *Centrul de zi „Sfântul Nicolae” din Comuna Chiajna, Jud. Ilfov*, funcționează într-o sală de clasă foarte amenajată, beneficiind și de o bibliotecă, aparate audio-video, calculatoare ș.a.

Programe ale parohiilor din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

1. *Cantina socială „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”* a parohiei Ghencea I, București este amenajată într-o clădire ce cuprinde cantina un paraclis, o bibliotecă și un cabinet medical;

2. *Cantina socială „Sfântul Apostol Andrei”*, Chitila, vine în sprijinul unor persoane din parohie prin cantina parohială, unde sunt hrănite de trei ori pe săptămână 150 de persoane;

3. *Cantina pentru săraci „Izvorul Tămăduirii”* din Comuna Roșu. În clădirea cu subsol, parter și etaj, beneficiază de hrană caldă de trei ori pe săptămână un număr de 30 de persoane;

4. *Cantina săracilor „Miron Patriarhul”* din parohia Sfânta Maria. Prin grija P.C. Preot Ioan Șurubaru se oferă hrană caldă de patru ori pe săptămână unui număr de 40 de persoane;

5. *Cantina „Sfântul Silvestru”*, București se află într-o clădire de lângă biserica Sfântul Silvestru. Beneficiarii, în număr de 40, primesc hrană caldă precum și hrană rece pentru masa de seară, de două ori pe săptămână;

6. *Cantina socială „Cuvioasa Parascheva”* din Parohia Cotroceni. Aici sunt hrăniți un număr de 50 de credincioși din categoriile defavorizate ale parohiei;

7. *Parohia „Pogorârea Sfântului Duh”-Titan* desfășoară următoarele activități caritativ-educative: *Cabinetul medical „Titan”* – funcționează într-un apartament din parohie și este dotat cu aparatură medicală performantă; *„Centrul de zi Titan”* - se desfășoară în incinta locașului sfânt în spații special amenajate. Centrul este dotat cu 10 calculatoare, bibliotecă ș.a.; *„Rădăcini”* - este un program în care peste 50 de copii învață despre tradițiile Bisericii noastre strămoșești. În cadrul aceluiași program se predă un curs special de desen cu un profesor care are atestat în pictură; *„Corul Titan”* - 10 copii sunt instruiți de un profesor de muzică în tainele muzicii psaltice și liniare. Programul se desfășoară în biserică; *„Consultanța”* - este un program destinat persoanelor defavorizate din cuprinsul parohiei care au probleme de drept civil. Aceasta se desfășoară într-un spațiu special amenajat din sfânta biserică, de multe ori și la domiciliul asistatului; *„Hrană pentru săraci”* - este un act de caritate unde 10 familii sărace din parohie beneficiază de hrană caldă și rece, transportată la domiciliul acestora de femeile din Comitetul bisericii, o dată pe zi; *„Pelerinaje”* – peste 1000 de persoane au participat la pelerinaje în țară și în străinătate. În mănăstirile vizitate, pelerinilor li se oferă masa gratuit;

8. *Comitetul de binefacere „Icoana”* din parohia „Icoanei” desfășoară următoarele activități sociale: *„Hrană caldă la domiciliu”*- 7 persoane primesc la domiciliu hrană de trei ori pe săptămână. Mâncarea este pregătită la cantina socială „Dacia”; *Adopții la distanță „Caritas”* - 12 copii proveniți din familii cu venituri reduse sunt susținuți cu alimente, îmbrăcăminte, rechizite ș.a.; *„Micii misionari”* - 88 de copii beneficiază de consiliere, activități educative, recreative, spirituale și caritabile. Programul este susținut de mai mulți parteneri din țară și străinătate; *Serviciu comunitar pentru copil, familie, bătrâni* – 65 de familii și 30 beneficiari individuali primesc lunar ajutoare alimentare, consiliere de specialitate, educație religioasă, intervenții pedagogice pentru prevenirea abandonului școlar etc.; *Casa protejată „Sfânta Parascheva”* - 3 tineri nevătători și un bătrân rămas singur sunt adăpostiți într-un apartament al parohiei beneficiind săptămânal și de ajutor material, consiliere, educație religioasă etc.; *Ajutoare școlare* - 130 de elevi orfani sau săraci primesc rechizite și sunt trimiși în tabere și excursii; *Asistență medicală* - persoane în vârstă sau defavorizate beneficiază de asistență și îngrijire medicală, de medicamente gratuite, vizite și îngrijire la domiciliu; *Pelerinaje* - categorii defavorizate din parohie și din celelalte acti-

vități sociale ale bisericii, beneficiază de pelerinaje în țară și în afara granițelor țării noastre; *Casa protejată* - 5 copii provenind din centre de plasament sunt îngrijiți de o „mamă socială” într-un apartament din parohie. Copiilor li s-au cumpărat rechizite și îmbrăcăminte pentru noul an școlar; *Așezământul social-creștin „Icoana”* (clădire construită pe un teren din apropierea Mănăstirii Crasna, jud. Gorj.) Anual, copii, vârstnici și persoane defavorizate sunt găzduiți aici în tabere de recreere;

9. *Parohia Sfântul Antonie cel Mare* desfășoară următoarele programe: „*Darul Sfântului Nicolae*” - 70 de familii defavorizate din parohie primesc hrană la pachet; „*Ocroțiți-i pe săraci*” - program ce constă în donarea unor sume de bani persoanelor aflate în situații limită de sărăcie, de boală etc.;

10. *Parohia „Apărătorii Patriei II”* desfășoară în biserica „Adormirea Maicii Domnului” programul intitulat: „*Școala de Duminică*” - scopul întâlnirii este de a clarifica anumite noțiuni legate de biserică, de a comunica în vederea cunoașterii reciproce, de a fi alături de persoanele care sunt în suferință ș.a.;

11. „*Centrul de asistență comunitară pentru tineret – Sfântul Nicolae*” din Parohia „Hagiu” desfășoară un program prin intermediul căruia 50 de tineri proveniți din centre de plasament și din comunitatea „Hagiu”, sunt ajutați material și spiritual, oferindu-le și posibilitatea găsirii unui loc de muncă;

12. *Centrul de zi „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”* din parohia Ghencea I” - acordă asistență socială și spirituală unui număr de 20 de elevi, proveniți din școlile aflate pe raza parohiei, având drept scop prevenirea abandonului școlar;

13. *Cabinetul medical „Sfântul Spiridon”* din parohia Ghencea I, vine în întâmpinarea nevoilor persoanelor care nu pot beneficia de asistență medicală datorită faptului că nu cotizează la sistemul de asigurări sociale de sănătate, precum și a celor care au venituri insuficiente. Sediul cabinetului se află la etajul I în clădirea cantinei și este deservit de un medic și un asistent care fac voluntariat. Aceștia consultă pacienții ori de câte ori este nevoie;

14. *Centrul de zi „Nașterea Maicii Domnului”* din parohia „Nașterea Maicii Domnului Ghencea” - este destinat prevenirii abandonului școlar și acordă asistență socială prin programe de pregătire extrașcolară și de recreere unui număr de 12 elevi care provin din familii dezorganizate și cu venituri insuficiente;

15. *Centrul de zi „Sfântul Fanurie”* din parohia Mihai Bravu se adresează tuturor tinerilor din parohie care doresc să-și îmbogățească mintea și sufletul cu cunoștințe religioase. Centrul de zi funcționează în spațiul

pod al bisericii și este dotat cu bibliotecă, icoane, cărți religioase, calculatoare ș.a.;

16. *Centrul de zi „Dăruind vei dobânda”* de la Spitalul Clinic de Urgențe pentru Copii - Grigore Alexandrescu funcționează la subsolul bisericii construită în incinta spitalului. Aici se desfășoară un program cu caracter social-misionar adresat tuturor pacienților internați în spital, dar și celor veniți din afara acestuia;

17. *Parohia Petru Rareș, Protoieria Giurgiu Sud*, desfășoară un program de colaborare cu „*Asociația Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți*”. În cadrul programului parohia are în îngrijire două mame și patru copii. Prin grija enoriașilor, din 2002 și până în prezent, parohia a asigurat în satul Petru Rareș, pentru cele șase persoane, casă și masă;

18. *Cabinetul medical „Sf. Antonie” - Colentina* din parohia „Sf. Antonie” - Colentina vine în întâmpinarea nevoilor familiilor cu venituri insuficiente și acelor care nu pot beneficia de asistență medicală din cauza necotizării la sistemul de asigurări sociale de sănătate. Se oferă săptămânal consultații de către un medic generalist, un medic pediatru și un medic stomatolog;

19. *Cantina socială „Sfântul Ilie”, parohia „Sf. Nicolae” Băicoi II - Protoieria Vălenii de Munte*, acordă hrană caldă și rece, o dată pe lună, unui număr de 80 de beneficiari proveniți din rândul categoriilor defavorizate;

20. *Centrul de zi „Acoperământul Maicii Domnului”* din parohia Șerban Vodă acordă asistență social-educativă prin programe de pregătire extrașcolară, interactive și de recreere într-un cadru supravegheat. Se adresează unui număr de 50 de elevi proveniți din școlile generale nr. 109 și 110 aflate pe raza parohiei;

21. *Parohia „Înălțarea Domnului”* din Ploiești desfășoară activitatea filantropică „*Dăruind vei dobânda*” prin care acordă hrană, îmbrăcăminte, rechizite școlare persoanelor defavorizate din cuprinsul parohiei;

22. *Cabinetul medical „Sfinții Cosma și Damian”* din Parohia Tudor Vladimirescu I, Protoieria I Capitală oferă consultații gratuite și deseori medicamente persoanelor defavorizate din cadrul parohiei;

23. „*Așezământul Social Patriarhul Justinian Marina*”, Parohia Pajura funcționează într-o clădire formată din 7 camere, bibliotecă, cantină socială, cabinet medical, centru de zi și altele. Aici se oferă protecție și asistență socială, juridică, psihologică, medicală și religioasă unui număr de 21 de mame și 63 de copii, victime ale violenței în familie;

24. *Parohia Sapienței* desfășoară două proiecte sociale: hrană caldă unor bătrâni cu situație materială precară; cabinet medical care acordă asistență medicală gratuită enoriașilor cu dificultăți materiale;

25. *Parohia „Sfânta Vineri-Nouă”* are trei activități sociale: Cantină socială, în cadrul căreia 20 de enoriași primesc hrană caldă o dată pe săptămână; 50 de enoriași primesc lunar un pachet alimentar; parohia ajută în mod regulat cu alimente, rechizite și îmbrăcăminte copii orfani;

26. *Parohia „Sfântul Andrei Parva”* desfășoară un proiect prin care oferă lunar pachete alimentare unui număr de 40 de persoane;

27. *Complexul Social Valea Plopului* are ca beneficiari peste 200 copiii și familii. Centrul maternal adăpostește 10 tinere mame (cu vârste între 16-22 ani) împreună cu copiii lor nou-născuți, pe o perioadă de 9 luni. Tinerele beneficiază de consiliere și sprijin în perioada prenatală și postnatală;

28. *Cantina socială a parohiei „Adormirea Maicii Domnului”*, Giurgiu beneficiază de masă zilnică 30 copii.

Centre sociale în curs de organizare și înființare

1. *Căminul de bătrâni „Cristiana”* este coordonat de Prea Sfințitul Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul. Căminul este construit în incinta mânăstirii Cristiana și va oferi cazare, masă și îngrijire unor bătrâni;

2. *Așezământul „Acoperământul Maicii Domnului”* din parohia Precupeții Vechi, București. Până la sfârșitul acestui an va fi dat în folosință căminul de bătrâni construit în curtea bisericii, cu două etaje. Aici vor fi asistați preoți și preotese de care nu mai are cine să se îngrijească;

3. *Așezământul socio-medical Sfântul Spiridon Vechi*, din parohia „Sfântul Spiridon Vechi”. Clădirea va avea 20 de cabinete medicale pe diverse specializări, bibliotecă, sală de festivități ș.a.. De binefacerile acestui așezământ se vor bucura orfani, bătrâni neajutorați, săraci ș.a.;

4. *Așezământul socio-medical „Cuvioasa Parascheva”* din parohia „Doamna Oltea”. Vor beneficia de masă caldă 50 de persoane defavorizate. Clădirea este formată din demisol, parter, etaj și turlă, cu aproximativ opt încăperi. Urmează să fie dată în folosință în toamna acestui an;

5. *Așezământul pentru maici în vârstă „Pasărea”*. Va fi alcătuit din 7 dormitoare, care vor adăposti 14 maici;

6. *Centrul de medicină paleativă „Muriel Bol”* are sediul într-o casă cu șase camere, la curte. Vor beneficia de îngrijire specială persoane grav bolnave;

7. *Centrul de servicii al Sectorul Social din cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor* este dotat cu mobilier, 20 de calculatoare și aparat de copiere.

Se vor oferi cursuri de operare PC gratuite pentru copii, utilizare Internet și servicii de xerografare;

8. *Așezământul Sfinții Apostoli Petru și Pavel*, Ploiești. În 2004 s-a pus temelia unei construcții ce va cuprinde: un cabinet medical, o bibliotecă cu sală de studiu și o trapeză;

9. *Căminul de bătrâni Sfârleanca* va oferi cazare, masa și îngrijire pentru 50 de bătrâni. Construcția va fi ridicată în satul Sfârleanca, protoieria Vălenii de Munte;

10. *Căminul de bătrâni „Vidra”* va oferi îngrijire pentru 14 bătrâni.

Pentru nevoile spirituale ale spitalelor, penitenciarelor, căminelor de bătrâni din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor își desfășoară activitatea pastoral-misionară un număr de 111 preoți.

Așa cum era firesc, în cursul anului 2004 au fost continuate lucrările de construcție, de pictură pentru amenajarea capelilor existente, precum și proiectarea și ridicarea altora noi.

Prin grija preoților unele spitale se află în stadiul de proiect a capelilor, cum ar fi: Spitalul Județean Ilfov, Spitalul Panduri, Spitalul de Pneumoftiziologie, Spitalul de Pneumologie, Spitalul Victor Babeș, Spitalul Witing, Spitalul CFR2, Căminul de Îngrijire și Asistență nr.1, Spitalul Militar Central "Victor Babeș", Institutul de Endocrinologie C.I.Parhon, Spitalul Municipal Câmpina, Spitalul Clinic de Obstetrică și Ginecologie Gheorghe Polizu, Maternitatea Giulești, Spitalul Malaxa.

În anul 2004 au avut loc sfințiri de locuri de biserici sau așezăminte sociale la următoarele instituții: 1 martie - sfințirea locului de biserică de la **Spitalul ORL Panduri**, 28 iunie - sfințirea locului și punerea pietrei de temelie pentru ridicarea Așezământului Social de la **Parohia Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Ploiești**, 10 iulie - sfințirea locului de biserică la **Spitalul Județean din Ploiești**, 22 iulie - sfințirea locului de biserică la **Spitalul „Marius Nasta” (Filaret)**, 14 octombrie - sfințirea și punerea pietrei de temelie pentru ridicarea Așezământului Social de la **Parohia Doamna Oltea**, Protoieria II Capitală, 14 decembrie - sfințirea locului de biserică la **Penitenciarul Târgșor**.

Sunt mai multe biserici ridicate sau în construcție: la **Spitalul Fundeni**, la **Spitalul de Pneumoftiziologie** (unde există deja o capelă provizorie din lemn), la **Căminul pentru Persoane Vârstnice nr.1** (biserică din lemn ridicată), la **Căminul de Îngrijire și Asistență nr.3**, Pantelimon (unde este turnată fundația), la **Spitalul de Urgențe pentru copii Grigore Alexandrescu**, la **Spitalul ORL Panduri**, în cadrul **Unității Militare nr. 01895** (capelă și biserică), ș.a.

S-au sfințit 3 noi capele: 8 septembrie - sfințirea bisericii din incinta Căminului de Îngrijire și Asistență nr.3, 7 noiembrie - sfințirea capelei din curtea Spitalului Boldescu - Ploiești, 15 noiembrie - sfințirea capelei din incinta Penitenciarului Ploiești.

S-au pictat 6 capele: capela Spitalului Oncologic Fundeni, biserica Spitalului Fundeni (continuare a lucrărilor începute anterior), capela mortuară a Spitalului Colentina, capela Spitalului Boldescu din Ploiești, capela din incinta ANI, capela și biserica din cadrul Unității Militare nr. 01895.

Lucrările de amenajare sunt în plină desfășurare la alte câteva biserici și capele: la capela Spitalului Județean din Giurgiu, la capela Spitalului de Dermato-Venerice Scarlat Longhin, la Spitalul de Urgențe pentru copii Grigore Alexandrescu, la Capela din cadrul Aeroportului Otopeni și altele.

Pe tot parcursul desfășurării activității lor preoții din unitățile spitalești, militare și penitenciare au beneficiat de sprijinul nemijlocit al secțiilor Arhiepiscopiei Bucureștilor și, în mod deosebit, de îndrumarea atență și părintească a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

* *

După audierea rapoartelor prezentate de raportorii comisiilor de lucru, constatându-se diversitatea problemelor ridicate în rapoartele audiate și importanța lor covârșitoare pentru activitatea Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a invitat pe membrii participanți să ia cuvântul pentru a formula eventuale observații sau propuneri constructive pentru anul viitor.

Dl. Acad. Prof. Dr. Constantin Bălăceanu-Stolnici a remarcat, în cuvântul său implicarea Bisericii în activitățile sociale. Aceste rapoarte ale activității Arhiepiscopiei Bucureștilor arată o largă deschidere, nu teoretică ci practică, aplicativă în domeniul social.

"Ca medic, socotesc că prezența Bisericii în spitale este o lucrare benefică atât pentru medici cât și pentru pacienți. Îmi aduc aminte de momentul când au fost scoase icoanele din spitale, când le era interzis măicuțelor să mai vină în spitale, când li s-a interzis preoților să acorde asistență duhovnicească pacienților, iar acum revăd dimensiune spirituală făcându-și simțită prezența în spitale.

Ca geriatru sunt impresionat de activitatea de protecție a bătrânilor pe care o desfășoară Arhiepiscopia Bucureștilor, este un exemplu pe care îl dă Biserica în acest sens, și care trebuie să fie urmat și de celelalte instituții din

societatea civilă, pentru că, în momentul de față, una din cele mai tragice aspecte ale vieții noastre este situația în care se află bătrânii".

Dl. prof. dr. Alexandru Oproiu

„Sunt de părere că Biserica Ortodoxă Română, în anul 2004, a făcut față unor provocări deosebite, cum ar fi: grija față de suferințele oamenilor, printr-o activitate prodigioasă, dar care nu este cunoscută la adevărata ei amploare; presiunea și tendința de a fi atrasă ea și slujitorii ei în anumite cercuri politice pentru a se folosi de credibilitatea acestei instituții divino-umane în scopurile lor obscure; acțiuni, care au fost duse mai mult sau mai puțin conștiente, de subminare a autorității Bisericii Ortodoxe Române; acțiunea de falsă argumentare și de mediatizare excesivă împotriva demersurilor Patriarhiei Române de construire a Catedralei Mântuirii Neamului. După modul de desfășurare a acestei acțiuni s-a observat o anumită organizare, o dirijare, la care Biserica noastră a reacționat într-o manieră academică; nu s-a antrenat în polemici, ci a răspuns cu argumente și dovezi care au demonstrat atât necesitatea acestei Catedrale, cât și importanța amplasării ei pe locul convenit și pe care îl merită.

Mai există o provocare căruia Biserica Ortodoxă Română a trebuit să-i reziste, și anume aceea a prozelitismului unor culte și secte prin practici concurențiale total neloiale, subvenționate din fonduri aparent obscure. Biserica trebuie să răspundă pe mai departe printr-o mai accentuată activitate la nivel parohial, unde credincioșii trebuie pregătiți și avertizați de existența acestor falși propovăduitori. Prin această activitate vom stopa acțiunile întreprinse de acești „*lupi răpitori îmbrăcați în haine de oaie*” (Matei 7, 15).

Există însă o provocare foarte delicată cauzată de progresele din științele medicinei și biologiei. Medicina a intrat într-o eră cu totul deosebită, așa zisa eră genomică, datorită progreselor formidabile, extrem de rapide, ale științei și tehnicii, cu repercusiune în științele biologice. Intrarea în această eră genomică a fost observată atunci când s-a realizat harta genomică a organismului uman, cu cunoașterea aproape completă a genelor.

Există astăzi posibilitatea de a folosi aceste cuceriri ale tehnicii și științei împotriva a ceea ce este natural și a ceea ce este uman. Nu mă refer numai la problema inseminării artificiale, atât de mediatizată în ultima săptămână, care ridică foarte multe discuții pe plan mondial și care a dat naștere la reacții diferite, ci la posibilitatea de a pune în evidență mutațiile la nivelul genelor, mutațiile cromozomiale, încă din stadiul de embrion, care va duce în mod categoric la apariția unui produs de concepție cu numeroase malformații congenitale foarte grave.

Există, în afară de clonare, care ridică în continuare aceleași probleme de ordin etic și moral, problema transplantului de organe, care la ora actuală se poate face de la un donator viu, nu numai a organelor pereche, de exemplu transplantul de rinichi, dar se poate lua o parte din ficatul unui om sănătos și transplantat la cel care are nevoie. Această practică ridică la rândul ei probleme etice și morale pentru că această prelevare a unui segment de ficat nu e lipsită de riscuri atât pentru donator cât și pentru primitor, mortalitatea fiind de 8-12%. Acest gen de transplant trebuie să se facă către un pacient care în mod evident în urma acestei intervenții își salvează viața și nu pentru un pacient care suferă de o boală incurabilă și care după o asemenea operație mai trăiește 2-3 săptămâni. Se pune astfel problema asupra acestei tendințe de spectacol, de teribilism, pe care o are medicina actuală și care în ultimă instanță nu este deloc convenabilă.

Biserica Ortodoxă Română are o Comisie de Bioetică la nivelul fiecărei mitropolii unde se discută aceste probleme și unde punctele de vedere nu trebuie să fie nici permissive, dar, nici în mod automat, împotriva evoluției și progresului, care în mod categoric există.

Vă asigur că sunt lângă Prea Fericirea Voastră în aceste probleme de bioetică, dar și în cele sociale ori de câte ori este nevoie, din dorința de a îndeplini datoria mea față de Biserică”.

Dl. Prof. Univ. Dr. Ilie Bădescu

„Am vrut negreșit să iau cuvântul, referindu-mă mai întâi la activitatea culturală a Arhiepiscopiei Bucureștilor de care suntem cu toții impresionați; ea reprezintă o ilustrare a unui adevăr fundamental al Bisericii noastre și *anume acela că Biserica nu este doar locul Adevărului integral, dar este și locul triumfului permanent.*

Am reținut din raportul activității Sectorului Cultural că acolo lucrează patru oameni care au realizat, din imaginea pe care o propune raportul, după opinia mea, o lucrare care se măsoară cu activitatea unor întregi instituții. Ceea ce înseamnă că sunt energii extraordinare acolo și aș vrea să confirm una din mărturiile care se desprind din aceste rapoarte, în legătură cu energiile care susțin activitatea Bisericii noastre, și aceasta decurge mai ales din raportul Sectorului Economic, din care am reținut că aceste deosebite activități ale Arhiepiscopiei Bucureștiului din anul 2004 au fost susținute mai mult din sponsorizare și donații decât din bugetul de stat.

Aceasta este o dovadă că există energii lucrătoare care vin și rămân în jurul Bisericii noastre. Forțele acestea economice care s-au constituit în România de 15 ani se strâng și vin în ajutorul lucrării Bisericii. Banul care

vine în sprijinul Bisericii este un ban care se sfințește și care intră în lucrarea sfințitoare a Bisericii. Eu vreau să consemnez acest lucru și să-l avem în vedere, pentru că acești oameni vin spre Biserică cu modestie, în anonimat, ca o expresie a smereniei, chiar dacă în societatea civilă numele unora dintre ei este sonor, pe toți îi avem la sufletul nostru și îi prețuim foarte mult pentru că vin și sprijină lucrarea Bisericii. Fiindcă dacă nu ar fi fost Dl. Petre Badea, nu am fi avut triumful Bisericii în primul mediu universitar al Capitalei, care este Politehnica bucureșteană. Din nefericire Universitatea București, în mediul căminelor sale nu are în clipa de față o biserică. Se cuvine să avem un gând de recunoștință către acești oameni care vin cu smerenie și bunătate să ajute lucrarea Bisericii.

În legătură cu aspectul acesta am reținut, din raportul Sectorului Economic Tehnic că în ultimii 15 ani s-au ridicat în Arhiepiscopia Bucureștilor câte 8 noi biserici pe an. Iată o altă latură a activității triumfătoare a Bisericii noastre! Este un indicator statistic care arată cu cât efort crește instituțional Biserica, trecând peste faptul că înlăuntrul acestor sfinte locașuri este trăirea spirituală a neamului românesc.

Întorcându-mă la activitatea Sectorului Cultural, aș vrea să adresez o mulțumire specială P.C. Pr. Consilier Mihai Hau și tuturor celor care se ostenească la acest sector, pentru că în fiecare an sunt editate lucrări de o importanță excepțională și care sunt adevărate evenimente culturale.

Avem în prezent, prin grija Sectorului Cultural, una din cărțile atât de importante care mărturisește despre cei 55 de ani de învățătură creștină adresată de Prea Fericul Părinte Patriarh Teoctist exclusiv tinerilor, 55 de ani de adresare sistematică către tineri. M-am uitat peste câteva dintre aceste cuvântări și am reținut un lucru extrem de semnificativ: din 1950 ați străbătut cu atâta înduhovnicire, după cum afirmați Prea Fericirea Voastră, fragilitatea societății românești, iar prin acest volum intitulat „*Umblați neîncetat în adevăr*” activitatea învățătoarească-predicatorială adresată tinerilor este mărturisită și în scris.

Mulțumim Sectorului Cultural și pentru lucrarea „*Cuvântări și Predici*” care, după opinia mea, este o carte eveniment, dar care, din păcate, nu a fost trecută în rândul evenimentelor culturale naționale.

Anul 2004 a fost anul marilor evenimente spirituale ale neamului nostru românesc care sunt toate legate de lucrarea Bisericii. A fost anul Ștefan cel Mare și Sfânt, iar dacă anul 2004 a avut importanța cuvenită aceasta s-a datorat Bisericii și minților ei luminate și duhovnicești, care au știut să contureze un sistem de referință cu privire la axul fundamental al neamului românesc care este Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt. Dacă avem un sistem

de referință în chestiunea Ștefan cel Mare acesta îl datorăm evenimentului extraordinar pe care Biserica a știut să-l dăruiască neamului nostru.

În anul 2004 s-au desfășurat mai multe evenimente spirituale în acțiunile și lucrările Bisericii și toate acestea sunt mărturisite și dezvăluite în aceste rapoarte. S-a făcut un progres extraordinar în ceea ce privește site-ul Bisericii noastre, vizitat de un număr foarte mare de utilizatori. Cu toate acestea, din analiza de presă, 30% din informațiile sau articolele ce apar în mas-media despre Biserică sunt negative, deci este evident că există un dezechilibru, nu are cum să fie o reflectare corectă a situației. Nu putem găsi 30% ceva negativ în manifestările Bisericii. Cum se explică totuși situația? Nu este oare aceasta expresia slăbiciunii noastre, cum spune psalmistul: „*Dar dreptul ce a făcut*”? (Ps. 10, 3). Unde este intervenția noastră, a oamenilor din Biserică? Aici s-ar impune o afirmare mai pregnantă a Bisericii.

Îngăduiți-mi, Prea Fericirea Voastră și distinși membrii ai Adunării Eparhiale, să menționez lucrarea „*Misiunea Bisericii într-o lume secularizată*”, rodul ostanelilor P.C. Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Popescu, care este o strălucită analiză creștină și extrem de profundă asupra fenomenului globalizării.

În încheiere, vreau să remarc deosebita activitate a Arhiepiscopiei Bucureștilor în domeniul asistenței sociale, care acoperă întregul spectru de implicare în această activitate misionară.

Prea Fericirea Voastră, dați-mi voie să fac o propunere Sectorului de Asistență Socială și anume aceea ca anul acesta să realizeze o carte în care să fie reflectată activitatea social-filantropică, carte de analiză profundă a lucrării extraordinare a Bisericii în acest domeniu. Poate ar merita să inițiem și o serie de întâlniri între Sectorul Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor și unele comunități academice cum ar fi cele de la Facultatea de Asistență Socială și alte instituții laice din domeniul social, în care să se discute nu ceea ce face fiecare, pentru că aceasta ar stârni unele reacții, ci cum se face”.

P.C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu

„Analiza făcută astăzi întregii activități a Arhiepiscopiei Bucureștilor este sugestivă. Fiecare comisie, fiecare sector de activitate a Centrului Eparhial a venit cu o serie de realizări demne de reținut și de urmat mai departe.

Editarea de către Sectorul Cultural a acestor lucrări este un lucru foarte important nu numai pentru Biserică, dar și pentru întreaga societate, care, din nefericire, nu are întotdeauna cuvinte de laudă la adresa Bisericii. În anul 2005 acest sector nu se mai poate rezuma numai la câteva comemorări de

mari teologi ce împlinesc o anumită dată, un anumit soroc. Trebuie venit aici cu o lucrare profundă și de sinteză a teologilor care să ne arate care sunt implicațiile de astăzi ale globalizării, ale aderării la Uniunea Europeană.

La ora actuală, Biserica este văzută de unii în urma tuturor instituțiilor societății românești, dar toți trebuie să știm că Biserica a fost întotdeauna cârma spirituală a acestui neam. Trăim într-o perioadă de profunde schimbări culturale, economice și politice atât pe plan european cât și mondial în care Biserica creștină este pusă sub semnul întrebării. Acest fenomen s-a observat mai ales la elaborarea Constituției Uniunii Europene, atunci când nu a fost admisă nici o indicație privind moștenirea creștină în materie de civilizație și de cultură. Trebuie ca preoții și teologii să se pregătească și să înțeleagă aceste realități pentru a ajuta Biserica și pe credincioșii ei. Trebuie să cunoaștem care va fi situația Bisericii și a slujitorilor ei în urma aderării la Uniunea Europeană; sunt aspecte despre care în prezent nu știm nimic. Trăim într-o lume plină de controverse și avem nevoie ca teologii să se implice și să răspundă atât nevoilor sociale, dar mai ales celor duhovnicești cu care se confruntă credincioșii.

Din raportul Sectorului Social am luat la cunoștință de activitatea deosebit de bogată pe care o desfășoară. Însă trebuie să observăm că aproape întreaga lucrare filantropică-caritabilă a Arhiepiscopiei Bucureștiului s-a făcut mai ales din fondurile proprii, din sponsorizări și din donații, deoarece fondurile primite de la bugetul de stat sunt foarte reduse. Înțelepciunea credincioșilor care au venit în sprijinul acestei misiuni a Bisericii a lucrat la realizarea și îndeplinirea realizărilor din anul 2004 ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, iar tinerii și intelectualii trebuie să fie cointeresați în această lucrare deosebit de necesară. Biserica trebuie să-și găsească singură propriile surse de venit și să le valorifice foarte bine pentru a susține activitățile sale din fiecare domeniu. Pentru a face față acestei situații Biserica trebuie să depună toate eforturile necesare pentru recuperarea întregului patrimoniu care i-a fost confiscat.

Biserica trebuie să rămână o culme spirituală și intelectuală a neamului românesc. Biserica are nevoie de o mai mare prezență în societate, fără să se implice în politică, dar trebuie să aibă atitudine față de tot ce se întâmplă în societate pentru a menține spiritualitatea ortodoxă.

Vă mulțumesc!"

P.C. Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Popescu

„Am urmărit cu atenție rapoartele care au fost prezentate și trebuie să mărturisesc că am observat deosebite progrese în diferitele domenii de acti-

vitare pe care le-a desfășurat Arhiepiscopia Bucureștilor în anul 2004. Cu toate că Biserica noastră nu are posibilități financiare deosebite, totuși peste tot în Arhiepiscopia Bucureștilor și în toată țara noastră apar noi lăcașuri de cult, ceea ce este extraordinar de important. În primul rând, pentru că se răspunde nevoilor spirituale și duhovnicești ale credincioșilor, iar prin activitățile social-caritabile ale parohiilor se vine în ajutorul populației defavorizate. În al doilea rând, pentru că aceste noi lăcașuri de cult, alături de celelalte, răspund provocărilor societății, dar mai ales ajută Biserica să răspundă la o provocare foarte importantă și anume cea a identității naționale, fiindcă trăim într-o epocă în care poporul român este prezentat când de origine dacă, când de origine latină, ori de influență slavă, pentru ca acum să fim sub influență occidentală, nu se mai știe exact ce înseamnă cultura și identitatea noastră națională.

Catedrala Mântuirii Neamului are o considerație impresionantă pentru că ea vine și arată că poporul român de când există până astăzi are identitatea lui spirituală, națională și culturală bine precizată. Biserica noastră are un rol extraordinar de îndeplinit în plan social, în plan etnic și național, fiindcă oferă posibilitatea neamului acesta, ca într-o lume care este supusă la atâtea schimbări, să-și păstreze coloana vertebrală, să înțeleagă care este originea și identitatea lui.

Am fost președinte la Comisia Bisericească și am urmărit cu atenție raportul acestui sector și trebuie să recunosc impresionanta activitate din cadrul acestui sector în anul 2004, având în vedere că a asigurat personalul clerical și neclerical pentru buna desfășurare a activității Bisericii noastre pe cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Am apreciat în mod deosebit exigența de care se dă dovadă la examenul de capacitate preoțescă, fiindcă accentul se pune pe calitate, deoarece avem nevoie de preoți care să fie responsabili și conștienți de misiunea pe care o au în societate.

Cu toate greutățile cu care se confruntă Biserica astăzi, totuși, datorită grijii Prea Fericirii Voastre, cu concursul Prea Sfințiților Episcopi Vicari și ai consilierilor de la Arhiepiscopia Bucureștilor, s-a realizat un lucru extraordinar, și anume acela de integrare a Bisericii noastre în societatea contemporană. Față de acum 15 ani, când Biserica era obligată să-și desfășoare activitatea ei numai în lăcașurile de cult, astăzi Biserica este prezentă în școlile publice, spitale, penitenciare și armată.

Trebuie să remarc deosebita activitate culturală a Arhiepiscopiei Bucureștilor care s-a concretizat mai ales prin importanța și numărul publicațiilor editate în anul 2004. Aș vrea să subliniez că în aceste publicații se

face o pledoarie deosebită pentru dialogul dintre teologie și cultură, un lucru remarcabil, pentru că trebuie să fim conștienți de importanța considerabilă pe care o are cultura pentru teologie și o să vă aduc în acest sens două argumente.

A fost o perioadă în care, datorită culturii și a unor tendințe maniheice aproape întreg mileniul întâi creștin a fost dominat de concepția că materia este rea, și că numai trupul trebuie salvat. S-a ajuns până acolo încât să se spună că întruparea Mântuitorului a fost aparentă, că nu a fost reală, pentru că materia era considerată un element care nu era vrednic pentru întruparea Fiului lui Dumnezeu.

Există și cealaltă tendință, care a dominat în al doilea mileniu creștin, în care s-a pus accentul pe capacitatea extraordinară a materiei, pe tendința prometeică a omului, în care omul poate face totul fără ajutorul lui Dumnezeu. Au existat chiar și curente în Teologie care au ajuns să afirme că omul îl poate cunoaște pe Dumnezeu și fără harul lui Dumnezeu și fără Duhul Sfânt. Această tendință, care a devenit din ce în ce mai evidentă și mai virulentă, am văzut-o și într-un articol semnat de un intelectual ilustru care afirma că: „Biserica nu mai are ce căuta în societate, fiindcă societatea nu se mântuiește prin Biserică, ci prin cultură”. Cultura, conform afirmațiilor acestui intelectual, a ajuns să aibă funcție soteriologică.

Dacă nu se ține seama de aceste două tendințe contrare și de cultură, ajungem să cădem în extreme opuse, care împiedică Biserica să-și îndeplinească rolul ei profetic, să meargă înainte cu societatea către cerul și pământul nou al împărăției lui Dumnezeu, către o lume mai bună, către o lume plină de omenie, de bunătate, care să depășească violența și agresivitatea cu care se confruntă lumea contemporană.

Un lucru pe care trebuie să-l avem în vedere și care permite Bisericii să depășească aceste tendințe contrare, o spun cu toată convingerea și fermitatea în fața tuturor, este că Biserica Ortodoxă în esența ei nu a căzut niciodată în cursa nici uneia din aceste tendințe, fiindcă crede cu convingere că Hristos este prezent în Biserică și în lume. În bisericile din occident există foarte multe icoane și picturi murale ortodoxe, dar o singură imagine nu există, icoana Pantocratorului care reprezintă prezența lui Hristos în Biserică și în lume. Majoritatea confesiunilor creștine îl pun pe om în locul lui Dumnezeu iar în lipsa lui Hristos fiecare concepe Biserica și creștinismul așa cum vrea el. Unitatea de credință trebuie să aibă la bază credința fermă în prezența lui Hristos în Biserică și în lume.

Sunt extraordinare problemele cu care ne confruntăm: cea a secularizării, care promovează valorile materiale și uită de cele spirituale,

provocările medicinei actuale unde omul este văzut numai ca trup nu și ca suflet, iar de aici pornesc dramele etice, morale, religios-teologice ale societății contemporane.

Dacă vrem să facem față acestor provocări și să le depășim trebuie să ne bazuim pe Hristos, pentru că Hristos a spus: „*Fără Mine nu puteți face nimic*” (Ioan 15, 5) și să fim asemenea Sfinților Apostoli care au propovăduit învățătura creștină în toată lumea: „*Sarea pământului și lumina lumii*” (Matei 5, 13) spre slava lui Dumnezeu.

* *

*

La finalul ședinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist răspunzând observațiilor și propunerilor din luările de cuvânt ale vorbitorilor, a lămurit și a explicat activitatea Arhiepiscopiei Bucureștilor, precizând următoarele:

„*Încheindu-se luările de cuvânt, îmi exprim, întâi de toate, bucuria și prețuirea pentru prezența dumneavoastră la această ședință importantă a Arhiepiscopiei Bucureștilor. De altfel, toate ședințele Adunării Eparhiale din acest mandat de patru ani sunt importante. Prezidez de câteva decenii bune aceste ședințe, ca și conferințele preoțești sau alte diferite întruniri din Biserică și totdeauna am apreciat o creștere a importanței acestor legiuite întâlniri, atât la nivelul cunoștințelor, cât și la nivelul înțelegerii și aprecierilor criticilor, bineînțeles constructive, asupra înfăptuirilor preoțimii de la parohii și mai cu seamă a noastră, a celor de la Centrul Eparhial.*”

De curând, la o expoziție din București, sub umbrela deplinei libertăți de exprimare, Sfântul Voievod Ștefan cel Mare este ridiculizat și batjocorit de un grup de plasticieni până într-acolo încât este reprezentat cu totul jignitor pentru cultura și istoria noastră națională. Este de-a dreptul o blasfemie care a scandalizat presa și oamenii de cultură, încât pasul înainte pe care îl facem, din nefericire, nu se arată a fi mai cruțător cu noi decât cel de până acum, pentru că răul se lățește repede și fără efort.

Sedința de astăzi, prin intervențiile și abordările deosebit de interesante și actuale, s-a desfășurat asemenea unei conferințe științifice, abordându-se cu distincție științifică aspectele multiple ale unor activități bisericesti din câmpul larg al parohiilor sau al noilor aspecte ale filantropiei, prezentându-se și unele greutăți întâmpinate de preoți la parohie, de protopopi sau de profesorii de religie, ori chiar de ierarh în strădaniile sale, încât numai auzind toate acestea și trecându-le prin filtrul gândirii și simțirii noastre, să reținem esența lucrurilor. Prin aceasta înțeleg nu numai calitatea științifico-teolo-

gică a celor ce s-au spus la adresa strădaniilor preoșimii noastre, o bună parte fiind rodul ultimilor ani de învățământ, această preoșime tânără, cu misiuni atât de diferite, dar și importante, în armată, cămine de bătrâni, spitale, penitenciare, aceste albine ale Bisericii, ci mai cu seamă frumusețea enciclopedică a teologiei filocalice, exprimată din inimi și gânduri iubitoare de Biserică și de slujitorii ei. Și aceste exprimări, iată, numai într-o ședință a Adunării Eparhiale! Vedeți, iubiți părinți, cât este de important să participăm activ la viața Bisericii, în calitatea noastră de chivernisitori ai Tainelor ei! Este un mare privilegiu pentru noi, slujitorii Bisericii, să auzim aceste aprecieri atât de prețioase la adresa activității noastre, îndatoritoare și smerită de altfel, de către asemenea fii ai Bisericii noastre, personalități de frunte ale culturii și științei actuale. Ascultându-ne și privindu-ne unii pe alții simțim înfiriparea dialogului mult dorit dintre Biserică și cultură. De fapt, acesta este un adevăr, căci Biserica se află în dialog cu cultura încă de la începuturile ei și așa și-a desfășurat misiunea sfântă în toată vremea și în tot locul. Chiar în cele cinci decenii de grea dictatură atee, cruntă, pe care au trăit-o cu viața lor ierarhii, preoșii și credincioșii, Biserica n-a stat ascunsă sau izolată din fața și de frica prigonitorilor ei, dimpotrivă, s-a aflat și atunci față în față cu realitățile de atunci, confruntându-se cu forțele întunericului. Pentru cei cu ochii pizmași și cu mintea lipsită de Lumina care luminează pe tot omul care vine în lume (Ioan 1, 9), în această perioadă postdecembristă, cum a numit-o un părinte vorbitor, unii ca aceștia au continuat să izoleze, să marginalizeze Biserica. Biserica, însă, în ființa ei, lucrează neîncetat pentru a realiza acel „cer nou și pământ nou” (Apoc. 21, 1) pe care l-a adus pe pământ Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Acest cer și pământ nou cere efort din partea fiecăruia dintre noi de a-l avea în sufletul nostru ca și Împărăția lui Dumnezeu: „Dar noi, potrivit făgăduințelor Lui, așteptăm ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Petru 3, 13). Este în puterea noastră de a prețui lumina credinței și de a păși cu curaj în viață.

Iată cât de limpede realizăm acest dialog cu știința și cultura, cum vedeți, prin mijlocirea intelectualității de frunte a capitalei noastre, membri ai Adunării noastre. Este unul din avantajele de care ne bucurăm, de a avea aleși în Adunările Eparhiale personalități cu mari responsabilități în societate, cu înaltă pregătire științifică, culturală și, totodată, cunoscători ai vieții bisericesti, care îi determină să fie alături de Biserică. Apropierea dintre cultură și religie nu se poate realiza din poruncă, forțându-i pe unii să se

apropie de alții, ci prin comunitatea de preocupări, de idei, prin împărtășirea din adevăr, prin trăirea credinței și valorilor aduse nouă de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, „Calea, Adevărul și Viața”. Pe acest teren, dialogul purtat cu înțelepciune și răbdare, pe temeiul libertății pe care Dumnezeu a dat-o omului ca ființă creatoare, se poate înfăptui cu ușurință această conlucrare, pe care ne-au pilduit-o Sfinții Părinți, mari dascăli ai lumii și ierarhi.

Am putea spune că și astăzi am avut un dialog atât de interesant, încât putem prelungi ședința noastră, neavând totdeauna ocazia să auzim atâtea lucruri frumoase și interesante. Ascultând, deci, luările de cuvânt pe marginea dărilor de seamă, m-am gândit să-i rugăm pe vorbitori să ne permită a le publica în revista „Glasul Bisericii” și chiar în periodicul „Vestitorul Ortodoxiei”.

Dacă am avea de remarcat ceva, ar fi lucrarea misionară a preoților noștri, unii care au construit în doi ani o biserică frumoasă, alții s-au implicat în asistența socială, având grijă de orfani, de bătrâni, de cei bolnavi, iar alții în opera culturală, în activitatea editorială, în fel de fel de inițiative folositoare Bisericii și societății.

Este foarte greu de sistematizat activitatea filantropică, dragostea și grija față de semeni, pentru că sunt felurite și de largă cuprindere realizările preoțimii în acest domeniu. Cred că frumusețea slujirii semenilor, care este o trăsătură specifică Părinților patristici ai Bisericii, a Sfântului Vasile cel Mare, în primul rând, a făcut ca spiritul acesta de ajutorare să fie atât de îndrăgit în Biserică. De 15 ani încoace n-am făcut caz de contribuția noastră cu adevărat răsunătoare pe latura asistenței sociale. În Pastorală de Sfintele Paști, de anul trecut, am arătat că am alocat sume mari pentru această activitate. În aceste vremuri de sărăcie, contribuția credincioșilor pe întreaga Biserică a fost impresionantă. Cel puțin două părți din realizările noastre se fac din sprijinul credincioșilor și al preoților râvnitori.

În această examinare a activităților noastre pe plan eparhial constă frumusețea adunărilor noastre eparhiale și a conferințelor preoțești; în această bogăție de idei și de aprecieri valoroase. Dumnezeu m-a mângâiat, după câte am dus și încă trebuie să duc pe umerii mei, cu asemenea piscuri de trăire, de frumuseți, ca cele de astăzi, ascultând academicieni, specialiști din diferite domenii vorbind atât de competent și argumentat despre esența lucrării Bisericii noastre, despre valoarea gândirii ei, despre echilibrul ei în tot ceea ce gândește și face. În aceste frumuseți găsim mult curaj să mergem

mai departe și să ne ducem la îndeplinire misiunea sfântă. Reprezentanți din lumea catolică, din lumea protestantă, care au vizitat așezămintele noastre bisericești, ale ierarhilor din Transilvania îndeosebi, care au făcut lucrări la nivel european de asistență a orfanilor, bolnavilor, copiilor, au rămas impresionați de cele văzute. De data aceasta, iată, dăm mai multă atenție acestor lucrări în dările de seamă, verificând bine datele, ca să le publicăm, nu pentru a ne semeți, ci pentru a arăta vrednicia credincioșilor și a clerului nostru.

Împreună cu cei ce au luat cuvântul sunt mulțumit pentru activitatea desfășurată în anul trecut. Aceasta a comportat efort și uneori observații folositoare bunei organizări a activității. Lucrăm în Consiliul eparhial numirile, transferările preoților. Avem și plângeri produse de nesatisfacerea dorințelor unora, care pe parcurs se transformă în acuzații asupra Centrului Eparhial. Desigur, în comunicatul nostru de presă menționăm și aceste lucruri. Din citirea dărilor de seamă se vede că acestea s-au împlinit cu duhul responsabilității care trebuie să ne stăpânească pe toți, cei ce slujim Biserica. Noi am elaborat, părinților protopopi, vă amintiți, un program în Sinodul Mitropolitan, care a fost adoptat și de Sfântul Sinod plenar; un program liturgic în care să se includă catehizarea tineretului de care s-a vorbit aici. Duminicile și sărbătorile, credincioșii, la țară și la oraș, sunt liberi și doresc să participe la biserică. Dacă biserica este închisă, unde să se ducă, iar dacă este deschisă și nu glăsuiește nimic, stau puțin și pleacă. Dar dacă glăsuiește amvonul, cum glăsuia odinioară Părintele Petre Chiricuță de la biserica Zlătari și alți preoți pe care i-am cunoscut, ca decanul Facultății de Teologie, Pr. Ion Mihălcescu de la biserica Amzei, un pisc al frumuseții arhitectonice din București, dar și al frumuseții predicii acestui mare filosof care a fost apoi mitropolitul Irineu Mihălcescu! Cu siguranță că dacă ne-am bucura și astăzi de talentul unor asemenea slujitori credincioșii noștri ne-ar fi mereu aproape. Deci noi trebuie să împrăștiăm predica și catehizarea, să facem eforturi, mai ales în anii aceștia, să punem în practică acest program. Vecernia a dispărut aproape din activitatea noastră liturgică de parohie și este o pagubă mare pentru educația religioasă a tineretului, pentru educația de familie. În satul părinților mei și al meu, preoții aveau de ținut două și trei biserici, iar sâmbăta seara, pe lângă vecernie, ei anunțau timpul de botez al pruncilor. Astfel, am fost botezat iarna, la 7 februarie, cu apă de fântână, biserica fiind departe de locuință, căci în vremea aceea nici nu se pomenea să se încălzească apa.

Se cuvine deci să reluăm programul acesta liturgic, părinților protopopi, și să menționăm și în comunicatul nostru de presă că, Adunarea Eparhială, prețuind toate celelalte activități, constată necesitatea catehizării în Biserică, mai cu seamă acum când avem și religia în școală, iar preotul, deși sunt profesori de religie, ca slujitor al altarului, nu poate rămâne indiferent față de buna educație religioasă a copiilor. În același timp, supravegherea disciplinei financiare la parohie, a administrației parohiale, a acestei necesare conlucrări cu protoieria sau cu Centrul Eparhial. Se impune o strictă respectare a legilor bisericești în administrarea bunurilor parohiale. Vă amintiți că și Sfântul Apostol Pavel se referă cu multă stăruință și la acest aspect. De altfel, la hirotonie, înainte ca cel numit să fie hirotonit, aflându-se în mijlocul bisericii, deci în fața credincioșilor, citește cu glas tare „Mărturisirea” Apostolului în fața lui Dumnezeu, a ierarhului care l-a numit și îl hirotonește, că va respecta toate cele învățate la Facultatea de Teologie și toate cele mărturisite în clipa când face primul pas spre a primi Taina Preoției. Ar trebui, frații mei, ca acest text, această făgăduință, să fie păstrată nu numai ca simbol în răvășita noastră memorie, ci în cel mai concret mod cu putință, drept călăuză de fiecare zi. Chiar și în Europa pe care o visăm că ne va da totul este nevoie de rânduială. O Europă, cum vedem, care se vrea a ordinii, a ordinii economice, diplomatice, politice și așa mai departe. Și va depinde de noi, de slujitorii Bisericii, dacă în această Europă vom avea valorile noastre. Pentru aceasta se cere să fim factori activi de adevăr, de ordine, de sinceritate, de disciplină, chiar și cu acest „ban al văduvei” (Marcu 12, 41-44) care se transformă în miliarde de valori spirituale; atunci când darul de la altar se îndreaptă spre altar, el este dătător de viață și de nădejde. Frații noștri protestanți și catolici fac mai mult și mai bine decât noi pe teren filantropic, dar ei se învrednicesc și primesc fonduri de la instituțiile lor bisericești centrale, cu experiență îndelungată în aceste misiuni. Trebuie, așadar, să fim conștienți că primim banul amintit în Sfânta Evanghelie, la nivelul la care se află enoriașii noștri. Fie că un credincios oferă un ajutor mai însemnat, fie că oferă cât de puțin, în Biserică totul este foarte prețios, totul este binecuvântat și izvor de unitate. De aceea este importantă organizarea Bisericii, iar noi trebuie să o cunoaștem și să o împlinim cu conștiința chemării noastre de către Duhul Sfânt.

De tineretul Bisericii noastre, părinților protopopi, cine să se ocupe, dacă nu ne ocupăm noi, preoții, atât cât avem posibilitate? Mai cu seamă că acum, preoții noștri, în cea mai mare parte, locuiesc în parohie, fiind ușor

de organizat vecernia sâmbăta seara, apoi dimineața utrenia și Sfânta Liturghie, iar după amiaza, zi de sărbătoare, vecernie cu catehizare sau citiri din Viețile Sfinților. Această rânduială ar antrena viața parohiei, viața tineretului. S-ar impune și o colaborare specială a preotului cu școala, pentru a pregăti venirea la biserică a elevilor care ar beneficia de programul catehizării. Am făcut această chemare de mult timp. Este de remarcat că la noi, la slujbele de la Catedrală și de la mănăstirea Antim, între credincioși, majoritatea sunt tineri. Am fost și la alte biserici din oraș și am văzut credincioși cu tâmpile asemenea mie, majoritatea vârstnici, parcă parohia aceea nici n-ar avea tineri! La mănăstirea Cernica sau la mănăstirea Țigănești am aflat, de asemenea, lume tânără, din satele de prin jur. Avem, deci, tineret în Biserica noastră și această activitate liturgică ar încuraja mult participarea la slujbe și a tinerilor satelor, am face astfel acel „apostolat social”. Deși s-au înmulțit facultățile, calitatea învățământului nostru a scăzut, mai ales la Pastorală. Se vede lipsa aceasta la tinerii preoți. Dar ei au, totuși, vocație, iar preoții aceștia tineri pe care i-am numit în București la spitale, la căminele de bătrâni, unde au zidit și biserici, s-au arătat a fi foarte înțelepți și binevoitori și cu mult dar de a îmbunătăți viața religioasă, de a face biserici, de a organiza diferite așezăminte pentru bolnavi, de a asigura, cu sprijinul unor medici din parohie, consultații gratuite, sau cu ajutorul unor profesori, meditații pentru elevii săraci, după un program bine supravegheat de preot. Sunt activități care ne bucură și uneori ne și miră spiritul de cuprindere al unor preoți care, deși tineri, sunt înzestrați cu spirit bogat pastoral, de la care și învățăm destul de multe cunoștințe.

În legătură cu catedrala, pentru că ați pomenit de ea în discuții, pentru care vă mulțumesc... Ne aflăm într-o situație care trebuie limpezită; o situație legală din punctul nostru de vedere. Avem dovada, după documente, că terenul de pe platoul Parcului Carol, unde vrem să înălțăm catedrala, face parte din domeniul de odinioară al Mitropoliei Țării Românești. Între timp, văzând că monumentul de acolo a stârnit duhurile și s-au unit formații întru apărarea lui, la mănăstirea Putna, fiind de față Sf. Sinod și președintele țării și primul ministru, am exprimat ideea că acel monument nu micșorează valoarea catedralei în sfințenie, sau în semnificația ei, încât poate rămâne acolo, urmând ca Sfânta Catedrală să fie amplasată în continuare în Parcul Carol, după aprecierea arhitecților. În felul acesta am obținut și o Lege votată de Parlament în unanimitate. Avem și avizul favorabil al Ordinului Teritorial al Arhitecților. Rămâne, totuși, un pas, să zicem așa, cât să trecem

o punte. Dar pasul acesta este determinant. Eu stăruii pentru amplasamentul de acolo, fiindcă este locul sfânt al Mitropoliei, este hrisovul domnitorului Constantin Șerban Basarab, ctitorul catedralei de pe acest deal, și voința celui de-al doilea ctitor, Radu Leon –Voievod, cel care a mărit domeniul Mitropoliei, domeniu ce cuprindea toată întinderea din partea aceasta și pe care a numit-o Filaret. Noi susținem că nu s-ar potrivi un alt amplasament. De aici, de pe deal, ieșim în odăjdiile bisericești și ajungem în procesiune, pe jos, în Parcul Carol. Cunosc din școală cum arăta acea clădire frumoasă făcută de Regele Carol I, care a și dat numele parcului și îmi amintesc că am trăit clipe dureroase împreună cu Patriarhul Justinian, când s-a desființat parcul. Ce auzea glasul deznădăjduit al stejarilor când cădeau jos! Atunci am adus de acolo cele trei cruci de piatră care sunt așezate aici. Sigur, Patriarhul Justinian a primit mari și aspre observații, că nu trebuia să le așeze aici, loc unde se află și acum. Încât, sufletește, sunt foarte marcat de locul acesta. Eu cred că vom izbuti cu ajutorul lui Dumnezeu. Avem totul pregătit. Mai este pasul ultim de făcut și vom vedea cum îl vom face. Să ne ajutați cu rugăciunile și dragostea dumneavoastră!”

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit membrilor Adunării Eparhiale și invitaților prezenți pentru participare, rugând pe Bunul Dumnezeu să le dăruiască sănătate deplină și împliniri sfinte, și a propus spre aprobare membrilor Adunării Eparhiale rapoartele de activitate ale secțiilor Centrului Eparhial din anul 2004 precum și propunerile, proiectele și bugetele pentru activitățile din anul 2005.

Pr. Gheorghe Pop

REÎNHUMAREA OSEMINTELOR DOMNITORULUI ȘERBAN CANTACUZINO ÎN BISERICA DIN INCINTA PALATULUI COTROCENI DIN BUCUREȘTI

În ziua de joi, 16 septembrie 2004, încheindu-se lucrările de reconstrucție la biserica fostei mănăstiri Cotroceni din București, demolată în anul 1984, s-a oficiat slujba de reînhumare a osemintelor domnitorului Șerban Cantacuzino, ctitorul așezământului, și ale altor cinci membri ai familiei sale, care fuseseră îngropați în această biserică.

Șerban Vodă Cantacuzino (1679-1688) a ctitorit în anii 1679-1680, în pădurea pe atunci din dealul Cotrocenilor, o frumoasă mănăstire, care și-a luat numele de la toponomia locului. Dealul Cotrocenilor fusese luat "pe seama domniei" în timpul lui Mihai Viteazul, potrivit hrisovului dat în 1614 de Radu Vodă Mihnea, și a intrat în stăpânirea lui Șerban Cantacuzino la 1660. Unele documente spun că a existat acolo un mic schit de lemn, cu hramul *Sfinții Mucenici Serghie și Vah*. Schitul și pădurea dimprejur au fost în epocă loc de refugiu și ascunzătoare pentru prigoniiții din diferite pricini.

Un asemenea prigonit a fost, la un moment dat, Șerban Cantacuzino, mare logofăt, descendent din vechea familie a Basarabilor, care, împreună cu o mână de boieri, s-au răsculat împotriva lui Gheorghe Duca (1673-1678). Când se dezlănțui furia domnului, spune tradiția, Șerban Cantacuzino și-a găsit ascunzișul în schitul de pe dealul Cotrocenilor, "trei zile și trei nopți", timp în care se roagă și face legământ în fața icoanelor de a ridica pe acel loc o mănăstire. Chiar în primul an de domnie, Șerban Cantacuzino purcede la zidirea Mănăstirii Cotroceni, pe locul vechiului schit din lemn. Mihai Cantacuzino, fratele său, cu studii de arhitectură la Padova și Ravenna, este ispravnic al lucrărilor.

Mănăstirea Cotroceni a fost una din cele mai bogate așezări monastice din Țara Românească, strâmind admirația contemporanilor. Înzestrată cu dărnicie de ctitorul ei și de numeroasa lui familie nu numai cu icoane, veșminte și obiecte scumpe de cult, dar și cu moșii și felurite alte bunuri, ea a fost închinată celor 20 de mănăstiri de la Muntele Athos, așa cum arată

actul de ctitorie din 20 octombrie 1682. Ansamblul mănăstiresc era compus din două incinte, având biserica mare, cu două hramuri: *Adormirea Maicii Domnului* și *Sfinții Mucenici Serghie și Vah*, în centrul curții principale, înconjurată de chilii, case domnești și mănăstirești, un turn-clopotniță de acces și numeroase anexe gospodărești.

Șerban Vodă Cantacuzino a îndrăgit mult acest loc, unde ședea mai ales pe timpul verii. În viață fiind, el și-a exprimat dorința să fie îngropat în biserica ctitoriei sale, ceea ce s-a și întâmplat. Și pentru Constantin Brâncoveanu, nepot și urmaș la domnie al lui Șerban Cantacuzino, Mănăstirea Cotroceni a fost o reședință preferată. După el, un lung șir de domni, cu curtea lor, au trecut pragul caselor domnești ale Cotrocenilor, în domni mai lungi sau mai scurte, cu prilejul unor sărbători, ceremonii, sau refugiindu-se de urgia vreunei epidemii, năvăliri sau războaie. Năvălirile străinilor și războaiele ținându-se lanț, la Cotroceni au ajuns și turci, tătari, ruși, nemți.

În lunga sa existență, mănăstirea a suferit de pe urma cutremurelor de la 1738 și 1802, și a incendiilor din 1718 și 1787, fiind mereu reparată și adăugită, îndeosebi la 1798 și 1806. Domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei, care a locuit și el la Cotroceni, a mărit palatul domnesc și a reamenajat parcul, între 1852-1853, întrucât, prin deschiderea Șoselei Cotroceni, s-a împărțit în două marea grădină a mănăstirii. În zona de nord a parcului, desprinsă de mănăstire, Alexandru Ioan Cuza, care a locuit și el la Cotroceni, a înființat, în 1860, Grădina Botanică.

Lucrări de mare amploare se fac între anii 1893-1895, sub domnia lui Carol I (1866-1914), când palatul este reclădit după planurile lui Paul Gottereau, arhitectul Curții. Câțiva ani mai târziu, între 1911-1915, arhitectul Grigore Cerchez reface și latura de nord a palatului, cu elemente de arhitectură românească, precum cerdace, pridvoare, terase, legând-o de edificiul conceput de arhitectul francez. Biserica este și ea restaurată în anul 1903. De acum, ansamblul Cotrocenilor servește drept reședință regală în timpul verilor bucureștene prea fierbinți. Începând cu domnia Regelui Ferdinand (1914-1927) și a Reginei Maria, palatul Cotroceni devine reședință regală permanentă. Din 1925, biserica de la Cotroceni încetează de a mai fi biserică parohială. Regele Mihai a locuit aici până în anul 1947.

Biserica este reparată după cutremurul din 1940, iar după 1947 este definitiv închisă. Între anii 1950-1976 în acest ansamblu de clădiri a funcționat Palatul Pionerilor. S-au făcut reparații și amenajări care au deteriorat interioarele și au fost demolate unele anexe, construindu-se altele, între

care o sală de festivități și alta de sport. În spațiul bisericii a funcționat cercul de aeromodelism.

În anul 1976 pionierii au fost mutați și a început elaborarea unui proiect de restaurare și extindere a întregului ansamblu în vederea transformării lui într-o nouă reședință prezidențială. Intervine, însă, cutremurul din martie 1977, cu efecte dezastruoase pentru toate clădirile incintei, care oricum urmau să fie consolidate. Biserica, neîngrijită mai bine de 30 de ani, este grav avariata de cutremur. Se fac lucrări de restaurare, extindere și remodelare arhitecturală la toate clădirile ansamblului, mai puțin la biserică, aceasta neintrând în vederile autorităților, care dispun în 1984 să fie demolată. În afara obiectelor de cult, a iconostasului sculptat de o mare valoare artistică și a unor elemente din piatră, prin grija specialiștilor, s-a mai salvat la demolarea bisericii o suprafață de circa 80 mp din fresca originală, mai precis peretele cu portretele ctitorilor din pronaos, realizată de renumitul meșter al epocii Pârnu Mutu. S-au conservat și fundațiile bisericii pe întreg perimetrul, la cota de circa 50 cm peste nivelul aleilor, fiind acoperite cu pământ pe care s-a amenajat un spațiu verde protector. Osemintele din cele șase morminte ale necropolei voievodale din pronaos: ale lui Șerban Cantacuzino, a doi dintre frații săi, Iordache și Matei, și alți trei membri ai familiei, câte s-au găsit la demolarea bisericii, au fost depuse în câte un mic sicriu din lemn, captușit cu tablă de zinc, având în interior și câte o plăcuță de alamă gravată cu numele și anii de viață, și adăpostite în 1985 în biserica Fundeniei Doamnei, ctitorie a marelui spătar Matei Cantacuzino. Dacă biserica a fost demolată, în schimb clădirile din jur au fost restaurate și extinse, devenind un ansamblu unitar și armonios. Cu aceeași grijă a fost amenajat și parcul în care s-au făcut masive replantări. În partea veche, istorică a Palatului Cotroceni este astăzi muzeu, partea lui nouă este Reședința Președinției.

Inițiativa reconstrucției bisericii aparține D-lui Ion Iliescu, șeful statului, care și-a înscris numele în istoria Cotrocenilor nu doar ca trecător vremelnic prin palatul de acolo, ca președinte al României timp de 10 ani, ci și ca unul dintre ctitorii bisericii. În anul 2000, la preluarea mandatului, președintele Ion Iliescu a promis Fundației Cantacuzino, care reunește urmași ai voievozului ctitor, că biserica va fi reconstruită. Lucrările efective s-au realizat în mai puțin de doi ani, fiind începute în iulie 2003, pe platoul interior al palatului, de către Aedificia Carpați, având director pe inginerul Petre Badea, care nu numai că a reconstruit biserica, dar a și finanțat lucrarea, în valoare de peste 10 miliarde lei, fapt pentru care a fost decorat de președintele Iliescu cu ordinul național "Serviciu Credincios".

Biserica a fost reconstruită pe amplasamentul original, dar la dimensiuni mai mici, fundația fiind păstrată de la construcția anterioară. Majoritatea elementelor de piatră, precum stâlpii interiori și cei ai pridvorului, au fost recuperați din fosta construcție a bisericii. Intrarea veche, cu inscripții în piatră cu litere chirilice, este acum încadrată într-un perete de sticlă. În partea opusă intrării, peretele dinspre apus este tot de sticlă. Din întreaga biserică nu s-a reconstruit decât o parte, și anume pridvorul și naosul, rezumând doar un "Memorial" din ceea ce a fost odată. Așadar, construcția nu este completă, pereții nu sunt pictați, pridvorul a fost lăsat neacoperit, iar în interior nu există icoane și nici altar. De altfel, biserica nici nu va fi locaș de cult, deci nu se vor oficia slujbe, ci va fi doar muzeu și loc de odihnă pentru rămășițele pământești ale domnitorului și ale familiei sale.

La ceremonia reînhumării osemintelor domnitorului Șerban Cantacuzino și ale unor membri ai familiei sale au participat Dl. Ion Iliescu, președintele României, cei doi frați Cantacuzino, Șerban și Gheorghe, descendenți ai voievodului ctitor, Dl. acad. Răzvan Theodorescu, ministrul culturii și cultelor, oameni de cultură și artă, reprezentanți ai Administrației Prezidențiale. Au fost prezenți Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și IPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, însoțiți de preoți și diaconi.

După slujba de pomenire a domnitorului și a familiei sale, oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh, s-au rostit scurte cuvântări în legătură cu evenimentul.

Dl. Ion Iliescu, președintele României, a spus, între altele: "Demolarea bisericii a fost un act care nu făcea cinste societății noastre, având în vedere faptul că domnitorul Șerban Cantacuzino a jucat un rol important în istoria românilor. Restaurarea bisericii readuce un cadru firesc și marchează un act de normalitate. Reînhumarea osemintelor Cantacuzinilor reprezintă un moment cu multiple semnificații politice, culturale, sociale." A mai vorbit actorul Șerban Cantacuzino, președintele Fundației, care a spus: "Trăim memoria unui vis împlinit. S-a reușit să renască această capodoperă cantacuzină". Dl. acad. Răzvan Theodorescu, luând cuvântul, a spus că împreună cu arhitectul Nicolae Vlădescu, care a condus lucrările, a optat pentru formula unui memorial al tuturor monumentelor distruse, motiv pentru care biserica nu a fost finalizată integral. "Vrem să se păstreze neterminată", a explicat ministrul, fiind reconstruită atât cât să permită reamplasarea câtorva vestigii istorice recuperate înainte de demolarea din 1984, respectiv, coloane de susținere, pisania de la intrare, ancadramente. Toate aceste elemente arhitectonice au fost adăpostite până acum la Mogoșoaia și în câteva muzee.

"Este un gest simbolic și politic", a mai spus vorbitorul, arătând că s-a dorit doar reîntregirea spațiului în care odinioară a existat această biserică.

Invitat să ia cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a spus cele ce urmează:

***Excelența Voastră, Domnule Președinte al României,
Onorați membri ai familiei princiare Cantacuzino,
Onorată asistență,***

În viața noastră trăim, uneori, momente de o rară încărcătură de semnificații spirituale, momente revărsate din nemărginitul spațiu sacru, semnificații spirituale dătătoare de o liniște și o mulțumire inefabilă, care ne apropie de înțelesul cuvântului biblic din primul capitol al Facerii, când Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor și când Dumnezeu a zis: "Să fie lumină!" (Facerea 1, 3). Într-o asemenea lumină, trăim clipe pline nu numai de o istorie bogată, ci și de o reșezare a valorilor ei și ale celor ce le-au creat, pe fâgașul lor firesc. Ca și acel prim cuvânt al lui Dumnezeu: "Să fie lumină!", ce a inundat întreaga Creație și a ieșit dintr-un singur glas, acela al Prea Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, acest cuvânt avea să devină în creștinism simbolul unității, al comuniunii și desăvârșirii, al sfințeniei, al păcii și al plenității binelui și a tot ceea ce împlinim noi în Biserică. De aceea, Dumnezeu, îndată a zis că este bună lumina ca și întreaga Sa Creație.

Un astfel de moment, încărcat de multiple semnificații, îl împărtășesc în clipele acestea ca slujitor al Sfintei Biserici, deopotrivă cu inimile sensibile ale celor prezenți aici, credincioși, împlinitori și inițiatori ai actului săvârșit acum, ajutați în planul credinței de harul Duhului Sfânt. Prin această lumină privim acum acest Sfânt Locaș, ctitorit de acest slăvit domnitor, care în vremea regimului de tristă amintire a avut de pățimit, alături de celelalte biserici martire din București, iar acum îl vedem restaurat, arătându-și frumusețile arhitecturale, chiar dacă se află încă nedesăvârșit dar, cu nădejdea că va fi readus la starea cea dintâi, trăim astăzi clipe de negrăită satisfacție. Momentul reînhumării rămășițelor pământești ale Cantacuzinilor, ctitori de sfinte locașuri de închinare și de cultură românească, are, parcă, o taină a lui, aparte. Din nenorocire, uneori, osemintele unor mari personalități, ca acestea, în fața cărora ne-am rugat, împlinindu-le sfintele rânduieli de reînhumare și reșezare în mormintele alese de ei înșiși în sfântul locaș pe care l-au înălțat, aceste vestigii ale istoriei noastre, sunt scoase în mod dispre-

fiitor din locul de odihnă veșnică de răuvoitori sau de cei care nu prețuiesc valorile perene ale istoriei noastre sfinte. Însă, iată, că prin lucrarea Duhului Sfânt și efortul atât de prețios al unor binefăcători, acestea se întorc în anumite timpuri, în anumite momente și revin în locașurile pregătite în biserică pentru a-și continua așteptarea celei de-a doua veniri a lui Hristos. Așa se întâmplă, de altfel, și cu înscrierea în istoria Bisericii a noilor sfinți români, pe care nu i-am avut înscrși în calendarele Bisericii noastre de vârsta erei creștine, decât în perioada grea a dictaturii, atunci când se puneau la cale dărâmarea bisericilor, când prin aceeași dumnezeiască și mângâietoare prezentă a Duhului Sfânt, datorită rugăciunilor stăruitoare ale credincioșilor, în special ale tinerilor, prin studiile neuitărilor noștri profesori de teologie, Sfântul Sinod a proclamat în anul 1954, pentru prima dată în istoria noastră, sfinți din neamul nostru.

Asemenea momente de întâlnire și de regăsire cu sacrul, cu acel domeniu în care se pătrunde cu o inimă curată și cu un cuget smerit, sunt prilejuite de acești ctitori de biserici, de limbă și cultură românească, care cu suflet și gând curat, au lăsat urmașilor, nouă, celor de astăzi, ctitorii de o asemenea frumusețe, ca această biserică, operă vestitoare peste timp a slavei lui Dumnezeu și a numelui celor ce au ctitorit-o. Cât de minunați domnitori a avut poporul român, cunoscut în cultura și istoria Bizanțului, în lumina căruia ne-au regăsit foarte devreme celelalte popoare, atrase de bunătatea creștină, de blândețea, de ospitalitatea specifică românilor, popor creștin de la nașterea sa! Nu întâmplător acești domnitori din viața împărătească a Cantacuzinilor, ne-au presărat istoria și pământul nostru cu asemenea opere de artă, pe care din mila lui Dumnezeu încă le avem și care stârnesc admirația lumii întregi.

Această restituire, pe care ați făcut-o dumneavoastră, Domnule Președinte, și colaboratorii de specialitate, este un act inestimabil, care nu poate fi apreciat prin cuvinte. Readucerea și reșezarea rămășițelor pământești ale familiei ctitorilor, după dreapta și sfânta rânduială, semnifică așezarea lucrurilor și a valorilor pe fâgașul lor cel sfânt, potrivit voinței lor. Aceasta este chezașia că pășim pe un pământ sfânt, pe o cale sfântă, că ne îndreptăm spre un scop sfânt, întrucât această lucrare este de valoare eternă, ce izvorăște din veșnicie și rămâne în veșnicie, rodind în eternitate, spre folosul tuturor, așa cum va fi această biserică și aceste cinstite oseminte readuse și așezate la locul lor.

Întru această binecuvântată împrejurare poate fi înțeleasă mulțumirea pe care V-o arătăm noi, împreună cu Fundația "Șerban Cantacuzino", cu urmașii familiei și cu întreaga suflare creștinească și românească. Îngăduiți-ne să mulțumim, totodată, și tuturor celor ce au contribuit la această adevărată sărbătoare de suflet, rugându-L pe Bunul Dumnezeu să rânduiască în ceata aleșilor Săi sufletul robului Constantin Șerban Cantacuzino și pe cele ale tuturor celor din neamul său, care astăzi și-au regăsit locul de odihnă, întru veșnică pomenire.

După cuvântări, coșciugele cu osemintele Cantacuzinilor, purtate pe brațe de soldați ai Regimentului de Gardă și Protocol, în acordurile marșului funebru, au fost coborâte în criptele din pridvorul bisericii și acoperite cu lespezile cu inscripțiile originale, găsindu-și, în sfârșit, odihna. Invitații la ceremonie au avut, apoi, prilejul să intre în micuța biserică a Cotrocenilor și să treacă pe rând pe la căpătâiul celui care a fost ctitorul acestui așezământ.

Biserica fostei mănăstiri a lui Șerban Cantacuzino, reconstruită după 20 de ani de la dărâmarea ei, străjuiește din nou în curtea Palatului Cotroceni, ca un act de dreptate și de restituire istorică. După acest model s-ar putea reconstrui mănăstirea Văcărești și celelalte biserici de mare valoare artistică și istorică, demolate în anii dictaturii comuniste.

Gheorghe Vasilescu

SFINȚIREA BISERICII PAROHIEI LETCA NOUĂ "CASEI TALE SE CUVINE SFINȚENIE, DOAMNE!"

"Cât de iubite sunt locașurile Tale, Doamne al Puterilor! Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului..." (Psalmul 83, 1-2)

Luând drumul Alexandriei, la mai puțin de 50 km de București se află satul Letca Nouă, un sat în care oamenii trăiesc ca în descrierile lui Mihail Sadoveanu și Ion Agârbiceanu.

După cum ne spune un document istoric aflat în arhiva parohiei și semnat de fostul preot paroh, Florea Pătroiu, numele satului ar veni de la un cioban pe nume Leca, primul locuitor al acestor ținuturi.

La începutul secolului al XVIII-lea, o mare întindere de pământ din această zonă se afla în proprietatea boierului Iordache Filipescu. După o istorie zbuciumată a urmașilor lui și a acestor locuri strămoșești, în anul 1856, Mitropolitul Primat al Țării Românești, Nifon (1850-1875), cumpără această moșie dându-i numele Letca Nouă, spre deosebire de Letca Veche, un sat vecin ("*Dicționarul Geografic al României*", editat de Academia Română în anul 1900). Prin testament, după moartea lui, moșia a devenit proprietatea Așezămintelor "Nifon Mitropolitul".

Între anii 1864-1867, după cum ne mărturisește pisania din pridvor, Nifon Mitropolitul a ridicat o biserică în Letca Nouă, în formă de corabie, "cu toată cheltuiala sa".

Pictura bisericii a fost executată între anii 1866-1867, de pictorul Gheorghe Tătărescu, în ulei, fapt pentru care biserica a fost declarată monument istoric.

De-a lungul timpului, după câteva reparații și îmbunătățiri ale locașului de cult, în zilele păstoririi Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, are loc cea mai mare restaurare a bisericii, cu hramurile: "Nașterea Maicii Domnului", "Sfinții Împărați Constantin și Elena" și "Sfântul Nifon, Patriarhul Constantinopolului". Lucrările de restaurare au fost realizate sub atenta supraveghere a Prea Sfințitului Varsanufie Prahoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și cu smerita ascultare a P.C. Preot Popa Edmond-Nicolae, parohul bisericii.

Maica Domnului a rânduit ca în mai puțin de doi ani, biserica să fie îmbrăcată în tencuială nouă, pictura să fie restaurată, să se ridice un pangar, o încăpere pentru lumânări și gard de cărămidă tencuit, placat cu țiglă; încălzire centrală, marmură în toată biserica, pavaj în curtea și în jurul bisericii, ferestre și altele.

Pictura a fost restaurată de pictorița Elena Vasilescu, care, timp de șase luni, a simțit permanent în lucrarea sa mâna Maicii Domnului.

Și ca lucrarea de înnoire să fie deplină, lângă sfântul locaș s-a ridicat un așezământ social compus din două etaje și mansardă, o trapeză, bucătărie, sală de mese, sală de primire, sală de consiliu și 12 camere. Clădirea va fi folosită ca loc de odihnă pentru pelerini și adăpost pentru copiii defavorizați din acea zonă. *Așezământul social* va fi dat în folosință în cursul acestui an.

Și cum Dumnezeu își alege "vasele de bună-treabă", este creștinește să-l pomenim aici pe domnul Romulus Radu, un credincios cu dragoste de Biserică, care a contribuit la restaurarea bisericii cu cele mai consistente sume de bani. Totodată, la finalizarea rapidă a lucrărilor de restaurare a bisericii, au contribuit Secretariatul de Stat pentru Culte și donațiile enoriașilor și pelerinilor.

După săvârșirea acestor lucrări, în ziua de 26 decembrie 2004, când se prăznuiește Soborul Maicii Domnului, Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul a oficiat slujba de sfințire a bisericii. Deasupra satului plutește o ceață densă și credincioșii participă liniștiți la oficierea sfintei slujbe. Alături de Prea Sfințitul Episcop slujesc zece preoți, printre care și protoiereul Șerban Ion. În timpul citirii primei rugăciuni de sfințire, ceata începe să se risipească, iar soarele să-și trimită razele peste mulțimea credincioșilor prezenți.

La timpul potrivit din Sfânta Liturghie Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul a împărtășit credincioșilor prezenți, cuvintele pline de învățături duhovnicești. Prea Sfințitul Varsanufie a vorbit despre bucuriile și darurile pe care le primim de la Dumnezeu în sfânta biserică, mai ales aici, unde icoana Maicii Domnului este făcătoare de minuni. Prea Sfinția Sa i-a îndemnat pe credincioși să îndrepte pașii copiilor către biserică, locul unde se împărtășește dragostea lui Dumnezeu și unde învățăm că singurul scop al vieții noastre este dobândirea mântuirii.

Sfânta Liturghie a fost sfârșită cu bucurie sfântă de către Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul, delegat al Părintelui Patriarh Teoctist.

Să ne ridicăm privirea de la această frumoasă biserică făcută prin jertfa omului, la biserica nefăcută de mână omenească, la Însuși Dumnezeu. *"Că mai bună e o zi în curțile Tale, Doamne, decât mii în locașurile păcătoșilor. Fericiți sunt cei ce locuiesc în casa Ta, în vecii vecilor Te vor lăuda"* (Psalmul 83; 5, 11).

MOMENT ISTORIC

SFÎNȚIREA BISERICII DIN CURTEA ACADEMIEI NAȚIONALE DE INFORMAȚII BUCUREȘTI

*“Voi nu puteți avea pe Dumnezeu ca Tată
dacă nu aveți biserica drept mamă”* (Sfântul
Ciprian)

Toți păstorii sufletești din sânul Bisericii sunt chemați să aibă grijă de păstoriții lor, ca și Sfântul Apostol Pavel, când scrie: *“O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii până ce Hristos va lua chip în voi!... pentru că eu v-am născut în Hristos Iisus din Evanghelie”* (Galateni 4, 19; I Corinteni 4, 15).

La rândul lor, fiii adoptivi ai lui Dumnezeu, născuți și crescuți în sânul Bisericii, unde Sfintele Taine izvorăsc harul dumnezeiesc datorează *“Ierusalimului cel de sus”*, care este mama noastră (Galateni 4, 26) alipire, atașare, dragoste și ascultare.

În acest sens, deseori, Dumnezeu își trimite soli pentru a vesti și a ajuta să se împlinească voia Sa. Așa s-au întâlnit pe ogorul lui Dumnezeu Prea Sfînțitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Domnul General Ioan Chiș, Rectorul Academiei Naționale de Informații din București. Ei aveau să scrie o pagină foarte importantă în istoria celor două instituții.

Cu trei ani în urmă, un cadru didactic al Academiei Naționale de Informații a luat inițiativa construirii unui locaș sfânt în curtea acestei instituții. Dumnezeu a vrut ca terminarea bisericii să fie făcută de Domnul General Ioan Chiș, un ardelean de spiță sănătoasă. Domnia sa, cu ajutorul lui Dumnezeu, a reușit să ridice 34 de capele și praclise în unități militare, penitenciare, școli și spitale. Pentru toată contribuția adusă în Biserica lui Hristos, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a oferit cea mai înaltă distincție a Bisericii Ortodoxe Române, crucea patriarhală pentru mireni.

Suntem în 8 ianuarie 2005, o zi însorită, caldă, cu o dimineață asemănătoare celor de primăvară.

Un sobor de preoți din Arhiepiscopia Bucureștilor este prezent de la ora 6.30 în incinta Academiei Naționale de Informații, pregătind cele necesare sfințirii bisericii. Biserica este din cărămidă, în formă de corabie, lungă de 11 metri și lată de 5 metri, cu o turlă care ajunge până la 10 metri înălțime. Este acoperită cu tablă. Pictura este realizată de cei doi băieți ai directorului Serviciului Român de Informații, Radu Timofte. Catapeteasma frumos sculptată este din lemn de brad.

Din dragoste față de cei care au ridicat acest locaș de închinare Biserica, prin Prea Sfințitul Varsanufie vine în întâmpinarea lor dăruindu-le pentru sfânta biserică obiectele de cult, veșmintele preotești, cărțile de cult, procopețe, dvera, acoperămintele pentru Sfânta Masă și Proscomidiar, clopt ș.a.m.d.

Pentru sfințirea și tâmosirea bisericii de la Academia Națională de Informații, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist îl delegă pe Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul. Prea Sfinția Sa începe sfințirea bisericii, cu hramul "Sfântul Ioan Botezătorul", la ora 9.00. Ne bucurăm foarte mult că numărul credincioșilor prezenți la sfințire începe să crească, ajungând să depășească 300 de persoane. Printre aceștia se numără oficialități ale statului și alți invitați.

Înconjurăm biserica de trei ori, iar cei care au venit la sfințire acum cu chipurile pline de dragoste și de lumină, trăiesc bucuria prezenței Mântuitorului Hristos în mijlocul lor.

După ocolirea bisericii urmează cel mai complex moment al unei asemenea slujiri: ungerea cu Sfântul și Marele Mir a Sfintei Mese. Toate lucrările lui Dumnezeu legate de sfințirea bisericii sunt terminate.

Clerici și mireni ne deplasăm spre sala de sport unde se va oficia Sfânta Liturghie, pe un postament dinainte pregătit.

În sala de sport numărul credincioșilor crește, iar Prea Sfințitul Varsanufie începe să țină predica, în care evocă viața Sfântului Ioan Botezătorul, cel care a vestit venirea Fiului Omului, pe care apoi L-a botezat. Ierarhul îi îndeamnă pe credincioși să imite în viața lor măcar una dintre virtuțile pe care le-a avut Sfântul Ioan Botezătorul.

După predică, domnul general Ioan Chiș îi mulțumește lui Dumnezeu pentru realizarea acestei lucrări sfinte și tuturor celor care au pus umărul la finalizarea acestei lucrări. Domnia sa ne spune că este pentru prima dată în

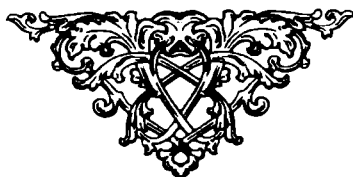
istoria Serviciului Român de Informații când se sfințește o biserică chiar pe teritoriul unui serviciu cu atribuții de apărare a siguranței naționale. Rectorul a mulțumit Bisericii Ortodoxe Române și angajaților SRI din București și din țară, care din salariile lor, au contribuit la terminarea lucrărilor. “Astăzi este o zi fericită din viața noastră. O instituție foarte importantă a statului român are prima biserică”, a arătat domnul rector Ioan Chiș.

Sfântul locaș care se află în curtea Academiei Naționale de Informații este destinat nevoilor spiritual-materiale ale studenților, profesorilor și angajaților Serviciului Român de Informații.

După săvârșirea Sfintei Liturghii a avut loc o agapă frățească la care au participat toți invitații.

Iată, deci, că această dată de 8 ianuarie 2005, intră în istorie pentru Biserica Ortodoxă și Serviciul Român de Informații. Plecăm cu inimile pline de bucurie pentru că Dumnezeu ne-a învrednicit să fim împreună-lucrători la încă o slujbă de sfințire a unei biserici, nădăjduind că dragostea oamenilor pentru construirea acestui locaș nu se va opri aici. Sfântul Apostol Pavel ne învață că voia lui Dumnezeu este sfințirea noastră, căci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurăție, ci la sfințenie (I Tesaloniceni 4, 3, 7). Ori aceasta se poate dobândi într-o biserică unde Sfintele Taine sunt lucrătoare.

Pr. Nicolae Fieraru

"ÎN TEMNIȚĂ AM FOST ȘI AȚI VENIT LA MINE" - SFINȚIREA BISERICII PENITENCIARULUI BUCUREȘTI-RAHOVA

Acordarea asistenței religioase în penitenciare constituie o îndatorire pastoral-misionară a Bisericii bazată pe cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: "*În temniță am fost și ați venit la Mine*" (Matei 25, 36) și întemeiată pe învățătura, tradiția, canoanele și legiurile ei bisericești, în virtutea căroră, începând cu data de 1 iulie 1990, această activitate a fost reluată în penitenciarele din România.

În prezent, fiecare unitate de detenție din țară are o biserică sau o capelă, în ele desfășurându-și activitatea 39 de preoți ortodocși și un preot romano-catolic, coordonați de Secția de Asistență Religioasă din cadrul Ministerului Justiției.

Marți, 30 noiembrie 2004, ziua de prăznuire a Sfântului Apostol Andrei, apostolul românilor, a fost una din cele mai importante zile pentru activitatea religioasă desfășurată în penitenciare. În această zi, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a sfințit biserica Penitenciarului București-Rahova.

Această impunătoare Biserică este cel mai mare locaș de rugăciune dintr-un penitenciar românesc și se pare chiar din Europa.

Lucrările au început în anul 1995 și au continuat în anul 1996. În acești doi ani s-a executat cea mai mare parte a structurii de rezistență.

În perioada 1997-2002, din lipsă de fonduri, lucrările au fost sistate.

Având în vedere suma foarte mare, necesară pentru terminarea acestei biserici după proiectul din anul 1995, în anul 2003 s-a făcut o modificare a proiectului care a fost aprobată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, după care au demarat lucrările, ele fiind terminate în noiembrie 2004.

Biserica este împodobită cu o frumoasă catapeteasmă și străni sculptate care au fost executate la Târgu Ocna, jud. Bacău. Două impresionante candelabre grecești luminează acest locaș de rugăciune.

După terminarea lucrărilor de construcție și înfrumusețare a bisericii, în dimineața zilei de 30 noiembrie 2004, biserica Penitenciarului București-Rahova, o nouă mireasă a lui Hristos, aștepta Arhiepiscopul Domnului pentru a fi sfințită.

Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, însoțit de P.C. Secretar eparhial diac. Daniel Flonta și P.C. diac. Dan Daniel, a fost întâmpinat de P.C. pr. Vasile-Adrian Mărginean, Capelanul General al Ministerului Justiției și capelanii penitenciarelor din București: Pr. Mușescu Paul – Penitenciarul București-Rahova, Pr. Dumitru Beșleagă – Penitenciarul București-Jilava și Pr. Florin Miron – Spitalul Penitenciar București-Jilava, precum și de doamna procuror Carmen Mihail, directorul Penitenciarului București-Rahova.

După înconjurarea bisericii și ceremonialul sfințirii din interior a fost oficiată Sfânta Liturghie la sfârșitul căreia Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul a rostit un frumos cuvânt de învățătură despre viața și activitatea Sfântului Apostol Andrei - apostolul românilor, ocrotitor al acestui nou sfânt locaș de rugăciune, iar în încheiere a adresat un cuvânt de mângâiere și îmbărbătare pentru deținuți.

La această ceremonie religioasă au participat: Domnul Secretar de Stat Claudiu Seucan, care a dat citire mesajului Domnului Cristian Diaconescu, Ministrul Justiției, cu prilejul acestui eveniment, Doamna Corina Dumitrescu, Secretarul General al Ministerului Justiției, Domnul Director General Emilian Stănișor, Domnii generali Constantin Bădițoiu și Valentin Binișor și Doamna director Ana Bălan din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, cadre ale Penitenciarului București-Rahova precum și un număr de deținuți bărbați și femei din această unitate.

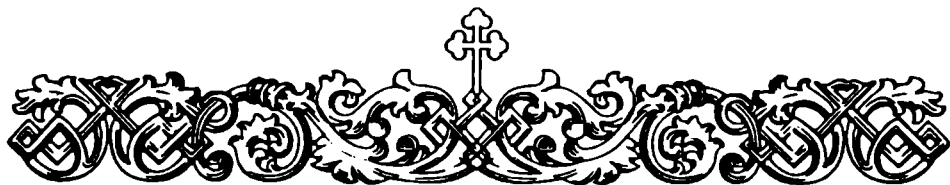
De remarcat că, întreaga slujbă a fost transmisă în direct prin intermediul televiziunii cu circuit închis a unității, în toate camerele de detenție, astfel că a putut fi urmărită de cei peste două mii de deținuți din Penitenciarul București-Rahova.

Postul Național de Televiziune și Radio România Actualități au avut acces la acest eveniment și au informat opinia publică despre desfășurarea acestuia.

Nu a lipsit nici tradiționala agapă creștinească, oferită în încheiere de conducerea Penitenciarului București-Rahova.

Pr. Vasile Adrian Mărginean

X. OFICIALE

REGULAMENT DE ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE A SISTEMULUI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ*

CAP. I DISPOZIȚII GENERALE

Art.1. Sistemul de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română este determinat de slujirea misionară și pastorală a Bisericii și are profil social și filantropic. Activitatea de asistență socială se desfășoară în conformitate cu prevederile *Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* (art.53 lit.c, d,g; art.69, 70, 72; art. 94 lit.f; art.100,170).

Art.2. Sistemul de asistență socială este integrat și organizat profesional în cadrul structurilor administrativ-organizatorice ale Bisericii Ortodoxe Române.

CAPITOLUL II - OBIECTIVE

Art. 3. Obiectivele rețelei de asistență socială sunt:

1. Dezvoltarea unor programe de asistență socială cu caracter preventiv care vizează abandonul școlar, delincvența juvenilă, violența în familie, abuzul și neglijarea copilului, prostituția, toxicomania.

2. Organizarea și dezvoltarea de servicii de asistență socială la nivel comunitar și la domiciliu pentru unele categorii de persoane defavorizate,

---

* Elaborat de sectorul "Biserica și Societatea" din cadrul Administrației Patriarhale, prezentul Regulament a fost analizat de Comisia pentru Doctrină, Viață Monahală și Misiune Socială și aprobat de Sfântul Sinod în ședința din 19-20 februarie 2001.

aflate în situații de risc social: copii orfani, abandonăți, persoane vârstnice, persoane cu handicap, familii în dificultate.

3. Înființarea și organizarea de noi tipuri de instituții de asistență socială, ca alternative la instituțiile clasice de tip rezidențial ale statului, precum și a unor centre de consiliere și informare.

4. Cercetări sociale referitoare la diferite fenomene sociale, nivel de trai, marginalizare și dependență socială, etc.

5. Tipărirea de materiale informative pentru educarea și sensibilizarea opiniei publice cu privire la problematica socială, (reviste, broșuri, pliante).

6. Conlucrarea atât cu serviciile publice specializate descentralizate ale ministerelor și consiliilor județene și locale, cât și cu unități de asistență socială de stat și particulare, organizații neguvernamentale care desfășoară activități în domeniu, în scopul îndeplinirii obiectivelor propuse.

CAPITOLUL III - ORGANIZAREA SISTEMULUI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

A. La nivelul Patriarhiei Române

Art.4. La nivelul central, al Patriarhiei Române, în cadrul Sectorului "Biserica și Societatea" funcționează Biroul de Asistenți Sociali al Patriarhiei Române care are următoarele atribuții:

a) coordonează și îndrumă activitatea de asistență socială în cuprinsul Patriarhiei Române, potrivit îndrumărilor Sfântului Sinod;

b) stabilește și păstrează legătura cu organele centrale bisericești și cu birourile de asistență socială eparhiale;

c) elaborează un sistem coerent de programe naționale și activități profesionalizate de suport și protecție în funcție de caracteristicile și nevoile specifice diferitelor persoane sau grupuri;

d) organizează întâlniri anuale cu inspectorii pe probleme de asistență socială, coordonatorii Birourilor de Asistență socială de la centrele eparhiale;

e) identifică surse de finanțare pentru susținerea programelor de asistență socială ale Bisericii;

f) monitorizează legislația în domeniul asistenței sociale și informează centrele eparhiale cu privire la aceasta;

g) reprezintă Biserica Ortodoxă Română în relațiile de colaborare, asociere și parteneriat cu organele competente de stat și particulare, cu fundații și asociații, precum și cu organisme internaționale specializate în activități de asistență socială;

h) organizează schimburi de experiență cu organisme similare ale Bisericilor Ortodoxe surori și ale altor Biserici;

i) întocmește raportul anual privind activitatea de asistență socială desfășurată de Patriarhia Romană pe baza datelor primite de la eparhii, studiază și propune măsuri pentru îmbunătățirea acesteia.

B. La nivelul Centrelor Eparhiale

Art. 5. Activitatea de asistență socială la nivel eparhial este asigurată și organizată prin Biroul de asistență socială “care face parte din cadrul sectorului Social-Misionar al eparhiei”.

Art. 6. Sectorul Social-Misionar este condus de un consilier social numit de chiriarhul locului, iar Biroul de asistență socială este condus de un inspector eparhial cu probleme de asistență socială.

Art. 7. Postul de inspector eparhial este ocupat prin concurs de un absolvent al facultății de teologie ortodoxă, specializarea asistență socială, cu binecuvântarea ierarhului.

Art.8. Atribuțiile inspectorului eparhial cu probleme de asistență socială sunt:

a) controlează și coordonează activitatea de asistență socială din eparhie sub îndrumarea consilierului social și cu binecuvântarea ierarhului;

b) elaborează și coordonează programe de asistență socială la nivel eparhial;

c) urmărește realizarea programelor de asistență socială propuse de Biroul de asistență socială al Patriarhiei și aprobate de Sfântul Sinod;

d) supune spre aprobare consilierului de resort, programele de asistență socială care vor fi derulate în eparhie, după care le transmite Biroului de asistență socială de la protopopiat spre a fi aplicate;

e) centralizează rapoartele de activitate primite lunar de la protopopiate privind activitatea de asistență socială;

f) organizează trimestrial întruniri cu asistenți sociali coordonatori din protopopiatele eparhiei pentru informare și îmbunătățirea activității;

g) participă la întrunirile organizate anual de Biroul de Asistență socială al Patriarhiei Române;

h) prezintă trimestrial consilierului de resort rapoarte, asupra activității de asistență socială desfășurată în cadrul eparhiei, spre a fi ulterior supuse analizei ierarhului;

i) întocmește fișele de evaluare anuală a activității, pe care le înaintează Biroului de Asistență socială al Patriarhiei Române;

j) colaborează cu serviciile publice descentralizate ale ministerelor și consiliilor județene, precum și cu unități de asistență socială de stat și particulare pentru derularea unor proiecte sociale în domeniul asistenței sociale;

k) cu binecuvântarea ierarhului colaborează cu fundațiile și asociațiile care desfășoară activități de asistență socială în cuprinsul eparhiei;

l) colaborează cu facultățile de teologie ortodoxă în care funcționează secții de asistență socială și cu alte școli teologice din cuprinsul eparhiei în vederea cooptării studenților și elevilor în susținerea programelor de asistență socială;

m) reprezintă Biroul de Asistență Socială al eparhiei la simpozioane, conferințe, întâlniri, schimburi de experiență pe probleme de asistență socială;

n) participă la elaborarea regulamentelor de organizare și funcționare a instituțiilor de asistență socială înființate de Biserică în cuprinsul eparhiei;

o) elaborează un buletin informativ sau alte materiale publicitare pentru prezentarea activităților de asistență socială atât de la centrul eparhial, cât și din protopopiate și parohii;

p) prezintă consilierului social propuneri de repartizare a fondurilor speciale destinate activității de asistență socială, propuneri pe care acesta le va supune spre analiză și aprobare ierarhului;

r) prezintă propuneri și recomandări cu privire la pregătirea și perfecționarea personalului ce își desfășoară activitatea în rețeaua de asistență socială a eparhiei.

C. La nivelul protopopiatelor și parohiilor

Art.9. Forma de organizare locală a rețelei de asistență socială este Biroul de asistență socială care funcționează în cadrul protopopiatului;

Art.10. În orașele în care nu există protopopiat, Biroul de asistență socială se va organiza în cadrul celei mai importante parohii desemnată de ierarhul locului, în conformitate cu art. 51 din Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române;

Art.11. Modul de constituire și funcționare a Biroului de asistență socială este unic pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română.

Art.12. Personalul Biroului de asistență socială este constituit din asistenți sociali teologi, cu studii superioare, angajați prin concurs, cu binecuvântarea ierarhului.

Art.13. Coordonatorul Biroului de asistență socială de la protopopiat este numit din rândul membrilor Biroului de către consilierul social, cu binecuvântarea ierarhului și are următoarele atribuții:

- a) îndrumă și coordonează activitatea asistenților sociali teologi din cadrul biroului;
- b) elaborează și coordonează punerea în aplicare a programului activităților de asistență socială ce se desfășoară în cuprinsul protopopiatului;
- c) prezintă lunar la biroul de la centrul eparhial raportul de activitate;
- d) participă la conferințele preoțești și la ședințele lunare organizate în protopopiat, precum și la întâlnirile lunare organizate la centrul eparhial de către inspectorul eparhial pe probleme de asistență socială;
- e) are drept de semnătură alături de semnătura protopopului pe actele elaborate în cadrul Biroului;
- f) deține ștampila Biroului care este la fel ca ștampila protopopiatului având în plus mențiunea "Biroului de asistență socială";
- g) participă la implementarea diferitelor programe sociale, alături de ceilalți asistenți sociali din componența biroului.

Art. 14. Protopopiatul are cont separat destinat activității Biroului de asistență socială în care vor fi incluse donații de la persoane fizice și juridice, sponsorizări și venituri obținute din activități proprii precum și cotă parte din fondul "Filantropia".

Art. 15. Fondul constituit va fi folosit numai pentru activitățile Biroului de asistență socială. Gestionarea fondurilor se va efectua prin serviciul de contabilitate al protopopiatului, cu respectarea prevederilor legale.

Art. 16. Asistentul social teolog de la protopopiat își desfășoară activitatea în cadrul parohiilor din cuprinsul protopopiatului și are următoarele atribuții:

- a) este delegatul parohului în conducerea comitetului parohial pentru activitate de asistență socială în conformitate cu art. 68, lit.C, d, g și art.69 din Statutul Bisericii Ortodoxe Române;
- b) asigură consiliere și sprijin categoriilor de persoane aflate în dificultate (copii orfani, abandonati, instituționalizați, persoane vârstnice, persoane cu handicap, familii cu risc social etc);
- c) efectuează anchetele sociale, centralizează și sistematizează pe categorii de populație problemele sociale existente;
- d) gestionează fișele privind situația familiilor și persoanelor din parohie care beneficiază de asistență socială;
- e) elaborează și desfășoară programe de asistență socială la nivel de parohie privind prevenirea abandonului școlar și familial, instituționalizarea copilului, vagabondajului și delincvenței juvenile, cerșetoriei, prostituției, consumului de alcool;

f) stabilește criteriile de selecționare a persoanelor ce vor beneficia de asistență socială în funcție de situația existentă în parohie, de priorități, și posibilități; le supune spre aprobare comitetului parohial;

g) organizează colectarea și distribuirea de fonduri de la diferiți donatori (persoane fizice și juridice) către persoanele care beneficiază de programele de asistență socială;

h) mediază relațiile între familiile donatoare și familiile asistate;

i) efectuează vizite la domiciliul asistaților pe care îi are în evidență după un program bine stabilit;

j) pregătește și organizează grupurile de voluntari pe echipe de lucru și îi coordonează în activitatea de asistență socială;

k) organizează întâlniri periodice între membrii comitetelor parohiale și voluntarii din diferite parohii, implicați în activități de asistență socială;

l) organizează diferite activități cu asistații din cadrul parohiei (activități de interes comunitar, întâlniri cu tematică social educativă, activități cu caracter cultural, recreativ etc.);

m) colaborează cu instituțiile de stat și organizațiile nonguvernamentale care desfășoară activități în domeniul asistenței sociale;

n) colaborează cu preoții și asistenții sociali teologi din celelalte protopopiate;

o) prezintă trimestrial consiliului parohial raportul de activitate care după avizare este înaintat Biroului de asistență socială din protopopiat;

p) participă la întâlnirile cu asistenții sociali teologi din alte protopopiate organizate la Centrul eparhial;

CAPITOLUL IV. DISPOZIȚII FINALE

Art. 17. Asistentul social teolog are îndatorirea de a respecta și păstra rânduiala și disciplina bisericească, să aibă o conduită de bun creștin, și se înscrie în normele morale creștine și etica profesională.

Art. 18. Asistentul social-teolog participă la cursuri și alte forme de perfecționare și specializare organizate de Biserică sau de alte instituții specializate, cu acordul Bisericii.

Art.19. Pentru activitatea desfășurată și potrivit normelor legale existente, asistentul social teolog beneficiază de premii și recompense.

Art. 20. În caz de indisciplină, conduită imorală și prejudiciu moral sau material asistentul social-teolog va răspunde, după caz, în conformitate cu legiuirile bisericești și legile țării.

XI. POMENIREA LOR DIN NEAM ÎN NEAM

IN MEMORIAM: PREOT PROFESOR DOCTOR DĂNUȚ I. MANU (1947-2005)

În noaptea de 11 spre 12 ianuarie 2005 a plecat, pe neașteptate, fulgerător, în urma unei crize cardiace, cel care a fost Părintele Profesor Doctor Dănuț I. Manu, fost preot al parohiei “Sfânta Vineri-Domnească” din municipiul Câmpulung-Muscel, fost protoieru al Protoieriei Câmpulung, din Eparhia Argeșului și Muscelului, fondatorul și primul decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din Pitești, capitala administrativă a Argeșului voievodal – “orașul lalelelor”.

Vestea a căzut ca un “fulger în timpul unei furtuni de vară, și tulbură stihiiile”. Cugetul nostru nu poate primi și inima noastră nu poate îndura cumplita știre transmisă din coleg în coleg, că Părintele profesor doctor Dănuț I. Manu, fostul nostru coleg de seminar, facultate și doctorat, să ne părăsească la voia întâmplării și pentru totdeauna (omenește vorbind).

Părintele profesor doctor Dănuț I. Manu era născut în comuna Roseți, județul Călărași, la 20 august 1947, ca fiu iubitor al părintelui Ioan Manu și al preotesei sale, Maria. Avea o soră și un frate.

Scoala primară a urmat-o în satul Mag, jud. Sibiu, unde tatăl său era preot. Cursurile gimnaziale (clasele V-VII), le-a urmat la Școala de aplicație din Câmpulung-Muscel și le-a absolvit în vara anului 1961.

Între anii 1961-1966, a urmat cursurile Seminarului Teologic din București, absolvindu-le în sesiunea iunie 1966.

Între anii 1966-1970, a urmat și absolvit cursurile Institutului Teologic de grad universitar din București, în mod strălucit, obținând în sesiunea iunie 1970, titlul de licențiat în teologie, calificativul "foarte bine" și având ca teză de licență subiectul "*Legăturile dintre Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă între secolele XVI-XX*", la catedra de Istorie Bisericească Universală sub îndrumarea P.C. Pr. prof. dr. Ioan Rămureanu.

După terminarea cursurilor de licență Părintele Dănuț I. Manu a urmat cursurile de doctorat în teologie, între anii 1970-1973, la Institutul de Teologie din București, la secția istorică, specialitatea principală: Istoria Bisericească Universală, susținând examenul oral aprofundat de admisibilitate în noiembrie 1975, în vederea obținerii titlului de doctor în teologie.

Și-a cristalizat cele mai frumoase idealuri în tinerețe, prin întemeierea unui cămin creștin, prin căsătoria din 1972 cu domnișoara Polixenia Bănică. Bunul Dumnezeu a binecuvântat familia Părintelui Manu cu două vlăstare: Dănuța-Magdalena (azi mama a trei copii) și Dănuț Ion, devenit și el preot, acum slujitor la capela Universității creștine "Dimitrie Cantemir" din București, și el tată a doi copii.

La 21 noiembrie 1972, la praznicul creștin al "Intrării Maicii Domnului în Biserică" a fost hirotonit preot pe seama parohiei Capu-Piscului, Protoieria Câmpulung-Muscel, județul Argeș, iar din 23 decembrie 1985, a fost transferat la parohia "*Sfânta Vineri-Domnească*" municipiul Câmpulung, unde a funcționat până la fulgerătoarea-i încetare din viață.

Între anii 1975-1978 a fost profesor de Istoria Bisericii Ortodoxe Române la Seminarul Teologic din orașul Curgea de Argeș. A urmat, între 1978-1979 cu o bursă din partea Vaticanului cursurile Facultății de Teologie din Louvain la Neuve – Belgia unde și-a redactat Teza de doctorat.

A fost mulți ani protoieru al Protoieriei Câmpulung, apoi cu binecuvântarea și la inițiativa Prea Sfințitului Părinte Episcop Calinic, Episcop al Argeșului și Muscelului, a înființat și condus ca decan, timp de 10 ani, Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din Municipiul Pitești, județul Argeș.

Teza de doctorat în teologie, având subiectul "*Importanța Sinoadelor răsăritene din secolul al XVII-lea pentru unitatea Ortodoxiei*" alcătuită la

catedra de Istorie Bisericească Universală sub îndrumarea P.C. Pr. prof. dr. Ioan Rămureanu, în 1987, publicată inițial, în revista "Ortodoxia", anul XXXIX (1987), nr. 3 și 4 și în extras, în 1986, la București, în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (171 pp), i-a încununat studiile teologice și strădaniile, obținând titlul de Doctor în Teologie, cel mai înalt titlu pe care-l acordă Institutul Teologic Universitar din București cum scrie în încheierea prefaței Tezei, regretatul nostru preot prof. dr. Ioan Rămureanu, îndrumătorul principal, la 1 martie 1987.

În afara Tezei de Doctorat, în revistele noastre bisericești a publicat următoarele articole:

1. *"Pătrunderea husitismului în țările române și apariția primelor texte religioase în limba română"*, în revista "Glasul Bisericii" an XXXIII (1974, nr. 3-4, p. 284-293;

2. *"Sinodul conciliarist de la Constanța (1411-1418) și participarea Bisericii Ortodoxe din Moldova și Muntenia"*, în revista "Studii Teologice", an XXV(1973), nr. 5-6, p. 377-386;

3. *"Sinodul de la Ierusalim (1672). Importanța lui pentru întărirea Ortodoxiei secolului al XVII-lea"*, în revista "Glasul Bisericii" an XXXIII (1974), nr. 5-6, p. 445-453;

4. *"Activitatea patriarhului ecumenic Ieremia al II-lea pentru unitatea Ortodoxiei"*, în revista "Glasul Bisericii", an XXXIII (1974), nr. 3-4.

Cu excepția acestor studii, a mai publicat, predici recenzii și note bibliografice.

Slujba înmormântării Părintelui profesor doctor Dănuț I. Manu a fost oficiată sâmbătă, 15 ianuarie 2005, în biserica "Domnească" cu hramul "Sfânta Vineri", din municipiul Câmpulung Muscel, în care a slujit din 23 decembrie 1985, de către un impresionant sobor de preoți și diaconi, sub protia Prea Sfințitului Părinte Calinic, Episcop al Sfintei Episcopii a Argeșului și Muscelului. S-a apreciat că au slujit peste 250 de preoți, colegi de școală și de altar ai părintelui profesor doctor Dănuț I. Manu și foști studenți de la Facultatea de Teologie din Pitești.

Și asistența a fost extrem de numeroasă, noi colegii săi, cei prezenți, am apreciat cca 2000-3000 de persoane.

Din 12 ianuarie 2005 trupul neînsuflețit al părintelui Dănuț I. Manu a fost depus pe un catafalc, în mijlocul bisericii "Domnești" unde a fost privegheat continuu și unde s-a slujit sâmbătă, 15 ianuarie 2005 de dimineața, Sfânta și dumnezeiasca Liturghie.

În jurul orei 11,30 sicriul a fost scos în fața bisericii, în așteptarea orei 12,30 fixată pentru începerea ceremoniei de prohodire creștinească a Părintelui Dănuț I. Manu.

Peste 150 de coroane și jerbe de flori au înconjurat catafalcul, sfânta biserică și curtea interioară. După oficierea slujbei de înmormântare, au urmat câteva luări de cuvânt, așa cum a rânduit P.S. Episcop Calinic. Șirul cuvântărilor a fost început de reprezentantul colegilor de seminar, facultate și doctorat ai Părintelui prof. dr. Dănuț I. Manu, adică de P.C. Preot drd. Ștefan Vlăduț Vasiliu, șeful promoției 1966-1970-1973, care a spus printre altele: "Îmi revine greaua sarcină ca, în numele foștilor săi colegi de seminar, facultate și doctorat, să aduc omagiul nostru pios memoriei celui mutat "din moarte spre viață" și "de pe pământ la cer".

Ca frățescă și creștinească ofrandă, la acest moment al despărțirii pământești, aducem emoționantă mărturie a momentelor de împreună-prezentă a noastră, astăzi, sâmbătă 15 ianuarie 2005, când cu inimile copleșite de durere, conducem pe ultimul drum al vieții sale pământești, pe acela care a fost, până alaltăieri, preotul, profesorul și decanul teologiei ortodoxe argeșene, părintele Dănuț I. Manu, personalitate marcantă a învățământului nostru teologic, preot de vocație, fiu și tată de preot, îndrumător neobosit al câtorva generații de studenți din noua facultate ortodoxă de teologie din capitala administrativă a Argeșului voievodal, municipiul Pitești.

Dumnezeu, Părintele luminilor, l-a chemat la sine, la numai 57 de ani, mult înainte de vreme, zicem noi, Părintele Dănuț I. Manu fiind al șaptelea coleg din promoția noastră care a fost socotită de profesorii noștri una din promoțiile deosebit de bune ale teologiei ortodoxe românești, care pleacă, foarte devreme, pe calea veșniciei, spre "Împărăția cea fără de sfârșit" a Tatălui Ceresc.

Despre activitatea didactică, pastoral-misionară și socială a Părintelui prof. dr. Dănuț I. Manu vor vorbi desigur, mai motivat, reprezentanții Facultății de Teologie pe care el a înființat-o și pe care a condus-o, cu înaltă competență academică, timp de 10 ani, vor vorbi colegii de altar din Proto-

popiatul Câmpulung Muscel, pe care l-a condus foarte mulți ani și din cadrul Sfintei și de Dumnezeu păzitei Episcopii a Argeșului și Muscelului.

Eu voi aminti, acum și aici, câteva din momentele “copilăriei” noastre teologice, când la 14-15 ani, câți număram atunci după absolvirea școlii elementare, am început “plugăritul în ogorul Domnului”, potrivit cuvântului Apostolului neamurilor, Sfântul Pavel, ca să “săvârșim lucrul de evanghelist” (II Timotei, IV, 5), spre slava Celui Atotputernic, în Sfânta Treime închinat și slăvit.

Și astfel între anii 1961-1966 (la Seminarul Teologic din București), 1966-1970 iunie (la Institutul Teologic Universitar București) și 1970-1973 (la cursurile de doctorat), am învățat împreună cu Părintele Dănuț I. Manu, am mâncat la aceeași cantină din subsolul școlii, am dormit în acele dormitoare mari, comune, am învățat și cântat “psaltichia bizantină” în aceeași biserică “Sfânta Ecaterina” paraclisul Seminarului și Institutului Teologic Universitar București, până când, în iunie 1970, ne-am ales, fiecare dintre noi, drumul vieții, devenind absolut toți absolvenți slujitori ai sfințelor Altare ale Bisericii Ortodoxe Române (anul acesta 2005, avem întâlnirea colegială după 35 de ani de la absolvire).

Ne-am reîntâlnit cei care i-am fost colegi de școală, la București, în aceste două-trei zile de când am aflat incredibila veste a fulgerătoarei săvârșiri din viață a Părintelui Dănuț I. Manu, de cele mai frumoase momente petrecute împreună, mai ales de cele de la Seminar, de Prea Cucernicii Părinți și de Domnii Profesori, în marea lor majoritate decedați (doar trei mai sunt în viață: Pr. acad. prof. dr. Dumitru Popescu, pe atunci secretar, apoi director de seminar, Pr. prof. dr. Dumitru Radu, atunci profesor de limba și literatura română – de celebrele “meciuri finale” ale trio-ului Manu-Nicolau-Vasiliu, și de dl. Adrian Popescu, profesor atunci de istorie, ca și de dl. dr. încă în funcție George Stan); de clipele frumoase ale tinereții noastre teologice, de micile “ghidușii” inerente vârstei, colegi plecați dintre noi, tot așa de devreme: Pr. Radu Dumitru, Părintele Ionescu Romulus, Părintele Eugen Aldea, Părintele Constantin-Tite Depărățeanu și acum, al șaptelea Părintele profesor dr. Dănuț I. Manu și de multe, multe altele.

Și cu acestea toate în gând și în suflete, ne-am reunit, la București cei din sudul și centrul țării, la colegul preot Nae Ioan Dumitrașcu și purces-am astăzi de dimineața, din Cetatea lui bucur Ciobanul spre Câmpulung voievo-

dal, să-i fim alături lui Dănuț până-n ultima clipă a “petrecerii duhovnicești” pe acest pământ, “pe un picior de plai, pe-o gură de rai”...

Au mai vorbit: Părintele Emilian Băbuș, care a citit mesajul de condoleanțe al P.C. Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă “Justinian Patriarhul” – București; P.C. Pr. Prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității “Valahia” Târgoviște; P.C. Pr. Conferențiar Ion Popescu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității Pitești; P.C. Pr. Eugen Matei, Protoiereul de Câmpulung Muscel și P.S. Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, care a omagiat personalitatea celui plecat dintre noi.

A urmat o procesiune pe bulevardul central al Municipiului Câmpulung, după care sicriul a fost coborât în cripta pregătită în curtea bisericii la care a slujit aproape douăzeci de ani.

Dumnezeu să-l odihnească în pace “în sânurile lui Avraam, cu dreptii Săi”!

Pr. drd. Ștefan Vlăduț Vasiliu

PREOTUL IONEL PETCU A TRECUT LA CELE VEȘNICE (1925-2004)

În data de 16 decembrie 2004, într-o zi friguroasă, în mod neașteptat a trecut la cele veșnice, în urma unui atac de cord, Părintele Ionel Petcu de la Parohia Mierlari, comuna Jilava, Protoieria Ilfov, în vârstă de 79 de ani. S-a stins din viață fulgerător, în timp ce își făcea datoria pastoral-misionară de a merge la casele enoriașilor și a le vesti Nașterea Domnului, luând familia pe nepregătite, lăsând pregătirile de întâmpinare a Crăciunului și ocupându-se de cele necesare înmormântării.

A plecat dimineața în sat și s-a întors fără viață acasă, adus pe brațe de câțiva credincioși săritori, zguduți de sfârșitul păstorului lor.

Cu virtuțile și cu limitele sale, Părintele Ionel Petcu s-a ostenit timp de o viață să fie un vrednic slujitor al Bisericii lui Hristos. Îndârjit în a-și face datoria fără reproș în slujirea lui Hristos și blând și înțelegător față de enoriași, mai ales de tinerii preoți care îi cereau sfatul, cărora le poate rămâne un model, în unele privințe, Părintele Ionel Petcu, înainte de toate, a fost un om modest, deosebit de modest, iubind simplitatea.

A făcut din preoție un mod de a trăi, înfruntând cu curaj greutățile vieții de preot.

Părintele Ionel Petcu a văzut lumina zilei în satul Hagiești, județul Ilfov, la data de 6 februarie 1925, fiind primul copil din cei patru ai vrednicilor gospodari, Stanca și Constantin Petcu.

A făcut școala primară în satul natal, după care a urmat Seminarul Central din București. Apoi, s-a înscris la Facultatea de Teologie din cadrul Universității din București, devenind licențiat în teologie în anul 1947.

După terminarea facultății a fost o vreme profesor de religie în satul natal.

În anul 1954 se căsătorește cu Marilena Lungu, originară din satul Vărăști, com. Dascălu, așezare din apropierea Bucureștiului, descendentă dintr-o veche familie de țărani înstăriți, din care cauză a avut mult de suferit din partea regimului comunist ateu, dar mult ajutată și încurajată de tânărul preot Ionel.

Se hotărăște să devină preot, și în anul 1954, noiembrie, este hirotonit preot în biserica Sfântul Spiridon Nou din București pe seama Parohiei Micșuneștii Mari, Protoieria Urziceni.

Aici, Bunul Dumnezeu a binecuvântat casa Părintelui cu nașterea a trei copii, două fete și un băiat.

În această parohie a activat până în anul 1973, când se transferă la Parohia Mierlari, comuna Jilava, Protoieria Ilfov, unde și-a dat obștescul sfârșit, după ce a slujit ca preot, neîntrerupt, timp de 31 de ani.

Părintele Ionel Petcu s-a evidențiat pe parcursul activității sale de preot, fiind și un bun gospodar. S-a îngrijit permanent de înfrumusețarea și dotarea bisericilor unde a slujit. A făcut reparații importante bisericii din Micșunești, ca apoi să se ocupe de reconstrucția casei parohiale din parohia Mierlari, pe care la venirea sa a găsit-o în ruină. A restaurat pictura bisericii de aici și a clopotniței, a învelit acoperișul bisericii cu tablă, a asfaltat aleile cimitirului parohial. A înzestrat biserica cu candelabre, cu diverse icoane, cu cărți de slujbă, cu sfinte odoare, cu veșminte preoțești.

Părintele Ionel Petcu, fiind dotat de Dumnezeu cu o minte clară și darul vorbirii, s-a remarcat ca un bun predicator, susținând în fața credincioșilor săi predici prin care încerca să-i apropie mai mult de Biserica lui Hristos, cât și la Conferințele preoțești, unde lua cuvântul de fiecare dată, lăsând o frumoasă impresie prin cunoștințele sale în domeniul teologic. A fost un adevărat părinte duhovnicesc, alinând durerile sufletești ale enoriașilor pe care i-a păstorit. Aceștia l-au plâns și privegheat în număr mare, aducându-i un ultim omagiu în biserica Parohiei Mierlari, unde a fost depus pe catafalc. A lăsat în urma sa regrete și amintiri duioase care nu vor fi șterse cu ușurință.

Slujba prohodirii a avut loc, sâmbătă, 18 decembrie 2004, în Biserica unde a slujit mai bine de 31 de ani. Slujba înmormântării a fost oficiată de către un sobor de preoți. În timpul luărilor de cuvânt, Părintele Traian Ionescu de la Parohia Balotești, fost coleg de Seminar, a ținut un emoționant cuvânt despre viața și personalitatea celui dispărut, amintind și de anii de seminar, când i-a legat o strânsă prietenie, exprimându-și regretul pentru pierderea vrednicului preot, Ionel Petcu.

După oficierea slujbei de prohodire, sicriul cu corpul neînsuflețit a fost purtat de credincioși în jurul bisericii, potrivit rânduielii bisericesti.

A fost înmormântat sub streășina bisericii "Adormirea Maicii Domnului" din satul Vărăști, com. Dascălu, de lângă București, ctitorie ce aparține bunicilor soției, presbitera Marilena Petcu.

Veșnică să-i fie pomenirea.

Dumnezeu să-l ierte.

XII. MELOS

PĂRINTELE ARHID. SEBASTIAN BARBU-BUCUR, LA ÎMPLINIREA A 75 DE ANI DE VIAȚĂ

Prilejul de a-l sărbători, la 75 de ani de viață, pe Arhid. prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur, Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova – Facultatea de Teologie, ne bucură și în același timp ne împodobește gândul cu o frumoasă și proaspătă cunună împletită din cântări și veșnice mărturii ce slujesc și întăresc continuu existența muzicii de tradiție bizantină din România.

Recitindu-i fișa lexicografică, coroborată cu activitatea zilnică pe care o impune atenției noastre, se observă cu claritate că, Sebastian Barbu-Bucur (n.1930, Talea, jud. Prahova), ne este mereu un exemplu în muncă și rugăciune, în drămuirea timpului spre folosul înaintării investigațiilor de ordin muzicologic, a creației și interpretării monodiei de esență bizantină. La toate acestea stau permanent, ca mărturie, cele patru volume cu titlul: *Filothei sin Agăi Jipei, Psaltichia rumânească* (1981-1992), *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României* (1989), *Catalogul manuscriselor muzicale românești de la Muntele Athos* (2000), reeditarea, transliterarea, transcrierea și diortosirea unor volume ce înmănunchează opera de o viață a marilor noștri profesori și protopsalți: Dimitrie Suceveanu, Ghelasie Basarabeanu, Ion Popescu-Pasărea, Victor Ojog sau studiile, cu profil asemănător, publicate în *Acta Musicae Byzantine*, *Muzica*, *Byzantion Romanicon*, *Studii de Muzicologie*, precum și slujbele (creație monodică) închinete sfinților români etc.

Evident, pentru contribuția deosebită adusă în domeniul cercetării și valorificării muzicii de tradiție bizantină, Arhid. Sebastian Barbu-Bucur a fost distins cu Premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor (în anii 1981, 1986, 1989 și 1992); Premiul Academiei Române (1983); Diploma specială “Acra Evareskeia” conferită de Conservatorul macedonean de Muzică din Tesalonic (1986), Diploma de onoare și medalia “Ars longa, vita brevis”, oferite de Consiliul județean Prahova cu prilejul Zilei mondiale a culturii (1995). În anul 1998 i se acordă distincția Crucea Patriarhală de către Prea Fericitul Părinte Teotist, Patriarhul României.

Personalitate distinctă în domeniul muzicii de tradiție bizantină din România, Arhid. prof.univ.dr. Sebastian Barbu-Bucur se manifestă cu înaltă profesionalitate atât în planul științifico-editorial și didactic, cât și în cel al creației și interpretării muzicii psaltice. Corala Psalmodia, în rândurile căreia întâlnim recitatori liturgici: arhieriei, coriști, preoți, studenți teologi și muzicieni, reprezintă, în fapt, un “model” și o “creație” a dirijorului ei, o constelație monodică prin care se pune în vibrație cântarea psaltică tradițională și autohtonă. Cele 2000 de minute înregistrate la Electrecord (discuri și casete audio, CD-uri), în primul rând cu Psalmodia și apoi cu formația Gherontie Nicolau de la Universitatea Ovidius din Constanța, răspund cu autoritate și Premiului acordat, în 1998, de către Revista Actualitatea Muzicală, pentru interpretare și apariție discografică.

Polivalența activităților muzicale și didactice desfășurate de Sebastian Barbu-Bucur este, desigur, larg apreciată atât în ansamblul culturii muzicale românești precum și în spațiul muzical internațional. Opera muzicianului sărbătorit este, iată, rezultatul unor îndelungi investigații pe care le-a direcționat, cu dârzenie și pasiune, în spiritul artistic bizantin în toată complexitatea lui. Sebastian Barbu-Bucur este un excelent practician și pedagog, dirijor și compozitor, un spirit deschis problemelor privind creația monodică și interpretarea muzicii religioase.

La acest moment aniversar, îi dorim Arhid. Sebastian Barbu-Bucur sănătate deplină și puterea de a-și înzeca eforturile pentru cercetarea muzicologică de esență bizantină, de înmulțire a documentelor sonore (creație și interpretare), spre bucuria tuturor celor care trăiesc în comuniune cu viața spirituală și realizările Bisericii Ortodoxe Române.

Constantin Catrina

PERSONALITATE MARCANTĂ A MUZICII NOASTRE BISERICEȘTI, PROFESORUL PROTOPSALT ION POPESCU-PASĂREA, ÎN LUCRAREA DE DOCTORAT A PĂRINTELUI PROFESOR VICTOR FRANGULEA

Preotul **Victor Frangulea**, fost profesor de Muzică bisericească la Seminarul Teologic din București și Curtea de Argeș, apoi promovat în învățământul teologic superior la Facultățile de Teologie Ortodoxă din București și Târgoviște, ca asistent și mai apoi ca lector, calitate în care funcționează și astăzi la ambele facultăți menționate, a avut curajul să se înscrie la doctorat, pentru specialitatea *Muzică bisericească și ritual*, la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității București, susținându-și toate examenele și referatele prevăzute în fișa de studiu individual, iar acum își prezintă spre tipărire teza de doctorat, intitulată *Profesorul protopsalt Ion Popescu-Pasărea. Viața și opera*, lucrare ce a fost susținută în fața unei Comisii de profesori aprobată de Senatul Universității București.

După o scurtă, dar necesară “motivație”, autorul își împarte materialul în cinci mari capitole, după cum urmează:

Capitolul I: Situația învățământului muzical bisericesc în București, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Este un capitol absolut necesar, privind înființarea și funcționarea celor două Seminarii Teologice din capitala țării la care a funcționat o bună parte din viață marele profesor protopsalt – compozitor, dirijor, jurist, literat, ziarist, senator – Ion Popescu-Pasărea, adică *Seminarul Central al Mitropoliei Bucureștilor*, care a existat cu cel puțin un veac înainte de înființarea și deschiderea oficială în 1836, prin Regulamentul Organic, o dată cu celelalte cinci sau șase Seminarii din țară și *Seminarul Nifon Mitropolitul*, ctitoria marelui mitropolit al Țării Românești, Nifon Ruscescu (1850–1875), deschis la 19 noiembrie 1872.

Aici, autorul se oprește asupra documentelor de înființare și funcționare, programe analitice, profesori care au funcționat la aceste două instituții de învățământ teologic, mai ales cei de muzică bisericească (psaltică) și vocală (liniară).

Capitolul II: Ion Popescu-Pasărea

În cele șase subcapitole, autorul tratează, cum e și firesc, despre satul natal – Pasărea, reproducând din N. Iorga și alții câteva date și despre mănăstirea cu același nume, apoi din documente de familie, despre situația social-funciară a familiei Popescu-Pasărea, despre familie (părinți, bunici, străbunici, frați, surori, alte rudeni), proprietăți (pământ, case, vânzări, cumpărări, schimburi, naționalizări abuzive etc.), copilăria și studiile lui Ion Popescu-Pasărea.

Toate acestea se bazează pe documente, cele mai multe inedite, descoperite de preotul Victor Frangulea, după minuțioase investigații în arhive, dar mai ales la rudele mai apropiate sau mai îndepărtate ale protopsaltului, pe care a avut norocul să le găsească din aproape în aproape, cu pași mărunți, dar cu multă tenacitate, fiindcă multe lucruri erau învăluite în mister, numai dacă ne gândim la testamentul lui Popescu-Pasărea, arborele genealogic, întocmit de el și ginerele său, Ionescu-Tetiva, la crucile de mormânt ce străjuiesc la căpătâiul soției, al bunicilor, părinților, surorilor, mătușilor, din cimitirul Bellu și chiar cea de la mormântul compozitorului din cimitirul Mănăstirii Pasărea.

Ion Popescu-Pasărea a fost un om ambițios, studios și dornic de a se cultiva. De aceea nu s-a mulțumit numai cu studiile seminariale, ci a absolvit și Conservatorul de Muzică și Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept, pe care a terminat-o cu licența intitulată: *“Autoritatea lucrului judecat în Dreptul roman și Dreptul civil român”*, tipărită în anul 1904. Un exemplar se află la Biblioteca Academiei Române, unde l-a găsit și preotul V. Frangulea.

Se putea insista puțin și asupra profesării de către Ion Popescu-Pasărea ca avocat și senator, deși aceste aspecte sunt mai puțin relevante pentru iconomia subiectului propus și a lucrării în general.

Capitolul III: Opera lui Ion Popescu-Pasărea, este împărțit tot în șase subcapitole, în care autorul tezei de față analizează creația muzicală psaltică în tipăriturile marelui protopsalt, creația literară (versuri, piesa de teatru *“Viața la țară”* etc.), creația teoretică și de critică muzicală, compozițiile psaltice proprii, creația muzicală laică (cântece populare, cântece școlare, cântece ocazionale, cântece patriotice și naționale), articolele, studiile publicate în revista *“Cultura”*, fondată și condusă de el timp de peste 30 de ani.

Capitolul IV: Societățile *“Macarie”* și *“Cucuzel”*, Asociația Generală a Cântăreților Bisericești din România și revista *“Cultura”*.

Și acest capitol este destul de bogat, fiind structurat în nouă subcapitole și câteva subpuncte.

Aici, autorul dezbate și relatează probleme legate de înființarea, funcționarea și unirea societăților muzicale bisericești incipiente *“Macarie”* și *“Cucuzel”*, discuții, controverse și chiar neînțelegeri ale lui I. Popescu-Pasă-

rea cu unii adversari. Însă, datorită tenacității și caracterului integru, abilității și mai ales a lucrului spus pe față, răspicat, din aceste societăți s-a născut până la urmă, Asociația Generală a Cântăreților bisericești din România cu filiale în mai toate orașele mari ale țării, cu organizare de Congrese, cu revistă proprie – “Cultura” și mai cu seamă având un număr apreciabil de membri (cca. 11000).

Președintele Asociației și directorul revistei a fost până la pensionare, în 1936, Ion Popescu-Pasărea, care pe lângă activitatea desfășurată la cele două Seminarii Teologice din București, ca și cea de senator de Ilfov, selecta materialele pentru fiecare număr de revistă, în care se oglindeau problemele materiale, sociale, economice, financiare ale cântăreților bisericești, pentru ale căror drepturi s-a luptat toată viața.

Tot în această revistă, “Cultura”, apăreau consfătuirile Congreselor cântărețimii române, problema cultivării preoților și cântăreților, probleme de critică muzicală, problema Catedralei Mântuirii Neamului, alte probleme referitoare la Patriarhatul român și chiar probleme politice care interesau pe slujitorii Bisericii Ortodoxe Române (preoți și cântăreți) etc. În timpul primului război mondial activitatea revistei a încetat timp de trei ani (1915–1918), iar în 1944 va înceta definitiv.

În 1936 I. P. Pasărea s-a pensionat de la ambele Seminarii Teologice, lăsând la “Central” pe preotul protopsalt Grigore Costea, iar la “Nifon” pe arhidiaconul Anton V. Uncu. De la revistă se va retrage în 1941, la vârsta de 70 de ani, lăsând pe cântărețul și ziaristul Marin Predescu, autorul unor volume de poezii religioase intitulate *Cântăreții stranei*, ca și al unor *Răspunsuri mari la Sfânta Liturghie*, pe glasul 3, în notație psaltică, o *Doxologie*, glasul 3, *Ziua învierii*, glasul 5 ș.a.

Capitolul V: Sfârșitul lui Ion Popescu-Pasărea.

În acest capitol, autorul anunță retragerea definitivă, în martie 1943, după ce în 1941 lăsase director în locul său pe Marin Predescu, precum și trecerea la cele veșnice, în ziua de 10 aprilie 1943, a profesorului, slujba de prohodire la biserica Sfântul Spiridon-Nou și cuvântările funebre ce au fost rostite de personalități ale Bisericii și ale altor instituții: Arhiepiscopul Vicar Veniamin (Catulescu) Ploieșteanu, prof. univ. Teodor M. Popescu, decanul Facultății de Teologie, arhimandritul Scriban, profesorul de muzică George Breazu, preotul Grigore N. Popescu, directorul Seminarului “Nifon”, preotul Eugen Bărbulescu de la biserica Silvestru, Marin I. Predescu, președintele Asociației Generale a Cântăreților bisericești din România, succesorul lui Pasărea și Const. Ionescu, avocat din partea baroului Ilfov, unde defunctul activase puțin timp. Alții au mai vorbit la mormântul de la mănăstirea Pasărea.

Autorul nostru reproduce toate aceste cuvântări pentru frumusețea și sinceritatea lor.

După cuvenita încheiere, după bogata bibliografie și celelalte, autorul adaugă anexe ce cuprind documente și înscrisuri importante din viața și activitatea marelui muzician Ion Popescu-Pasărea, desfășurată pe o perioadă ce depășește o jumătate de secol.

Lucrarea este foarte interesantă, fiindcă pe lângă problemele mari de istoria muzicii bisericești la români, personalități, stiluri, variante, studiate pe regiuni, pe eparhii, pe arii mai restrânse sau mai întinse, la care ne-am angajat cu doctoranzii de la specialitatea noastră, aceasta se înscrie pe o linie ceva mai analitică, mai amănunțită, mai specială a monografiilor de muzicieni români, care au lucrat și luptat cu timp și fără timp la propășirea cântării noastre psaltice și nu numai, și a cântării bisericești în general, fie monodică, fie polifonică.

Preotul coleg Victor Frangulea, unul din colaboratorii noștri la specialitatea Muzică bisericească și ritual ca și la Cântare corală și dirijat, un om cinstit, loial, devotat meseriei și iată acum și un bun cercetător în domeniu, prezintă o lucrare bine alcătuită, bine documentată, binevenită, scrisă într-un stil academic, folosind o bibliografie bogată și investigând surse de informație nebănuite.

Personal o apreciez foarte mult, fiindcă scoate din colbul uitării o personalitate marcantă a muzicii noastre bisericești, cu toate luptele, zbuțimările, căutările, împlinirile și neîmplinirile sale.

Iată că Părintele Victor Frangulea, ținând seama de toate sugestiile și recomandările președintelui de Comisie, Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București, precum și ale referenților: Pr. Prof. Dr. Vasile Stanciu de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, Pr. Prof. Dr. Vasile Raducă, Prodecan la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității București și a Pr. Conf. Dr. Viorel Sava (acum profesor și prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității "Alex. I. Cuza" din Iași), tipărește lucrarea susținută ca teză de doctorat, pentru care cu toții îl felicităm călduros.

Pr. prof. dr. Nicu Moldoveanu

EVOLUȚIA MUZICII BIZANTINE ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

Sentimentul religios este unul din cele mai nobile și mai constante sentimente umane. Cea mai directă și sensibilă formă de manifestare a sa, o constituie cea artistică, între coordonatele căreia muzica ocupă un loc prioritar, o artă redusă aparent la sunete, în realitate fiind un pandant al spiritualizării după cum sesiza la începutul secolului XX cunoscutul ierarh muzician Nifon Ploieșteanul (*“Musica bisericească pe psaltichie și pe note liniare pentru trei voci”*). Astfel, se poate afirma negreșit că un rol determinant în viața de cult l-a avut și-l are cântarea bisericească, deseori credincioșii identificând momentele liturgice după melodia cântării.

Cercetătorii din cele mai diferite domenii: teologie, istorie, cultură, estetică, arte, muzică etc., sunt unanimi în acceptarea prezenței muzicii de cult în spațiul românesc **din cele mai vechi timpuri și anume din cele apostolice**, printre protagoniștii creștinismului la străromâni numărându-se **Sfântul Apostol Andrei**, „cel întâi chemat”.

Formele primare ale muzicii de cult creștine sunt confirmate și în spațiul românesc încă din perioada martirilor, date recente întărind convingerea că strămoșii noștri s-au numărat printre cei care acceptau **sacrificiul suprem pentru apărarea convingerilor lor religioase**. Pe de altă parte avem mărturii ale **trainicelor legături ale acestora cu marile centre și cu marile figuri ale Orientului creștin**. Este tot mai frecvent citat în ultima vreme, îndeosebi după canonizare, numele **Sfântului Sava de la Buzău** și cel al **Sfântului Niceta de Remesiana**. Expresia desprinsă din actul de martirizare la 12 aprilie anul 372, a Sfântului Sava – *Scrisoare a Bisericii lui Dumnezeu din Gotia către Biserica lui Dumnezeu din Capadocia și către comunitățile de pretutindenii ale Bisericii universale* – faptul că a fost înecat în râul Buzău (Μπουσεος), deoarece „cânta psalmi în biserică, îngrijindu-se foarte mult de aceasta” - confirmă practici muzicale de cult creștin în perioa-

da persecuției lui Athanaric. Se cunoaște astăzi, în urma intensificării cercetărilor interdisciplinare, chiar și numele dascălului său, **Sansala**, de la care, se poate presupune că ucenicul Sava a învățat să psalmodieze în stilul practicat de primii creștini, când se conturează viitorul stil al muzicii bizantine.

Cealaltă mărturie, din secolul al IV-lea, ce atestă practicarea muzicii de către creștinii străromâni, este legată de numele **Sfântului Niceta de Remesiana**, considerat de unii cercetători printre cei mai vechi ierarhi ai locurilor. De la el ne-au rămas două importante creații ce interesează trecutul muzical creștin al poporului nostru. Este vorba de celebrul imn creștin *Te Deum laudamus* – *Pre Tine, Doamne, Te laudam...* și de lucrarea teoretică *De psalmodiae bono* – *Despre foloasele cântării...*, cercetată de un eminent patrolog – părintele Ștefan Alexe¹ - și de bizantinologul Vasile Vasile².

Lucrarea atrăsese și atenția bizantinologului Ioan D. Petrescu, cel care semnala izbitoare asemănări, între imnul *Te Deum laudamus* și condacul *Fecioara astăzi*: „Ritmul și textura melodică pe care le întâlnim în cele două cântari, dar și într-un nesfârșit număr de colinde, cu variate nuanțe, sunt o dovadă certă a dăinuirii spiritualității artistice greco-române în regiunile noastre, peste timp și peste oameni”³.

Eminentul bizantinolog român demonstrează cu nenumărate exemple din diferite manuscrise și epoci, printre care la loc de cinste sunt citate și cele cu texte în limba română, ca melodia binecunoscutului condac *Fecioara astăzi* pe glasul III, este aceeași în manuscrisele secolelor XIII și XVIII.

În lucrarea sa de sinteză a evoluției muzicii bizantine în spațiul oriental și românesc, *bizantinologul citat, Vasile Vasile, urmărește etapele lingvistice prin care a trebuit să treacă muzica de cult creștină ortodoxă în spiritualitatea românească: latină, greacă, slavonă și română, insistând asupra bilingvismului și chiar a trilingvismului liturgic al românilor*⁴.

1. Alexe, Ștefan, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolul al IV-lea și al V-lea*, în: *Studii Teologice*, București, Seria II, An XXI, nr. 7 – 8, septembrie – octombrie 1969; *Idem Folioasele cântării în comun după Niceta de Remesiana*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, București, An LXXV, nr. 1 – 2, ianuarie – februarie 1957, pp. 165-182.

2. Vasile, Vasile, *Concepția Sfântului Niceta de Remesiana privind rolul muzicii religioase în viața religioasă*, în: *Byzantion*, Revista de arte bizantine, vol. II, Iași, Academia de Arte “George Enescu” din Iași, 1996, pp. 37-43.

3. Petrescu, Ioan D., *Condacul Nașterii Domnului*, Studiu de muzicologie comparată, București, 1940, p. 45.

4. Vasile, Vasile, *Istoria muzicii bizantine și evoluția ei în spiritualitatea românească*, vol. II, București, Editura Interprint, pp. 119 – 133; *Idem. Protopsaltul Dimitrie Suceveanu (1816 – 1898)*, în: *Byzantion*, Revista de arte bizantine, vol. I, Iași, Academia de Arte “George Enescu” Iași, 1995, pp. 9 -56.

Despre existența unor școli bisericești se pomenește numai după secolul al XIV-lea, ceea ce confirmă faptul că creștinismul proto-românilor avea o învățătură care trebuia propovăduită și un cult însoțit de cântare ca formă de manifestare a adorării lui Dumnezeu. Trebuie să înțelegem de aici că **primele școli** (despre care, este adevărat, nu se cunosc amănunte), într-o formă destul de simplă, **au existat o dată cu religia și Biserica creștină** pe aceste locuri, problemă semnalată de episcopul Melchisedec în celebrul *Memoriu pentru cântările bisericești*, citat, apoi de Gavriil Musicescu, în apărarea cauzei: “istoria nu ne-a conservat noțiuni amănunțite despre cântările bisericești la români în secolele trecute, nici despre școalele unde ele se predau, nici despre sistemul după care se predau ele și se executau în biserici, totuși din monumentele istorice găsite în țară și din acele făcute de străini despre țara noastră putem a ne convinge că la români, **de când este Biserica creștină, totdeauna a existat și cântarea bisericească** și împreună cu dânsa școala de cântări bisericești și anume pe la mitropolii, episcopii, mănăstiri și pe la școalele satești, ce unii boieri înființau pe la proprietățile lor”⁵, sau de când românii sunt creștini.

A mai fost remarcată asemănarea pregnantă dintre etosul modurilor bizantine și cele din muzica populară românească, în speță prezența modurilor grecești: dorian, frigian, lidian, etc. în structura colindelor care datează din perioada daco-romană⁶ și care pun în evidență prezența unui fond muzical comun, tragic.

Așa cum s-a mai arătat, un creștinism care înflorea în spațiul oriental și european, inclusiv în cel românesc, avea nevoie de **școli în care să se învețe liturgia, cititul, scrisul și cântarea bisericească**⁷.

Despre situația și caracterul **școlilor mănăstirești din secolele al XIII-lea -al XIV-lea** amintește Nicolae Iorga: „Pe la 1300 nu era altă școală decât a mănăstirilor și a bisericilor. Călugării aveau nevoie de slujbă, mănăstirile aveau nevoie neconținută de călugări noi, țării îi trebuiau vlădici, în bisericile mari se cereau dascăli cu bun meșteșug de citire și cântare. Pentru citire

5. Melchisedec Episcopul de Roman, *Memoriu pentru cântările bisericești în România*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, București, 1882, p. 16, Retipărită în volum separat cu același titlu, București, Tipografia cărților bisericești, 1882, p. 4; Musicescu, Gavriil, *Întâmpinare la Raportul comisiei Sf. Sinod discutat în ședința de la 25 mai(u) 1899, relativ la înlocuirea semnelor psaltichiei prin notațiunea liniară de...*, Iași, Tip. Dacia P. Iliescu & D. Grossu, 1900, p. 17.

6. Bucur, Sebastian Barbu, *Monumente muzicale. Filothei sin Agai Jipei. Prima psaltichie românească cunoscută până acum*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, București, An LXXXVII, nr. 9 – 10, septembrie – octombrie 1969, p. 1066.

7. Ghenea, Cristian C., *Din trecutul muzicii românești*, București, Editura muzicală, 1965, p. 125.

și pentru cântare, deci, au fost cele dintâi școli ale noastre. În aceste școli se începea învățătura pe de rost a rugăciunilor cuprinse în orologhiu sau ceaslov, venea la rând apoi, **cartea cu cântări pe opt glasuri, așa numitul octoih și psaltirea în slavonește**⁸ (sublinierea ne aparține).

Începând cu prima parte a mileniului al doilea poporul român a fost constrâns să accepte **limba slavonă** în locul celei grecești, ceea ce a provocat teama ierarhilor orientali de a nu risca apropierea românilor de catolicism prin limba latină. Deoarece s-au formulat exagerări legate de practicarea de către strămoșii noștri a limbii slavone trebuie adus în discuție faptul că **muzica de strană în slava veche bisericească era preluată tot de la bizantini**, având un colorit, o nuanțare particulară, conturată în timp, deoarece “viersuirea, melodia grecească din slujba bisericii, cu toată mândria românească ce-i domina pe clericii noștri, nu se putea înlătura, de aceea pentru ca credincioșii să înțeleagă cântarea bisericească, toată acțiunea lor de naționalizare s-a mărginit la tălmăcirea textului grecesc în limba nației”⁹.

Chiar și **limba slavă bisericească** a fost stabilită de sfinții Chiril și Metodi prin generalizarea dialectului macedonean iar alfabetul purtând numele celui dintâi a fost derivat din cel elin. De aceea, **cântările bisericești cu text slavon aparțin tot muzicii bizantine**. Paralel cu limba slavă s-a continuat practicarea limbii grecești, coexistând, deci, **variantele melodice aproape identice care îmbrăcau același text, în cele două limbi liturgice**.

Putem afirma că **geneza culturii muzicale bisericești la români nu poate fi concepută decât în strânsă legătură cu muzica bizantină**, cele dintâi forme de manifestare spirituală fiind legate de cântarea de cult din serviciile religioase și de icoanele bisericilor. De fapt, cea mai veche etapă a istoriei culturii noastre are în vedere aceste două elemente primordiale, care întâlneau pe pământ românesc o puternică cultură de factură populară. Este cunoscut astăzi faptul că însuși creștinismul românesc este caracterizat printr-o puternică asimilare a unor elemente din practica populară, evidențiată mai ales în colindele noastre și în cântecele de stea.

În secolele al XIV-lea-al XV-lea se înregistrează o **înflorire evidentă a muzicii bizantine**, sincronizată cu conturarea unui specific al arhitecturii, iconografiei, al celorlalte arte implicate în practici liturgice. Este etapa monumentalelor ctitorii ale lui Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel

8. Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii Române și a vieții religioase*, București, 1928, vol. II, pp.19-22.

9. Poslușnicu, Mihail Gr., *Istoria muzicii la Români*, De la Renaștere până'n epoca de consolidare a culturii artistice, cu o prefață de Nicolae Iorga, București, Editura Cartea Românească, 1928, p. 11.

Mare, Neagoe Basarab, Petru Rareș, Matei Basarab și ale urmașilor lor, voievozii valahi și moldoveni pregătindu-se, parcă, pentru **preluarea atribuțiilor deținute de împărații bizantini până în 1453, de sprijinire a Ortodoxiei.**

Muzica ține pasul cu celelalte planuri ale culturii noastre, fiind promovată tot mai sistematic și determinând profilarea unor **puternice vetre de cultură muzicală**, unde se învăța cu temeinicie cântarea tradițională bizantină. Există acum o legătură tot mai pronunțată între domnitorii români și principalele centre culturale din Orientul ortodox și în primul rând cu Muntele Athos – noul leagăn al culturii bizantine și ortodoxe, puternic susținut material de Țările Române. Muntele Sfânt își întărește renumele și ca principal centru de practică liturgică și al muzicii bizantine. Aici a strălucit cel mai ilustru protopsalt, teoretician și autor de cântări de cult – Sfântul Ioan Cucuzel, trăitor la mănăstirea Marea Lavră. Faima Sfetagorei și dorința de a-și consacra viața trăirii isihaste celei mai autentice va atrage monahi din toată lumea, problema dezvoltată pe larg de recenta prefață la *Cântări ale Sfintei Liturghii* ale celui considerat chiar de greci „al doilea Cucuzel” – Nectarie, Protopsaltul Sfântului Munte Athos¹⁰.

Apariția în această inedită antologie a unor excepționale cântări în limba română, greacă și bulgară confirmă **deschiderea ecumenistă a reprezentanților ortodoxiei românești** dar și linia de continuitate a muzicii de cult în cele trei limbi. Fenomenul nu trebuie să surprindă, schimburile de monahi români și athoniți în cele două medii spirituale au avut aceeași sorginte intensificându-se și interconstruindu-se cu substanțialele ajutoare materiale românești, pentru reconstruirea, repararea, pictarea și extinderea multor așezăminte monastice athonite. În sinteza amintită, bizantinologul Vasile Vasile, după stagii repetate și prelungite în Athos, susține că fiecare din cele douăzeci de mari mănăstiri grecești păstrează și în prezent **indubitabile dovezi ale participării românești la rectitorirea lor**, voievozi ca Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Alexandru Lăpușeanu, Vasile Lupu, Matei Basarab, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu fiind imortalizați pe frescele mănăstirilor, unii fiind pomeniți și în prezent în calitate de ctitori la respectivele mănăstiri.

---

10. Vasile, Vasile, *Studiu introductiv. Nectarie Protopsaltul Sfântului Munte Athos*, în: *Cântări ale Sfintei Liturghii*, Ediție realizată, îngrijită și studiu introductiv de Vasile Vasile, prefață de părințele ieromonah Petroniu Tănase, starețul schitului românesc Prodromul, 2004.

Trebuie făcută și precizarea că **oralitatea nu a îngăduit denaturarea** unor asemenea cântări, fapt confirmat de „**pripelele**” lui **Filotei de la mănăstirea Cozia**, neschimbate de la „lansare”, în secolul al XIV-lea. Ele au circulat aproximativ patru secole în forma orală, notarea lor pe neume făcându-se abia la începutul secolului al XIX-lea, aproape concomitent de Macarie Jeromonahul, Nectarie Frimu, Ghelasie Basarabeanu, Anton Pann și de Dimitrie Suceveanu. Cercetătorii, Ion Popescu-Pasărea¹¹, Gheorghe Ciobanu¹², Titus Moisescu¹³, Gheorghe Ionescu¹⁴, Alexie Buzera¹⁵, Vasile Vasile¹⁶, Vasile Stanciu¹⁷ etc., reliefează un aspect demn de tot interesul: cântările respective nu există în practica altor popoare ortodoxe vecine, ele fiind creația aceluiași imnograf român și psalt – Filotei de la Cozia.

Bizantinologul Sebastian Barbu Bucur menționează, după Alexandru Piru cel puțin 24 manuscrise slave (sec. XV-XVII), în care se găsesc pripelele lui Filotei Cozianul, “dintre care 13 sunt pe teritoriul României, **cel mai vechi datând din anul 1437**”¹⁸, (în ele – trebuie făcută precizarea de rigoare - apar doar textele liturgice, fără semnele muzicale corespunzătoare). Aceste manuscrise confirmă **circulația cântărilor din care numai textul**

11. Popescu-Pasărea, Ion, *Muzica Bisericii române. Cântarea slavonă*, în: *Cultura*, București, An I, nr. 5, mai 1911, p. 109; *Idem*, *Model de cum se cântă mărimurile. Pripeala ce se cântă după polieleul “La râul Babilonului”*, în: *Cultura*, București, An I, nr. 5, mai 1911, p. 111;

12. Ciobanu, Gheorghe, *Muzica bisericească la români*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, București, An XC, nr. 1 – 2, ianuarie – februarie 1972, p. 162 – 195; Republicat în: *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. I, 1974, p. 333; *Idem*, *Pripelele lui Filotei Monahul*, în: *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. II, 1979, pp. 269 – 292.

13. Moisescu, Titus, *Manuscrisul “B 283” din Biblioteca Academiei Române*, în: *Muzica bizantină în spațiul cultural românesc*, București, Editura muzicală, 1996, pp. 225 – 227.

14. Ionescu, Gheorghe C., *Filotei Monahul de la Cozia (sec. XIV – XV) – Pripelele după Polieleu*, în: *Studii și cercetări de istoria artei*, București, Seria Teatru – Muzica – Cinematografie, București, Editura Academiei Române, tom 44, 1997; Republicat în: *Studii de Muzicologie și Bizantinologie*, București, 1997, pp. 9 – 41; *Idem*, *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, București, Editura Diogene, 1994, pp. 134-138; *Idem*, *Muzica bizantină în România, Dictionar cronologic*, București, Editura Sagitarius, 2003, pp. 13 – 19.

15. Buzera, Alexie, *Din opera muzicală a lui Ghelasie Arhimandritul. Mărimurile, creația lui Filotei Monahul de la Cozia*, în: *Mitropolia Olteniei*, Craiova, An XXXII, nr. 3 – 6, martie – iunie, 1980, p. 507. *Idem*, *Trei manuscrise psaltice de la B. C. U. “Mihai Eminescu” din Iași cu opera muzicală inedită a lui Ghelasie Basarabeanu*, în: *Byzantion*, Revista de arte bizantine, vol. II, Iași, Academia de Arte “George Enescu” Iași, 1996, pp. 68 – 76 (sub pseodonomul Sandu B.);

16. Vasile Vasile, *Op cit.* pp. 40 – 41; *Idem*, *Protopsaltul Dimitrie Suceveanu (1816 – 1898)*, în: *Byzantion*, Revista de arte bizantine, vol. I, Iași, Academia de Arte “George Enescu” Iași, 1995, pp. 9 -56.

17. Stanciu, Vasile, *Muzica bisericească ortodoxă în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1996, pp. 152 -153.

18. Bucur, Sebastian Barbu, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea și aportul original al culturii autohtone*, București, Editura muzicală, 1989, p. 26.

era scris, iar înveșmântarea melodică se confecționa în forma orală, după un model transmis din generație în generație până în secolul al XIX-lea, când este consemnat pe semiografie hrisantică. Până acum nu se cunoaște încă nici o variantă muzicală scrisă în notație cucuzeliană.

Începând cu secolul al XV-lea, după unii cercetători chiar din secolul al XIV-lea, pare a proveni, de la mănăstirea Neamț partea secundă a *Manuscrisului 56/544/576 Putna II*, aflat în fondul Mănăstirii Putna – un *Stihirar*, copiat, după câte apreciază specialiștii, la **Mănăstirea Neamț**, de un necunoscut. Documentul, neinvestigat în detaliile lui, împarte părerile specialiștilor, unii atribuindu-l secolului ștefanian, altele celui precedent – primei jumătăți a secolului al XIV-lea.

Dificultățile de datare a primei părți a manuscrisului în cauză țin de notația folosită și de lipsa oricăror date și se presupune că el a fost legat ulterior cu ceea ce constituie în prezent prima parte a manuscrisului, studiat separat sub numele de Putna II, numerotarea fiind făcută în continuare – 85 – 160 și recent pus la îndemâna cercetării sub formă de facsimile¹⁹.

Începând din perioada când este scris acest codice se poate afirma fără nici o rezervă că se învăța și la noi pe materiale scrise și în școli organizate, cu dascăli renumiți, ceea ce nu echivalează cu încetarea practicării orale, a confecționării de înveșmântări melodice ale unor texte liturgice, după modelele numite podobii sau prosomii.

Pentru elucidarea acestei probleme complexe și lipsită de date certe apelăm la punctul de vedere exprimat de Octavian Lazăr Cosma în sinteza sa asupra evoluției muzicii românești. Marele muzicolog român înțelegea prin “școală” două elemente distincte: “*primo*, ca pe o școală în sensul exact al cuvântului, în care s-au ținut cursuri, s-au aprofundat cunoștințe muzicale, și *secundo*, ca pe o școală muzicală de interpretare și creație”²⁰.

Școala de la Putna a atras atenția unor cercetători străini, începând cu Emil Kaluzniacki²¹, Al. Iatimirski²², R. Palikarova

19. *Manuscrisul nr. 56/544/576 de la Mănăstirea Putna “Antologhion”*, Ediție îngrijită, prefată și adnotată de Gheorghe Ciobanu, Marin Ionescu și Titus Moisescu, Seria “Izvoare ale muzicii românești”, vol. III – Documenta, București, Editura muzicală, 1980.

20. Cosma, Octavian Lazăr, *Hronical muzicii românești*, vol. I, București, Editura muzicală, 1973, p. 159.

21. Kaluzniacki, Emil, *Contribuții referitoare la scrierea secretă mai veche a slavilor*, Wien, în: Comission bei Carl Gerold Sohn, 1883, p. 3; Republicat în: *Scrisori și adnotări despre muzica românească veche* de Corneliu Buescu, vol I, Seria “Izvoare ale muzicii românești”, vol. X, București, Editura muzicală, 1985, p. 44.

22. Iatimirski, Al., “*Manuscrisele notelor chirilice cu însemnări ale criptogramelor în scris glagolitic*”, în: Buescu, Corneliu. *Op. cit.*, pp. 68 – 94.

Verdeil²³ și mai recent, Anne Pennington²⁴ și Dimitrie Conomos²⁵, după ce stârnise interesul istoricilor, Mihail Kogalniceanu²⁶, Nicolae Iorga²⁷, R. Pava²⁸, a bizantinologilor, George Breazul²⁹, Gheorghe Ciobanu³⁰, Grigore Panțaru³¹, Titus Moisescu³², a pedagogului Ștefan

23. Palikarova Verdeil, R., *La musique byzantine chez les bulgares et les russes*, Copenhagen, Elmar Munkgaard, Boston, Byzantine Institut, 1953, p. 215.

24. Pennington, Anne E., *Music in Sixteenth Century Moldavia New Evidence*, în: *Oxford Slavonic Pape*, New Series, volume XI, 1978, pp. 64 – 83; Republicat în ediția bilingvă (engleză și română) în: Pennington, Anne E. *Music in medieval Moldavia – Muzica în Moldova medievală*, cu un eseu de D. Conomos, Ediție îngrijită de Titus Moisescu. Traducere din limba engleză de Constantin Stih-Boos, București, Editura muzicală, 1985, pp. 58 – 99.

25. Conomos, Dimitrie, *Mănăstirea Putna și tradiția muzicală a Moldovei în secolul al XVI-lea – The Monastery of Putna and the Musical Tradition of Moldavia in the sixteenth Century*, în: Pennington, Anne E.. *Op cit.* pp. 226 – 227.

26. Kogalniceanu, Mihail, *Cronicile românești*, Editia a II-a, tom I, București, Imprimeria Națională, 1872, p. XVIII.

27. Iorga, Nicolae, *Doamna lui Ieremia Movilă Vodă*, în: *Analele Academiei Române*, Seria II, tom XXXII – Memoriile secțiunii istorice, București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1910 – Extras, p. 4.

28. Pava, R., *Cartea de cântece a lui Evstatie de la Putna*, în: *Studii și materiale de istorie medie*, vol. V, București, 1962, pp. 335 – 347.

29 - Breazul, George. *Învățămintul muzical în Principatele Române. De la primele începuturi pâna la sfârșitul secolului XVIII.*; în *Anuarul Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din București pe anul 1941-1942*; Republicat în: Breazul, George. *Pagini din istorie muzicii românești*, Ediție îngrijită de Gheorghe Firca, București, Editura muzicală, 1970, pp. 39-40.

30. Ciobanu, Gheorghe, *Aspecte ale culturii muzicale în epoca feudală*, în: *Muzica*, București, An XIV, nr. 5 – 6, mai – iunie 1964, pp. 57-60, *Idem*, *Școala muzicală de la Putna*, în: *Muzica*, București, An XVI, nr. 9, septembrie 1966, pp. 14 – 20. *Idem* *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. I, 1974, p. 265; *Idem*. *Manuscrisele de la Putna și unele probleme ale culturii muzicale medievale românești*, în: *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, Série Théâtre - Musique - Cinéma*, București, Editura Academiei Române, tom XIII, 1976, pp. 65 – 77; *Idem*, *Manuscrisele muzicale de la Putna și problemele raporturilor muzicale româno-bulgare în perioada medievală* în: *Studii de muzicologie*, vol. XII, București, Editura muzicală, vol. XII, București, Editura muzicală, 1976, p. 99 – 118; Retipărite în: *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. II, 1979, pp. 293-305 și 306- 322.

31. Pantiru, Grigore, *Școala muzicală de la Putna I. Manuscrise muzicale neidentificate 2. Un vechi imn despre Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava*, în: *Studii de muzicologie*, vol. I, București, Editura muzicală, 1970, pp. 335-347.

32. Moisescu, Titus, *Nouveau documents sur la musique médiévale roumaine. L'Anthologion de 1515 d'Evstatie de Putna*, în: *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, Série Théâtre - Musique - Musique - Cinéma*, București, Editura Academiei Române, tom XIII, București, Editura Academiei, tom XXIII, 1986; *Idem*, *Creația muzicală românească de tradiție bizantină din secolele XV-XVI – I. Evstatie Protopsaltul Putnei*, în: *Studii și cercetări de istoria artei*, Seria Teatru – Muzica – Cinematografie, București, Editura Academiei Române, tom XXXVIII, București, 1991, pp. 15 – 40; *Idem*. *Quelques aspects plus particuliers du déchiffrage et de la transcription de la musique de tradition byzantine Transcripta IV*, în: *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, Série Théâtre - Musique - Cinéma*, tom XIII, București, Editura Academiei, tom XXVIII, 1991, pp. 25 – 49; *Idem*, *Manuscrisul de la Dobrovat – Ms. 258/Leimonos*, Seria “Izvoare ale muzicii românești”, vol XI – Monumenta “Școala muzicală de la Putna”, București, Editura muzicală. 1994; *Idem*, *La musica bizantina nel medievolo rumeno*, în: *Danubio Una civiltà musicale*, Trieste, IV, 1994, p. 344.

Bârsănescu³³, urmând cel al compozitorilor, în fruntea cărora trebuie citat cel care a obținut premiul Academiei Române pentru o lucrare pentru orchestra de coarde, inspirată din melosul școlii putnene, Viorel Munteanu – *Glasurile Putnei*.

Recent a fost semnalat **al doisprezecelea codice muzical** aparținând școlii de la Putna, și așteptăm cu interesul cuvenit rezultatele investigărilor întreprinse de părintele Clement Haralam și de specialiștii ieșeni. Este vorba de un manuscris muzical descoperit la Lvov și care ar aparține tot școlii de la Putna, prezentat în premieră absolută cu ocazia recentului simpozion internațional de bizantinologie organizat de Centrul de Studii Bizantine din Iași, în mai 2004.

S-a început deja **investigarea celor dintâi înfiripări de școli de psaltichie**, după ce a fost serios aprofundată celebra școală de la mănăstirea Putna, unde au fost identificate și studiate manuscrisele muzicale dispate astăzi, din păcate, în diferite fonduri din țară și din străinătate.

Preocupându-se de diferiți reprezentanți și de diverse aspecte referitoare la activitatea lor interpretativă și creatoare, bizantinologul Vasile Vasile creionează o școală ce preexista celei de la Putna, și anume vatra muzicală de la Neamț³⁴. Așteptăm cu același vădit interes lucrarea sa de sinteză consacrată **vetrei muzicale de la mănăstirea Neamț**. La rândul său părintele Alexie Buzera și-a îndreptat atenția asupra mai multor **vetre de cultură muzicală din zona Olteniei**, între care și cea de la Curtea de Argeș și asupra unor figuri de protopsalți și psalți remarcabili, printre ei aflându-se Ghelasie Basarabeanu, eminent reprezentant al școlii muzicale argeșene și Chiril Popescu³⁵,

33. Bârsănescu, Ștefan, *Pagini nescrise din istoria culturii românești (sec. XVI)*, București, Editura Academiei, 1971, p. 335 – 347.

34. Vasile Vasile, *Visarion Protopsaltul, reprezentant de seamă al școlii muzicale de la Neamț*, în: *Studii și cercetări de istoria artei*, Seria Teatru – Muzica – Cinematografie, București, Editura Academiei Române, tom XXXIX, București, 1992, pp. 92 – 98; *Idem*, *Iosif Protopsaltul*, în: *Muzica*, București, An XII, nr. 3 (47), iulie – septembrie 2001, pp. 100 – 134; *Idem*, *Iosif Protopsaltul*, în: *Byzantion Romanicon*, vol. VI, Universitatea de Arte “G. Enescu” Iași, 2002, 99 – 139; *Idem*, *Activitatea muzicală a lui Macarie Ieromonahul la Mănăstirea Neamț*, în: *Byzantion Romanicon*, vol. III, Iași, Academia de arte “George Enescu”, 1997, pp. 26 – 48; Republicat în: *Biserica Ortodoxă Română*, București, An CXV, nr. 7 -12, iulie - decembrie 1997, pp. 278 - 293;

35. Buzera, Alexie, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 1999; *Idem*, *Chiril Monahul de la mănăstirea Bisericiani, copist și compozitor*, în: *Byzantion Romanicon*, Revista de arte bizantine, vol. IV, Iași, Academia de Arte “George Enescu” din Iași, 1998, pp. 20-30; *Idem*, *Ghelasie Basarabeanul*, în: *Muzica*, București, An VII, nr. 3 (27), iulie – august 1996, pp. 147 - 160; *Idem*, *Trei manuscrise psaltice de la BCU “Mihai Eminescu” din Iași, cu opera muzicală inedită a lui Ghelasie Basarabeanul*, în: *Byzantion Roma-*

iar preotul bizantinolog ieșean Florin Bucescu, conturează detaliile **vetrei de cultură muzicală bizantină din Iași**³⁶.

Pentru viața muzicală bisericească din Transilvania au fost intensificate investigațiile mai ales în ultima vreme, prin eforturile lui Constantin Catrina³⁷, **pentru zona Brașovului și ale părintelui Vasile Stanciu**, care a identificat creația unor **reprezentative personalități transilvănene din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea**³⁸: dascălul Bucur Gramaticul din Sâmbăta de Sus și Nicolae Nil Poponea sibianul. Studiile în cauză relevă importanța cântării orale, **forma scrisă a cântărilor de cult în notație cucuzeliană orihrisantică reprezentând o fază superioară** care n-o anulează pe prima, ci, dimpotrivă, îi servește noi și expresive modele după care se confecționau înveșmântările melodice ale textelor liturgice. Muzica psaltică din Transilvania are aceeași origine, bizantină, în timp dezvoltându-se variante melodice mai multe sau mai puțin apropiate de variantele originale. Înseși variantele consemnate de muzicieni ardeleni, în frunte cu Dimitrie Cunțanu, provin din practica orală. Fără îndoială ca unirea cu Roma din 1701 și-a spus și ea cuvântul în părăsirea în timp a notației bizantine în avantajul celei

nicon, *Revista de arte bizantine*, vol. II, Iași, Academia de Arte "George Enescu" din Iași, 1996, pp. 68+76; *Idem*. *O lucrare inedită din prima jumătate a secolului XIX: "Canoanele Musichiei" de Ghe-lasie Basarabeanu*, în: *Analele Universității din Craiova*, Seria Teologie, Craiova, vol. I, nr. 1, 1996;

36. Bucescu, Florin, *Manuscrisele muzicale ale lui Teodor Stupcanu*, în: *Byzantion*, *Revista de arte bizantine*, vol. I, Iași, Academia de Arte "George Enescu" din Iași, 1995, pp. 140 – 143. *Idem*, *Activitatea ieșeană a profesorului Gheorghe Ciobanu*, în: *Byzantion*, *Revista de arte bizantine*, vol. II, Iași, 1996, Academia de Arte "George Enescu" din Iași, pp. 28 – 33; *Idem*, *Un muzician ieșean pe nedrept uitat: Gheorghe I. Dima*, în: *Byzantion*, *Revista de arte bizantine*, vol. II, Iași, Academia de Arte "George Enescu" din Iași, 1996, pp. 233 – 243; *Idem*, *Manuscrisele psaltice de la Biblioteca Mitropoliei Moldovei din Iași*, în: *Byzantion Romanicon*, *Revista de arte bizantine*, vol. V, Iași, 1999, Universitatea de Arte "George Enescu" din Iași, pp. 37 – 61; *Idem*, *Contribuții la cunoașterea activității muzicale a protopsaltului Ștefan Pălinescu*, în: *Byzantion Romanicon*, *Revista de arte bizantine*, vol. V, Iași, 1999, Universitatea de Arte "George Enescu" din Iași, pp. 132 – 150.

37. Catrina, Constantin, *Reforma hrisantică și receptarea ei în spațiul religios și cultural din Scheii Brașovului*, în: *Studii și cercetări de istoria artei*, București, Seria Teatru – Muzica – Cinematografie, București, Editura Academiei Române, tom 39, 1992, p. 72; *Idem*, *Momente și monumente ale muzicii de tradiție bizantină din Transilvania*, în: *Byzantion Romanicon*, *Revista de arte bizantine*, vol. IV, Iași, Academia de Arte "George Enescu" din Iași, 1998, pp. 31 – 39; *Idem*, *Despre câteva repere privind învățământul muzical de tradiție bizantină din Scheii Brașovului – secolele XVIII – XIX*, în: *Byzantion Romanicon*, *Revista de arte bizantine*, vol. V, Iași, 1999, Universitatea de Arte "George Enescu" din Iași, pp. 113 – 125; *Idem*, *Muzica de tradiție bizantină în Scheii Brașovului Școala și dascăli*, teza de doctorat, București, 2000.

38. Stanciu, Vasile, *Manuscrise și personalități muzicale din Transilvania în secolele XVII – XVIII*, în: *Byzantion Romanicon*, *Revista de arte bizantine*, vol. III, Iași, Academia de Arte "George Enescu" din Iași, 1997, pp. 70-82; *Idem*, *Muzica bisericească ortodoxă din Transilvania*, Cluj-Napoca, 1996.

liniare, dar fondul cântărilor este același și oralitatea trebuie să fi jucat un rol deosebit de-a lungul secolelor. Cercetătorii aduc în sprijinul ideii dorințelor transilvănenilor de a nu se rupe de tradițiile vechi, vii în celelalte spații românești, gestul de împotrivire din anul 1862, al românilor din Șcheii Brașovului: **“nu dorim altceva decât să cântăm ca frații din Moldova și Muntenia”**³⁹.

Putem conchide pe baza acestor elemente evidențiate pertinent și de **părintele profesor Nicu Moldoveanu**, cel care a avut în preocupările sale muzicologice și studiul manuscriselor muzicale din țara noastră, ca în spațiul românesc iubitorii și cunoscătorii muzici de cult bizantine au avut marele merit de a fi menținut și dezvoltat învățătura ortodoxă exprimată în primul rând prin intermediul cântărilor liturgice, eforturi fără de care, cu siguranță, nici muzica religioasă bizantină n-ar fi existat în bisericile românești⁴⁰.

Mai mult decât aceasta, trebuie adus în discuție **rolul cântăreților de strană la evoluția învățământului românesc**, fapt sesizat în urmă cu aproape 120 de ani de episcopul cărturar Melchisedec al Romanului, autorul celebrului *Memoriu pentru cântările bisericesti*. El semnala cu ocazia aniversării a unei jumătăți de secol de la înființarea *Academiei Mihăilene* din Iași; “Cântăreții de la biserici sau vreun călugăr pribeag, care nu iubea să șadă la mănăstire sub disciplină, făceau provizoriu pe dascălul sătesc pentru mâncare și o foarte modestă plată. Asemenea urmau și cântăreții bisericesti de la orașe; mai toți erau totodată și învățători de copii (...) De aceea epitetul de cântăreț de biserică a devenit sinonim cu timpul cu acela de dascăl încât până astăzi cetății și cântăreții de la biserici se numesc în limbajul popular “dascăli bisericesti”⁴¹.

Format el însuși la asemenea școli în cel de-al treilea deceniu al secolului al XIX-lea, fostul elev al seminarului de la Socola atrăgea atenția: **“Cele**

39. Popescu, Ioan Gh., *Învățământul muzical în Biserica Ortodoxă Română de la începuturi până în secolul al XVIII-lea inclusiv*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, București, An LXXXVII, nr. 9 - 10, septembrie - octombrie 1969, p. 1041.

40. Moldoveanu, Nicu, *Izvoare ale cântării psaltice în Biserica Ortodoxă Română. Manuscrise muzicale vechi bizantine din România (grecești, românești și româno-grecești) până la începutul secolului al XIX-lea, teză de doctorat*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, An XCII, nr. 1 - 2, ianuarie - februarie 1974, pp. 155 - 156.

41. Melchisedek, Episcopul Romanului, *Cuvânt pentru Școala și Biserica Română*, ținut în catedra Mitropoliei din Iași, 26 iunie 1887 cu ocaziunea Jubileului de 50 de ani de la înființarea Academiei Mihăilene de Prea Sântia Sa..., Jassy, Tipo litografia H. Goldner, 1887, pp. 12 - 14.

întâi dar începuturi de cultură a limbei românești se datoresc tot Bisericii și dragostei către dânsa a domnilor și boierilor celor vechi⁴².

Forma orală de învățare și de practicare a cântărilor de strană este susținută de vechile manuscrise și tipărituri ce conțin doar texte liturgice dar care au menționate glasul, tactul și podobia după care trebuie confecționată melodia. Cărțile de cult destinate stranelor românești apar în timp, iar traducerea lor în limba română se supunea aceluiași dorințe de a avea cultul în limba poporului, care nu înțelegea nici limba greacă, nici cea slavonă. Este interesant faptul că acestea sunt răspândite ca loc de apariție pe întreg spațiul românesc, respectiv cele trei provincii istorice, Țara Românească, Moldova și Transilvania, putându-se lua în discuție **unitatea spirituală a neamului românesc** pentru care pledează asemenea cărți mult înainte de realizarea unității politice. Deja diaconul Coresi destina *Evanghelia* sa, ultima carte pe care o tipărește – *Carte ce se cheamă Evanghelia cu învățătură* – “popilor rumânești să înțeleagă, să învețe rumânii cine-s creștini”.

Trebuie remarcat faptul că printre **cele dintâi cărți de cult tipărite, la început în limba slavonă și în română se număra cele destinate stranei**. Astfel, *Octoihul* este tipărit și retipărit la Târgoviște, în 1510, la București, în 1536, al diaconului Coresi, 1574 și 1575, urmat de *Octoihul mic*, al aceluiași diacon, Coresi, în 1578.

Triodul este tipărit tot de diaconul Coresi în anul 1575 și este urmat de ediția din 1550 și 1570, care îmbină cele două mari perioade calendaristice, Postul Mare și perioada *Penticostarului*. În 1649 apărea la Târgoviște, *Penticostarul*, iar în 1643 se tipărea la Câmpulung Muscel “Antologhionul”.

Ni se pare important de reținut faptul că unul dintre apropiații colaboratori ai diaconului brașovean, Oprea era “psalt dentâiu”, apoi “maiestrul școalei românești”, ceea ce însemna că el era un bun practicant, dar și un dascăl al cântărilor de cult.

Necunoașterea de către practicanți a limbii slavone determina apariția cărților de strană în formă bilingvă și, de obicei, în formă bicoloră: **indicațiile tipiconale sunt în limba română și cu culoare roșie, iar textele în limba slavă veche, cu culoare neagră**. Deja aici apare un alt argument în favoarea ipotezei că asemenea cărți erau destinate cântăreților de strană, care astfel, sunt ajutați în activitatea lor interpretativ-creatoare. Diaconul Coresi se înarma în lupta pentru triumful limbii române, cu argumente apostolice,

42. Melchisedek, Episcopul Romanului, *Op. cit.*, p. 10.

parafrazând versetul din epistola către Corinteni, în prima cazanie, din 1567: “mai bine cinci a găsi cu înțeles, ca să învețe și alalți decât un întunearec de cuvinte în limba striină”. Îndemnurile se cunjugă, cântarea fiind indisolubil legată de textul liturgic, așa cum afirma arhimandritul Grigorie Râmnicănean în prefața *Catavasierului*, tipărit cu cheltuiala episcopului Filaret, în anul 1790: “Nu iaste altă putere omenească, nici mai deșteptătoare, nici mai grabnică în prefacerea simților decât meștesugul cântării”.

Reluăm în aceeași ordine șirul cărților de cult destinate stranei, cuprinzând însă texte exclusiv în limba română:

Octoihul apare la Buzău, în anul 1700, sub patronajul episcopului Teodosie și este retipărit la București, în anul 1712, la București – *Octoih acum întâi(u) tălmăcit pe limba rumanească spre înțelegerea cea de obște și tipărit în al 24-lea an al Înaltei Domnii a prea luminatului oblăduitor a toată Țara Rumânească, Ioan Constantin B. Basarab Voievod, cu toată cheltuiala Prea Sfințitului Mitropolit al Ungrovlahiei, kir Antim Ivireanul, în Sfânta Mitropolie a Târgoviștei, la anul de la Hristos, 1712*”, printre traducători numărându-se și protopsaltul Filothei sin Agăi Jipei și care a fost apreciat deopotrivă de către teologi și psalți un model al edițiilor viitoare și reapare în anul 1720, la București, cu binecuvântarea mitropolitului Daniel.

Triodul apare în două ediții, la Buzău, în anul 1607 și 1700.

Penticostarul este tipărit la Snagov, în anul 1697 și în 1701, la Buzău.

Printre tipăriturile în limba română destinate stranelor mănăstirești și bisericesti trebuie amintite *Mineele*, tipărite în anul 1698 la Buzău.

Ațiunea de “românire” – cum inspirat a numit-o Anton Pann și care are ca principală premisă traducerea și copierea sau tipărirea textelor liturgice, se bucura de o puternică susținere din partea ierarhilor și a voievozilor români. Intervenția lor este fundamentală deoarece ei erau cei mai potriviți pentru a duce tratative îndelungate cu patriarhii orientali, care refuzau să accepte limba română printre limbile liturgice din cauza apropierei de limba latină a Bisericii Romano-Catolice. Din însemnările înalților prelați orientali și a însoțitorilor lor în Țările Române ne-au rămas date importante pentru practicarea cântării de strană în limba română. Ele se înregistrează ca adevărate **demonstrații culturale** care urmăreau în primul rând oficializarea limbii române în serviciile de cult din lăcașurile românești. Nu întâmplător aceste mărturii se înmulțesc și capătă chiar o anumită strălucire în timpul domnitorilor Vasile Lupu, organizatorul sinodului de la Iași și Matei Basarab, ambii immortalizați pe pereții bisericilor din Sfântul Munte și pe

atâtea alte ctitorii din țară. Paul de Alep, arhidiaconul care l-a însoțit pe patriarhul Antiohiei, Macarie, în Țara Românească, reținea calitățile admirabile ale cântării practicate în biserica domnească din Târgoviște. Un alt cronicar al timpului, misionarul papal la curtea voievodului Vasile Lupu, *Marco Bandini*, consemna prezența cântării în limba română la slujba de Bobotează a anului 1647.

Eforturile voievodului se conjuga cu cele ale mitropolitului Moldovei, Varlaam, cel care scria în predoslovie *Cazaniei* sale: “Cu anevoie este a înțelege cartea altei limbi, ca și pentru lipsa dascălilor și învățăturii, cât au fost învățând mai de multă vreme, acum atâta nu învăța nimeni”. Peste munți, în 1651, la Alba Iulia, apărea Psaltirea româno-slavonă, în a cărei predoslovie se afirma: “Rugăciunile și cântările și alte slujbe (...) cu vina se vor păgubi ceia ce slujesc (...) în limbă străină, neînțelegându-o”.

Necesitatea acceptării limbii române ca limbă liturgică este susținută în continuare de mitropolitul Teodosie, care scria în 1680, în prefața *Liturghierului* că, din cauza “neînvățăturii și neînțelegerii limbii slavone (...) mulți preoți alalt cin bisericesc, adică monahii, nu sunt putincioși de a cunoaște orânduiele și țeremoniile nici cum a să sluji”. Ideile ierarhului le anticipa pe cale ale lui Macarie Protopsaltul, pledând pentru ca neamul românesc “atâta de supus și de ocărăț” să ajungă din nou a fi “și el numărat între puternicele neamuri și între tarii oameni de seamă”

Asemenea mărturii confirmă practicarea cântărilor de cult în ambele forme: orală și scrisă pe manuscrise muzicale.

Specialiștii nu pot încă răspunde la întrebarea când a început să se cânte românește pe *Octoih*, pe *Triod* și pe *Penticostar* și apoi și pe *Minee*, apărute, după cum s-a văzut, la sfârșitul listei. Procesul este îndelungat și greu de identificat, el desfășurându-se lent, pornind de la textele copiate în diferite manuscrise cuprinzând doar texte de cult.

Trebuie să mai subliniem diversificarea acestor cărți, diversificare impusă de necesități practice. Astfel, *Octoihul* apare și sub forma *Octoihului mic*, cuprinzând o selecție a textelor cântărilor: cele de la slujbele duminicale, irmoasele și catavasiile sărbătorilor împărătești, dar include și cântări din *Triod* și *Penticostar* precum și podobiile celor opt glasuri, numindu-se uneori *Floare-alegere* sau *Floarea cuvintelor*, echivalentul grecescului *Antologhion*, care coexistă alături de denumirea românească ce va face o adevărată carieră mai ales în secolul al XIX-lea. Diversificarea denumirii continua cu *Catavasieriu* sau *osmoglasnic*, scris în 1778, de Evstatie

Popovici Ardelean. Tipăritorii justifica acest caracter mozaicat al unor astfel de cărți, cum se va face în 1838, în prefața *Antologhionului*, tipărit de cel numit Dascăl Moldavschi: “Fiindcă de curând se introdusese limba română în biserici, pentru aceea și acest dascăl s-a nevoit de a aduna din patru cărți: *Octoih, Minee, Triod și Penticostar*, floarea cuvintelor în limba românească și le-a aranjat în acest praznicariu, ca să le dea creștinilor români să înțeleagă în limba lor”.

Destinarea prioritară stranei românești a acestor cărți este subliniată chiar de către editori, ierarhi luminați și dornici a sluji interesele credincioșilor, cum ar fi episcopul Mitrofan al Buzăului, care nota în dedicația *Triodului* tipărit în anul 1700: “Căzutu-s-au dară să dăruiești țării aceștia, musicesc și cu dulce viers organ cu care să cânte, cu glas mare, cele de biruință cântări ale mântuirii ei (...) Organul cel musicesc al lui David domolia duhul cel viclean al împăratului Saul (...) Cântarea lui îngerii și sufletele cuvioșilor de la cer la pământ pogoară spre ajutorul celor ce cu smerenie cântă”. De la Râmnicul Vâlcea pornea în 1767, un îndemn similar în predoslovie *Octoihului ce să zice elinește Paraklitichi, ce cuprinde în sine slujba Învierii a opt glasuri*: “cântați-o cu bună înțelegere”.

Asemenea cărți consacrate cântărilor de strană au avut un rol deosebit în menținerea conștiinței naționale, ele trecând acele metaforice “vămi ale cucului” prin călugări călători, care le-au dus în cele mai îndepărtate bisericii ardelen, fie în formă tipărită, fie sub forma unor manuscrise copiate de ei.

Este important de reținut **existența unei tipografii la Câmpulung Muscel**, din care au ieșit cărți de cult, răspândite în toată țara. Ea se va adăuga celei de la Râmnicu Vâlcea, a cărei activitate începe din 1705 și din care vor iradia cărți consacrate textelor cântărilor de cult. Nemuritorul ierarh vâlcean, Chesarie al Râmnicului (1720-1780) reliefa în predoslovie *Mineiului* pe luna noiembrie, apărut în 1776, importanța cărții pentru strana românească: “ca să vază toți faptele voastre prin laude și să slăvească cu cântări pe părintele ceresc”.

Prezența acestor cărți de cult, de o importanță vitală pentru evoluția limbii române literare, dar mai ales pentru învățarea și practicarea cântărilor de strană în formă orală și pentru conturarea unor particularități românești ale cântării bizantine, investigarea sistematică a însemnărilor și circulației acestor cărți ar putea furniza elemente apte să ofere multe detalii pentru această fază a evoluției muzicii bisericești din țara noastră.

Mai trebuie pomenită aici și contribuția vrednicului de pomenire episcop al Argeșului, Iosif, la realizarea unui istoric al apariției *Octoihului* în spațiul românesc și al traducerilor în limba română. În *Precuvântarea* ediției din 1811 a *Octoihului*, Înaltul prelat argeșean considera că acesta este o “carte trebuitoare Bisericii precum lumii lumina soarelui”.

Punerea în lumină a unor valori inestimabile care susțin **ideea existenței unor puternice vetre românești de cultură muzicală este un proces ce se află în derulare**, ceea ce ne-a îndemnat la investigarea principalelor date și documente care atestă existența unor vetre muzicale cunoscute sau mai puțin cunoscute până în prezent pe teritoriul românesc. Fără nici un dubiu în aceste școli se practicau cântările în ambele forme, cea orală precedând-o și însoțind-o în continuare pe cea care făcea apel la semiografia muzicală. Viitorul ne va permite investigații mai profunde și pe spații mult superioare: avem în vedere manuscrise muzicale și tipărituri realizate aici sau care au circulat în aceste vetre de cultură bisericească din Țările Române.

Pr. lect. dr. Neacșu Gheorghe

CONTRIBUȚIILE MUZICIENILOR ROMÂNI LA AFIRMAREA CÂNTĂRILOR RELIGIOASE DIN ROMÂNIA

Este bine știut că secolul al XX-lea reprezintă pentru cultura muzicală corală o treptată și continuă ascensiune tehnică și de inspirație autohtonă. Este de asemeni bine știut că, dacă în secolul al XIX-lea creatorii de muzică corală religioasă (cu mici excepții) lucrau exclusiv sub influența unor curente muzicale străine ca neo-romantismul german și cel francez, curentul italian și rusec, în secolul al XX-lea se depun mari eforturi în vederea unei direcționări a acestui mod de cântare corală religioasă spre adevăratul drum al prelucrării și armonizării cântărilor psaltice tradiționale românești, cântări care au avut și continuă să aibă o hotărâtoare importanță în viața moral-religioasă a credincioșilor ortodocși români.

Creatorii secolului XX au înțeles pe deplin și corect spiritul de redeșteptare națională și de valorificare a tot ceea ce este autohton.

Dacă analizăm numai în trecut lucrările acestor creatori, observăm că întreaga creație corală religioasă este străbătută ca un fir roșu de specificul inconfundabilului melos psaltic tradițional sau creat în stil psaltic.

Așa se face că cele trei curente menționate s-au făcut șimțite în evoluția modului coral de cântare religioasă, iar curentul tradiționalist reprezintă cea mai importantă etapă a acestui domeniu, întrucât acesta cultivă cu precădere prelucrarea și armonizarea cântării de strană, cultivată de veacuri în Biserica noastră Ortodoxă.

Înființarea școlilor filarmonice în București și Iași, 1834 și respectiv 1836, date ce marchează începutul învățământului muzical modern, precum și preocuparea muzicienilor români privind valorificarea creației folclorice românești, creația religioasă psaltică alături de cea folclorică reprezintă cei doi piloni ai viitoarei culturi corale românești laice și religioase.

În dorința expresă de progres, precum și aversiunea sa față de vechea psaltichie, pe care o considera ca un ultim vestigiu adus vremurilor fanari-

ote, Alexandru Ioan Cuza dă impuls hotărâtor cultivării cântării corale laice și religioase din țara noastră. Prin Decretul nr.101 din 18 ianuarie 1865, domnitorul obligă cântăreții bisericești să se înscrie la nou înființatul Conservator de muzică din București (1864), unde învățau notația liniar-occidentală cu ajutorul căreia trebuiau să înființeze coruri pe la bisericile unde funcționau.

De la această dată cântarea corală se răspândește cu repeziciune în principalele biserici din întreaga țară.

Tot de la această dată se aștepta ca să urmeze o evoluție firească a cântării corale religioase autohtone, pe baza melosului psaltic tradițional dar dirijorii și compozitorii români au adoptat cântarea corală străină.

Compozitorul și folcloristul Tiberiu Brediceanu în *“Raportul cu privire la situația corurilor ardelenesti”*, spune următoarele: “... iar muzica corală bisericească a fost numai străină: sârbească sau grecească, cu texte traduse”. Credem că autorul raportului se referă la liturghia pentru cor mixt a lui Randhantinger, care era în vogă în tot Ardealul, în această perioadă.

Influențele germane în cântarea corală românească au fost multe și foarte puternice. Astfel, avem Liturghia pentru cor mixt a autorului *“Horei Unirii”* Alexandru Flechtenmacher, a cărei influență a romantismului german este incontestabilă. Să nu uităm puternicele influențe germane asupra creației corale laice și religioase a lui Eusebiu Mandicevschi, Carol Miculi, Iacob Mureșianu, George Dima și alții. A fost o perioadă grea, de răscruce pentru cântarea corală religioasă și chiar laică.

Biserica Ortodoxă însă, prin specificul, formele, tradițiile, cultul său liturgic și instituțiile sale, aduce o contribuție substanțială asupra sufletului și sensibilității credincioșilor ortodocși și de alte confesiuni. Se știe de asemenea că muzica nu a lipsit și nu va lipsi din cultul vreunei religii pentru că ea este expresia sentimentului religios ca formă a rugăciunii și a credinței noastre strămoșești.

Biserica este instituția care a acordat încă de la începuturile instituirii sale o atenție și un loc aparte în cultul ei cântării religioase. În decursul vremii, locul și importanța muzicii a crescut atât de mult, încât cultul ortodox folosește o bogată, variată și prețioasă colecție de cântări și imne sacre, dintre care multe de origine biblică (psalmii și unele cântări, ca cea a Maicii Domnului, vezi Luca 1, 46-55), iar altele, cele mai numeroase, care alcătuiesc astăzi conținutul cărților de ritual, create de imnografii și melozii creștini din secolul al VI-lea înainte și după, exemplu fiind: Sfântul Roman Melodul (sec.VI), Sfântul Ioan Damaschinul și Cosma Melodul (sec.VIII), Sfinții Iosif și Teodor Studitul (sec.VIII-IX) și Sfântul Andrei Criteanul (+ 726), Ioan Cucuzel (sec.XIII) și alții.

Vechimea acestor cântări semnate de imnograful de mai sus au impulsionat cunoașterea și cercetarea acestor cântări, iar sub influența dezvoltării culturii muzicale laice (occidentale), cântarea religioasă ortodoxă a cunoscut abordări noi. Ritmul trepidant al inovațiilor laice a adus în mod treptat pe slujitorii cântării liturgice ortodoxe în situația de a căuta și alte soluții de adaptare la “cerințele vremii”. Acest lucru se observă în întreaga Ortodoxie, iar în mod special în evoluțiile cântării liturgice din Biserica Ortodoxă Română, începând de la jumătatea secolului trecut.¹

Astfel stând lucrurile, paralel cu cântarea monodică bizantină de vârstă aproape bimilenară, se dezvoltă foarte puternic și stimulativ creația corală laică și religioasă, cu elemente valoroase de notorietate națională și internațională.

Drumul acesta ascendent al cântării corale românești îl demonstrează muzicologul Gheorghe Ciobanu când analizează un “*Kyrie eleison*” (Doamne miluiește) mss. Gr.362 de la Biblioteca Academiei – filiala Cluj (p.224-321), armonizat pentru cor mixt².

Autorul studiului consideră că acest “*Doamne miluiește*” nu vine de la popoarele ortodoxe, ci din Transilvania, unde propaganda uniată dorea să atragă pe români prin cântarea corală religioasă notată cu semnele muzicii bizantine care erau în uz în Țara Românească, Moldova și Transilvania secolului al XVIII-lea.

Este adevărat că muzica psaltică prezenta mari dificultăți în armonizare și prelucrare, ca de altfel și cântectul popular, unde trebuia să se aplice un veșmânt armonic specific și nu unul bazat pe major-minorul apusean.

Iată pentru ce la început “muzica corală avea un vădit caracter laic, un caracter de împrumut, cu totul străin și nepotrivit spiritului Bisericii Ortodoxe de Răsărit³.”

“O evoluție firească a muzicii noastre bisericesti – scrie Zeno Vancea – ar fi fost în direcția creării unui stil polifon pe baza cântării de strană; or, în loc de a crea un astfel de stil... s-a împrumutat stilul unei alte culturi muzicale, în care primatul îl deține elementul armonic străin – cel puțin în forma sa funcțională – de adevărată concepție muzicală a neamului nostru”⁴.

1. Moldoveanu Nicu, *Cântarea bisericească la români în secolul al XIX-lea*, partea a II-a, în Biserica Ortodoxă Română, an XLII, 1985, nr.9-12, p. 607.

2. Ciobanu Gheorghe, “*Un Kyrie eleison à quatre voix sur notation byzantine du commencement du XVIII-e siècle*”, în Revista Română de Istoria Artei, seria Teatru, Muzică, Cinema, București, 1970.

3. Vezi Lungu Nicolae, *Liturghia psaltică pentru cor mixt* (Prefața), București, 1957.

4. Vancea Zeno, *Cântarea corală bisericească la români*, Timișoara, 1944.

Sigur, chiar și “*Așezământul choral*” de la Curtea Veche din București, din anul 1836, al cărui director era Arhimandritul rus Visarion, mergea pe aceeași linie de executare a cântărilor corale rusești, nemțești, italienești și nicidecum românești, care aproape nici nu se regăseau în preocupările sale muzicale. Și nu lipsit de importanță este faptul că a început să apară acum coruri pe la bisericile Crețulescu, Mihai Vodă, la Conservatorul din București, la Seminarul din Socola, la Mitropolia din Iași, alcătuit în 1876 de Mitropolitul Iosif Haniescu la insistențele marelui dirijor și compozitor Gavriil Musicescu⁵.

Apoi, la Lugoj, la Cluj și în alte orașe ale țării unde bisericile și asociațiile meșteșugărești aveau posibilități materiale să stimuleze membrii formațiilor prin turnee artistice și concerte corale, având drept scop să răspândească floarea poeziei și a muzicii românești.

Începând însă de prin anul 1880, mulți compozitori introduc în lucrările lor celule melodice de iz bizantin care vor schimba structura armonică și melodică a acestora și care vor pune probleme noi de armonizare și prelucrarea a melodiilor populare și psaltice bisericești.

Conduși de aceste idei novatoare, compozitorii români au fost bine direcționați spre cântarea monodică de strană care va sta la baza celei armonizate, ceea ce s-a și întâmplat.

Așa se face că secolul al XIX-lea este secolul de început al valorificării superioare a melosului psaltic, prin reprezentanți de seamă ai acestui gen, ca: George Ionescu (1842-1922), autorul primei Liturghii psaltice armonizată integral pentru trei voci egale (București, 1885), Alexandru Podoleanu (1846-1907), Teodor Teodorescu și alții.

Secolul al XX-lea este secolul în care se accentuează și mai mult crearea în stil psaltic și armonizarea melosului psaltic tradițional. Reprezentanții de seamă ai acestei perioade sunt: Dumitru Georgescu-Kiriatic (1866-1928), Teodor Teodorescu-Iași (1876-1920), preotul Mihail Berezovschi (1867-1941), Gheorghe Cucu (1882-1932), Ion Croitoru (1884-1972), Ioan D. Chirescu (1889-1980); Nicolae Lungu (1900-1993), Paul Constantinescu (1909-1963), preotul Ion Popescu-Runcu (1901-1975), preotul Timotei Popovici (1870-1950), preotul Gheorghe Soima (1911-1985), preotul Radu Antofie (1904-1988), preotul Iulian Cârstoiu (1927-1992), preotul Alexandru Delcea (1908-1985), Dragoș Alexandrescu (1924-), preotul Nicu Moldoveanu, Mircea Neagu, Dumitru D. Stancu și alții.

---

5. Vezi Popovici Doru, *Muzica corală românească*, București, 1966.

Toți acești compozitori și alții au simțit nevoia valorificării superioare a melosului bisericesc psaltic. Spunem acest lucru, întrucât răspunsurile la Sfânta Liturghie așa cum le avem astăzi, nu sunt traduceri sau adaptări din muzica bizantină sau de tradiție bizantină, ci sunt creații autentice românești ale lui Anton Pann, Macarie Ieromonahul, Iosif Naniescu, Varlaam Bărâncescu, Ștefanache Popescu, Ion Popescu Pasărea etc., creații care, fără a se desprinde de specificul și inconfundabilul melos psaltic, au și un accentuat iz național. Să nu uităm că suntem Biserica Ortodoxă care alături de cea greacă păstrăm cu adâncă religiozitate acest bogat și inestimabil tezaur de muzică și practică liturgică ortodoxă. Să nu uităm de asemenea că muzica noastră bisericească monodică și corală nu s-a îndepărtat total de cea bizantină sau neobizantină, cum s-a întâmplat la alte popoare ortodoxe, dar nici n-a rămas încorsetată în tiparele acesteia, ci are un caracter pronunțat specific românesc, rod al unei evoluții firești, neforțate și decente.

Încă de la jumătatea secolului al XX-lea s-a pus problema adaptării muzicii bisericești psaltice la cerințele vremii, printr-o reformă nu de proporțiile celei de la începutul secolului al XIX-lea, dar foarte importantă prin revizuirea cântărilor de strană – stilizarea și, în unele cazuri, scurtarea melodiilor prin eliminarea unor formule prea greu de executat de marea masă a credincioșilor (sau chiar depășite), prin diortosirea textelor și prin tipărirea acestor cântări pe ambele notații suprapuse – psaltică orientală și liniar occidentală.

Pentru început au fost tipărite în Biserica Ortodoxă Română următoarele cărți de strictă necesitate preoților, studenților teologi și elevilor seminariști: *Gramatica muzicii psaltice – studiu comparativ*; *Vecernierul*; *Utrenierul*; *Penticostarul*; *Cântările Sfintei Liturghii*; pentru ca ulterior să fie tipărite *Triodul și Idiomelarul*, lucrări de o reală importanță pentru viața muzical-liturgică a Bisericii noastre Ortodoxe și a învățământului teologic universitar și preuniversitar. Având în vedere, în același timp, și importanța acțiunii de cunoaștere și cercetare a muzicii vechi bizantine, pentru înțelegerea întregului curs de evoluție a acestei muzici, la Facultățile noastre de teologie se predau și noțiuni de istoria muzicii și imnografiei bisericești, noțiuni de armonizare și prelucrare a acestor melodii, precum și ansamblu coral de muzică laică și religioasă.

Elevii seminariști și studenții teologi sunt inițiați în cunoașterea și culegerea folclorului muzical popular și religios, în scopul mărturisit de a depista valorile muzicale reale existente în popor, dar necunoscute și nevalorificate.

Cântarea bisericească trebuie cunoscută în amploarea ei (monodică și corală), întrucât prin stilul eminent vocal, prin sistemul modal de tonuri și semitonuri și structuri infracromatice netemperate, devine subiect amplu de profundă și atentă cercetare.

Cântarea bizantină monodică sau corală are legi componistice proprii ce guvernează o lume sonoră a cărei originalitate este ușor de stabilit chiar la o simplă audiere.

Sobrietatea și absența elementelor exterioare în favoarea profunzimii și emoționalității, sunt trăsături ce conferă acestei muzici austeritate, interiorizare și monumentalism. Adăugăm la toate acestea faptul că muzica bizantină-psaltică are și formele ei innografice specifice (tropar, condac, canon etc.) și o notație cu totul originală. Prin bogăția acustică și ornamentală, astăzi ea are o mare audiență la public și concentrează interesul cercetărilor contemporane muzicale, atât pe plan național, cât și internațional.⁶

La români, după cum se știe, muzica bizantină a fost adoptată încă de la cristalizarea statului și a Bisericii ca instituție divino-umană, iar situarea țării noastre în imediata apropiere a Bizanțului, precum și multiplele legături economice, culturale și religioase cu acesta, au făcut ca muzica bizantină să înregistreze un curs și o dezvoltare care dau dreptul țării noastre să aibă un cuvânt greu de spus cu privire la cunoașterea evoluției muzicii bizantine în țara noastră. Ceea ce face ca astăzi să i se arate un interes deosebit este în primul rând vechimea ei, care, în pofida tuturor vicisitudinilor vremii, a reușit să-și păstreze nealterată esența, sobrietatea și profundul mesaj de autentică trăire religioasă.

Biserica Ortodoxă a pus la îndemâna credincioșilor o întreagă teologie a *imnelor liturgice care alcătuiesc cuprinsul cărților de slujbă: Minei, Octoih, Triod, Penticostar* etc. Toate acestea sunt creații lirice de inspirație religioasă integrate în rânduiala principalelor slujbe: Vecernia, Utrenia și Sfânta Liturghie. Prin intermediul acestor poeme și imne religioase cântate monodic sau coral, se întăresc convingerile religioase, se sensibilizează sufletele credincioșilor, străbătându-le de fiorul sfânt al credinței, evlaviei, smereniei și al iubirii de Dumnezeu și de oameni.

Ideile dogmatice și îndemnul morale câștigă o forță de pătrundere mai mare în sufletele ascultătorilor atunci când sunt susținute de cântare, decât atunci când sunt prezentate în predici, omilii sau cateheze. Cântarea religioasă are marea calitate de a trezi conștiința din abisul păcatelor, de a eli-

---

6. Vezi *Biserica Ortodoxă Română, monografie – Album*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p.208-211.

bera sufletul din cătușele patimilor și de a aprinde dorul după Dumnezeu-Creatorul, așa cum spune psalmistul David: “Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne! Doamne, auzi glasul meu”⁷.

Subliniind necesitatea și importanța cântării în biserică, Sfântul Vasile cel Mare scrie: “Cântatul împreună este ca un lanț care duce la unire”, unește poporul în simfonia unui singur cor⁸.

Cu toată această tradiție de practică liturgică și muzicală aproape bimilenară a Bisericii Ortodoxe, începând de pe la mijlocul secolului al XIX-lea, se fac simțite înnoirile muzicale în cult prin polifonie sau armonie, prin adoptarea portativului apusean sau a stilului interpretativ, fapt ce a creat o stare tensionată și o contradicție supărătoare cu practica bisericească străveche și inconfundabilă.

“Ortodocșii, între care ne numărăm și noi, românii, scrie Gavriil Galințescu, au o muzică a lor proprie, caracteristică, foarte bogată în combinații ritmice și melodice, mai bogată decât muzica gregoriană (baza întregii Biserici Apusene) și foarte bogată față de muzica occidentală în genere... Splendoarea muzicii Bisericii Orientale a fost cunoscută de cei mai iluștri muzicologi ai lumii, care au adunat-o, au cercetat-o și au studiat-o în mii de volume, iar compozitorii apuseni au folosit-o în operele lor.

În Biserica Ortodoxă Română s-a petrecut cu această muzică străbună un fenomen foarte ciudat, tocmai în momentul când trebuia să i se dea o dezvoltare paralelă cu dezvoltarea noastră pe alte țărâmurii, să fie cultivată, șlefuită și îmbogățită ca astfel să poată servi ca bază pentru alcătuirea marilor compoziții armonice de mai târziu”⁹.

N-a fost să fie însă așa, întrucât cântarea corală care a pătruns în Biserica noastră, avea un caracter laic de împrumut, cu totul străin și nepotrivit cu spiritul și firea poporului român și nici cu bogata tradiție muzicală transmisă de protagoniștii genului muzical bisericesc: Macarie, Anton Pann, Teodor Georgescu, Dimitrie Suceveanu, Neagu Ionescu, Oprea Demetrescu, Ștefanache Popescu, Ion Popescu Pasărea și alții.

Stilul spectacular, ca și celelalte atitudini, cum ar fi împărțirea în “interpreți”, “public ascultător”, “compozitor” etc.¹⁰ nu se potriveau câtuși de puțin cu participarea activă, comunitară în duhul evlaviei, al buneii cuviințe și al smereniei din Biserica Ortodoxă.

7. Vezi *Psalmul 129, 1*.

8. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, trad. în română de Pr. D. Fecioru în col. “Părinți și scriitori bisericești”, vol. XVII, București, 1986, p.183.

9. Prof. Galințescu G., “*Considerații generale asupra muzicii bisericii orientale și muzicii corale*”, în “Cultura”, București, 1931, nr. 1-2, p.10.

10. Vezi Challey Jacknes, *40.000 de ani de muzică*, București, 1967, p. 171.

Față de aceste stări de lucruri, reacțiile au fost diverse, iar susținătorii s-au împărțit în “moderniști”, “tradiționaliști” și “moderați”.

Acestora din urmă istoria le-a dat mai multă dreptate, întrucât ei “au pus bazele unui stil de sinteză, în secolul XX prin D. G. Kiriac, I. D. Chirescu, N. Lungu și alții”.¹¹

Primul care a tras semnalul privind valoarea excepțională a tezaurului melodic al stranei și în care ideea de școală națională o reprezintă este Dumitru Georgescu Kiriac, care este și inițiatorul sistematic al curentului muzical tradiționalist în România. Iată ce-i scrie la Paris strălucitului său elev Ioan D. Chirescu: “Dragă Chirescule, am să-ți trimit câteva melodii populare să le armonizezi pentru voce și pian. Acum drumul ți-e deschis – contrapunctul ți-a dat îndemânarea – lucrează.

Să faci lucruri practice, de care avem nevoie: coruri, liturghii, melodii, armonizări de melodii populare etc....”¹².

Încrederea acestui apostol al curentului muzical autohton era nemărginită. Și a reușit ca prin elevii săi Ioan D. Chirescu, Gheorghe Cucu, Nicolae Lungu, Ion Croitoru, Vasile Popovici, Achim Stoia și alții să valorifice și să impună la parametri naționali și chiar internaționali cele două izvoare ale muzicii românești – folclorul și cântarea bisericească psaltică.

Pentru muzica românească, secolul al XX-lea debutează sub semnul unor nobile aspirații și acute probleme de creație și interpretare pe care și le-au asumat muzicologii, compozitorii și interpreții și care au reprezentat această epocă de lupte literare și muzicale consumate în marile reviste ale timpului.

Muzicienii și oamenii de cultură ai secolului al XIX-lea au deschis căile și au intuit problemele fundamentale pe care secolul al XX-lea trebuia să le pună și să le rezolve atât în muzicologia cât și în creația muzicală românească.

Trei sunt aceste căi, și anume:

- cea a inspirației folclorice și a valorificării superioare a acesteia;
- cea a însușirii metodelor cercetării melosului muzicii vechi bizantine;
- valorificarea superioară corală, simfonică și vocal-simfonică a melosului folcloric și bizantin.

Este bine cunoscut faptul că o dată cu întemeierea Țărilor române și organizarea administrativ-bisericească din secolul al XIV-lea și a legăturilor acestora cu Patriarhia de Constantinopol, cântarea bisericească și creația fol-

11. Pr. drd. Grajdian Vasile, *Permanență și schimbare în cântarea liturgică ortodoxă*, în Revista Teologică, VII, Sibiu, 1997, nr.3, iulie-septembrie, p. 108.

12. *Scrisoarea nr. 7* din 29 octombrie 1924.

clorică au fost timp îndelungat cea mai importantă formă de cultură din această zonă geografică.

După cucerirea Constantinopolului de către turci (1453) cântarea bisericească psaltică a cunoscut o nouă etapă de dezvoltare în spațiile românești.

Secolul XX însă, care, în prima jumătate, a fost secolul de afirmare a noilor direcții de dezvoltare culturală muzicologică și de creație, având girul unor specialiști de talia lui Constantin Brăiloiu, George Breazul, Ioan D. Petrescu-Visarion, a înregistrat eforturile cercetării folclorice, a monodiei bizantine și de tradiție bizantină cu sorți străluciți de izbândă românească și internațională, realizate de acești protagoniști ai genului folcloric și bizantin.

Și înaintea lor au fost muzicieni ai secolului al XIX-lea ca: Anton Pann, Macarie Ieromonahul, Ștefanache Popescu, Dimitrie Suceveanu, Neagu Ionescu etc., care au teoretizat în lucrările lor didactice cunoașterea semiografiei muzicii vechi bizantine, dar nu au efectuat cercetări asidue ale acesteia. Acest lucru a determinat pe preotul profesor universitar dr. Nicolae Popescu – membru al Academiei Române, să scrie următoarele: “Ceea ce m-a împiedicat de a studia manuscrite de cântări ale noastre este faptul că sunt scrise într-o notație muzicală care nu se mai poate descifra de nici un cântăreț. Nădăjduiesc ca prin studiile întreprinse în special de francezi asupra muzicii vechi să pot ajunge să citesc aceste cântări”.¹³

Cât privește valorificarea superioară a melosului folcloric și bizantin mărturie sunt lucrările corale, simfonice și vocal-simfonice, realizate de muzicienii români de prestigiu național și mondial. Enumerăm câțiva dintre compozitorii români care au fost axați mai mult pe melosul bizantin și ale căror lucrări au constituit un fond muzical autohton de netăgăduit, scriind liturghii, concerte corale, chinonice etc. și care constituie și azi un exemplu demn de urmat pentru compozitorii care iubesc și prețuiesc la justa valoare melosul bisericesc psaltic, tezaur de neprețuit al Bisericii noastre Ortodoxe.

Astfel, pe lângă compozitorii secolelor XIX și XX se adaugă cei din secolul nostru, care continuă cu mult aplomb tradiția marilor lor înaintași, valorificând în mod superior melosul bizantin canalizat pe simțul religios al creștinilor ortodocși.

Acești compozitori ai secolelor XIX și XX, începând cu Gheorghe Ionescu, Gavriil Musicescu, Ion Bunescu, Teodor Teodorescu, Titus Cerne, D.G. Kiriac, Timotei Popovici, Gheorghe Cucu, Ioan D. Chirescu, Nicolae Lungu și alții și terminând cu Paul Constantinescu, Dragoș Alexandrescu, preotul Ion Popescu Runcu, preotul Nicu Moldoveanu, Mircea Neagu, Doru

13. Vezi Popescu M. Nicolae, *Viața și activitatea dascălului de cântări Macarie Ieromonahul*, București, 1904, p. 4.

Popovici, D. D. Stancu și alții, au în lucrările lor corale, unii mai mult, alții mai puțin, melosul vechi bizantin sau de tradiție bizantină care crează acea atmosferă de profundă și trainică trăire duhovnicească.

Trebuie menționat însă că sunt și compozitori ale căror lucrări nu sunt inspirate din acest bogat tezaur de muzică bizantină, dar care prin structura lor armonică și polifonică pot fi încadrate în spațiul larg și impunător al muzicii corale religioase. Cităm în acest sens pe compozitorii Gheorghe Danga, Ștefan Andronic, Zaharia Popescu, Constantin Arvinte, Atanasie Lipovan, Trifon Lugojan și alții.

Cât privește valorificarea melosului bizantin în genul vocal-simfonic, menționăm cele două oratorii de Paști și de Crăciun ale lui Paul Constantinescu, precum și recviemurile semnate de Zeno Vancea, Sabin Drăgoi și Marțian Negrea.

Oprindu-ne asupra recviemului lui Marțian Negrea, se poate spune că folosește cu mult aplomb genurile muzicii psaltice "stihiric" și "irmologic" conferindu-i cu adevărat o dimensiune românească profundă, folosind melodica de sorginte neobizantină specifică slujbei parastasului din Biserica Ortodoxă. De asemeni avem în vedere lucrările corale și vocal-simfonice ale compozitorului și muzicologului Doru Popovici, lucrări apropiate de melosul bizantin: "*Trei madrigale în stil bizantin pentru cor bărbătesc*", "*Imnuri bizantine pentru bas și orchestră*". Tot aici menționăm pe Paul Constantinescu cu cele "*Două studii în stil bizantin pentru vioară, violă și violoncel*", "*Sonata bizantină pentru violoncel (violă) solo*", "*Variațiunile asupra unei melodii bizantine din secolul XIII*", "*Trioul bizantin*" și altele.

De asemeni, menționăm lucrările religioase de inspirație bizantină: "*Glasul Putnei*" de Viorel Munteanu, "*Oratoriul pe textul Evangheliei după Toma*", de Nicolae Brânduș și "*Aeterna Berba in anno*" de Theodor Grigoriu, care este o profundă meditație liturgică pe textul unei rugăciuni din secolul I (59) a creștinilor din Roma.

Toate aceste lucrări ale compozitorilor menționați sunt lucrări de excepție, atât corale, vocal-simfonice și instrumentale, în care stilul sever armonic și contrapunctic al compozitorilor și puterea lor de sinteză între melosul bizantin și tehnica clasică de compoziție, redau măreția și sublimitatea acestui inconfundabil patrimoniu muzical al Bisericii noastre Ortodoxe.

Menționăm, de asemeni și unele lucrări instrumentale în care melosul bizantin nu este declarat, dar este vizibil și uneori foarte accentuat.

Cităm în acest sens lucrările lui Theodor Grigoriu: "*Variațiunile simfonice pe un cântec de Anton Pann*" și "*Concertul pentru vioară și orchestră Bizanț după Bizanț*", lucrare în care se observă o pură melodie bizantină cre-

ată după canoanele specifice acestei muzici și acționată printr-o continuă modulație realizată prin binecunoscutul procedeu al roții.

Cităm în continuare compozitorii: Doru Popovici cu *“Simfonia a III-a Bizantină”* și pe Dimitrie Cuclin cu cele *4 Liturghii pentru cor mixt și simfonia a XIII-a* al cărei izvor de inspirație este troparul Sfântului Dimitrie Izvorătorul de Mir, pe care compozitorul l-a luat din Liturghia psaltică a lui D.G.Kiriac.

Din cele prezentate mai sus reiese că în răspândirea sau propovăduirea învățăturilor creștine, cântarea a avut un rol esențial, atât în primele veacuri creștine, cât mai ales mai târziu, în epoca de strălucire a Bizanțului, când arta muzicală se dezvoltă din ce în ce mai mult, bucurându-se de sprijinul autorităților bisericești și laice. Biserica nu s-a mulțumit doar cu o îndrumare în ceea ce privește textul cântărilor și sensul lor, ci ea a avut în vedere și perfecționarea melodiilor, a tehnicii și scrierii muzicale, nelăsându-le la voia întâmplării, nici la simpla manifestare a cântăreților fără pregătire muzicală de strictă specialitate.

Fie că este monodică sau corală, cântarea bisericească îmbogățește melodic și dogmatic cultul Bisericii noastre, care a înțeles evoluția acesteia promovând cu aplomb ambele forme de cântare, chiar dacă au fost unii care s-au opus introducerii și promovării cântării corale în Biserica noastră.

Reacțiile negative ale celor care nu doreau introducerea cântării corale în Biserică, veneau și din faptul că compozitorii secolului al XIX-lea aplicau atât melosului psaltic, cât și celui folcloric, stilul armoniei occidentale, stil străin spiritului național al credincioșilor Bisericii noastre Ortodoxe.

Începând însă de la jumătatea secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, majoritatea compozitorilor coraliști și-au îndreptat preocupările spre valorificarea superioară a melosului bizantin ce înfrumusețează cultul Bisericii Ortodoxe Române de veacuri.

Urmarea acestei orientări a fost apariția nenumăratelor lucrări corale psaltice, simfonice și vocal-simfonice care au îmbogățit substanțial tezaurul muzical autohton.

Cât privește cântarea bisericească corală și monodică, din părțile Banatului și Transilvaniei se știe că a fost puternic influențată de cântecul popular și în special de genul “doinei”. Și aici, ca și în alte părți ale țării se simte puternica influență a melodiilor străine în structura cântecului și jocului popular românesc.

Iată ce spune în această privință compozitorul și folcloristul Tiberiu Brediceanu: “Lucrul acesta nu trebuie să ne surprindă, căci muzica poporală a Transilvaniei, întocmai ca și poezia și portul țaranilor săi, e incontestabil

una dintre cele mai bogate și mai variate ale României. Desigur că, sub influența nefavorabilă a melodiilor străine, care pe diferite căi, au pătruns în cele mai ascunse sate din munți, poporul, și la noi, ca și pretutindeni, începe să-și neglijeze doinele și cântecele bătrânești, pe care cu atâta drag le cânta mai demult, la șezători, nunți și alte ocazii”.¹⁴

Nu putem trece cu vederea faptul că și în muzica bisericească monodică și corală din Banat și Transilvania s-au exercitat influențe străine, dar acestea au fost limitate datorită compozitorilor a căror preocupare era să găsească în cântarea bisericească din aceste părți, elemente ale muzicii bizantine sau de tradiție bizantină pe care să le valorifice superior în creațiile lor. Iată ce spune bizantinologul și muzicologul Gheorghe Ciobanu privitor la existența melosului bizantin și în structura cântărilor din Banat și Transilvania: “muzica bisericească a tuturor românilor este indiscutabil de origine bizantină, ceea ce dovedește o dată în plus că, peste vitregia istoriei, poporul român a fost unitar din punct de vedere spiritual și cultural”.¹⁵

În concluzie, firul melodic bizantin sau de tradiție bizantină, străbate ca un fir roșu întreaga creație muzicală românească, corală, instrumentală, vocală și vocal-instrumentală, datorită strădaniilor cu timp și fără timp ale muzicienilor români din secolele XIX și XX.

Pr. prof. univ. dr. Marin Velea

14. Vezi Brediceanu Tiberiu, *Muzica și compozitorii români ai Transilvaniei* (conferință ținută la 14 noiembrie 1926 în sala eparhială), Chișinău, Tipografia Eparhială “Cartea românească”, 1926, p.1.

15. Ciobanu Gheorghe, *Studii de Etnomuzicologie și Bizantinologie*. Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1975, p. 355.

XIII. “CARTE FRUMOASĂ, CINSTE CUI TE-A SCRIS”

Pr. prof. univ. dr. Gheorghe I. Drăgulin: *ÎMPOTRIVA FARMECELOR ȘI ALTOR SUPERSTIȚII*. Analiză teologică și mod de dezlegare a lor, București, 2004, 162 p.

Părintele profesor Gheorghe Drăgulin, slujitor la biserica „Hagiu” din Capitală, este arhicunoscut pe tărâm pastoral, didactic și publicistic, încât socotim că nu mai este nevoie să-i facem nici o prezentare suplimentară. De aceea, trecem direct la semnalarea ultimei cărți publicate de p. c. sa, la finele anului trecut, pe care o considerăm deosebit de utilă preoților și credincioșilor, deopotrivă, mai ales celor care doresc să aprofundeze problematica atât de spinoasă și actuală a superstițiilor, farmecelor și altor devieri de acest gen, tot mai numeroase în vremea din urmă. O dată cu descrierea și combaterea explicită a diferitelor manifestări, străine de duhul curat al Ortodoxiei, din păcate, însă, prezente la tot pasul în preocupările multor creștini ortodocși, părintele profesor face trimiteri la o impresionantă bibliografie, care facilitează, pentru cei interesați până la capăt, aprofundarea fiecărei probleme în parte. Este stilul de lucru prin care părintele autor s-a remarcat, de altfel, de-a lungul anilor: expuneri sistematice, activie documentaristă, stil sobru și elevat, vocabular accesibil și convingător.

Cartea de față este structurată în patru părți, precedate de un „Cuvânt înainte” explicativ: Partea I – *Rătăcirii spirituale care se perpetuează și se amplifică în epoca noastră*; Partea a II- a – *Sfinți Părinți și teologi despre fragilitatea lucrărilor diavolești*; Partea a III-a – *„Jară și iară, plecând genunchii noștri, Domnului să ne rugăm”*; Partea a IV-a – *Anexe; Sursa illus-*

trațiilor; *Cuprins*. Notăm și faptul că ultima pagină a cărții semnalează titlurile celor 8 volume publicate de părintele profesor, între anii 1979 – 2004.

Pentru o imagine de ansamblu asupra conținutului și valorii cărții de față, prezentăm, în continuare, principalele repere ale problemelor analizate. În cuvântul introductiv aflăm, între altele, motivația redactării acestei lucrări: „Astăzi tot mai mulți credincioși creștini arată o teamă excesivă și inexplicabilă în fața a ceea ce se cheamă *legături, fărmece* și alte satanisme. În unele cazuri, aceștia parcă s-au întors la păgânism, uitând de dragostea și de atotputernicia adevăratului nostru Dumnezeu, într-atât de dramatic trăind ei amintitele realități” (p. 3). Consecințele acestor stări de lucruri sunt alarmante, cum bine se cunoaște, iar cei care profită merg până acolo încât „invocă în chip nerușinat și blesfematoriu vechea motivare că *dinaintea fermecătoarei și Dumnezeu se dă în lături...*” (p. 4).

Partea I cuprinde două mari capitole: A. *Amăgiri și exagerări spirituale mai vechi și mai noi, în fața creștinului de astăzi*; B. *Spiritismul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, istorie a unei pseudo-religii*. Primul capitol prezintă superstițiile și practicile derivate din ele în patru paragrafe, corespunzătoare cu fenomenele semnalate de părintele autor: 1. *În raport cu Dumnezeu (norocul - soarta - ursita; vedenii și arătări cerești; credința în vise)*; 2. *În raport cu viața și cu sănătatea omului (chiromanția, cartomanția, cafesomanția, astrologia - asociată cu credința în reîncarnare etc.)*; 3. *În raport cu diavolul (practicile magice: magia albă, magia neagră; descântecetele, punerea cuțitului, vrăjitoria, talismanele)*; 4. *În raport cu morții: spiritismul, cu toate aberațiile și formele lui de manifestare*.

Explicațiile din acest ultim paragraf sunt ilustrate, apoi, prin prezentarea celui mai mediatizat caz de spiritism din România, al scriitorului Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907), căzut în ispita practicilor oculte în urma șocului și durerii fără margini cauzate de moartea prematură a Iuliei (1869-1888), geniala fiică a cărturarului. Părintele Drăgulin prezintă activitatea marcată de preocupările spiritiste ale savantului în șase capitole: 1. *Definiția și ființa religiei din volumul citat (Arhiva spiritistă, n.n.)*; 2. *Metafizica și cosmologia sintezei sale*; 3. *Antropologia*; 4. *Învățătura despre spirite*; 5. *Moralismul spiritist*; 6. *Ultimii ani ai vieții lui Hasdeu*.

Partea a II-a – *Sfinți Părinți și teologi despre fragilitatea lucrării diavolești*, însumează douăzeci și cinci de pagini cu citate din mari Părinți ai Ortodoxiei și din cunoscuți teologi români și străini, cu menționarea completă a surselor utilizate. Aceste citate se constituie, astfel, în veritabile fișe

de lucru, pentru toți cei interesați în aprofundarea fenomenelor și ca puncte de plecare pentru studii și articole în subiect, deopotrivă.

Partea a III-a – „Iară și iară, plecând genunchii noștri, Domnului să ne rugăm!”, conține în preambul o foarte binevenită listă cu sfaturi practice duhovnicești, intitulată sugestiv „Veghea neconținută a creștinului practicant” (*Să se roage zilnic, să ia aghiazmă dimineața, să postească..., să citească zilnic din Sfânta Scriptură, să meargă des la Sfânta Liturghie* ș. a., p. 122-123). În continuare, sub genericul „Rânduială de rugăciune pentru întărirea celor bătuiți de duhuri rele”, sunt reproduse rugăciuni, psalmi și chiar un *Acatist către Atotputernicul Dumnezeu la năvălirea ispitei*, la îndemâna creștinilor-cititori, spre a se apăra de toate duhurile necurate.

*

Privită în ansamblu, cartea se prezintă în bune condiții grafice, având în text și câteva ilustrații color, a căror explicații sunt plasate, sub titlul „sursa ilustrațiilor” (p. 160), înainte de pagina de „cuprins”. Remarcăm admirativ și faptul că la editarea cărții au contribuit și ceilalți membri ai familiei părintelui Drăgulin: prof. Mariana Drăgulin (soție) și prof. Augustina Drăgulin (fiică) – culegere computerizată și corectură; drd. Paul Drăgulin (fiu) – tehnoredactare. O veritabilă familie ortodoxă misionară!

Informațiile furnizate de părintele profesor, întemeiate pe o documentare solidă și la zi (peste 200 de note bibliografice) sunt de mare utilitate pentru preoți, care trebuie să cunoască atât cauzele cât și remediile superstițiilor de tot felul, dar și pentru credincioși, mai ales pentru cei mai puțin familiarizați cu doctrina și cultul Bisericii, atât de vulnerabili vizavi de mașinațiile tot mai viclene și mai „rafinat” ale vrăjmașului diavol, aservite copios și de inconștiența și lăcomia pecuniară a unor slujitori media, pe toate căile: ziare și reviste, radio-televiziune și, mai nou, internet. Remarcăm cu mare tristețe și durere că la acestea se adaugă și concursul, pe față sau în ascuns, conștient sau inconștient, al unor confrăți preoți „ortodocși”, care, ispitiți de câștiguri facile și imediate, uită de jurământul depus la hirotonie (în care au rostit, între altele, că vor păzi cu sfințenie învățătura Bisericii) și care profită de ignoranța și necazurile creștinilor simpli, cu diagnosticări de genul „Aaa, e un blestem! Ai cununiile legate! Ți-a făcut cineva farmece!” etc., etc., coborând din demnitatea sacerdotală în lumea ocultă a vrăjitoarelor și descântătoarelor ordinare.

Părintele profesor Drăgulin nu uită să atragă atenția și asupra pericolelor satanice la care sunt expuși tinerii din zilele noastre, mai ales prin intermediul muzicii rock. Chiar numele unor formații celebre în domeniu

trădează faptul că satana și-a „băgat coada”: AC/DC – Antichrist / Death to Christ (*Antichrist / Moarte Hristosului*); KISS – Kings in Satana’s Service (*Regi în slujba Satanei*) etc. Marele capitol al adorării demonilor în muzica rock începe chiar cu „regele” Elvis Presley („Ești un diavol deghizat”) și cu formația Beatles („Album alb al Diavolului”). Ulterior aproape toate formațiile s-au raportat mai mult sau mai puțin la satanism, magie, spiritism și Antihrist: Pik Flozd, Black Sabbath, Led Zeppelin, Elton John, Rolling Stones, Iron Maiden, Lucifer, Queen, Kiss etc. (p. 46).

Dintre toate practicile paranormale, cel cu impactul cel mai mare ca număr de practicanți pare a fi spiritismul. Numai în America se estimează a fi peste 70 de milioane de adepți... (p. 51). O adevărată mișcare antihristică! Dureros de realistă observația părintelui Drăgulin: „Iisus izgonea duhurile rele, spiritiștii le cheamă! (p. 49).

*

Față de toate aceste practici pierzătoare de suflete, descrise amănunțit în carte, părintele autor sfătuiește alipirea creștinilor de Biserica lui Hristos și mijloacele ei sfinte: Dumnezeieștile Liturghii, Sfintele Taine, rugăciunile rânduite pentru fiecare trebuință în parte. Părintele profesor insistă, totodată, cu un îndemn adresat preoților de la orașe, unde practicile oculte proliferază mai accentuat: „În parohiile urbane ar trebui ținute predici pentru fiecare superstiție în parte. În nici un caz, păstorul de suflete nu poate ocoli această realitate și explicarea psihologică și științifică a fenomenelor” (p. 53).

În concluzie, cartea de față reprezintă un instrumentar valoros în sprijinul misionarismului ortodox de astăzi, întrucât, o dată cu informațiile ample și soluțiile concrete prezentate, poartă pecetea autorității unui părinte-autor erudit și cu o experiență pastorală de peste 40 de ani.

Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon

Ieromonah Nicholas Saharov “IUBESC DECI EXIST, TEOLOGIA ARHIMANDRITULUI SOFRONIE” , traducere diacon Ioan I. Ica jr., Ed. Deisis, Sibiu 2004, p. 333

Acum aproape șapte secole Francesco Petarca ne dezvalua că “o carte ne delectează până în maduva oaselor, ne grăiește și ne dă sfaturi și este unită cu noi printr-o familiaritate vie și armonioasă”.

Aplecându-ne asupra operei Ierodiaconului Nicolas Saharov “*Iubesc deci exist, Teologia Arhimandritului Sofronie*”, observăm că reflecția marelui umanist exprimă și azi un adevăr de netăgăduit, problemele abordate aici ne delectează până în străfundul sufletului și ne trezește adânci emoții și alese bucuri duhovnicești.

Este foarte dificil să prezentăm o lucrare despre Teologia Arhimandritului Sofronie deoarece aici găsim întruchipată gândirea lui în privința misterului treimic insondabil experimentată într-o trăire duhovnicească de o viață. Proiectată în nouă capitole, cartea Ieromonahului Nicholas Saharov ne ilustrează nivelul înalt pe care la atins teologia și spiritualitatea ortodoxă, Arhimandritul Sofronie constituind un exponent al experienței mistice și un izvor prețios pentru viața duhovnicească a secolului XX. Concepută după modelul unui compendiu de teologie, cartea Ieromonahului Saharov analizează într-un mod succinct și gradat Teologia Arhimandritului Sofronie.

În primul capitol, *Formarea Teologică a Arhimandritului Sofronie*, autorul ne reliefează viața și căutările lui spirituale spre realizarea progresului teologic și duhovnicesc. Cercetator asiduu al operelor marilor filozofi și teologi ruși precum și ucenicia desfășurată pe lângă marele stareț Siluan Athonitul a constituit factorul promotor al formării Arhimandritului. Starețul Siluan i-a sădit din plin concepția sa “*Un lucru e să crezi în Dumnezeu și altul să-L cunoști pe Dumnezeu în Duhul Sfânt*”(p. 21). Toate acestea au făcut ca Arhimandritul Sofronie să devină punte între lumea occidentală și tradiția patristică orientală, dezvoltând astfel o sinteză organică prin prisma porpriei sale trăiri și experiențe.

În capitolul II, intitulat “*Principiile Teologiei Arhimandritului Sofronie*”, autorul se apleacă asupra cunoașterii lui Dumnezeu unde Arhimandritul Sofronie face o distincție între cunoașterea rațională (științifică) și cunoașterea duhovnicească. Cunoașterea științifică de multe ori abordează problema existenței divine într-o perspectivă materialistă și impersonală, pe când, cunoașterea duhovnicească este cunoașterea reală, adevărată și personală. Arhimandritul este adeptul ambelor cunoașteri, pentru că numai amândouă ne oferă o cunoaștere globală despre existența lui Dumnezeu “*cei în care predomină tendința de a-L cunoaște pe Dumnezeu în mod intelectual (prin știința teologică) nu primesc experiența vie a veșniciei. Nici cei satisfăcuți doar cu rugăciunea nu ating desăvârșirea, deși uneori ei sunt mai aproape de Dumnezeu decât primii. Nici teologie fără rugăciunea de pocăință, nici rugăciunea chiar și fierbinte, dar fără o viziune teologică rezonabilă nu e desăvârșită. Numai o cunoaștere care include într-o singură viață integrală ambele aspecte mai sus menționate se apropie de plinătate (p. 73)*”.

În capitolul III ni se prezintă conceptul de *persoană – divină și umană* unde pentru Arhimandritul Sofronie “*Persoana – Ipostasa e principiul cel mai intim al Ființei Absolute, dimensiunea ei primă și ultimă (p. 85)*”. Persoana umană este marcată de maximalism, omul căutând totdeauna să se autodepășească ajutat de harul dumnezeiesc. El este un *microtheos*, afirmă Arhimandritul “*în limitele existenței pământești, spiritul nostru personal ipostatic e pus în fața sarcinii de a străpunge bariera timpului și spațiului (p. 96)*”.

Transcederea omului nu se poate realiza decât prin kenoză. De aceea în capitolul IV al lucrării se aduce un succinct elogiu kenozc, *întruparea Mântuitorului constituind apogeul acesteia, “Logosul divin necreat intră și asumă un mod “inferior” de existență: existența umană creată (p. 115).”* Pentru Arhimandritul Sofronie dimensiunea kenotică a existenței ipostatice e un factor hotărâtor în hristologie, în teologia ascetică și liturgică. Ea presupune o golire a omului de finit și o deschidere spre infinit, “*deplinătatea kenozei precede plinătatea desăvârșirii (p. 132)*”. Un lucru novator este prezentarea kenozei din punct de vedere liturgic, Sfânta Liturghie fiind prin excelență kenoză și pleromă “*Chemarea Duhului Sfânt pentru a realiza actul supranatural de sfințire e o altă micșorare de Sine kenotică din partea lui Hristos Logosul pe Care preotul îl reprezintă la Liturghie. (141).*”

În capitolul V noțiunea de *chip și asemănare* e abordată ca o dimensiune dinamică în perspectiva desăvârșirii omului. Pentru Arhimandritul Sofronie

aceasta constituie modul de existență a omului care îmbrățișează totalitatea lui, făcându-se astfel mesagerul ecoului și gândirii Sfinților Părinți. Calea de realizare a chipului e viața ca imitare a vieții lui Hristos *“Pentru noi creștinii, problema care ne stă în față e una absolută: aceea de a deveni, dacă e cu putință, asemenea lui Hristos în toate, pentru că prin această asemanare cu Omul Hristos, să dobândim asemanarea cu Dumnezeu, care e scopul și sensul ultim al existenței noastre (p. 146)”*.

“Îndumnezeirea omului” fiind scopul existenței umane o găsim tratată în capitolul VI în mod magistral de autor afirmând că Arhimandritul Sofronie merge pe gândirea Sfinților Părinți: Irineu, Atanasie cel Mare, Sfinții Părinți Capadocieni, Maxim Marturisorul etc. *“Hristos Logosul S-a făcut până într-atât ceea ce suntem noi, cât să ne facă pe noi ceea ce este El (p. 171)”*, dezvoltând un concept de participare dinamică a omului la Dumnezeu prin mijlocirea Logosului divin. Astfel *“omului i se va da posibilitatea să sălășluiască în tăria lui Dumnezeu, care e dinamică în cel mai înalt grad. Și acest lucru e cu adevărat “o odihnă veșnică.(189)”*.

Părăsirea de către Dumnezeu (enkataleipsis) e adânc înrădăcinată în tradiția răsăriteană, mulți asceți ortodocși experiind aceasta. De aceea în capitolul VII autorul tratează această temă, accentul fiind pus de Arhimandritul Sofronie pe evenimentul Ghetsimani, considerat ca o “jertfă lăuntrică” a Domnului cu valoare mântuitoare de primă importanță în istoria mântuirii. Adept al gândirii marilor traitori creștini, Arhimandritul înțelege prin părăsirea de Dumnezeu *“nu o retragere completă a harului..ci mai degrabă o mică micșorare a lui. Scopul acestei retrageri a harului e acela de a-i da posibilitatea omului să-și manifeste libertatea și fidelitatea față de Dumnezeu. Fără această punere la încercare nu ne putem realiza ca persoane cu adevărat libere în sfera desăvârșirii.”(p. 225).*

Ideea unei călăuziri duhovnicești e un element indispensabil oricărei tradiții religioase ascetice. De aceea și arhimandritul Sofronie avansează noțiunea de ascultare față de un povățuitor duhovnicesc la un nivel teologic ridicat, tratată de ieromonahul Saharov în capitolul VII. Bătrânul harismatic (gheron sau stareț) este un mijlocitor între Dumnezeu și ucenic care mediază formarea *“unei legături duhovnicești triumphiulare-bătrân-Dumnezeu-ucenic. Acesta (bătrânul) trebuie să fie un om împodobit cu toate virtuțile, având cunoașterea Scripturilor, iubitor de Dumnezeu și smerit, nemânios și lipsit de mândrie sau slavă deșartă”(p. 261) “făra cultura adevăratei ascultări”* precizează autorul *“persoana rămâne inevitabil într-un circuit*

închis în sine. Absența ascultării în predispoziția unei persoane e semnul autentic al unei boli a sufletului care restrânge persoana în limitele egoismului individualist”(p. 272). Evaluând necesitatea ascultării arhimandritul Sofronie răspunde tezelor existențialiste ale secolului XX cu privire la libertatea individului; ascultarea nu anulează și contrazice libertatea ciconduce la ea și o întărește.

În ultimul capitol (IX), ca un epilog al lucrării autorul tratează despre *“aducerea aminte de moarte în tradiția creștină”*. Arhimandritul Sofronie a prezentat-o în operele sale atât ca un fenomen intelectual activ în care mintea omului nu poate accepta ideea morții, cât și ca o stare mistică dată prin har care ne îndeamnă la pocăință și la stăvilirea patimilor spre realizarea curăției și sfințeniei vieții.

Analizând așadar lucrarea ieromonahului Nicholas Saharov *Iubesc, deci exist* observăm că acesta ne prezintă gândirea arhimandritului Sofronie într-un mod care reliefează viziunea și experiența sa duhovnicească. Acesta prin viziunea și experiența sa duhovnicească are o percepție avansată despre viața duhovnicească constituind astfel o punte între gândirea orientală și occidentală trezind astfel în sufletul cititorului un imbold spre a urma lui Hristos, *“Calea, Adevărul și Viața”*(Ioan 14,6).

Pr. prof. Dorin Zarioiu

Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *MISIUNEA BISERICII ÎNTR-O LUME SECULARIZATĂ*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 2004 (132 p.)

În Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a văzut lumina tiparului cartea Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, membru de onoare al Academiei Române, intitulată: *Misiunea Bisericii într-o lume secularizată* (2004, 132 p). Această lucrare încununează preocupări mai vechi ale Părintelui Profesor, cu caracter general teologic, aplicate unor situații misionare concrete cu care se confruntă Biserica noastră astăzi și care au constituit subiectul cărților publicate după anul 1990: *Teologie și cultură* (Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1993), *Ortodoxie și Contemporaneitate* (Editura Diogene, București, 1996), *Hristos, Biserică, Societate* (Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Române, București, 1998), *Ortodoxie și Catholicism, Dialog și Reconciliere* (România Creștină, 1999).

În toate aceste lucrări de referință pentru teologia românească actuală, Părintele Profesor a urmărit și a reușit să depășească aspectul exclusiv speculativ al teologiei, evidențiind conținutul spiritual - duhovnicesc al acesteia. O altă preocupare constantă este evidențierea relației dinamice dintre teologie și cultură, cu consecințe profunde pentru misiunea Bisericii în lumea contemporană.

În *Misiunea Bisericii într-o lume secularizată*, pe lângă evidențierea principalelor aspecte ale misiunii Bisericii astăzi, Părintele Profesor elaborează o autentică teologie a misiunii, care justifică eficiența acesteia și o susține în același timp. Astfel, în fundamentarea teologică a misiunii, Părintele Profesor pornește de la unitatea lumii văzute și nevăzute, cu originea în Logos. "Unica armonie" de care vorbește Sfântul Atanasie cel Mare își are

baza în raționalitatea cosmosului, dedusă din Logosul "prin care toate s-au făcut".¹ Dacă, potrivit aceluiași părinte: "Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să se îndumnezeiască", înseamnă că Mântuitorul Hristos, ca Dumnezeu - Om, unește în Sine cerul și pământul.

Modalitatea dualistă de a percepe realitatea s-a manifestat în două direcții distincte: în primul mileniu s-a pus un accent deosebit pe inteligibil (cu referire exclusivă la realitățile spirituale), datorită influențelor platonice și maniheice, pentru ca în mileniul al doilea să fie evidențiat sensibilul (cu referire la lumea materială), sub influență aristotelică și iluministă.²

Consecința imediată a acestei abordări a fost confundarea transcendenței lui Dumnezeu cu absența Sa din creație, confuzie care a provocat secularizarea și o susține. Urmărilor acestei disocieri arbitrare sunt evidente și astăzi, în special în hristologie, unde se vorbește despre un Iisus al istoriei, ca om, și Hristos al gloriei, ca Dumnezeu, care nu se regăsesc în nici un fel. Mai mult, pe anumite segmente teologice, se susține ideea că Hristos nu a venit ca să-l îndumnezeiască pe om, ci ca să-l umanizeze, pentru că îndumnezeirea ar fi sinonimă cu desființarea omului natural. "Dar aceasta înseamnă că omul nu mai poate face experiența eternității, ci rămâne închis în hotarele istoriei și ale cosmosului ca în propriul său mormânt, iar Biserica nu mai poate răspunde sfidărilor care vin din partea lumii secularizate. Cu ajutorul științei și al tehnicii, omul poate să domine într-o anumită măsură natura înconjurătoare, dar fără prezența lui Hristos ca Dumnezeu și om nu mai poate domina forțele iraționale care-l confruntă din interiorul propriei lui ființe. Nu este deloc surprinzător dacă asistăm la o escaladare continuă a agresivității, violenței, urii și terorismului în lume".³

Misiunea Bisericii într-o lume secularizată va fi încununată de succes doar în cazul în care se va sprijini pe persoana divino-umană a Pantocratorului, din trei motive: 1). secularizarea a prins rădăcini acolo unde Bisericile creștine au confundat transcendența lui Dumnezeu cu absența Lui din creație; 2). procesul de îndumnezeire a omului în Hristos nu privește doar lumea de dincolo, ci începe de aici, ca temei al renașterii noastre spirituale și morale; 3). în fine, pentru că Hristos Pantocrator este începutul, mijlocul și sfârșitul veacurilor, care ne arată că lumea aceasta n-a fost zidită de Dumnezeu ca să fie secularizată, ci ca să fie transfigurată și îndumnezeită, pentru a deveni cer nou și pământ nou în împărăția lui Dumnezeu, la sfârșitul veacurilor.

1. Introducere, în *op.cit.*, p. 5

2. *Ibidem*, p. 7

3. *Ibidem*, p. 8

4. *Ibidem*, p. 9

Hristos ca Pantocrator ne descoperă sensul creației și al devenirii ei eshatologice".⁴

Pornind de la prologul Evangheliei după Ioan, unde se vorbește de Logosul divin prin care s-au făcut toate, Sfântul Atanasie cel Mare pune în circulație o cosmologie unitară, în care disocierea dintre sensibil și inteligibil este eliminată. Vorbește și el despre sensibil și inteligibil, dar aceste realități nu se mai opun, "ci dimpotrivă, au o structură rațională, fiindcă sunt ținute împreună prin caracterul unitar și rațional al ordinii cosmice, alcătuită de Logosul divin", care nu mai este idee, ci persoană divină, "care coboară din planul transcendenței divine necreate, în planul imanent al creației, prin lumina Sa dumnezeiască, pentru a ține toate lucrurile împreună și pe fiecare în parte, alcătuiind astfel ordinea rațională și armonioasă a întregii creații".⁵

Pornind de la Revelația divină, Părinții au ajuns la concluzia că întreaga lume dispune de o raționalitate interioară, consecință a creației prin Logos.

La baza acestei raționalități se află două componente: ideile sau rațiunile eterne, ca modele ale lucrurilor create, cu izvorul în Logos și care se manifestă prin energiile divine necreate și raționalitatea creației, în care se oglindește rațiunea Logosului, prin energiile ei create. "Lumea materială este o țesătură a raționalității plasticizate sau materializate cu caracter de obiect, în care se împletește lucrarea energiilor necreate cu cele create. Datorită acestui fapt, părintele Stăniloae ne arată că energiile create stau la baza raționalității lucrurilor naturale, poartă capacitatea de a primi în ele puterea energiilor necreate, care transfigurează făptura".⁶

Pornind de aici, mântuirea realizată de Logosul întrupat are o dimensiune cosmică, pentru că nu poate fi separată de activitatea creatoare a lui Dumnezeu.

Datorită raționalității care unește lumea materială cu cea spirituală, Mântuitorul Hristos recapitulează în Sine întreaga creație, care este bună din punct de vedere ontologic. Răul din lume nu ține de esența ei, ci de opțiunea sau voința liberă a omului și de aici derivă în mod firesc concluzia că renașterea spirituală este posibilă "prin puterea unificatoare a Logosului întrupat, Pantocratorul, Cel care ne descoperă adevăratul sens al lumii".⁷

Centralitatea Mântuitorului Hristos, evidențiată de Părintele Stăniloae, reluată, sistematizată și dezvoltată de Părintele Profesor, constituie cheia de boltă a misiunii Bisericii în lumea contemporană, din mai multe motive. În primul rând, știința poate progresa, în cunoașterea ordinii raționale a creației

5. *Logosul divin și unitatea creației într-o lume secularizată*, p. 96

6. Raționalitatea creației și importanța ei în gândirea părintelui Stăniloae, în *op. cit.*, p. 114

7. *Ibidem*, p. 118-120

și a Logosului din creație, care se află la temelia centralității lui Hristos. S-a impus astfel ideea Părintelui Stăniloae că "Dumnezeu a creat lumea ca prin raționalitatea ei interioară în Logosul divin să constituie mijloc de dialog între om și Dumnezeu, spre mărirea Creatorului, creșterea spirituală a omului și progresului lui științific".⁸

Centralitatea lui Hristos este importantă și pentru dialogul creștinismului cu celelalte religii. Ortodoxia a evidențiat în mod constant importanța revelației naturale în raportul creștinismului cu celelalte religii, precizând faptul că revelația naturală nu este infailibilă prin ea însăși și că trebuie completată prin revelația supranaturală. "Revelația naturală ține de iconomia Logosului preexistent, pe când Revelația supranaturală ține de Logosul întrupat, Care ne împărtășește învățătura adevărată și harul mântuitor prin omienitatea Lui îndumnezeită, Modelul suprem de comportare, pe care suntem chemați să-L transpunem în viața noastră. Adevărul și harul nu se pot detașa de persoana lui Hristos. Apreciem interesul pentru forța iluminatoare a Cuvântului, dar adevărata legătură dintre creștinism și alte religii n-o aflăm prin confuzia revelației naturale cu cea supranaturală, ci prin complementaritatea pe care Revelația supranaturală o reprezintă față de cea naturală, în lumina ordinii raționale a creației date în Logosul Tatălui întrupat pentru mântuirea noastră".⁹

Centralitatea lui Hristos este în egală măsură relevantă și pentru misiunea Bisericii în lumea secularizată contemporană, care exclude posibilitatea împărtășirii sau a participării la sfințenia lui Dumnezeu.

Pornind de la afirmația Părintelui Stăniloae: "creștinismul a desființat într-un anumit sens granița dintre sacru și profan, întrucât a dat posibilitatea tuturor de a deveni sfinți". Părintele Profesor precizează că răul din lume nu ține de ființa acesteia, ci de opțiunea sau libertatea omului. Pornind de aici, spiritualitatea creștină nu are doar un caracter psihologic, pentru că nu se adresează doar rațiunii și voinței, ci și unul ontologic, pentru că se adresează omului întreg, format din trup și suflet.

"Căci pentru aceasta Fiul lui Dumnezeu a luat trup și l-a transfigurat prin actele Sale mântuitoare. Această spiritualitate ortodoxă este singura care poate converti forțele raționale din adâncul ființei umane, agresivitatea și violența, în forțe ale binelui și iubirii, prin puterea Duhului lui Hristos și prin viața de rugăciune, post și filantropie".¹⁰

8. Centralitatea lui Hristos în gândirea Părintelui Stăniloae, în *op.cit.*, p. 47

9. *Ibidem*, p. 49

10. *Ibidem*, p. 51

Este eliminată astfel separația dintre natural și supranatural care a obligat teologia primului mileniu să acorde o atenție exclusivă lui Dumnezeu și sufletului omenesc, ignorând trupul și materia, pentru ca în mileniul al doilea să "divinizeze" lumea și propriul trup, ignorând existența lui Dumnezeu și a sufletului.

"Creștinismul își va regăsi adevărata vigoare spirituală și transfiguratoare a misiunii lui în lume, atunci când se va sprijini pe această prezență cosmică a Logosului întrupat... Această prezență cosmică a lui Hristos, pe care o sugerează pictura exterioară a bisericilor din nordul Moldovei, dar și ordinea rațională a universului, constituie arma spirituală care ne-a permis să traversăm lunga noapte a stăpânirii comuniste și să rămânem popor creștin. Și tot această prezență cosmică pe care trebuie să o afirmăm în fața omului modern, în lumina revelației naturale și supranaturale, ne arată că lumea n-a fost zidită ca să fie profanizată de omul închis în el însuși, în chip individualist, ci ca să devină cer nou și pământ în Iisus Hristos ca Dumnezeu și om adevărat. Hristos este Atotțiitorul sau Pantocratorul care susține creația pe care a zidit-o după bunăvoința Tatălui și o duce spre ținta desăvârșirii ei finale, prin prezența și lucrarea Sa cosmică".¹¹

Deci misiunea creștină are un evident conținut spiritual, pentru a tinde să înalțe omul la comuniunea de viață veșnică a Sfintei Treimi. Motorul acestei tendințe este Mântuitorul Hristos sau Logosul întrupat, așa cum s-a văzut.

Dimensiunea "filocalică" a misiunii Bisericii pleacă în mod paradoxal de la raționalitatea creației, fără a se limita însă la aceasta. Înțelegerea rațională a realității este necesară, fiind o treaptă sau o etapă în cunoașterea lui Dumnezeu, dar nu singura sau ultima. Părintele Stăniloae vorbește de un "nou ascetism", cu impact structural asupra modului de a înțelege și folosi lumea: "Dar, dacă ilustrul nostru dascăl depășește opoziția dintre știința analitică și spiritualitatea filocalică, fiindcă analiza științifică este o treaptă indispensabilă spre ascetism, aceasta se datorează raționalității creației care ține împreună lumea naturală văzută cu lumea spirituală nevăzută".¹²

Învierea Mântuitorului Hristos este sinonimă cu taina materiei îndumnezeite prin har, iar trupul nostru se va preface după chipul trupului Său înviat, pentru că același Hristos este mereu prezent și lucrător în viața și misiunea Bisericii. " De la Rusalii, Biserica se menține și înaintează în planul vieții care se hrănește din sfințenia, din îndumnezeirea și din învierea lui Hristos. El este ipostasul divin întrupat, jertfit și înviat o dată pentru toți, iradiind în viața Bisericii puterea Sa de jertfă și puterea de înaintare către

---

11. *Ibidem*, p. 52

12. *Raționalitatea creației...*, p. 116

înviere. Hristos însuși continuă să fie în ea Arhiereul care se oferă pe sine ca jertfă în continuare, învățătorul care propagă învățătura despre Sine și despre mântuirea în Sine și Conducătorul nostru spre mântuire, călăuzindu-ne prin întreita Lui slujire spre viața de veci.¹³

Din punct de vedere ortodox, atât viața creștinilor în Biserică, cât și apostolatul lor social sunt susținute de aceeași prezență și lucrare a Mântuitorului, prin Duhul Sfânt. Astfel, apostolatul creștin nu se confundă cu activismul politic, ci poartă în el pe Hristos și puterea Lui dumnezeiască de a transfigura omul și istoria. "Dacă creștinismul s-a secularizat, este din cauza faptului că apostolatul creștin a izolat Persoana divino - umană a Mântuitorului și a pierdut dimensiunea lui spirituală, transformându-se în prozelitism și activism social. Creștinismul nu ne lasă însă în cadrul puterilor noastre limitate și nici nu ne vorbește de închipuite puteri impersonale, de care tot noi am dispune prin diverse tehnici, ci de Persoana reală, mai presus de toate, a lui Dumnezeu întrupat, ca izvor a toată viața, al vieții desăvârșite și eterne, dar care totuși ne-a făcut dovada existenței și a interesului Ei față de noi, prin care a intrat cu noi în istorie, ca să rămână în această legătură în vecii vecilor. Apostolatul creștinilor rămâne mijlocul prin care Domnul transfigurează omul și creația, începând de la Cincizecime, prin Biserică".¹⁴

După stabilirea suportului teologic și după precizarea conținutului spiritual - duhovnicesc al misiunii creștine, Părintele Profesor abordează câteva din cele mai importante și actuale probleme misionare cu care se confruntă Biserica.

Una din aceste probleme este integrarea țării noastre în structurile europene și poziția Ortodoxiei față de cultura Apuseană, care, începând cu secolul luminilor, s-a afirmat ca o cultură autonomă, care face abstracție de Dumnezeu. Consecința firească a acestei autonomii a fost transformarea religiei într-o problemă particulară, care ține de opțiunea individului, fără nici un impact social, unde rolul decisiv îl are știința. "Autonomia rațiunii a determinat omul să-și întoarcă privirea de la transcesdența divină la imanența lumii".¹⁵

Pentru depășirea rupturii dintre cunoașterea științifică și cea teologică, Părintele Profesor propune ca soluție depășirea autonomiei lumii naturale față de lumea supranaturală, pentru că ambele au sorginea în Persoana Logosului, prin care au fost făcute toate. "Întocmai ca opera ieșită din mâinile unui artist genial, creația constituie, prin grandoarea și măreția ei, o ade-

13. Apostolatul ortodox și provocările lumii moderne, în *op.cit.*, p.14

14. *Ibidem*, p.15

15. Credință și rațiune, în *op. cit.*, p. 55

16. *Ibidem*, p.56

vărată simfonie cosmică".¹⁶ Rațiunea poate deveni autonomă, dar această devenire nu ține de ființa ei, ci de libertatea omului.

"Dacă se pornește de la premiza rațiunii autonome în sine, așa cum se întâmplă astăzi, atunci credința apare ca o stare aflată în opoziție cu statutul natural sau autonom al omului. Dacă se pornește însă de la premiza unei rațiuni care nu funcționează autonom, ci vine de la Dumnezeu, atunci credința apare ca un fenomen care se înscrie firesc în ființa rațiunii și a omului, căci omul este creat după chipul lui Dumnezeu și poartă în ființa lui nostalgia eternității".¹⁷

Strâns legată de integrarea europeană este și problema globalizării, pe coordonata ei culturală. Această coordonată poate fi redefinită drept "supracultură" și "este aplicată unei realități care se structurează cantitativist, după principii utilitare și hedoniste".¹⁸ Cultura globală se suprapune culturilor particulare sau caută să le anuleze, asociindu-se cu influența deconstructivă a postmodernismului, care ignoră tradițiile și valorile specifice unei comunități etnice. În acest caz, se poate vorbi de un conflict între cultura globală și culturile particulare și, pentru rezolvarea problemei, este necesar apelul la gândirea teologică a Părinților.

Părinții răsăriteni au regândit raportul dintre universal și particular, pornind de la Revelația divină, pentru a depăși opoziția dintre lumea sensibilă și cea inteligibilă, opoziție "care făcea imposibilă întruparea reală a lui Dumnezeu, ca spirit absolut, în hotarele lumii sensibile sau naturale".¹⁹ Cel care inițiază acest proces este Sfântul Atanasie cel Mare, care vorbește despre ordinea armonioasă a creației văzute și nevăzute, cu centrul de gravitate în persoana Logosului. Astfel, cultura universală și cea particulară nu mai constituie realități separate și opuse, ci aspecte ale aceleiași realități, înrădăcinate în constituția interioară a creației, după voia lui Dumnezeu. "În lumina ordinii armonioase și unice a creației în Logosul divin, Unul din Treime, reconstrucția cosmologică a Sfântului Atanasie cel Mare ne permite să înțelegem cultura globală ca un reflex al comuniunii trinitare care pune accentul pe identitatea fiecărui neam și a culturii lui particulare, dar și pe legătura intimă dintre ele".²⁰ Astfel, Ortodoxia nu poate accepta o cultură globală, care ignoră identitatea națională, dar nici culturile naționale închise, care pot promova șovinismul. "Identitatea fiecărui neam trebuie să rămână

17. *Ibidem*, p. 59

18. Ortodoxie și globalizare. Cultura globală și culturi particulare, în *op. cit.*, p.101

19. *Ibidem*, p.106

20. *Ibidem*, p.107

21. *Ibidem*, p. 109

identitate deschisă, capabilă să păstreze modul specific al fiecărui neam, dar să promoveze și cooperarea cu alte neamuri, spre progresul comun".²¹

Atunci când Mântuitorul trimite Apostolii să propovăduiască Evanghelia la neamuri și să boteze în numele Sfintei Treimi, este exprimată atât diversitatea sau identitatea neamurilor, cât și relația dintre ele, în lumina comuniunii trinitare. "Globalizarea reprezintă un proces ireversibil, pe care nimeni nu-l mai poate împiedica. Datoria noastră de ortodocși nu este aceea de a respinge procesul ca atare, fiindcă are aspecte care sunt benefice, și nici de a-l accepta ca o fatalitate în forma lui utilitară, ca să pledăm pentru o cultură capabilă să ofere identitatea neamurilor, dar și cooperarea rodnică dintre ele, spre îmbogățirea reciprocă a tuturor".²²

După anul 1990, este evident faptul că misiunea Bisericii are o dimensiune socială incontestabilă, motiv pentru care se pune și problema relației dintre Biserică și politică. Referitor la acest aspect, părerile sunt împărțite: unii vor ca Biserica să se implice în politică, iar alții nu, fiecare parte susținându-și poziția cu argumente proprii. Pentru lămurirea problemei este necesară evidențierea unei viziuni asupra istoriei, pe care a adus-o creștinismul, eliminând mitul circular al veșnicei reînnoiri și înlocuindu-l cu ideea de creație și istorie vectorială: istoria începe cu crearea cerului și a pământului și sfârșește cu cerul nou și pământul nou de la sfârșitul veacurilor. În acest context rostul omului este acela de a se înălța împreună cu creația la starea de comuniune deplină cu Dumnezeu, în efortul de împlinire a acestui deziderat stimulându-se progresul spiritual, economic și politic al lumii. "Dacă Biserica vrea să înlăture acuzațiile că s-ar implica în politică, sau pe cele că se ocupă numai de contemplație și spiritualitate, atunci trebuie să redescopere caracterul profetic și eshatologic al misiunii ei în Hristos. Într-o lume care nu vrea să știe decât de valori materiale, Biserica are misiunea să descopere lumii sensul progresului ei spiritual".²³ Acest progres este inițiat și susținut prin misiunea Bisericii în timp și în istorie și se sfârșește în eshatologie, când Dumnezeu face toate lucrurile noi, pentru că El este prezent în lume, prin energiile Sale necreate, pentru a o conduce spre scopul final.

Cunoscutul profesor Nicolae Balca spunea că în antichitate omul vorbea cu cosmosul, pentru că nu îl deosebea de Creatorului lui; în Evul Mediu, vorbea cu Dumnezeu, pentru că ajunsese la concluzia că, deși nu se confundă cu lumea, El este mereu prezent în viața lumii; astăzi, omul vorbește doar cu el, din cauza culturii secularizate care transferă centrul de gravitație al lumii

22. *Ibidem*, p. 111

23. Biserica și politica în *op. cit.*, p. 29

24. Cf. *op. cit.*, p.15

de la Dumnezeu la om.²⁴ Antropocentrismul l-a făcut pe om sclavul puterilor iraționale care alimentează agresivitatea și ura din relațiile dintre oameni și numai o spiritualitate bazată pe lucrarea sinergetică a lui Hristos poate constitui remediul împotriva patimilor. Această spiritualitate nu are nimic comun cu inhibiția sau cu autoflagelarea, pentru că se întemeiază pe conversiunea energetică sau prefacerea duhovnicească, care se produc în adâncul ființei umane, prin moartea și învierea tainică cu Hristos, prin lucrarea Sfântului Duh. Dacă energia patimii îl transformă pe om în sclavul propriilor instincte dereglate, energia pusă în slujba virtuții vindecă instinctele viciate și înalță omul la asemănarea cu Dumnezeu, prin transformarea lui în Hristos. "Biserica răsăriteană nu ignoră valoarea și importanța spiritualității psihologice, care se adresează doar sufletului, dar numai atunci când spiritualitatea psihologică, care împinge omul la acțiune, se adâncește și devine o spiritualitate ontologică, care îmbrățișează conștientul și subconștientul uman, poate contribui la renașterea spirituală și morală a credinciosului în Hristos pentru a trăi în pace și bunăvoină cu Dumnezeu și cu semenii săi, dar și cu creația".²⁵

Cultura secularizată are consecințe negative și în domeniul artei, impunând inesteticul și maleficul. Ecranele, mari sau mici, aduc în suflete și în case genii rele și posedăți care se bucură de răul pe care-l fac și de suferința pe care o provoacă, vampiri, extraterestri, godzile etc. "Am putea spune că peisajul cultural actual al țării noastre se caracterizează tot mai evident prin confruntarea dintre esteticul sfințeniei și inesteticul malefic".²⁶

Dacă platonismul accentua în mod exclusiv valorile spirituale, aristotelismul a favorizat apetitul culturii europene pentru valorile materiale, care, cu timpul, a degenerat în consumism sau în competiția pentru producerea bunurilor materiale. Dar ordinea armonioasă și rațională a creației văzute și nevăzute "arată că omul și lumea nu sunt destinate să se secularizeze și să se închidă în mormântul imanenței, ci să se spiritualizeze sau să se transfigureze pentru a deveni cer nou și pământ nou... Nimeni nu disprețuiește bunurile materiale, fiindcă omul este și trup..., dar după cuvântul Mântuitorului trebuie să căutăm mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și toate celelate se vor adăuga nouă".²⁷

Consecințele negative ale culturii secularizate afectează în egală măsură și familia, cu toate că învățătura de credință ortodoxă a evidențiat întotdeauna sensul profund religios și spiritual al acesteia. Astfel, taina căsătoriei

25. Iisus Hristos. Spiritualitatea ontologică - remediul violenței, în *op. cit.*, p. 89

26. Esteticul și inesteticul în lumina spiritualității răsăritene în *op. cit.*, p.63

27. Spiritualitate și consumism, în *op. cit.*, p. 130

reflectă în constituția ei misterul Sfintei Treimi, iar sfera ei de influență privește Biserica în integralitate. "Atâta timp cât privim căsătoria sau familia numai din perspectiva celor care se căsătoresc și nu o raportăm la Treime, la Biserica întregă și la societatea întregă, nu vom înțelege că familia poartă în ea taina iubirii dumnezeiești".²⁸

Familia are și un fundament creațional sau natural, dar acesta nu trebuie separat de harul divin. Datorită acestuia, familia devine "taină mare", prin raportarea la Hristos și la Biserică.

Ignorarea structurii logice și spirituale revelate a familiei a dus la "apariția unor modele alternative ale familiei, care numai țin seama nici de legea lui Dumnezeu și nici de legea naturală. Fie că este vorba de familii consensuale sau de familii monoparentale, fie că este vorba de familii homosexuale, toate acestea ... au început să fie recunoscute ca legale, în timp ce castitatea sau votul monahal sunt coborâte în rândul manifestărilor nefirești".

S-a pretins de către unii că în teologia ortodoxă s-ar accentua în mod unilateral spiritualitatea monastică și contemplativă, micșorându-se astfel interesul Bisericii pentru condiția socială a existenței umane. Realitatea demonstrează contrariul: spiritualitatea ortodoxă urmărește atât desăvârșirea personală, cât și slujirea aproapelui și a lumii, datorită faptului că una nu s-ar putea concretiza fără cealaltă. Desăvârșirea personală este condiționată de slujire, iar centralitatea lui Hristos ne împiedică să împărțim slujirea pe coordonate verticale și orizontale: iubind pe oameni și slujindu-le, împlinim voia lui Dumnezeu, adică Îi slujim Lui. Lucrarea Părintelui Profesor Dumitru Popescu ilustrează în mod natural aceste realități fundamentale: teologia ortodoxă nu fuge de problemele lumii și nici nu le ignoră. Dar, în același timp, nu se adaptează nevoilor culturale și spirituale ale diferitelor timpuri, ci le trece pe acestea prin *filtrul Revelației divine*. Această atitudine o face deosebită de greșeli și o face eficientă în același timp.

Pr. conf. dr. Sterea Tache

28. Familia în cultura secularizată, în *op. cit.*, p. 73

NOI APARIȚII EDITORIALE

Biserica în misiune

Patriarhia Română la ceas aniversar

Lucrare tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, 845 pag.

„Ca diacon, ieromonah și arhiereu, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a distins ca unul din marii slujitori ai Bisericii. Liturghisitor desăvârșit, iubitor al ordinii, curățeniei și a fastului liturgic, predicator de recunoscută și neîntrecută măiestrie, Părintele Patriarh Teoctist este întruchiparea vocației sacerdotale prin excelență. Măreția hieratică ce se degajă

din chipul său de mare arhiereu al lui Hristos, prestanța fizică, eleganța și solemnitatea în mișcări și gesturi vocea plăcută și caldă, inconfundabilă, dicția impecabilă, evlavia și pietatea cu care slujește sunt doar câteva din calitățile cu care Dumnezeu l-a încununat, făcând din părintele nostru duhovnicesc, al tuturor, chipul adevăratului slujitor al lui Hristos.”

(Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae D. Necula)

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la aniversarea a 90 de ani

Editura Liga Culturală pentru unitatea română de pretutindeni, Fundația Euxinus, București, 2005, 60 pag.

„ Astăzi, vedem cum Păstorul Cel Bun, Hristos-Domnul, a chemat din copilărie pe cineva să devină păstor, l-a ajutat și i-a dăruit viața sa lungă ca să poată lucra pentru viața spirituală a unui întreg popor. Astăzi, vedem darul chemării Păstorului Cel veșnic, al Mântuitorului Iisus Hristos, realizat luminos în persoana Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST. Vedem cum 90 de ani de viață, 90 de ani binecuvântați, 90 de primăveri care au rodit

arată viața ca dar al lui Dumnezeu și ca lumină jertfelnică, roditoare.”

(Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei)

Prea Fericitul Teoctist Patriarh al Românilor de pretutindeni

Mărturii, cuvântări, predici, pilde ale Părintelui Patriarh
† Teoctist

Volum aniversar prilejuit de împlinirea vârstei de 90 de ani Editura Liga Culturală pentru unitatea românilor de pretutindeni, Fundația Euxinus, 2005, 295 pag.

*“Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române este un **Patriarh al Românilor de pretutindeni**. Gândul nostru se îndreaptă, așadar, cu sfială spre cel sărbătorit astăzi, Părinte și Patriarh al nostru al tuturor, cel care în urmă cu peste 77 de ani intra ca frate la schitul Sihăstria Voronei pentru a pași apoi temeinic treaptă cu treaptă pe scara slujirii creștine...*

*Și zărim în privirea blândă a Arhiepiscopului lumina din ochii curați ai fiului de țaran care părăsea casa părintească din Tocilenii Botoșanilor spre a se pune în slujba altarului străbun, însoțit de rugăciunile bunilor săi părinți și, fără îndoială, sub ocrotirea cerească a Sfintei Fecioare și pavăza Duhului Sfânt. Deslușind în această lumină chemarea și puterea strămoșilor de demult, îi sărutăm dreapta Părintelui nostru, rugându-L pe Bunul Dumnezeu să-i dea sănătate și putere să ne păstorească mulți ani și de acum înainte! Nădăjduim, ne rugăm și-I mulțumim Mântuitorului pentru împlinirea biruitoare, la vremea rânduită, a lucrării ce va încununa opera de o viață a Prea Fericitului Sale, ridicarea **Catedralei Mântuirii Neamului!** Amin”.*

(Marian Munteanu)

Patriarhul Biblic

Autor: † Calinic, Episcop al Argeșului și Muscelului Editura Episcopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2005, 61 pag.

„Fost-a omul acesta trimis de Dumnezeu la răspântia mileniilor, pentru a zidi cu tactul și înțelepciunea știută de o lume!

Teoctist Patriarhul a fost atins de aripa Duhului Sfânt! Dacă ai sta să numeri în ce calități și virtuți a înnotat acest uluiitor ierarh ortodox român pe o perioadă istorică dintre două milenii, ai putea începe cu Credința curată în Dumnezeu! Nici o abatere și nici o delăsare de la împlinirea datoriilor!

Ca nimeni altul, a intuit și întrupat puntea de legătură între două milenii, punte peste gâlcevi și tălmăciri. La sfârșit de două mii de ani și începutul altei mii, cei doi ierarhi apostolici ai lumii: Teoctist și Ioan Paul al II-lea, legau în spiritul păcii și bucuriei, Răsăritul cu Apusul!”

(† Calinic, Episcop al Argeșului și Muscelului)

Almanah Bisericesc

Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 2004, 192 pag.

„Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor editează lucrarea **Almanah Bisericesc**, prin care încearcă să reliefeze diferite aspecte ale lucrării Bisericii noastre strămoșești în societatea contemporană (Capitolele: Biserica Ortodoxă Română azi și Biserica și Societatea), precum și activitatea clerului și a credincioșilor Sfintei noastre Arhiepiscopii privind slujirea pastorală-misionară (Capitolul: Întru unirea Duhului și a dragostei creștine), asistența socială (Articolul: Misiunea socială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor), preocuparea pentru construirea de noi lăcașuri de cult și conservarea celor existente (Capitolele:

Mărturia vredniciei noastre și Catedrala Mântuirii Neamului), învățământ, spiritualitate, cultură...(Capitolele: Închinare Sfântului Voievod, Ștefan cel Mare la împlinirea a 500 de ani de la trecerea sa în veșnicie și Credință și mărturisire). În loc de final... aducem mulțumiri Părintelui Patriarh Teoctist sub a cărei oblăduire suntem, și tuturor colaboratorilor și mai ales binefăcătorilor care ne sunt aproape cu timp și fără timp”.

(Redacția)

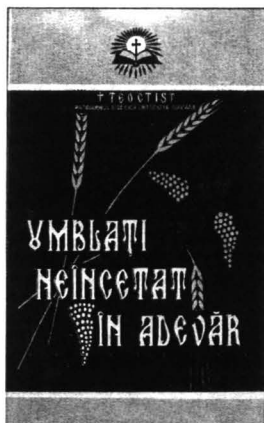
Glasyul Bisericii

Revista Sfintei Mitropolii a Munteniei și Dobrogei
Anul LXIII, Nr. 9-12, septembrie-decembrie, 2004,
326pag.

“Pornită prin truda și jertfelnicia înaintașilor noștri, a marilor truditori ai condeiului care au lucrat la propovăduirea credinței strămoșești, a vieții și activității ei de aproape șase decenii, Revista Sfintei Mitropolii a Munteniei și Dobrogei s-a bucurat de-a lungul existenței de toată prețuirea și aprecierea tuturor iubitorilor de carte. Prin cuprinsul variat, prin informațiile autentice prezentate într-o formă clară și elocventă, prin curajul și îndrăzneala

cu care a înfruntat toate piedicile vremilor, Revista noastră mitropolitană își ocupă locul binemeritat în rândul celor mai prețioase reviste (cărți) de cultură religioasă. Rugând pe Bunul Dumnezeu să vegheze la continuitatea acestei “ofrande a sufletului” (Glasyul Bisericii), aducem adânci mulțumiri Comitetului de Redacție în fruntea căruia se află mereu Părintele nostru Patriarh TEOCTIST, Vicepreședinților, membrilor și redactorului responsabil al căruia suflet și la închinat acestui ideal”.

(Redacția)

Umblați neîncetat în adevăr

Autor: † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 2004, 354 pag.

„Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor publică o lucrare de mare interes și valoare pentru Biserică și teologie, cu titlul semnificativ “Umblați neîncetat în adevăr”- Cuvinte către tinerii teologi. Cartea are drept autor pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist. Lucrarea înmănușiază în sine cuvântări adresate tinerilor teologi, studenți teologi și elevi

seminariști, în diverse împrejurări, pe parcursul celor 54 de ani de rodnică și exemplară slujire arhierescă, a cărui activitate, ca Episcop Vicar Patriarhal, Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, Mitropolit al Olteniei, Mitropolit al Moldovei și Sucevei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a fost intrinsec legată și de învățământul teologic.

Pentru toate acestea slujitorii învățământului teologic românesc sunt recunoscători față de darul pe care și de data aceasta Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist îl oferă cu generozitate acestui domeniu, de care s-a simțit mereu legat sufletește și care îi aparține.”

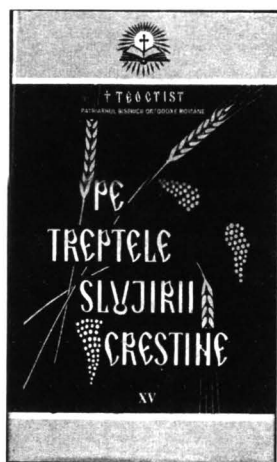
(Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula)

Pe treptele slujirii creștine, volumul XV

Autor: † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, 600 pag.

“Pe treptele slujirii creștine dovedește interesul Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru problematica morală și spirituală așa de complexă și de diferită a lumii contemporane. Familia și pericolul disoluției ei, tineretul, copiii, cei din familie și cei fără familie, școala și educația religioasă, dialogul între confesiuni, ecumenismul, personalități și momente importante din istoria Bisericii și neamului românesc (cum a fost anul 2004 când s-au comemorat 500 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Ștefan cel Mare) și atâtea alte chestiuni tot atât de

importante și de delicate, își găsesc locul în preocupările curente ale Patriarhului nostru. Și mai cu seamă relațiile cu Bisericile ortodoxe surori, cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol îi prilejuiesc întâlniri și vizite reciproce fie la noi în țară, fie în străinătate, întâlniri rodnice pentru întărirea prestigiului Bisericii în această lume amarnic secularizată.”

(Acad. Zoe Dumitrescu – Bușulenga)

Cuvântări și predici

Predici ale părinților Bisericii noastre care au publicat în revista mitropolitană **Glasul Bisericii**

Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 2004, 626 pag..

„În anii slujirii noastre la dumnezeiescul Altar sau în diferite misiuni încredințate de Biserica noastră, am trăit asemenea bucurii, ascultând personal rostirile multor slujitori bisericești, de-a lungul și de-a latul scumpei noastre țări, dar mai cu seamă de pe înălțimea duhovnicească a anvonului Sfintei noastre Patriarhii timp de multe decenii. Cu adânci rădăcini în practica vieții noastre bisericești, cu pilde de ierarhi liturghisitori și predicatori iscusiți ai Cuvântului dumnezeiesc,

vestirea Evangheliei păcii se află la loc de mare cinste în exercitarea îndatoririlor pastorale ale preoțimii Bisericii Ortodoxe Române. Aceasta ne-a și determinat să cutezăm a tipării o mică parte din acele cuvinte ziditoare de suflet ce au văzut în timp lumina tiparului între paginile revistei noastre mitropolitane **“Glasul Bisericii”** de la începuturile ei și până în zilele noastre.”

(Redacția)

Misiunea Bisericii într-o lume secularizată

Autor: Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu

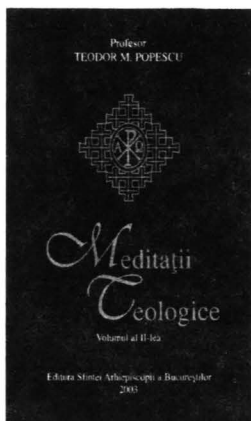
Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 2004, 132 pag.

„Problema capitală a Apostolatului creștin în condițiile culturale ale lumii contemporane este de a depăși ruptura dintre transcendent și imanent, care caracterizează cultura secularizată, în lumina tradiției apostolice, pentru ca omul să trăiască experiența vieții veșnice în condițiile actuale ale vieții lui pământești”.

(Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu

Membru de onoare al Academiei Române)

Meditații Teologice – Volumul al II-lea

Autor: Prof. Teodor M. Popescu

Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor,
București, 2003, 223 pag.

„Omul a trecut, dar chipul său nu poate fi uitat niciodată. Iată pentru ce Vă îndemn, iubiiții mei, să citiți aceste mișcătoare Meditații Teologice, în care veți afla același spirit riguros al marelui Profesor, încălzit însă de adevărul și negrăita bogăție de înțelesuri ale Ortodoxiei noastre românești, la altarul căreia a slujit, cu toată ființa sa, acest ales „preot fără reverendă” al Bisericii Ortodoxe Române.”

(†Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române)

Tinerii - tinerețea Bisericii

† TEOCTIST,

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

TINERII - TINEREȚEA
BISERICII

Autor: † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București,
2003, 127 pag.

*„Iată de ce am aflat cu cale, ca măcar o parte din truda ostanelilor Prea Fericirii Sale să o adunăm într-un mănunchi de **mărgăritare**, pe care le oferim, împreună cu florile dragostei noastre, tuturor, dar, mai ales acestor **chipuri de îngeri**, care sunt mereu străine de invidie și de slava deșartă, și care au fost binecuvântate de Dumnezeu cu cea mai mare virtute: **nevinovăția împlinită de curăția sufletească și de smerenie**, cum spunea odinioară Sfântul Ioan Gură de Aur.*

De fapt, cuvintele acestea sunt adresate deopotrivă tinerilor, părinților, dascălilor, adică tuturor celor pe care Dumnezeu i-a binecuvântat ca fii ai Bisericii și ai Neamului nostru românesc!”

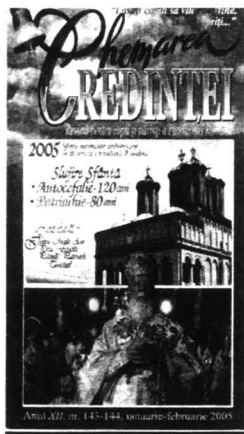
(Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor)

Chemarea Credinței

„Lăsați copiii să vină la Mine”

Revistă pentru copii și părinți ai Patriarhiei Române
Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române, Anul XII, nr. 143-144, ianuarie-
februarie, 2005, 30 pag.

„Pornită din dragoste și jertfelnicie revista
Chemarea Credinței își propune prin paginile pline de
viață și culoare să reliefeze momentele cele mai
importante din viața bisericească (Articolele: Slujire
Sfântă: Autocefalie – 120 ani, Patriarhie – 80 ani;
Mihai Eminescu – 155 de ani de la nașterea sa; Sfânt
Altar românesc la Mirfield – Anglia), personalități de
seamă pe care Sfânta noastră Biserică le sărbătorește
(Articolul: Prea Fericitul Părinte Patriarh

Teoctist la cea de a 90-a aniversare: Întru Mulți Ani Prea Fericite Părinte
Patriarh Teoctist), viața bisericească (Articolele: Biserica Ortodoxă Română este
mama duhovnicească a poporului român; Creștinismul Românesc; Catedrala
Ortodoxă – simbol al autocefaliei; Sărbătorile creștine) și activități culturale
(Articolele: Mărturiile creștine; Prietenii revistei; Jocuri pe teme religioase).

(Redacția)

BULETIN D'INFORMATION

31ME ANNEE - N° 637 31 JUILLET 2004

SOMMAIRE

CALENDRIER ECUMENIQUE

- Evénement de l'histoire ecuménique avec le Patriarcat de Constantinople 1
- Le Pape et le Patriarcat de Constantinople 1
- Visite de l'archevêque de Cantorbéry à Rome pour la fête de la Pentecôte 1
- Visite de l'archevêque de Cantorbéry à Rome pour la fête de la Pentecôte 1
- Visite de l'archevêque de Cantorbéry à Rome pour la fête de la Pentecôte 1
- L'Assemblée générale de l'Union mondiale de la jeunesse orthodoxe 1
- L'Assemblée générale de l'Union mondiale de la jeunesse orthodoxe 1
- L'Assemblée générale de l'Union mondiale de la jeunesse orthodoxe 1

Epispepsis – buletin informativ publicat de Centrul
Ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Geneva, Chambesy,
30 iunie, 2004 – Anul 35, Nr. 636

Cuprins:

*Apropierea relațiilor între Patriarhia Ecumenică și
Biserica Greciei;*

*Hotărârile Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice
intrunit la Fanar, 4 iunie, 2004;*

Componența Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice;

Sanctitatea Sa, Bartolomeu I, Arhiepiscopul

*Constantinopolului, Nouă Romă și Patriarh Ecumenic la
ceas aniversar.*

Epispepsis – buletin informativ publicat de Centrul Ortodox al Patriarhiei
Ecumenice din Geneva, Chambesy, 31 iulie, 2004 – Anul 35, Nr. 637

Cuprins:

*Întâlnirea Sanctității Sale, Bartolomeu I cu Președintele Statelor Unite ale
Americii, George W. Bush;*

*Vizita Patriarhului Ecumenic la Roma cu ocazia prăznuirii Sfinților Apostoli
Petru și Pavel*

Vizita frățească a Patriarhului de Ierusalim la Patriarhul Ecumenic

(Redacția)

Părintele Patriarh Justinian Marina

Autor: Dr. George Stan

Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005, pag.

„Chipul Patriarhului Justinian, întipărit în sufletele tuturor slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre, este zugrăvit aici, cu real talent de către medicul său personal, încât oricare dintre noi toți care l-am cunoscut și am slujit în Biserică, în timpul arhipăstoririi sale, parcurgând minunatele pagini de amintiri ale acestor trei decenii, atât de scumpe nouă, suntem copleșiți de emoție. Patriarhul Justinian a găsit

soluții tuturor problemelor Bisericii noastre, care trebuia să-și îplinească misiunea sa, în vremuri de cumplită prigoană comunistă atee”.

(† Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române)

Certitudinile puțin credinciosului Toma Istorie și religie

Autor: Corneliu Baltă

Editura: Centrul Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2005, 200 pag.

„Interesul de care se bucură cartea lui W. Keller «Și Biblia are totuși dreptate» deși scoasă în 1955, ne îndeamnă să încercăm o deslușire a rostului pe care cercetarea Noului Testament ca sursă istorică o are în introducerea în trăirea creștinească a celor care încă mai stau sub rezervă, ca Toma. Există oare un drum al lui Toma care duce de la corporalitatea lui Iisus Hristos cel Răstignit la «Domnul și

Dumnezeul meu cel înviat? ». Sunt contemporanii noștri însetați încă de «Fericiți cei ce au văzut și au crezut?» în ce măsură relicvele antichității creștine mai pot determina aderența la formula dogmatică a Sfintelor Sinoade: «Părutu-s-a Sfântului Duh și nouă...»? Dacă arheologia Noului Testament poate fi «preparația evanghelică» pentru omul zilelor noastre, socotim că este necesară și o astfel lucrare, care să prezinte: personalități, localități și evenimente istorice neotestamentare confirmate prin investigațiile istorico-arheologice.

(Corneliu Baltă)

„ Icoana, chipul nevăzutului”

Autor: Egon Sendler;

Traducere din limba franceză de Ioana Caragiu, Florin Caragiu și monahia Ilie Doinița Teodosia
Editura Sofia, București, 2005, 236 pag.

„Icoana reprezintă în esența sa o artă religioasă, dar formula în sine este poate nesatisfăcătoare: se cade să vorbim de o artă teologică. Apărută la începutul creștinismului, în secolele de persecuție, îmbogățită prin anevoioasa cercetare dogmatică a Sinoadelor, purificată de încercările generate de iconoclast, icoana face parte din marele curent al Tradiției, din chiar viața lăuntrică a

Bisericii, ca o prelungire a tainei Întrupării Domnului. În consecință, icoana este legată în chip intim de Evanghelie și de Liturghie; din ele ea își trage seva.”

(Egon Sendler)

„ Icoana , lumina feței Tale”

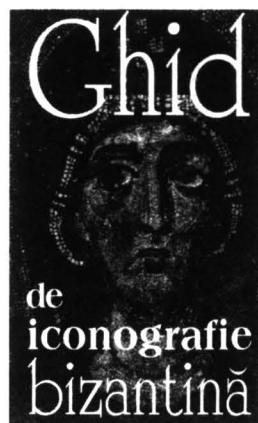
Autor: Pr. Daniel Rousseau;

Traducere din limba franceză de Măriuca Alexandrescu;
prefață de Olivier Clement
Editura Sofia, București, 2005, 225 pag.

„Icoana – dar al lui Dumnezeu, dar al chipului dumnezeiesc, dar al chipurilor îndumnezeite în Biserică - este ziditoare de credință începând de la Întrupare. Adevăratul Dumnezeu, Care S-a făcut văzut în Iisus Hristos, răspunde chemării ochilor credinței în arta icoanei – teologie a Frumuseții. Multe cărți descriu pe larg istoria tehnică și chiar arta icoanelor, pe care le și reproduc. În ceea ce ne privește,

alegem o altă cale încercând să le deslușim impactul religios și să pătrundem înlăuntrul lor. Vom încerca să lăsăm icoana să ne dezvăluie în Iisus Hristos preaslăvit – sau în omul mântuit – realitatea sa esențială, plinitatea și adevărul său. Aici, Sfânta Scriptură și textele liturgice ale Bisericii precum și învățătura Părinților ne vor introduce în inima fiecăreia dintre icoanele de care ne vom apropia. Fie ca această apropiere să fie cea a luminii necreate și să împlinească în noi dorința lui Hristos: Aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul și crede în El, să aibă viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi”. (Ioan 6,40)

(Pr. Daniel Rousseau)

Ghid de iconografie bizantină

Autor: Constantine Cavarnos;

Traducere din limba engleză de Anca Popescu,
îngrijitor de ediție și coordonator artistic Ștefan
Ionescu Berechet

Editura Sofia, București, 2005, 239 pag.

„Sfintele icoane sunt pline de lumina lui Hristos, iar creștinul ortodox care le privește și le venerază cu credință, în simplitatea inimii se umple de această lumină binecuvântată. Noi creștinii, recunoaștem acest adevăr. De aceea nu obosim niciodată privind sfintele icoane, stând la rugăciune înaintea lor ca și cum ar fi chiar în prezența persoanelor zugrăvite în ele. Cartea de față tratează, în modul cel mai cuprinzător și sistematic, tematica întregii

iconografi bizantine, abordând multe principii și învățături ca de pildă: arhetipuri, frontalitate, caracter hieratic, perspectivă inversă și psihologică, atemporalitate etc. Se poate spune pe drept cuvânt, că această lucrare este un manual de iconografie ortodoxă pentru iconar și laic, pentru cel credincios, pentru student și pentru orice prieten al icoanelor.”

(Constantine Cavarnos)

Vom vedea pe Dumnezeu precum este

Autor: Arhimandritul Sofronie;

Traducere din limba rusă de Ierom Rafail (Noica)

Editura Sofia, București, 2005, 386 pag.

„ În cartea de față mă voi opri asupra descrierii unor experiențe ce mi-au fost date. Însă paralel cu aceasta socotesc important a aminti că toată curgerea vieții mele în Dumnezeu m-a adus la convingerea că orice abatere a conștiinței minții noastre de la adevărata înțelegere a descoperirii, negreșit se va răsfrânge în manifestările duhului nostru, în cele de zi cu zi. Cu alte cuvinte, viața cu adevărat dreaptă este condiționată de o adevărată înțelegere a lui Dumnezeu – Sfânta Treime”.

(Arhimandritul Sofronie)

**Pecetea lui Antihrist codurile de bare si
semnele vremurilor**

Autor: Diac. Andrei Kuraev;

Editura Sofia, București, 2005, 323 pag.

„Lucrarea lui Antihrist și a împărăției lui este să formeze un mod de gândire prin care omul să nu se poată ruga lui Hristos. Prin educație și reclamă, prin școli și ziare , prin televiziune și chiar prin predici bisericești oamenii vor fi atrași mai întâi spre indiferentismul religios, iar apoi la participarea foarte activă la diverse „misterii general umane”. Creștinismul va fi dizolvat în păgânism. Acelea sunt zilele când „tot cel ce va chema munele Domnului se va mântui” Fapte 2,21

(Diac. Andrei Kuraev)

**Școli și biserici românești din Peninsula Balcanică,
Documente (1864 - 1945)**

Autor: Adina Berciu-Drăghicescu și Maria Petre

Editura Univesității din București, 2005, 667 pag.

„Prin cartea alcătuită cu mult profesionalism de către Prof. Univ. Dr. Adina Berciu-Drăghicescu și Prof. Maria Petre ne aflăm în fața celei mai noi și a uneia dintre cele mai consistente și mai înnoitoare contribuții la istoria romanității din spațiul balcanic în secole. XIX-XX.

Culegerea de față se înscrie astfel ca o notabilă, necesară și originală realizare a istoriografiei actuale ce merită a fi cunoscută cât mai repede acasă și în lume iar autoarelor li

se cuvin în egală măsură mulțumirile și felicitările noastre pentru munca depusă și lucrarea deosebită pe care au realizat-o.”

(Prof. Univ. Dr. Gheorghe Zbucnea)

Seminarul Teologic „Sfântul Ioan Gură de Aur” Târgoviște

10 ani de la înființare (1992-2002)

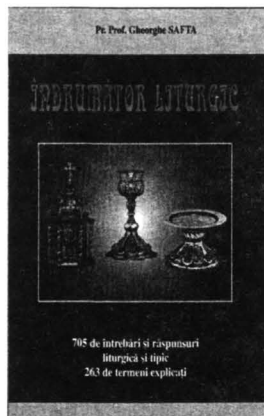
Volum omagial realizat cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Părinte Dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei

Editura Gimnasium, Târgoviște, 2005, 216 pag.

„ La zi de mare sărbătoare pentru acest așezământ de cultură teologică, se cuvine să apreciem bunele rezultate obținute în munca de pregătire a viitorilor slujitori ai altarelor Bisericii noastre de-a lungul celor zece ani de existență. Seminarul Teologic reprezintă cu adevărat un izvor de bucurii și un

eveniment creator de sens pentru viața spirituală și culturală a Municipiului Târgoviște.(...) Îmi exprim adâncă recunoștință față de toți ostenitorii Seminarului care, prin dăruire de sine în spiritul Evangheliei, sunt angajați în nobila operă educativă și didactică, îi îndemn să persevereze cu mărinimie în activitatea întreprinsă și să caute să se perfecționeze astfel în transmiterea idealului evanghelic, în arta pedagogică și în m,ubnca științifică, încât nu numai să promoveze reînnoirea internă a Bisericii, ci și să-i apere și să-i extindă prezența binefăcătoare în lumea de astăzi și mai ales în cea a învățământului”.

(† **Înalț Prea Sfințitului Părinte Dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei**)

Îndrumător Liturgic

Autor: Pr. Prof. Gheorghe Safta

Editura Gimnasium, Târgoviște, 2005, 230 pag.

„ A patra ediție a Îndrumătorului liturgic constituie un eveniment și un act de recunoaștere a valorii sale atât din partea elevilor sau studenților teologi, cât și din partea credincioșilor Bisericii noastre. În el sunt cuprinse atât rânduielile de slujbă a Tainelor, Ierurgiilor și laudelor Bisericii noastre, cât și învățături folositoare asupra diferitelor obiceiuri, practici ale poporului nostru binecredincios”.

(Pr. Prof. Gheorghe Safta)

Documente Muntene

Referitoare la Mitropolia Țării Românești. Mănăstirea Argeș și Episcopia Argeșului. Anii 1492-1823

Autor Mihail M. Andreescu

Editura Publistar, București, 2005, 419 pag.

„Acum patrusprezece ani, deci prin 1991, Domnul Prof. Mihail M. Andreescu îmi dăruia la Mănăstirea Trivale un volum plin de istorie, ca un fagure de miere. Cu acel prilej i-am făcut rugarea să ostenească, argeșean fiind, la documentele muntene. După ani de migală a scos la lumina 293 de documente din Condica Episcopiei Argeșului de la Arhivele Istorice Centrale.

Ca un mărtișor cu briliante, autorul ostenitor a venit la Argeș aducând povara anilor de muncă. Cu mare bucurie ne vom apleca privirea și vom citi cu inima în comorile de aur ale Argeșului și Muscelului. Gând bun, cu mulțumiri din inimă, Domnule Profesor Mihail M. Andreescu pentru munca de ani de zile lucrând în neuitare !”

(† Calinic Episcop al Argeșului și Muscelului)

Ghid bibliografie pe teme și probleme din publicațiile revistei mitropolitane „Glasul Bisericii” (1973-2002)

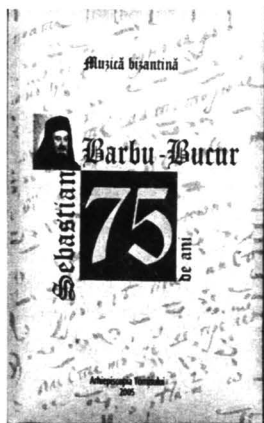
Autor: Pr. Alexandru-Armand Munteanu

Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 2004, 267 pag.

„A trecut o bună vreme de când am elaborat sau am adus la lumina tiparului Documentarul, devenit prea cunoscut acum, intitulat „Ghid bibliografic pe teme și probleme din publicațiile revistelor patriarhale ale Bisericii”, pe de o parte și cel cu același titlu pentru „Publicațiile revistei mitropolitane Glasul Bisericii”, pe de altă parte, vizând perioada anilor 1948-1973, adică 25 de ani de arhierescă lucrare în oborul Bisericii strămoșești a providențialului și

vrednicului de aleasă pomenire și amintire, Patriarhul Justinian Marina. Lucrarea este un Omagiu adus Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu prilejul celei de a șaptesprezecea (17-a) aniversări de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române”

(Pr. Alexandru-Armand Munteanu)

Sebastian Barbu-Bucur 75 de ani
Volumul aniversar realizat cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului,
 Editura Semne, București, 2005, 216 pag.

„Prilejul de a-l sărbători, la 75 de ani de viață, pe Arhid. Prof. Univ. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova- Facultatea de Teologie, ne bucură și în același timp ne împodobește gândul cu o frumoasă și proaspătă cunună împletită de cântări și veșnice, mărturii ce slujesc și întăresc continuu existența de veacuri a stranei noastre aflată sub cupola sfântă a Bisericii Ortodoxe Române.(...)”

Alături de toți cei care Vă cunosc, Vă apreciază și Vă susțin în activitatea de viitor, Vă doresc, Părinte Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, multă sănătate, împliniri și inspirate înaripări în cele ale creației muzicale de tradiție bizantină, ocrotită de Biserica noastră drep măritoare.”

✠ († **Înalț Prea Sfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului**)

Pagini din viața muzicianului Sebastian Barbu-Bucur,
Scurtă monografie

Autor: Nicolae Gheorghidă
 Editura PIC-ART Press&Design, București, 2000, 84 pag.

„Prin contribuțiile personale îndelungate și productive, Părintele Sebastian Barbu-Bucur face parte din cercul muzicienilor cu frecvente apariții editoriale. Fie că avem în vedere titlurile de carte apărute la Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, fie pe cele de la Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române(...), toate acestea sunt rodul unei activități intense și îndelungate.”

(Prof. Constantin Catrina)

Ionuț Codreanu

APEL LA RUGĂCIUNE ȘI FAPTĂ BUNĂ

*"Pe cel ce dă de bună voie
îl iubește Dumnezeu" (II Cor. 9, 7)*

Împărtășind suferințele fraților și surorilor noastre care, în urma ploilor abundente și a revărsărilor de ape în întreaga țară, îndeosebi în Banat, și-au pierdut agoniseala de o viață, cu frățească dragoste, facem apel către ierarhii, preoții și credincioșii Sfintei noastre Biserici, cunoscându-le sensibilitatea și bunăvoința arătată și în alte împrejurări asemănătoare, ca de la Duminica Floriilor și până la Duminica Tomii în fiecare biserică să se înalțe rugăciuni pentru conținerea ploilor și să se organizeze colecte în bani destinate ajutorării familiilor rămase fără adăpost și cele necesare vieții.

Rugăm ierarhul locului să rânduiască cu dreptă chibzuială repartizarea sumelor colectate pentru ajutorarea familiilor sinistrate din eparhia sa, ținând însă cont că Banatul este regiunea cea mai grav afectată de inundații.

Față de gravitatea pagubelor, orice contribuție a noastră este și un dar de suflet, înmulțind în felul acesta foloasele rugăciunii și postului din aceste zile cu fapta de ajutorare a semenilor noștri greu încercați, luând aminte la cuvintele Sf. Apostol Pavel care spune: "Pe cel ce dă de bună voie îl iubește Dumnezeu" (II Cor. 9, 7).

Având nădejdea că Bunul și Milostivul Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor, ne va ajuta să depășim aceste clipe grele pentru mulți frați ai noștri, vă încredințăm pe toți de dragostea și rugăciunile noastre.

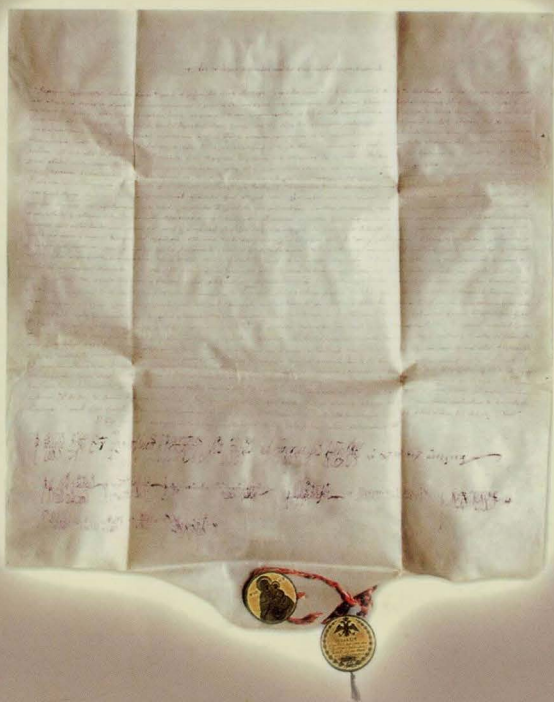
† **TEOCTIST**

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
LOCTIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI
ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

Aspect din timpul sesiunii solemne prilejuită de aniversarea a 120 de ani de autocefalie și 80 de ani de Patriarhat (Aula Palatului Patriarhiei, 5 martie 2005)

**1915 - 2005 -- 90 DE ANI DE VIAȚĂ AI
PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST**

